

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๖๐ ปี ครองราชย์ ประโยชน์สุข ประชาชนทั่ว

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๖๐ ปี ครองราชย์ ประโยชน์สุข ประชาชน

ที่ รล ๐๐๐๔/๑๒๐๒๙

สำนักราชเลขาธิการ
พระบรมมหาราชวัง กทม. ๑๐๒๐๐

๒๑ สิงหาคม ๒๕๔๕

เรื่อง พระราชทานพระบรมราชานุญาต

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
อ้างถึง หนังสือที่ นร ๑๑๑๐/๑๙๑๕ ลงวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๔๕

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดพิมพ์หนังสือเฉลิมพระเกียรติ ชื่อ "อันเนื่องมาจากพระราชดำริ" เพื่อเผยแพร่แก่สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมายุ ๗๕ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ และสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมายุ ๗๐ พรรษา ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๕ ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว พระราชทานพระบรมราชานุญาต

(ท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ)
รองราชเลขาธิการ ปฏิบัติราชการแทน
ราชเลขาธิการ

กองข่าว

โทร. ๐๒ ๒๒๔ ๓๔๕๗ - ๖๒ ต่อ ๓๔๐๒

โทรสาร ๐๒ ๒๒๔ ๓๒๙๗

คำปรารภ

นับเป็นสิ่งที่น่ายินดียิ่งที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้จัดทำหนังสือ “อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ขึ้น เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พลนิกรชาวไทยทุกคนควรจะได้มีโอกาสรับรู้และรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณแห่งองค์พระประมุขที่มีต่อแผ่นดินไทย และราษฎรของพระองค์โดยทั่วกัน

จากการที่ได้มีโอกาสทำงานสนองเบื้องพระยุคลบาทในด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมากกว่า ๒๔ ปี ทำให้ได้รู้ ได้เห็น ได้ทำและได้สัมผัสแนวทางการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงอุทิศเวลาทั้งหมด เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของราษฎร ชีวิตส่วนพระองค์ทั้งวันนั้นได้ผ่านไป ในลักษณะที่ว่าทรงทุ่มเทพระวรกายอย่างมากที่สุด ทรงเข้าพระฤทัยในสภาพปัญหาของชนบท ซึ่งมีมากมายหลายประการที่เข้าร่วมเจ้าราษฎรผู้ยากไร้ ให้ตกอยู่ในวังวนแห่งความทุกข์เข็ญอย่างมิอาจหลีกเลี่ยงได้

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีจำนวนกว่า ๓,๐๐๐ โครงการนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกใช้วิธีการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะให้ราษฎรสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นขั้นเป็นตอน ประหยัดด้วยมรรควิธีที่นุ่มนวล กระชับ และเรียบง่าย ในความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนสะดวกต่อการยอมรับโดยวางทุกอย่างให้สอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” ของแต่ละแห่งทนและน้อมนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อให้มีพื้นฐานที่มั่นคง แล้วความเจริญทางเศรษฐกิจก็จะตามมา

หนังสือ “อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” นี้ จึงถูกเรียบเรียงขึ้นบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงอันประกอบด้วยเรื่องราวและเนื้อหาสาระที่น่าสนใจเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาที่สำคัญรวมทั้ง แนวทางในการแก้ปัญหาของชาติทั้งในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและสังคม การเมืองการปกครอง และการบริหารงาน ตลอดจนตัวอย่างของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ได้ดำเนินการจนบรรลุผลสำเร็จในแต่ละด้านซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ อันจะทำให้ผู้อ่านได้ซาบซึ้งในพระปรีชาสามารถที่เกิดจากพระราชปฏิญาณ และพระสติปัญญาโดยแท้จริง จึงเหมาะสำหรับข้าแผ่นดิน ผู้อาศัยภายใต้พระบรมโพธิสมภารจะได้ตระหนักและดำเนินรอยตามพระยุคลบาท เพื่อจักเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอยู่อย่างร่วมเย็นเป็นสุขตลอดไป

(นายสุเมธ ตันติเวชกุล)
กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา
ที่ปรึกษาสำนักงาน กปร.

ความนำ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมายาวนานเกือบห้าทศวรรษ นับแต่ที่ได้ทรงขึ้นครองแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามหิทธิจักรีวินยภูติ สยามมินทรธิราช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงเป็นพระบรมธรรมิกราช พระมหาธรรมราชาผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้ทรงตรากตรำพระวรกายปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ก่อให้เกิดเป็นคุณูปการอันใหญ่หลวงแก่ประชาชนและประเทศชาติเป็นอเนกอนันต์ ทรงสืบทอดความเป็นพระมหาธรรมราชาผู้ยิ่งใหญ่ธรรมในการปกครองแผ่นดิน เฉกเช่นบูรพกษัตริราชเจ้าแห่งพระราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ที่ได้ทรงกระทำมาแล้วในอดีต ทรงมีพระราชจริยาวัตรงดงาม เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ พระเมตตาคุณ พระปัญญาคุณ และพระบริสุทธิคุณที่เห็นได้อย่างแจ่มชัด กอปรทั้งได้ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่างแห่งคุณงามและความดี โดยสมบูรณ์ทุกประการ

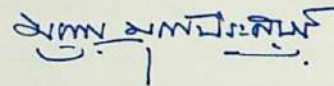
กล่าวโดยเฉพาะสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันพระองค์นี้ พระเกียรติคุณในเรื่องพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถตลอดจนการที่ได้ทรงงานหนักตรากตรำอย่างต่อเนื่อง และทรงเสียสละทุ่มเทพระวรกาย เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุข และจัดความทุกข์ยากเดือดร้อนลำเค็ญให้กลับเป็นความอยู่ดี-มีสุขแก่ทวยราษฎร์ทั่วหน้านั้น มิใช่เพียงจรจบไปทั่วแผ่นดินไทย หากยังเป็นที่ยอมรับและประจักษ์ไปทั่วโลก จนได้รับพระสมัญญานามว่า ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนาที่ทรงงานหนักที่สุดในโลก ในยุคปัจจุบันพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงกระทำเพื่อเกื้อหนุนสงเคราะห์ประชาชน และช่วยเหลือประเทศชาตินั้น มีอยู่หลากหลายนานัปการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งนับเป็นเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ ทรงใกล้ชิดกับพลสกนิกรทุกหมู่เหล่า และทรงรับเอาเป็นพระราชภาระในการที่จะจัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศทั่วหน้ากัน จนมีคำกล่าวกันว่า ไม่มีพื้นที่ตารางนิ้วใดบนผืนแผ่นดินไทยนี้ ที่ไม่เคยเสด็จฯ ไปถึงเพื่อพระราชทานความช่วยเหลือ

จากแนวพระราชดำริหลากหลายที่นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อการแก้ไขปัญหายของชาติในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านการบริหารงานแบบบูรณาการ ด้านการวางแผนพัฒนาประเทศ และแม้กระทั่งด้านการเมืองการปกครอง ทั้งในภาวะที่ปกติและไม่ปกติในบางช่วงบางเวลา ซึ่งหากมิใช่พระบารมีปกเกล้า

ประเทศไทยคงผ่านวิกฤตการณ์และอยู่อย่างมั่นคงยั่งยืนมาด้วยดีได้ยากดังเป็นที่ประจักษ์แล้ว ส่วนการดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้นก็ปรากฏชัดเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริใหญ่น้อยถึง ๓,๐๐๐ กว่าโครงการ ก่อให้เกิดคุณูปการใหญ่หลวงแก่แผ่นดินและปวงชนราษฎรเป็นอเนกอนันต์ และยิ่งไปกว่านั้น แนวพระราชดำริบางเรื่องที่สำคัญ เช่น แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ก็ได้รับการน้อมนำไปเป็นกรอบแนวคิดและปรัชญานำของการวางแผนพัฒนาประเทศในปัจจุบันอีกด้วย เหล่านี้คือข้อเท็จจริงที่สะท้อนให้เห็นอย่างเด่นชัดถึงพระอัจฉริยภาพ และพระปรีชาสามารถตลอดจนพระมหากรุณาธิคุณ ที่ปกแผ่ไพศาล ปกเกล้าปกกระหม่อม “มหาชน ชาวสยาม” ที่อยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร ทั่วหน้ากันโดยแท้

“อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” เล่มนี้ เป็นความตั้งใจและความพยายามที่จะรวบรวม - เรียบเรียง - และวิเคราะห์เชิงวิชาการในทุกแง่มุมของปรัชญาและแนวคิดในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตั้งแต่ อดีต จนถึง ปัจจุบัน ดังปรากฏตั้งแต่หน้าแรก จนถึงหน้าสุดท้ายตามลำดับอย่างไรก็ดี แม้จะทำได้ในระดับที่ค่อนข้างสมบูรณ์น่าพอใจ แต่หากจะน้อมนำไป เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติให้สมกับพระเกียรติยศและพระเกียรติคุณอันยิ่งใหญ่ไพศาลของพระองค์แล้วไซ้รหนังสือเล่มนี้ก็คงเปรียบได้แค่เป็นเสมือนแสงสว่างจากเทียนดวงเดียว ในจำนวนแสงเทียนล้านดวง ฉะนั้น.

(นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์)

กรรมการและรองเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

ที่ปรึกษาสำนักงาน กปร.

เกริ่นนำ

หนังสือนี้มีชื่อว่า “อันเนื่องมาจากพระราชดำริ”

ผมจำได้ว่าก่อนวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๒๔ โครงการที่เป็นพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะมีชื่อเรียกกันต่างๆ นานา เช่น โครงการตามพระราชประสงค์บ้างหรือโครงการตามพระราชดำริบ้าง จนเมื่อรัฐบาลซึ่งขณะนั้นฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีดำริจะจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำหน้าที่ประสานงานและถวายงานเพื่อให้โครงการต่างๆ ดำเนินไปอย่างประสานสอดคล้องกัน มิใช่ต่างคนต่างทำเช่นในอดีต สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) จึงได้ถือกำเนิดขึ้น

ทำไมต้องใช้คำว่า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สาเหตุที่มาของคำนี้กล่าวคือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชกระแสเกี่ยวกับโครงการเหล่านี้ในลักษณะที่ว่า การใช้คำว่าตามพระราชประสงค์ หรือตามพระราชดำรินั้นดูจะรุนแรงไปหน่อย คล้ายกับเป็นเชิงบังคับว่าจะต้องทำ แต่ที่จริงนั้นพระองค์มิได้ทรงมีเจตนาเช่นนั้น เพียงแต่ทรงเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาให้รัฐบาลไปพิจารณาถึงความเหมาะสม ความพร้อมของหน่วยงานต่างๆ และความร่วมมือของประชาชน ตลอดจนความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการนั้น หากรัฐบาลเห็นดีเห็นงามด้วยก็ทำไป แต่ถ้าเห็นว่ายังไม่พร้อมหรือด้วยเหตุใดๆ ก็ตาม โดยจะระงับหรือชะลอไว้ก็ไม่ทรงว่าอะไร แต่หากโครงการเหล่านี้ได้มีการดำเนินการแล้วและมีผลออกมา ก็นับว่าเป็นผลมาจากพระราชดำรินั่นเอง

ดังนั้นโครงการดังกล่าวนี้ จึงเรียกว่า โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบันเป็นจำนวนมาก

ผมทำงานอยู่ที่สำนักงาน กปร. ตั้งแต่เริ่มตั้งองค์กรนี้ เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๒๔ ซึ่งขณะนั้นสำนักงานนี้เป็นเพียงแค่แผนกฯ หนึ่งที่ฝากไว้กับกองวางแผนเตรียมพร้อมด้านเศรษฐกิจ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งต่อมาก็แยกตัวออกมาเป็นหน่วยงานเอกเทศหน่วยงานหนึ่งโดยสมบูรณ์ และผมก็ได้ทำงานสนองพระราชดำรินี้ในโครงการต่างๆ มาตลอดเป็นเวลาประมาณ ๒๐ ปี จนผมพ้นจากตำแหน่งเลขาธิการ กปร. ในปี ๒๕๔๔

ผมมีความรู้สึกว่เมื่อเราเรียนจบแล้วเริ่มเข้าทำงานใหม่ๆ จะคิดว่าตัวเองรู้อะไรต่ออะไรมากมาย ต่อเมื่อทำงานมากเข้าๆ ก็จะรู้สึกว่เรามีความรู้ไม่มากจริงและจะต้องเรียนรู้อะไรอีกมากมาย ยิ่งเมื่อมาทำงานรับสนองพระราชดำรินี้ในโครงการต่างๆ ซึ่งจะต้องตามเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปในพื้นที่แทบทุกซอกทุกมุมของประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีปัญหา ราษฎรเดือดร้อนตกทุกข์ได้ยากก็เกิดความรู้สึกว่เราแทบจะไม่มีความรู้อะไรเลย เพราะการตามเสด็จฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่ละครั้งนั้น ผมได้ไปเรียนไปรู้ในเรื่องต่างๆ มากมายไปเห็นโลกทัศน์ใหม่ๆ ที่หลากหลาย เหมือนได้เข้าไปเรียนในมหาวิทยาลัยชีวิตซึ่งเป็นชีวิตแห่งความเป็นจริง มีทั้งทฤษฎีและปฏิบัติที่มาผสมผสานให้เกิดโครงการที่เป็นรูปธรรมซึ่งปฏิบัติได้จริงและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติอย่างแท้จริง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความเชี่ยวชาญในเรื่องต่างๆ มากมายหลายด้านจนแทบไม่น่าเชื่อว่าจะมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถรอบรู้อะไรอย่างมากมายขนาดนี้ และรู้ได้ลึกซึ้งละเอียดลอออย่างที่สุดด้วย เวลาที่มีพระราชกระแสแต่ละครั้ง ต้องคอยฟังให้ดี เพราะทุกอย่างคือความรู้ที่เข้าใจด้วยภาษาง่ายๆ และบางครั้งก็ทรงมีพระอารมณ์ขัน ทำให้ไม่เครียด ผิดกับคุณครูบางท่านที่ยืนสอนอยู่หน้ากระดานคำ

การที่จะมีพระราชดำริใดๆ ก็ทรงอธิบายสอดแทรกความรู้ต่างๆ ให้ผู้ที่ตามเสด็จฯ ได้รับฟังด้วย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องต้นไม้ ใบหญ้า ดิน น้ำ ลม ไฟ หรือบางครั้งก็จะทรงอธิบายว่า ทำไมฝนจึงตกตรงนี้ ทำไมไม่ตกตรงโน้น เป็นต้น ทรงอธิบายได้เป็นวิชาการอย่างลึกซึ้งละเอียดลออทำให้เราเข้าใจและมีความรู้ขึ้นอีกมากมาย

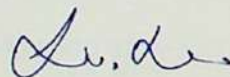
ประเทศไทยที่ยังมีความสงบร่มเย็นได้จนทุกวันนี้ ประเทศชาติไม่ย่อยยับสิ้นสลายล้มลุกคลุกคลาน หรือรบราฆ่าฟันกันเอาเป็นเอาตายเหมือนประเทศอื่นๆ บางประเทศ ก็เพราะเหตุที่ทรงอุทิศพระองค์อย่างยิ่งใหญ่มหาศาลเพื่อคนไทยและแผ่นดินไทยผืนนี้

เนื้อร้องของเพลงสรรเสริญพระบารมีนั้น ฟังแล้วจับใจและถูกต้องทุกเนื้อความไม่ว่าจะเป็น “เอกบรมจักริน” “เย็นศิระเพราะพระบริบาล” และ “ปวงประชาเป็นสุขสานต์”

สิ่งที่ผมกล่าวมานี้ไม่ใช่สิ่งที่เกินเลย เพราะแม้แต่ชาวต่างชาติก็รู้ว่าพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ ทรงนำความสันติสุขมาสู่อาณาประชาราษฎร์ของพระองค์ เพราะผมได้ยืนมากับหูผมเองเมื่ออาจารย์ฝรั่งท่านหนึ่งที่ผมเคยไปเรียนหนังสืออยู่ด้วยเมื่อประมาณ ๔๐ ปีที่ผ่านมาพูดว่า “เมืองไทยนี้ดีนะคุณ มีพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและประเทศชาติ ไม่มีประเทศไหนเหมือน” คิดดูซิครับคนต่างประเทศเขายังซาบซึ้งกับพระราชกรณียกิจของพระองค์เลย และผมก็เดาเอาว่าเขาคงจะแอบอิงจากคนไทยอยู่ไม่น้อยที่เรามีพระมหากษัตริย์พระองค์นี้

และ...เพลงสรรเสริญพระบารมี ประโยคสุดท้าย กล่าวว่า

“ดุจถวายชัย ชโย”

(นายพิมลศักดิ์ สุวรรณทัต)
กรรมการและற்றுญญิกมูลนิธิชัยพัฒนา
ที่ปรึกษาสำนักงาน กปร.

คำนำ

นับแต่เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๑๙ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงประกอบพระราชกรณียกิจด้วยพระราชหฤทัยมุ่งมั่น เพื่อบำบัดความทุกข์ยากและเพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ยากไร้ด้อยโอกาสในชนบทที่ห่างไกล ซึ่งนับเป็นพระราชภาระอันยิ่งใหญ่ เนื่องด้วยทรงระลึกเสมอว่าทุกข์ของประชาชน คือทุกข์ของพระองค์ จึงทรงคิดค้นหาแนวทางการพัฒนาด้วยพระวิริยะอุตสาหะ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทุกหมู่เหล่าทั่วราชอาณาจักร อันเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เคยทอดทิ้งประชาชน

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(สำนักงาน กปร.) ในฐานะเป็นหน่วยงานกลางในการประสานแผนและความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามแนวพระราชดำริ โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกว่า ๓,๐๐๐ โครงการ ที่ได้พระราชทานแก่ประชาชน ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทั้งโครงการพัฒนาด้านการเกษตร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การสาธารณสุข การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาแหล่งน้ำ การสื่อสารคมนาคม การแก้ไขปัญหาราจรและสวัสดิการสังคม รวมทั้ง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง ๖ ศูนย์ ที่ทรงให้จัดตั้งขึ้นตามภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษาค้นคว้า วิจัย ตลอดจนแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพของราษฎร พร้อมกับนำผลสำเร็จของการพัฒนาออกไปสู่พื้นที่ของเกษตรกร โดยมีจุดมุ่งหมายคือ เพื่อให้ราษฎรมีความเป็นอยู่อย่างพอกพูน กิน และพอเพียงควบคู่กับการพัฒนาที่ยั่งยืน

สำนักงาน กปร. จึงได้จัดทำหนังสือ “อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” เล่มนี้ขึ้นเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุ ๗๕ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ และสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถทรงเจริญพระชนมายุ ๗๐ พรรษา ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๕ โดยได้รับพระบรมราชานุญาตให้จัดพิมพ์ ซึ่งสำนักงาน กปร. รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

(นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ)

เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คำนำ

(ในการจัดพิมพ์ ครั้งที่ ๒)

ในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ นับเป็นปีแห่งมหามงคลยิ่งสำหรับประชาชนชาวไทย เพราะเป็นปีที่ ๖๐ แห่งการครองสิริราชสมบัติของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบัน ตลอดระยะเวลาที่ทรงครองราชย์นั้น ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานับประการ ด้วยพระราชหฤทัยที่ทรงห่วงใยราษฎรของพระองค์อยู่ตลอดเวลา คราใดที่ทรงทราบด้วยพระเนตรพระกรรณว่าประชาชนมีความทุกข์ยาก เดือดร้อน พระองค์จะไม่ทรงละเลยในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียน เพื่อทรงปลอบขวัญ พระราชทานกำลังใจและช่วยเหลือ ในการแก้ปัญหาในระยะสั้นโดยเร่งด่วน ในขณะที่เดียวกันก็พระราชทานแนวพระราชดำริสำหรับแก้ปัญหาในระยะยาวไว้ด้วย ทั้งนี้ ด้วยทรงมีพระราชปณิธานอันแรงกล้าที่จะขจัดทุกข์ บำรุงสุขของเหล่าอาณาประชาราษฎร์

ด้วยพระปรีชาสามารถอันล้ำเลิศ ทรงริเริ่มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลากหลายสาขา กว่า ๓,๐๐๐ โครงการ เพื่อให้พสกนิกรของพระองค์ทุกระดับสามารถดำเนินชีวิตด้วยความผาสุกในทุกสภาวะการณของบ้านเมือง นอกจากนี้ ยังทรงจัดปิดป่าภัยพิบัติและวิกฤติการณ์ร้ายแรงในบ้านเมือง ด้วยพระอัจฉริยภาพ และพระปรีชาญาณอันสุขุมคัมภีรภาพ พสกนิกรชาวไทยจึงได้พร้อมใจกันแสดงความจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณโดยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติประกอบด้วยโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมากมาย

หนังสือ “อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” เล่มนี้ สำนักงาน กปร. ได้ดำเนินการจัดพิมพ์ เป็นครั้งที่ ๒ เนื่องจากได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจนการจัดพิมพ์ครั้งแรกหมดสิ้นลงอย่างรวดเร็ว ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ได้เพิ่มเติมเนื้อหาจำนวน ๒ เรื่อง คือ “พระราชดำริกับการวางแผนพัฒนาประเทศ” และ “พระปรีชาสามารถเป็นที่ยอมรับในระดับสากล” เพื่อให้หนังสือมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และกลายเป็นราชสักการะเนื่องในมหามงคลสมัยในโอกาสที่ทรงเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นปีที่หกสิบ ซึ่งนับเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์ยาวนานที่สุดในบรรดาองค์บูรพมหากษัตริย์ราชเจ้า ในประวัติศาสตร์อันยาวนานของชาติไทย

(นายสมพล พันธุ์มณี)

เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สารบัญ

หนังสือพระราชทานพระบรมราชานุญาต

คำปรารภ

ความนำ

เกริ่นนำ

คำนำ

คำนำ (ในการจัดพิมพ์ครั้งที่ ๒)

ส่วนที่ ๑ บทนำ : สถาบันพระมหากษัตริย์กับการพัฒนา

- สมัยฟื้นฟูชาติบ้านเมือง
  - พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๑ ..... ๒
  - พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๒ ..... ๕
  - พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๓ ..... ๖
- สมัยพัฒนาประเทศตามแบบโลกตะวันตก
  - พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๔ ..... ๗
  - พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๕ ..... ๘
  - พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๖ ..... ๑๒
- สมัยประชาธิปไตย
  - พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๗ ..... ๑๕
  - พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๘ ..... ๑๖
  - พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๙ ..... ๑๘

ส่วนที่ ๒ จากแนวพระราชดำริสู่การแก้ไขปัญหาของชาติ

๑. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

- ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓๗
- ภาวะโลกในเตาผิง ๓๘
  - ปัญหา “ป่าไม้” ๓๙
  - ปัญหา “น้ำ” ๔๑
  - ปัญหา “ดิน” ๔๔
  - ปัญหา “สิ่งแวดล้อมด้านขยะและอากาศเป็นพิษ” ๔๕
- แนวพระราชดำริกับการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๔๖
  - ทรัพยากร “ป่าไม้” ๔๙
  - ทรัพยากร “น้ำ” ๖๒
  - ทรัพยากร “ดิน” ๗๘
  - การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านขยะและอากาศเป็นพิษ ๘๖

๒. ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม

- ปัญหาของชาติด้านเศรษฐกิจและสังคม : การพัฒนาที่ยั่งยืน ๙๒
- จุดเริ่มต้น : การทรงงานแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้ประชาชน
พอลอยู่ พอลกิน ๙๓
- การสร้างรากฐานการพัฒนา ดับวงจรทุกข์เชิงัญของประชาชน ๙๗
- กระบวนทัศน์การพัฒนาตามแนวพระราชดำริสู่ความยั่งยืน
ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ๑๑๘
- ทฤษฎีใหม่ : แนวคิดการพัฒนาฐานรากที่เข้มแข็งและยั่งยืน ๑๓๓
- เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ๑๔๓

๓. ปัญหาด้านการเมืองการปกครอง

- บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย ๑๕๖
  - ฐานะของพระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย ๑๕๙
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการเมืองการปกครองไทย ๑๖๓
  - ทรงเป็นหลักสูงสุดในการปกครองประเทศ ๑๖๔
  - ทรงเป็นแบบอย่างในการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการปกครอง ๑๖๖
  - ทรงเป็นกลางทางการเมือง ๑๗๓
  - ทรงช่วยนำชาติบ้านเมืองให้ผ่านพ้นวิกฤติ ๑๗๕
  - ทรงส่งเสริมคนดีให้เข้ามาปกครองประเทศ ๑๗๗
  - ทรงเป็นศูนย์รวมของความสามัคคีและสมานฉันท์ ๑๗๙

๔. การบริหารงานแบบบูรณาการเพื่อการแก้ไขปัญหของชาติด้านการบริหารงาน

- สภาพปัญหาของการบริหารราชการที่ผ่านมา ๑๘๔
- แนวพระราชดำรินในการแก้ไขปัญหาด้านการบริหาร ๑๘๖
  - ทรงเป็นแบบอย่างในการบริหารงานโดยการวางแผนร่วมกันอย่างมีระบบ ... ๑๘๖
  - การบริหารจัดการแบบบูรณาการ ๑๙๐
  - การบริหารทรัพยากรให้สอดคล้องกับภูมิสังคม ๑๙๖
  - ทรงประยุกต์ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารโครงการอันเนื่องฯ ๑๙๙

๕. พระราชดำริกับการวางแผนพัฒนาประเทศ

- ภูมิหลังของการวางแผนพัฒนาประเทศ ๒๐๗
- การพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมา ๒๑๑
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาประเทศ ๒๑๕
- การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ และ ๙ ..... ๒๒๔
- เศรษฐกิจพอเพียง : ปรัชญานำทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ..... ๒๓๒
  - ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒๓๙
- บทสรุป ๒๔๓

๖. พระปรีชาสามารถเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

- เกริกเกียรติยศดุษฎีไทย ๒๔๗
- การเจริญพระราชสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศ ๒๕๕
- นานาชาติซ่องสรรเสริญ ๒๖๒
- มิตรไมตรีมีต่อเพื่อนบ้าน ๒๖๕
- สืบสานแนวพระราชดำริสู่การขยายผล ๒๖๘
- ศูนย์กลางเครือข่ายหญ้าแฝกระดับโลก ๒๖๙
- สถานสัมพันธ์เพื่อนบ้านไพบูลย์ ๒๗๓
- นานาชาติประทับใจและรับไปปฏิบัติ ๒๗๕
- สื่อต่างชาติเทิดพระเกียรติพระมีคุณ ๒๗๖
- พระเกียรติคุณขจรไกล ๒๘๑
- บทสรุป ๒๙๗

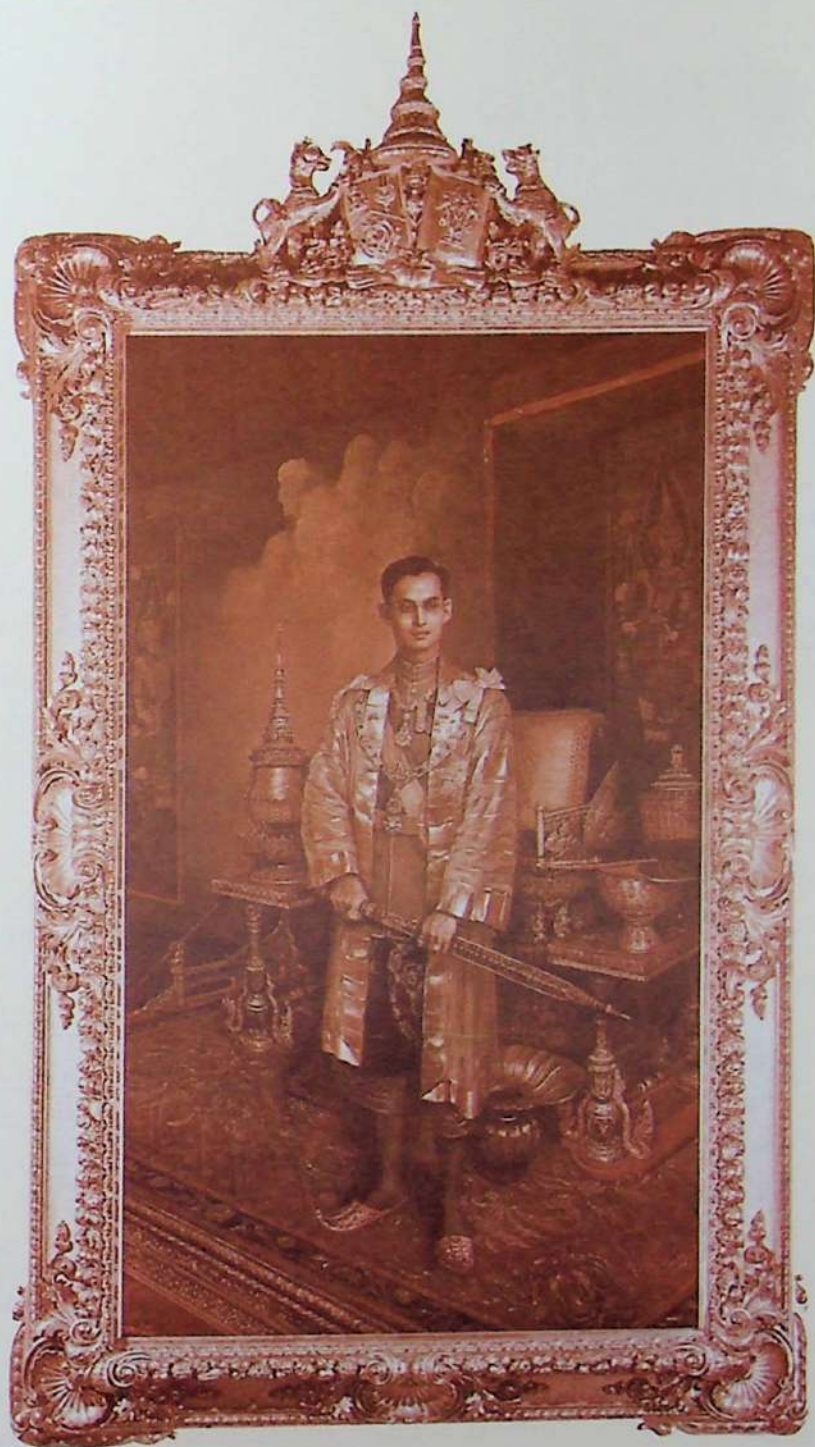
ประมวลภาพงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี

คำสั่งแต่งตั้งกองบรรณาธิการจัดทำหนังสือ "อันเนื่องมาจากพระราชดำริ"

คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานจัดพิมพ์หนังสือ

คณะผู้จัดทำ

ส่วนที่ ๑

บทนำ

สถาบันพระมหากษัตริย์กับการพัฒนา

• สมัยฟื้นฟูชาติบ้านเมือง

สถาบันพระมหากษัตริย์ควบคู่กับชาติไทยมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ในยามสงบพระมหากษัตริย์ไทยทรงรับผิดชอบดูแลสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนให้ได้รับความสุข ความปลอดภัย และเมื่อยามเกิดภัยสงครามรุกราน พระมหากษัตริย์ก็ทรงเป็นผู้นำในการต่อสู้กับอริราชศัตรู ชาติไทยมีพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถมาโดยตลอด จวบจนถึงพระราชวงศ์จักรี ขณะที่ชาติบ้านเมืองอยู่ในระยะของการฟื้นฟู ยังมีภัยจากการรุกรานของข้าศึกโถมเข้ามาอย่างรุนแรง พระมหากษัตริย์ต้องทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจหลายด้านหลายประการ ด้วยความลำบากยากยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการสงคราม การปกครอง การเศรษฐกิจ การศาสนา และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๑

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมบรมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ทรงรับเชิญจากบรรดาขุนนางและราษฎรในการเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ หลังจากเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายราชธานีจากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยามาสร้างใหม่ยังฝั่งตรงข้าม เพราะฟากฝั่งตะวันออกมีชัยภูมิที่ดีกว่า เนื่องจากเป็นแหลม มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นขอบเขตอยู่ทางตะวันตกและทิศใต้ หากชุดคลองเพิ่มเติมทางทิศเหนือและทิศตะวันออกแล้ว เมืองหลวงใหม่ก็จะมีลำน้ำล้อมรอบเป็นคูเมือง ซึ่งนับเป็นชัยภูมิทางยุทธศาสตร์อันมั่นคง และสามารถต่อสู้ป้องกันข้าศึกได้เป็นอย่างดี

พระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งคือ การฟื้นฟูและพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน ทุกสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวัฒนธรรม ทำให้คนไทยมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง สามารถที่จะประคับประคองประเทศชาติให้พ้นจากคลื่นอิทธิพลต่างๆ ของชาติอื่นมาได้ตลอดจนทุกวันนี้ การฟื้นฟูประเทศนั้นเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่และยากลำบากมาก เพราะในระบอบนั้น ประเทศไทยอยู่ในสภาพสิ้นเนื้อประดาตัว ทรัพย์สินเงินทอง ศิลปกรรมอันล้ำค่า ตลอดจนช่างฝีมือชั้นสูงถูกกวาดต้อนไปเกือบหมด

ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีก็มีระยะเวลาสั้น และจะต้องทรงทุ่มเทความมานะพยายามในการทำสงครามเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นในชาติ ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงได้ทรงสร้างเวียง วัง วัด เพื่อเป็นการทำนุบำรุงช่างฝีมือ เช่น พระมหาปราสาท พระราชมณเฑียร ซึ่งล้วนแต่เป็นสถาปัตยกรรมไทยที่ล้ำค่าทั้งสิ้น

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเป็นองค์พระพุทธศาสนูปถัมภก บำเพ็ญพระราชกรณียกิจในเรื่องศาสนาหลายประการ ทรงจัดให้มีการชำระพระไตรปิฎกที่สังคายนาแล้วลงในใบลานใหญ่ปิดทองทับทั้งปกหน้าหลัง และกรอบเรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับทอง

แม้ว่าด้วยวัฒนธรรมความเชื่อในสมัยนั้นฐานะของพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นเจ้าของทุกสิ่งทุกอย่างในพระราชอาณาจักร ทั้งแผ่นดินและผู้คนจึงได้ชื่อว่าเป็น **พระเจ้าแผ่นดิน** ทรงเป็นเจ้าของชีวิตทุกชีวิต เสมือนหนึ่งว่าเป็น **เจ้าชีวิต** และมีพระราชอำนาจมากล้นแต่มีใช้ว่าพระมหากษัตริย์จะทรงใช้พระราชอำนาจไปตามพระราชหฤทัยหรือตามพระราชอัธยาศัยแต่ฝ่ายเดียว ทั้งนี้ เพราะต้องทรงอยู่ภายใต้กฎข้อบังคับและบทบัญญัติต่างๆ ที่มีมาแต่โบราณราชประเพณี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเป็น พระมหากษัตริย์ราชที่ก่oprด้วยบุญญาบารมี นำพระทัยเปี่ยมล้นด้วยทศพิธราชธรรม (ธรรมของพระราช ๑๐ ประการ) ได้แก่ การให้ทาน ๑ การรักษาศิล ๑ การบริจาค ๑ ความซื่อตรง ๑ ความอ่อนโยน ๑ ความหมั่น ๑ ความไม่โกรธ ๑ การไม่เบียดเบียน ๑ ความอดกลั้น ๑ การปฏิบัติถูกต้องทำนองครองธรรม ๑ ส่วนในด้านการทำนุบำรุงทวยราษฎร์ ซึ่งเป็นข้าในพระองค์นั้นก็เป็นที่ไปตามจักรวรรดิวัตร ๑๒ ประการ อันประกอบด้วย

๑. การพระราชทานโอวาทอนุเคราะห์แก่คนภายในพระราชสำนักและทรงอนุเคราะห์คนภายนอกตลอดถึงอาณาประชาราษฎร์โดยไม่ทรงปล่อยปละละเลย
๒. ทรงผูกพระราชไมตรีสมานราชสัมพันธ์มิตรกับกษัตริย์นานาประเทศ
๓. ทรงสงเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์ตามควรแก่พระอิสริยยศ
๔. ทรงเกื้อกูลคหบดี ชีพราหมณ์และชนทั่วไป
๕. ทรงอนุเคราะห์ประชาราษฎร์ชาวนิคมชนบทโดยฐานานुरुป
๖. ทรงอุปการะสมณพราหมณ์ผู้มีศีล ประพฤติชอบ
๗. ทรงจัดรักษาฝูงเนื้อฝูงนกด้วยพระราชทานอกภัยไม่ให้ใครเบียดเบียนทำร้ายจนสูญพันธุ์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ปฐมยุคลิสม
พระราชฉัตรประจำพระองค์
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช

๘. ทรงห้ามชนทั้งหลายไม่ให้ประกอบกิจที่ไม่ชอบด้วยธรรม ชักนำให้ตั้งอยู่ในกุศลสุจริต ประกอบการเลี้ยงชีพโดยทางธรรม

๙. พระราชทานพระราชทรัพย์เจือจานชนที่ขัดสนไม่มีทรัพย์พอเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

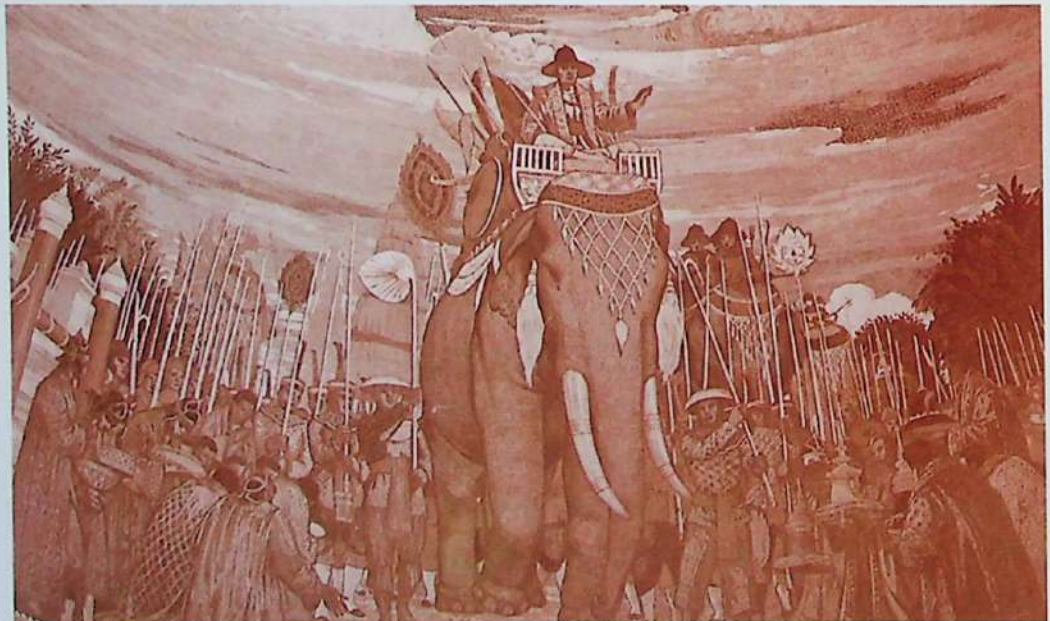
๑๐. ทรงเข้าใกล้สมณพราหมณ์ ตรัสถามถึงบุญบาปกุศลและอกุศลเป็นเนืองนิตย์

๑๑. ทรงตั้งวิริยหามจิตไม่ให้เกิดอธรรมราคะในอภิมนีสถานอันไม่ควร(ไม่ประพฤติก่อล่วงประเวณีหญิงอื่น)

๑๒. ทรงประหารวิสมโลกเจตนา ห้ามจิตมิให้ปรารถนาในลาภที่ควรจะได้

อันพระราชจริยาวัตรและพระราชอัธยาศัยหรือน้ำพระทัยของพระองค์ ผู้ทรงเป็นปฐมบรมจักรีวงศ์นี้เอง ได้ตกทอดมาสู่พระมหากษัตริย์ราชเจ้าอันสืบสันตติวงศ์ เสวยราชสมบัติ ต่อๆ มาและแผ่เมตตาทานุภาพศกดาเคชเป็นที่ร่มเกล้า เปรียบประคองพระร่วมโพธิ์ทองปกป้องผองภัยแก่บรรดาไพร่ฟ้าประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุขสมดังพระบรมราชปณิธานที่พระราชทานไว้เมื่อขึ้นครองราชสมบัติ ความว่า...

“...ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขันธสีมา รักษาประชาชนและมนตรี...”

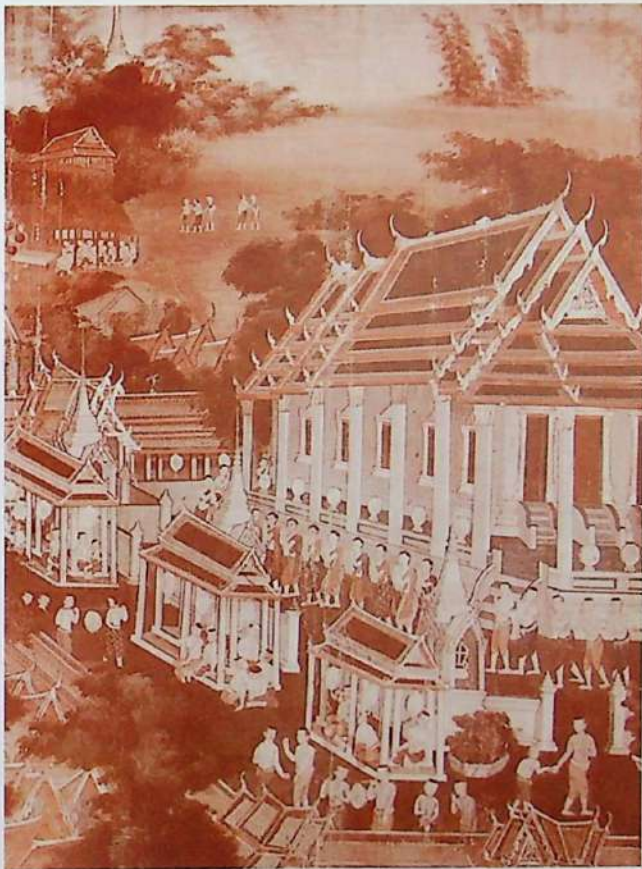
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราช ได้รับอัญเชิญ
จากบรรดาสมณพฤตมมาตย์
ราษฎรทั้งหลายทั้งปวง ให้เสด็จ
มาถึงวัดยวราชสมบัติครอบครอง
ประเทศ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน
พุทธศักราช ๒๓๒๕ ซึ่งเป็นวันที่
ยกทัพกลับจากกรุงไประชการ
สงครามในประเทศอมร
ถึงพระนครอมรบุรี

พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๒

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงดำเนินตามรอยพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สมเด็จพระบรมชนกนาถในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ในรัชสมัยของพระองค์เป็นยุคที่วรรณคดีเจริญรุ่งเรืองมาก ทรงพระราชนิพนธ์งานเขียนที่สำคัญไว้หลายเรื่อง ทรงพระปรีชาสามารถในศิลปะแขนงต่างๆ เช่น การประพันธ์ การดนตรี การแกะสลัก จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นยุคทองของศิลปกรรม ซึ่งศิลปะแขนงต่างๆ ที่ได้รับการทำนุบำรุงส่งเสริมในรัชสมัยนี้ได้เป็นมรดกทางด้านศิลปะที่สำคัญของชาติสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้

ทรงฟื้นฟูพระราชพิธีวิสาขบูชา เมื่อพุทธศักราช ๒๓๖๐ โปรดให้นิมนต์ พระสงฆ์แสดงธรรมเทศนา ให้มีการเวียนเทียนในวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร และโปรดให้มีการประดับโคมประทีปถวายเป็นกุศโลบาย เช่น การประดับโคมประทีปรอบพระระเบียงพระอุโบสถและรอบศาลาภายในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซึ่งได้ถือปฏิบัติสืบมาจนทุกวันนี้

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ครุฑยุดนาค
พระราชนิพนธ์การประจําพระองค์
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๓

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่การประกอบอาชีพของประชาชนเป็นอย่างมาก ทรงพยายามช่วยเหลืออาณาประชาราษฎร์ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อเกิดภาวะฝนแล้ง ไร่นาเสียหาย ยังผลให้ข้าวขาดแคลนและมีราคาแพง ราษฎรได้รับความเดือดร้อนอย่างมาก ทรงให้ความช่วยเหลือด้วยการนำข้าวในฉางหลวงออกมาจำหน่ายแก่ประชาชนในราคาถูก นอกจากนั้น ได้มีพระบรมราชโองการให้เจ้าเมืองต่างๆ คอยดูแลช่วยเหลือชาวบ้านและหมั่นออกตรวจไร่นาด้วย เมื่อครั้งที่ทรงกำกับราชการกรมทำในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สมเด็จพระบรมชนกนาถ ทรงแต่งสำเภาบรรทุกสินค้าออกไปค้าขายจนมีรายได้เพิ่มขึ้น ในท้องพระคลังเป็นอันมากในรัชสมัยของพระองค์มีความรุ่งเรืองของรายได้แผ่นดินจากการค้าสำเภาและการจัดเก็บภาษีเป็นจำนวนมาก ซึ่งทรงโปรดฯ ให้ใช้จ่ายสร้างบุญกุศลด้วยการสร้างวัดและทำนุบำรุงพุทธศาสนา เช่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างพระพุทธปรางค์วัดอรุณราชวราราม เพื่อสนองพระราชดำริในสมเด็จพระบรมชนกนาถที่จะให้มีพระพุทธปรางค์ที่สูงและสง่างาม โดยนำเครื่องถ้วยและชิ้นกระเบื้องเคลือบสีต่างๆ มาประดับ เนื่องจากกระเบื้องเคลือบสามารถทนแดดทนฝนได้ดีกว่าการปิดทองหรือประดับกระจก อีกทั้งเป็นศิลปะการประดับตกแต่งลวดลายอย่างใหม่ที่งดงามอีกแบบหนึ่ง

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระวิมาน พระราชสัญลักษณ์ประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระพุทธปรางค์วัดอรุณราชวราราม

• สมัยพัฒนาประเทศตามแบบโลกตะวันตก

พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ทรงสนพระราชหฤทัยในวิชาดาราศาสตร์เป็นอย่างมาก ทรงมีความเชี่ยวชาญด้านดาราศาสตร์ ภายในเขตพระราชฐานนั้นเต็มไปด้วยเครื่องมือวิทยาศาสตร์ เช่น เครื่องวัดความกดอากาศ กล้องส่องทางไกล กล้องจุลทรรศน์ แมกนีทังแพลนท์ และนาฬิกาแขวน ซึ่งคนไทยในสมัยนั้นยังไม่ค่อยรู้จักกัน

พระราชกรณียกิจด้านต่างประเทศนับว่าสำคัญยิ่งแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในรัชกาลนี้ประเทศไทยได้ทำสัญญากับนานาประเทศอย่างกว้างขวาง ซึ่งมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากภายในเมืองไทยผลที่เกิดขึ้นจากการทำสัญญานี้มีทั้งผลดีและผลเสีย แต่เมื่อคำนึงถึงภัยที่จะเกิดขึ้นในครั้งนั้นแล้ว ต้องนับว่าเป็นการตัดสินใจที่สมควรแล้ว เช่น การทำสัญญาเบาริ่งกับอังกฤษซึ่งมีความสำคัญต่อประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากประเทศไทยยังดำเนินนโยบายปิดประเทศต่อไปจะต้องถูกอังกฤษใช้กำลังบังคับแน่นอนซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ทรงตระหนักดีว่าการทำสงครามครั้งนี้ไม่เหมือนในครั้งอดีตเพราะชาติได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำสงคราม ซึ่งมีความสำคัญมากกว่าแม่ทัพ

พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระเจ้าในเสียน
ที่ ๓ แห่งประเทศฝรั่งเศส
ได้เนรมิตรชุดมาแลกเปลี่ยน
หนังสือสัญญาทาง
ราชการโมตรี เมื่อพุทธศักราช
๒๔๐๖

พระมหาพิชัยมงกุฏ
เป็นส่วนหนึ่งของพระราชลัญจกร
ประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๕

การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมไทยครั้งยิ่งใหญ่ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีเหตุสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอก แปรเปลี่ยนไป กล่าวโดยสรุปคือ การเปิดประเทศเพื่อติดต่อกับชาวตะวันตก ซึ่งไม่เพียงส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ยังผลให้นโยบายทางการเมือง สภาพของสังคมไทย ตลอดจนจิตใจสำนึกของชาวไทยได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย สัญญาณภัยจากจักรวรรดินิยมตะวันตกทำให้ผู้นำไทยตระหนักถึงปัญหาภัยใหม่ที่ ต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ แนวทางการแก้ปัญหาของผู้ปกครองในยุคนั้นจึงวาง เป้าหมายเพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติเป็นสำคัญ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินการปฏิรูปการปกครอง แผ่นดิน โดยยึดหลักความอยู่รอดของประเทศชาติตามที่กล่าวข้างต้น แต่กระนั้น ก็ทรงคำนึงถึงความผาสุกของเหล่าอาณาประชาราษฎร์เป็นสำคัญเช่นกัน ดังพระราชปณิธานที่ว่า

“เราตั้งใจอธิษฐานว่า เราจะกระทำการจนเต็มกำลังอย่างที่สุด
ที่จะให้กรุงสยามเป็นประเทศอันหนึ่งซึ่งมีอิสรภาพและความเจริญ...”

พระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระจุลมงกุฏ

เป็นส่วนหนึ่งของพระราชสัญลักษณ์

ประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปัญหาเร่งด่วนของบ้านเมืองในขณะนั้นคือ การจัดระเบียบบริหารเพื่อเป็นหลักในการปกครอง และบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนอย่างจริงจัง ข้าราชการในยุคนั้นได้รับการตอกย้ำจิตสำนึก ให้เป็นผู้ปกป้องและรับใช้ประชาชนในส่วนภูมิภาค พระองค์ทรงจัดระบบการปกครองในรูปแบบ มณฑลเทศาภิบาล ผลของการจัดระเบียบการปกครองครั้งนี้ ได้ก่อให้เกิดการรวมศูนย์อำนาจ การปกครองแบบรัฐชาติขึ้น ความแตกแยก และความแตกต่างของพลเมืองหมดไป ประชาชน ที่อยู่อาศัยบนผืนแผ่นดินไทยนับเป็นคนไทยเหมือนกันหมด ในการปฏิรูปทางสังคม คนไทย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับการทำนุบำรุงให้สะดวกสบายยิ่งขึ้น มีการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ เลิกประเพณีกดขี่ข่มเหง เช่น ทาส ไพร่ ยังผลให้คนไทย มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเสรีชน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงขึ้นครองสิริราชสมบัติตั้งแต่ยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะ เมื่อครั้งทรงพระเยาว์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมชนกนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จใกล้ชิดกับพระองค์อยู่เสมอ ซึ่งนับเป็นโอกาสอันดีในการเรียนรู้

หลักการบริหาร การปกครองจากประสบการณ์โดยตรง ตลอดรัชสมัยของพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจที่ก่อประโยชน์สุขแก่ประเทศชาติและประชาชนเป็นอเนกประการทรงได้รับการยอมรับจากบุคคลในวงการต่างๆ ว่าทรงเป็นนักปฏิรูป นักปกครองที่ประสบความสำเร็จสูงสุด พระบรมราชาบายที่เน้นการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับกาลเวลา เสียสละประโยชน์สุขส่วนพระองค์ ทรงทุ่มเทเวลาทั้งหมดเพื่อปฏิบัติพระราชภารกิจโดยคำนึงถึงประโยชน์ของอาณาประชาราษฎร์เป็นที่ตั้ง ยังผลให้ประเทศไทยในยุคของพระองค์เป็นจุดเริ่มของสังคมแบบใหม่ที่มุ่งประโยชน์และความผาสุกของมหาชนเป็นหลักสำคัญ

งานพัฒนารูปแบบใหม่ : เพื่อประโยชน์สุขของทวยราษฎร์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีสิ่งใหม่ๆ ทางด้านการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้เพราะพระปรีชาสามารถและสายพระเนตรอันกว้างไกลทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ยุคปฏิรูป อันเป็นที่ยอมรับในระดับสากล พระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาที่ปรากฏเด่นชัดและเป็นประโยชน์ต่อประเทศอย่างอเนกอนันต์ คือ ทรงริเริ่มก่อตั้งโรงงานผลิตพลังงานไฟฟ้าเพื่อใช้ในการเดินรถราง และให้แสงสว่าง โปรดเกล้าฯ ให้ทำที่กักเก็บน้ำและติดตั้งอุปกรณ์ต่างๆ ประกอบเป็นการประปาขึ้น เพื่อให้ราษฎรมีน้ำสะอาดสำหรับอุปโภคและบริโภค

ทรงริเริ่มก่อตั้งโรงงาน
ผลิตพลังงานไฟฟ้า
เพื่อใช้ในการเดินรถราง
และให้แสงสว่าง

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการสำรวจพื้นที่เพื่อสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพฯ ไปเชียงใหม่ โดยกำหนดเส้นทางให้ผ่านสถานที่สำคัญในแถบภาคกลางแล้วตัดแยกเข้าสู่เมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางทางการค้า โดยเสด็จพระราชดำเนินไปทรงชูดินก่อนพระฤกษ์ด้วยพระองค์เอง

สมเด็จพระนางเจ้าสุวัทนาฯ ทรงเสด็จ
พระบรมราชินิ โดยเสด็จ
พระราชดำเนินไปในการพิธีวาง
รางและเครื่องทุ่นเคื่องรอกไฟ
สายกรุงเทพ-พระนครหรืออยุธยา
เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม
พุทธศักราช ๒๔๓๕

พระราชกรณียกิจด้านการสื่อสาร เป็นผลให้มีการตั้งกรมไปรษณีย์ขึ้นเป็นครั้งแรกซึ่งภายหลังได้เข้าเป็นภาคีของสหภาพสากลไปรษณีย์ทำให้การไปรษณีย์ของไทยได้เจริญรุดหน้าขึ้นอย่างรวดเร็ว

เอกษัตริย์นักบริหาร

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเอาพระราชหฤทัยใส่ต่อราชการงานเมืองอย่างไม่มีผู้ใดเทียบทัน หนังสือราชการของทุกหน่วยงานที่กราบบังคมทูลพระกรุณา จะมีพระราชวินิจฉัยอย่างละเอียดรอบคอบ ทรงตั้งพระราชปณิธานในการทรงงานว่าจะไม่ให้งานราชการค้างคั่งโดยเด็ดขาด ทรงถือหลักการตรงต่อเวลาเป็นสำคัญ อีกทั้งทรงมีพระวิริยอุตสาหะในการเรียนรู้เหตุการณ์ต่างๆ ทั้งภายในพระราชอาณาจักรอันเป็นเรื่องเกี่ยวกับทุกข์สุขของราษฎรหรือความเป็นไปในต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อประกอบเป็นพระบรมราโชบายและพระบรมราชวินิจฉัยโดยมิต้องรอดแต่การกราบบังคมทูลรายงานจากผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาเพียงฝ่ายเดียว

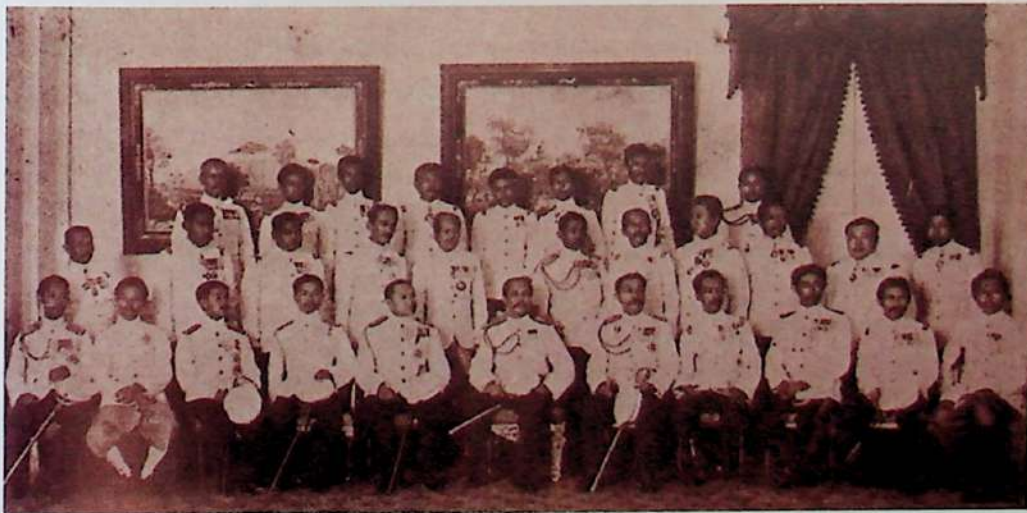
การเลิกทาส ในบรรดาประเพณีการปกครองของไทยนับแต่โบราณมาได้มีการใช้ทาสกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งเป็นเรื่องที่ประเทศตะวันตกถือว่าล้าหลัง ด้วยพระวิจรรณญาณที่ทรงเห็นการณ์ไกลว่าการเป็นทาสทำให้พลเมืองขาดสิทธิและเสรีภาพ มีพระราชดำริว่า "คนไทยทุกคนควรจะมีความเท่าเทียมกัน" จึงมีพระบรมราโชบายให้เลิกทาสอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอน เพื่อมิให้กระทบกระเทือนต่อเจ้าของทาสและตัวทาสเอง จนในที่สุดไม่มีทาสหลงเหลืออยู่เลย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่พสกนิกรอย่างหาที่สุดมิได้

การปฏิรูปการปกครอง การปฏิรูปการปกครองนี้ นับเป็นพระราชภารกิจอันยิ่งใหญ่ และเป็นรากฐานแห่งระเบียบการปกครองและระเบียบการบริหารมาตราบจนทุกวันนี้ รูปแบบการปกครองแบบใหม่ คือ การยกเลิกการปกครองแบบจตุสดมภ์ โดยการจัดระเบียบการบริหารเป็น ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ส่วนกลางได้มีพระราชดำริให้จัดตั้งกระทรวง ทบวง กรม ตามแบบ ตะวันตก มีเสนาบดีประจำแต่ละกระทรวง สำหรับในส่วนภูมิภาคนั้นให้จัดรูปแบบการปกครอง แบบมณฑลเทศาภิบาล มีเทศาภิบาลซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลางเป็นผู้บังคับบัญชา ระบบการบริหารราชการแบบนี้ย่อมต้องอาศัยข้าราชการที่มีความรู้ ความสามารถและ ประสิทธิภาพเป็นกำลังสำคัญ จึงจะบังเกิดผลสำเร็จในการปกครอง ทรงคำนึงถึงปัญหาตัวบุคคล มาโดยตลอด หากแต่พระบรมราโชบายที่รอบคอบ การปฏิบัติพระราชกรณียกิจในฐานะหัวหน้า คณะผู้บริหาร ที่ทรงอุทิศเวลาให้กับงานอย่างเต็มที่ ทั้งเอาพระทัยใส่ในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน ยังผลให้ระบบการบริหารแบบใหม่สำเร็จตามพระราชประสงค์ในที่สุด

ในบั้นปลายของพระชนม์ชีพนั้นทรงพระประชวรเนื่องจากพระวัณกะ (ไต) ล้มเหลวและได้เสด็จ สวรรคตเมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ.๒๔๕๓ รวมพระชนมพรรษาได้ ๕๘ พรรษา นับว่าประเทศไทยได้สูญเสียพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงปลอญทาสให้เป็นไท ทรงพัฒนา ประเทศให้มีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมนานอารยประเทศจนเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ ทรง ครองสิริราชสมบัติได้ ๔๒ ปี ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าต่างรักและเทิดทูนพระองค์มาก จึงได้พร้อมใจกันถวายพระราชสมัญญานามว่า พระปิยมหาราช ซึ่งมีความหมายว่า พระราชาผู้ยิ่งใหญ่อันเป็นที่รักของปวงชนชาวไทย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ทรงเลิกระบบบริหาร
ราชการแผ่นดินแบบจตุสดมภ์
ที่มีเสนาบดี เวียง วิัง คลัง นา
เปลี่ยนมาเป็นแบบกระทรวง

พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๖

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของไทยที่เสด็จฯ ไปทรงศึกษาวิชาการในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษได้ประทับอยู่เป็นเวลานานถึง ๕ ปี นอกเหนือจากการศึกษาวิชาการทางด้านต่างๆ แล้วยังได้เสด็จประพาสอารยประเทศอื่นๆ ทั้งในยุโรป อเมริกา และเอเชีย เพื่อทรงนำสิ่งที่ติมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาประเทศ อีกทั้งยังเป็นโอกาสที่ได้ทรงสร้างความสัมพันธ์ไมตรีกับพระราชวงศ์และบุคคลสำคัญของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติมหาอำนาจ ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานการเผยแพร่พระเกียรติยศและชื่อเสียงเกียรติคุณของชาติไทยให้เป็นที่รู้จักของโลก ผลของพระราชกรณียกิจดังกล่าว ปรากฏให้เห็นเด่นชัดโดยสังคมนานาชาติให้ความยอมรับนับถือในฐานะที่มีสิทธิและศักดิ์ศรีเสมอภาคกับนานาอารยประเทศจากการที่ทรงนำประเทศไทยเข้าร่วมสงครามโลก ครั้งที่ ๑ จนทำให้ไทยได้มีโอกาสเจรจาขอแก้ไขสนธิสัญญาที่ทำไว้กับต่างชาติ นับตั้งแต่สัญญาเบาริ่ง ที่ทำไว้กับอังกฤษ ทำให้ไทยได้สิทธิสภาพนอกอาณาเขต และเสรีภาพในการจัดเก็บภาษีเข้านารายได้เข้ารัฐกลับคืนมา

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

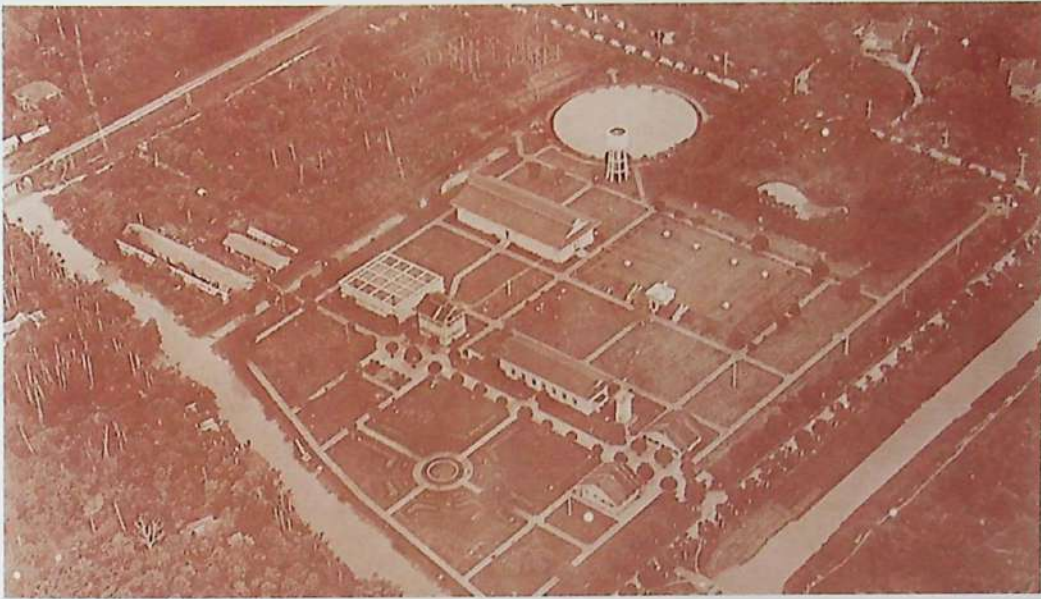
วชิระ
เป็นส่วนหนึ่งของพระราชสัญลักษณ์
ประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในส่วนของพระบรมราชาบายในการปกครองอาณาประชาราษฎร์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคือการสร้างชาติไทยให้มีความเป็นเอกภาพด้วยการปลุกฝังความรู้สึกร่วมกันในด้านความจงรักภักดีต่อ ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ขึ้นในจิตใจของชนในชาติ ทรงพยายามปลุกระดมเหล่าพสกนิกรให้ตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่รอดปลอดภัยของชาติจะเห็นได้ว่าบทพระราชนิพนธ์กิติ พระบรมราชาบาท หรือพระราชดำรัสในโอกาสต่างๆ กิติ มักมีเนื้อหาสอดแทรกการปลุกฝังความรักชาติ การเตือนภัย การอบรมสั่งสอนเรื่องการประพฤติปฏิบัติ หน้าที่พลเมืองดี สำคัญในการธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชของชาติ เพื่อก้าวขึ้นอีกระดับหนึ่ง คือการยกฐานะเกียรติภูมิของชาติให้เสมอภาคกับนานาอารยประเทศ

ธงชัยเฉลิมพล ที่ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใช้ชั่วคราว
ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๑

โรงกรองน้ำประปาสามเสน
จัดตั้งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

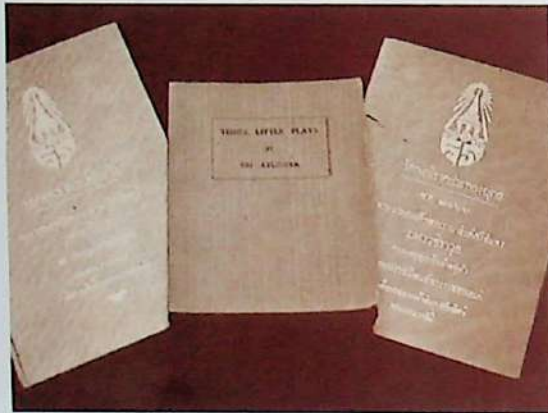
นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังได้พระราชทานแนวพระราชดำริด้าน
การพัฒนาในหลายด้าน เช่น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างเขื่อนทดน้ำแห่งแรกของไทย
เพื่อกั้นแม่น้ำป่าสักที่ตำบลท่าหลวง อำเภอท่าเรือ มณฑลพระนครศรีอยุธยา พร้อมกับพระราชทาน
ชื่อว่า เขื่อนพระราม ๖ พระราชทานพระราชดำริให้สร้างโรงกรองน้ำประปาสามเสน เพื่อให้
บริการแก่ประชาชนทั่วไปตามสถานที่ต่างๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้สร้างสถานีรถไฟหัวลำโพงขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางรถไฟไปยังจังหวัดต่างๆ
โปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานรถไฟ
ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาและเพื่อเป็น
การเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระ
พระบรมเชษฐาธิราชเจ้า พระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ได้พระราชทานนามสะพานแห่งนี้ว่า
สะพานพระราม ๖

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เริ่มสร้างสะพานรถไฟ
ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา
เมื่อพุทธศักราช ๒๔๖๕
สะพานนี้เริ่มสร้างเมื่อ
พุทธศักราช ๒๔๖๕ และ
เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชเจ้า
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า
เจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานนาม
สะพานนี้ว่า สะพานพระราม ๖

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระอภัยจินตภาพทางการประพันธ์แทบทุกแขนง เห็นได้จาก บทพระราชนิพนธ์ต่างๆ จำนวนมากที่ได้ทรง พระราชนิพนธ์ไว้ บทพระราชนิพนธ์เหล่านี้ล้วนแต่ทรงคุณค่าใน ด้านอักษรศาสตร์ และมีจำนวนถึง ๑,๒๑๖ รายการ

ผู้ประพันธ์

๑. ธรรม	๒. ธรรม	๓. ธรรม
๔. ธรรม	๕. ธรรม	๖. ธรรม
๗. ธรรม	๘. ธรรม	๙. ธรรม
๑๐. ธรรม	๑๑. ธรรม	๑๒. ธรรม

๑๓. ธรรม	๑๔. ธรรม
๑๕. ธรรม	๑๖. ธรรม
๑๗. ธรรม	๑๘. ธรรม
๑๙. ธรรม	๒๐. ธรรม

๒๑. ธรรม	๒๒. ธรรม
๒๓. ธรรม	๒๔. ธรรม
๒๕. ธรรม	๒๖. ธรรม
๒๗. ธรรม	๒๘. ธรรม

๒๙. ธรรม	๓๐. ธรรม
๓๑. ธรรม	๓๒. ธรรม
๓๓. ธรรม	๓๔. ธรรม
๓๕. ธรรม	๓๖. ธรรม

พิมพ์ที่กรุงเทพฯ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระอุปนิสัยรักการอ่าน การเขียน และทรงพระปรีชาสามารถในด้านการประพันธ์เป็นอันมากนับตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ระหว่างทรงครอง สิริราชสมบัติ ได้ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมไว้เป็นจำนวนมาก มีทั้งประเภทร้อยแก้ว ที่เป็น บทความ บทละคร สารคดี นิทาน ประเภทร้อยกรองที่เป็นโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งทรงใช้พระนาม จริงและพระนามแฝง และจากการที่ทรงเคยศึกษาอยู่ต่างประเทศเป็นเวลาถึง ๔ ปี ทำให้ทรงมี ความรู้ในภาษาไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส และบาลี บทพระราชนิพนธ์ของพระองค์ แม้จะเป็นประเภท บันเทิงแต่ก็มักจะแทรกแนวพระราชดำริ หรือแสดงเจตคติทั้งด้านการเมืองการปกครอง และสังคม เนื้อหาสาระทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ความรู้เพื่อแนะนำสั่งสอนในเรื่องต่างๆ พลสกนิกรทั่วไป ต่างแซ่ซ้องและถวายพระเกียรติเป็น สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็น นักปราชญ์ของไทย

• สมัยประชาธิปไตย

พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๗

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระราชโอรสพระองค์สุดท้ายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทรงประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยบุคคลคณะหนึ่งซึ่งเรียกตัวเองว่า คณะราษฎร แต่ทรงใช้พระปรีชาสามารถและวิจารณญาณแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยดีตลอดมา ทรงเป็นนักปกครองที่มีพระราชหฤทัยกว้างขวางที่สุด ดังจะเห็นได้จากพระราชปณิธานที่จะทรงมอบอำนาจการปกครองให้แก่ประชาชนโดยทรงถือเอาประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์เป็นที่ตั้ง

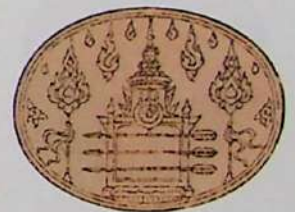
“...ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจ อันเป็นของข้าพเจ้าอยู่เดิมให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร์...”

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนับสนุนกิจการที่เกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์ทุกด้านไม่ว่าจะเป็นการสหกรณ์ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การคมนาคม และสื่อสาร ทั้งนี้เพราะพระปรีชาสามารถและสายพระเนตรอันกว้างไกล ทรงเชิญชวนพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ และประชาชน บริจาคเงินสมทบทุนสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา โดยพระราชทานนามว่า สะพานพระพุทธยอดฟ้า พร้อมกับทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณที่ทรงมีต่อประเทศชาติเป็นอเนกประการ

ในส่วนของการข้าราชการมีพระราชประสงค์ให้ข้าราชการสำนึกว่า จะต้องรับราชการเพื่อประโยชน์ของราษฎรเป็นสำคัญ มิใช่ใช้อำนาจในการกดขี่ข่มเหงราษฎรดังที่ทรงได้รับปฏิกริการ้องทุกข์จากราษฎรที่กล่าวโทษข้าราชการอยู่เสมอ อีกทั้งยังได้มีพระบรมราชโองการให้เสนาบดีทุกกระทรวงดูแลควบคุมความประพฤติของข้าราชการอย่างจริงจัง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระแสวงศร ๑ องค์ ของพระวรม เป็นส่วนหนึ่งของพระราชลัญจกรประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๘

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จขึ้นครองราชย์ในขณะที่ทรงมีพระชนม-
พรรษาเพียง ๙ พรรษา ขณะกำลังทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศสวีเดนเซอร์แลนด์ ในรัชสมัยของ
พระองค์มีเหตุการณ์ผันผวนเกิดขึ้นในประเทศไทยหลายประการเช่น ความไม่ราบรื่นทางการ
เมืองภายในประเทศ การเข้าสู่สงครามมหาเอเซียบูรพา และการเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่
ในทางเศรษฐกิจการเงิน การคลังของประเทศอยู่ในสภาวะไม่มั่นคง เงินเพื่อ สิ้นค้า
มีราคาแพง เกิดการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภค ขวัญและจิตใจของประชาชน
อยู่ในสภาพว่าเหว่ ไร้สาระส่าย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

ครั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จนิวัติเยี่ยมเยียนประชาชน
ชาวไทย ซึ่งเปรียบประดุจน้ำทิพย์ที่มาจากโลมชนชาวไทยทั้งปวงให้มีพลังที่จะต่อสู้
กับภาวะความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ระหว่างประทับอยู่ในประเทศไทย
แม้จะเพียงช่วงสั้น ๆ แต่ก็ทรงประกอบพระราชกรณียกิจมากมายหลายประการ
ทั้งงานพระราชพิธี งานรัฐพิธี งานด้านศาสนา เสด็จพระราชดำเนินตรวจพลสวนสนาม
ของกองทัพสัมพันธมิตร ณ ท้องสนามหลวง ซึ่งเป็นการยืนยันให้เห็นว่าประเทศไทย
ยังคงเป็นเอกราชอย่างสมบูรณ์มิได้ถูกยึดครองโดยฝ่ายใด ทรงสมานความแตกแยก
ระหว่างชาวจีนและชาวไทย ด้วยการเสด็จประพาสสำเพ็ง อันเป็นที่อยู่ของชาวจีน พระราชกรณียกิจ
ที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่ง คือ การที่ทรงเริ่มเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรอย่างจริงจัง โดย
ได้เสด็จประพาสจังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร ปทุมธานี นนทบุรี ฉะเชิงเทรา และเขตอำเภอ
บางเขน ไม่ว่าจะเสด็จประพาส ณ ที่ใด ราษฎรต่างพากันมาเฝ้ารับเสด็จอย่างเนืองแน่น และทุกแห่ง
จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำรัสและทรงร่วมในกิจกรรมของแต่ละท้องถิ่น
โดยมีทรงถือพระองค์

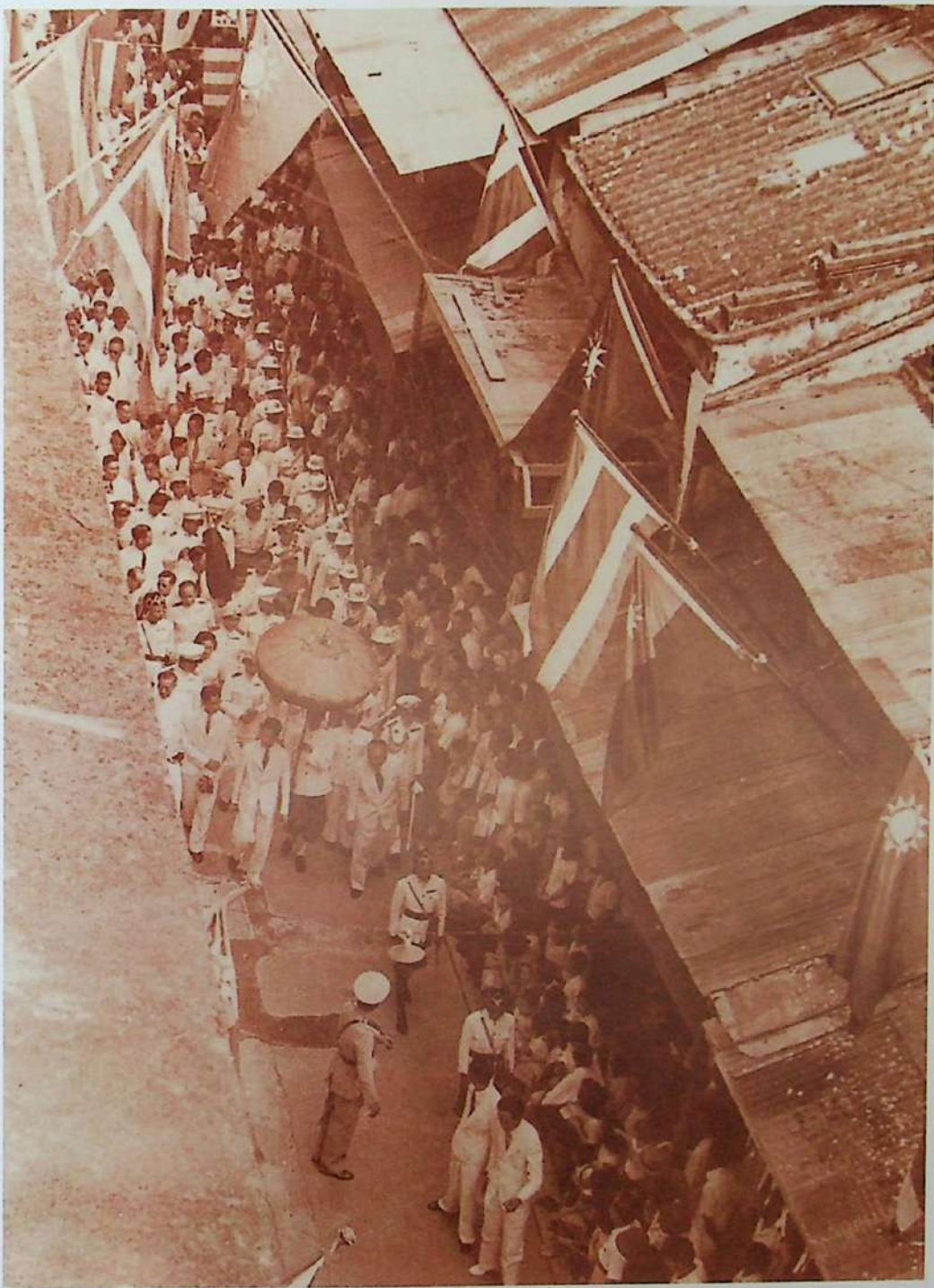

พระปัทมปาณีโพธิสัตว์
เป็นส่วนหนึ่งของ
พระราชสัญลักษณ์ประจำพระองค์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล

การบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน อันเป็นเหตุให้
ความศรัทธาของปวงชน ยังมีอยู่ต่อมาไม่เสื่อมคลาย สถาบันพระมหากษัตริย์จึงยังคงเป็น
สถาบันหลักที่สำคัญยิ่งของประเทศ แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล จะทรงเจริญวัย
ในทวีปยุโรป แต่ก็ทรงได้รับการอบรมให้ซาบซึ้งในความเป็นไทย ดังจะเห็นได้จากการที่ทรง
เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงใช้เวลาว่างจากการเรียนศึกษาพระธรรมคำสอนต่างๆ
นอกจากนั้นยังทรงสนพระราชหฤทัยอย่างมากในการศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งศิลปะ
และวัฒนธรรมไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดลเสด็จพระราชดำเนิน
พร้อมด้วยพระอนุชาไปทรงเยี่ยม
ราษฎรไทย-จีนที่สำเพ็ง ท้องที่มีเหตุ
ความไม่สงบ เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน
พุทธศักราช ๒๔๘๔

พระราชกรณียกิจในรัชกาลที่ ๙

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ราชเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ มีพระราชอัธยาศัย และพระราชจริยาวัตรอันงดงาม มั่นคงในทศพิธราชธรรม ตลอดระยะเวลาแห่งการครองสิริราชสมบัติ ทรงมีพระราชหฤทัยเอื้ออาทรห่วงใยผูกพันอย่างลึกซึ้งกับพสกนิกรไทยทั่วประเทศ ทรงถือว่าทุกข์สุขของราษฎรประดุจดังทุกข์สุขของพระองค์เอง ทรงคิดค้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นจำนวนมาก เพื่อช่วยเหลือเหล่าพสกนิกรให้พ้นจากสภาพความผิเคืองไปสู่ความพออยู่ พอกิน สมดังพระราชปณิธานที่พระราชทานเป็นพระปฐมบรมราชโองการในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ พระบรมมหาราชวังเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๓ ความว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

จากพระปฐมบรมราชโองการดังกล่าว แม้จะสั้นแต่ก็ได้ความหมายลึกซึ้ง แสดงให้เห็นถึงพระราชปณิธานตั้งมั่นที่จะทรงอุทิศพระวรกาย พระราชหฤทัย และหยาดพระเสโทบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ เพื่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขทั่วแผ่นดินไทย ด้วยเหตุนี้การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรจึงเป็นพระบรมราโชบายที่จะทรงทราบถึงทุกข์สุขสภาพความเป็นอยู่และปัญหาที่แท้จริงของราษฎร ทรงเล็งเห็นว่าประเทศไทยจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาไปในทุกๆ ด้าน เพื่อให้เกิดความเจริญทัดเทียมกับนานาประเทศ และเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุกๆ ด้าน เคยมีพระราชดำรัสว่า “ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ยังยากจน” ดังนั้น การต่อสู้กับศัตรูคือความยากจนของราษฎร

ทรงถือเป็นพระราชภาระที่จะต้องทรงคิดค้นหาวิธีการ ทดลองปฏิบัติเป็นโครงการนำร่องด้วยพระองค์เอง ก่อนที่จะพระราชทานเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีการตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานโครงการต่างๆ อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา นอกจากนี้ พระบรมราโชวาท พระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ในโอกาสสำคัญต่างๆ ล้วนเป็นคำสอนที่

พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระที่นั่งอยู่ทิศเป็นส่วนหนึ่งของ
พระราชมณเฑียรประทับพระองค์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช

มีคุณค่า เหมาะแก่กาลสมัย ยังประโยชน์โดยตรงแก่ผู้ที่นำมาไปปฏิบัติ เช่น ให้อุบาย พออยู่ พอกิน ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชี้แนะให้ราษฎรเข้าใจหลักการ แนวคิดทฤษฎีเชิงพัฒนาที่สอดคล้องกับหลักความจริงแห่งธรรมชาติและหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน อันเป็นแนวทางการพัฒนาสากลที่ประเทศต่างๆ ใช้ในการพัฒนาอยู่ในปัจจุบัน

เมื่อทรงพระเยาว์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงรับพระราชภาระแห่งความเป็นแม่อย่างใหญ่หลวง เพราะต้องทรงอภิบาลพระโอรสธิดาองค์น้อยๆ โดยลำพังถึง ๓ พระองค์ และที่นับว่าเป็นพระราชภาระที่หนักยิ่งกว่าภาระของแม่ใดๆ ก็เพราะว่าพระโอรสธิดาที่ทรงอภิบาลรับผิดชอบนั้นต่อมาเป็นพระประมุขของประเทศถึง ๒ พระองค์ เพราะฉะนั้น การอภิบาลรักษาและการถวายการอบรมสั่งสอน จึงมีความยากและมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด

พระราชจริยาวัตรในเชิงสร้างสรรค์ที่สำคัญประการหนึ่ง คือสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงสอนพระโอรสธิดาให้เรียนรู้เรื่องแผนที่และการใช้แผนที่ กล่าวคือ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โรงเรียนเพาะช่างในสมัยนั้นจัดทำแผนที่ประเทศไทยโดยผลิตเป็นรูปตัวต่อ เลื่อยเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็กๆ มีกล่องไม้พร้อมฝาปิดเปิดสำหรับใส่เพื่อให้พระโอรสธิดาทั้ง ๓ พระองค์ ทรงเล่นเป็นเกมส์สนุกคล้ายการต่อรูปต่างๆ เป็นการสอนให้อุบายประเทศไทย และรู้จักการดูการใช้แผนที่ไปพร้อมๆ กัน จึงกล่าวได้ว่าพระราชดำริสร้างสรรค์เหล่านี้ ประกอบกับคุณธรรมอีกหลายประการได้มีบทบาทอย่างใหญ่หลวงต่อการที่ทรงอภิบาลและฝึกสอนพระโอรสธิดา ดังจะเห็นได้ว่าพระราชอัยยาศัยและพระราชจริยาวัตรอันงดงามหลายประการในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ส่งผลไปถึงพระราชอัยยาศัยและพระราชจริยาวัตรของพระโอรสธิดา อาทิ พระราชอัยยาศัยโปรดการถ่ายรูปและถ่ายภาพยนตร์ ได้สืบทอดมายังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างครบถ้วน ดังจะเคยได้เห็นการเสด็จพระราชดำเนินไปยังสถานที่ใดจะทรงมีสิ่งของประจำพระองค์ คือ ทรงมีแผนที่ กล้องถ่ายรูป และดินสอที่มียางลบด้วย เวลาทรงงานจะทรงใช้ยางลบเสมอ เมื่อทรงพบเห็นอะไรก็จะทรงขีดเขียนบนแผนที่ เช่นเดียวกับพระบรมราชชนนีที่ทรงกระทำมาก่อน บางครั้งจะทรงพบว่า ณ จุดทรงงานนั้นเป็นสถานที่บนภูเขา

แต่ตามระวางของกรมแผนที่ระบุไว้ว่าเป็นธารน้ำ จึงคล้ายกับน้ำไหลขึ้นสูง และได้พระราชทาน
ข้อสังเกตนี้แก่กรมแผนที่ซึ่งกรมแผนที่ได้สำรวจใหม่จึงพบว่าเป็นเรื่องผิดพลาดของเจ้าหน้าที่เอง
กลายเป็นน้ำไหลกลับขึ้นที่สูง จากนั้นกรมแผนที่ได้เขียนเป็นเอกสารถวายสวดิเฉลิมพระเกียรติ
ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักแผนที่ผู้ชำนาญพระองค์หนึ่งด้วย

นอกจากนี้พระราชหฤทัยที่เปี่ยมไปด้วยพระเมตตาในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ที่ทรงอุทิศพระองค์เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขราษฎร เสด็จพระราชดำเนินขึ้นเขาลงห้วยไปในพื้นที่
ชายแดนทุรกันดารต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศเพื่อบรรเทาทุกข์ตำรวจ ทหาร และราษฎรตาม
ชายแดน เป็นพระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินรอยตามด้วยการเสด็จ

พระราชดำเนินเยี่ยมเยียนพสกนิกรในหัวเมืองต่าง ๆ ทั่ว
พระราชอาณาจักร และเสด็จฯ บุกป่าฝ่าดง ฝ่าแสงแดด
และสายฝน เพื่อทรงสำรวจพื้นที่ประกอบเป็นแนวทาง
พระราชดำริ และเพื่อทรงตรวจเยี่ยมความก้าวหน้าของ
โครงการในพระราชดำริ

ในภาวะวิกฤติทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง
ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยหลายครั้งที่พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวได้พระราชทานข้อธรรมะ เพื่อใช้เป็นหลัก
ในการแก้ไขปัญหาเดือนสติ และถือเป็นหลักในการดำเนิน
ชีวิตแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า เช่น การรักษาความสัตย์
การรู้จักข่มใจ อดทน อดกลั้น และอดออม รู้จักละวาง

ความชั่ว ทรงสอนให้รู้รักสามัคคี รู้จักไฝ่หาความรู้ และดำรงความเพียร ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนสามารถครองชีวิตให้พ้นจากภัยวิกฤติต่างๆ พระองค์จึงทรงเป็นยิ่งกว่า พ่อ ผู้เอื้ออาทร ห่วงใย ทรงคุ้มภัย และหาหนทางขจัดปัดเป่าความเดือดร้อนให้กับราษฎรครั้งแล้วครั้งเล่า ไม่ว่าจะเป็นความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติ ภัยเศรษฐกิจ หรือภัยจากความไม่เข้าใจกันของคนในชาติ

จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าวิธีการทรงงานได้ทรงกระทำโดยใช้หลักวิชาการ ดังนี้

- การศึกษาปัญหาและข้อมูลโดยถ่องแท้
- การปฏิบัติงานบนหลักวิชาการ
- การทดลอง วิจัย เผยแพร่ ขยายผล และพัฒนา
- การใช้หลักธรรมชาติและการปฏิบัติที่เรียบง่าย
- การใช้พระอัจฉริยภาพทางภาษาในการทรงงาน
- การใช้กุศโลบายโดยพระราชทานแนวพระราชดำริ
- การใช้วิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมและพึ่งพาตนเองได้
- การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน
- การเลือกสรรวิธีการที่เหมาะสม
- การให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และให้ตัวอย่างที่สัมฤทธิ์ผล
- การดำเนินงานที่ครบวงจร
- ทรงปฏิบัติงาน ติดตาม ประเมินผลด้วยพระองค์เองอย่างต่อเนื่อง

จากการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แสดงให้เห็นถึงพระชตติยमानะ พระวิริยอุตสาหะ พระปรีชาสามารถอันสูงเลิศด้วยพระเมตตาคุณ พระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีต่อราษฎรอย่างหาที่สุดมิได้ นั่น เป็นที่ตระหนักและซาบซึ้งในหมู่มวลพลสกนิกรของพระองค์ยิ่งนักว่า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงยอมตรากตรำพระวรกายเพื่อปวงชน ทรงทำนุบำรุงประชาราษฎร์ด้วยความเสียสละ โดยที่ไม่ต้องพระราชประสงค์สิ่งใด เป็นการตอบแทนความเสียสละของพระองค์เลย นอกจากพระราชประสงค์ที่จะได้เห็นราษฎรในชาติมีความร่มเย็นเป็นสุข สามัคคี รักใคร่ ประองดองกัน

บรรณานุกรม

- สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนักบริหารจัดการของแผ่นดิน,
กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๔.
- สำนักงาน กปร., แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, กรุงเทพฯ : ๒๑ เซ็นจูรี, ๒๕๔๐.
- สำนักราชเลขาธิการ, สมุดภาพเหตุการณ์สำคัญของกรุงรัตนโกสินทร์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
กรุงเทพฯ, ๒๕๒๕.
- สำนักงาน กปร., ได้ร่วมพระบารมี ๒๐ ปี กปร., กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๔.
- สำนักงาน กปร., ๕๐ ปี แห่งการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๘.

ส่วนที่ ๒

จากแนวพระราชดำริสู่การแก้ไขปัญหาของชาติ

นับตั้งแต่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เป็นจำนวนทั้งสิ้นกว่า ๓,๐๐๐ โครงการ ทุกโครงการล้วนเกิดขึ้นจากน้ำพระราชหฤทัยในพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมุ่งหวังให้ปวงพสกนิกรไทยได้พ้นจากความทุกข์ยากในการดำรงชีวิต ดังนั้น โครงการต่างๆ ที่ทรงคิดค้นจึงครอบคลุมในหลายสาขา อาทิ ทางด้านการเกษตร การพัฒนาแหล่งน้ำ และการชลประทาน การแพทย์และสาธารณสุข การศึกษาวิจัย ค้นคว้า ทดลอง เป็นต้น

การเกษตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเป็นโครงการที่มุ่งเน้นแก้ปัญหา การเกษตรในทุกภูมิภาคของประเทศอย่างครบวงจร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเพิ่มผลผลิตทางด้านการเกษตรอันหมายถึงฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรดีขึ้น ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญก้าวหน้าตามไปด้วย ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“.....บ้านเมืองไทยของเรานี้ถึงจะมีรายได้ทางอื่นอยู่มาก แต่ก็ต้องถือว่าเลี้ยงตัวอยู่ได้ด้วย การเกษตร ดังนั้นจึงมีความจำเป็นตลอดไปที่จะต้องทำนุบำรุงเกษตรกรรมทุกสาขาพร้อมกับ เกษตรกรทุกระดับให้พัฒนาก้าวหน้าอยู่เสมอ เพื่อให้การผลิตมีคุณภาพสูงขึ้น โดยไม่ผลาญ ทรัพยากรให้เปลืองเปล่า หากแต่ให้ได้ผลผลิตเพียงพอเลี้ยงตัวและจำหน่ายได้ดีมีรายได้ทวีขึ้น จึงจะช่วยให้เกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่และเป็นกำลังสำคัญของประเทศ มีฐานะความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนแล้ว แล้วทำให้ประเทศชาติสุขสมบูรณ์ขึ้นได้.....”

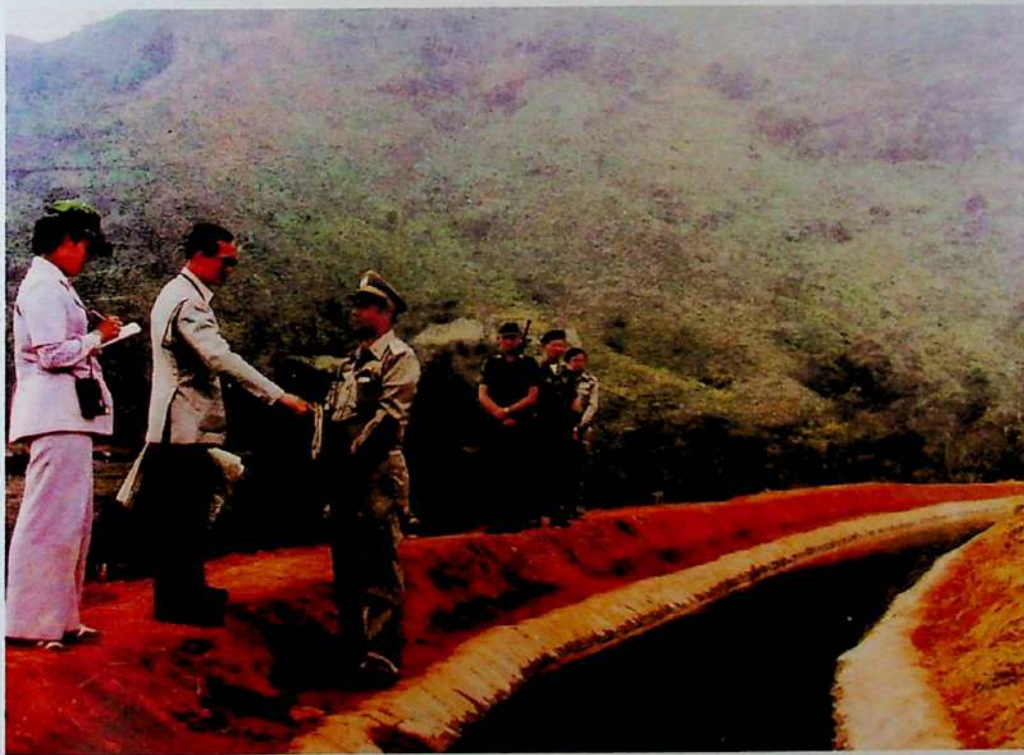

การพัฒนาแหล่งน้ำ โดยที่น้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการทำเกษตรกรรม การทำมาหากินของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ประสบภาวะการขาดแคลนน้ำสำหรับใช้เพาะปลูกพืช เนื่องจากฝนไม่ตกตามฤดูกาล มีปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปตามท้องถิ่นต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่น ทุรกันดารเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งมั่นที่จะพระราชทานความช่วยเหลือ แก่ราษฎรทุกหมู่เหล่าด้วยโครงการพัฒนา หรือจัดหาแหล่งน้ำในรูปแบบต่างๆ มาโดยตลอด เพื่อมุ่ง ประโยชน์แก่เกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนให้มีน้ำเพียงพอจะพัฒนาตนเองและครอบครัวให้ผ่อนคลาย หรือบรรเทาความยากไร้ ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“...น้ำเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในงานเกษตรกรรม ถ้าแก้ปัญหาในเรื่องแหล่งน้ำที่จะใช้ในการเพาะปลูกได้แล้ว เรื่องอื่นๆ ก็จะพลอยดีขึ้นติดตามมา...”

และจากการที่ทรงพบว่าในพื้นที่เกษตรกรรมหลายแห่งขาดแคลนน้ำที่จะใช้ในการเพาะปลูก และการบริโภค แต่อีกหลายพื้นที่กลับมีน้ำท่วมทำให้พืชผลได้รับความเสียหาย จึงได้พระราชทาน พระราชดำริให้กรมชลประทานและหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องสำรวจและศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาพิจารณา จัดทำโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำและการชลประทานขึ้น ซึ่งมีทั้ง

โครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกและอุปโภค บริโภค การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อรักษาต้นน้ำลำธาร รวมถึงโครงการเพื่อบรรเทาอุทกภัย อันได้แก่ โครงการแก้มลิง ซึ่งเป็นโครงการที่เกี่ยวกับการจัดและควบคุมปริมาณน้ำในฤดูน้ำหลาก อีกทั้งยังสามารถกักเก็บน้ำเพื่อไว้ใช้ในการเกษตรอีกด้วย

การศึกษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งเห็นว่าการศึกษาคือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด และคุณธรรมของบุคคล หากสังคม หรือบ้านเมืองใด ให้การศึกษาที่ดีแก่เยาวชนอย่างครบถ้วนในทุก ๆ ด้านแล้ว สังคมหรือบ้านเมืองนั้นก็จะมีพลเมืองที่มีคุณภาพ ดังพระราชดำรัสที่ว่า

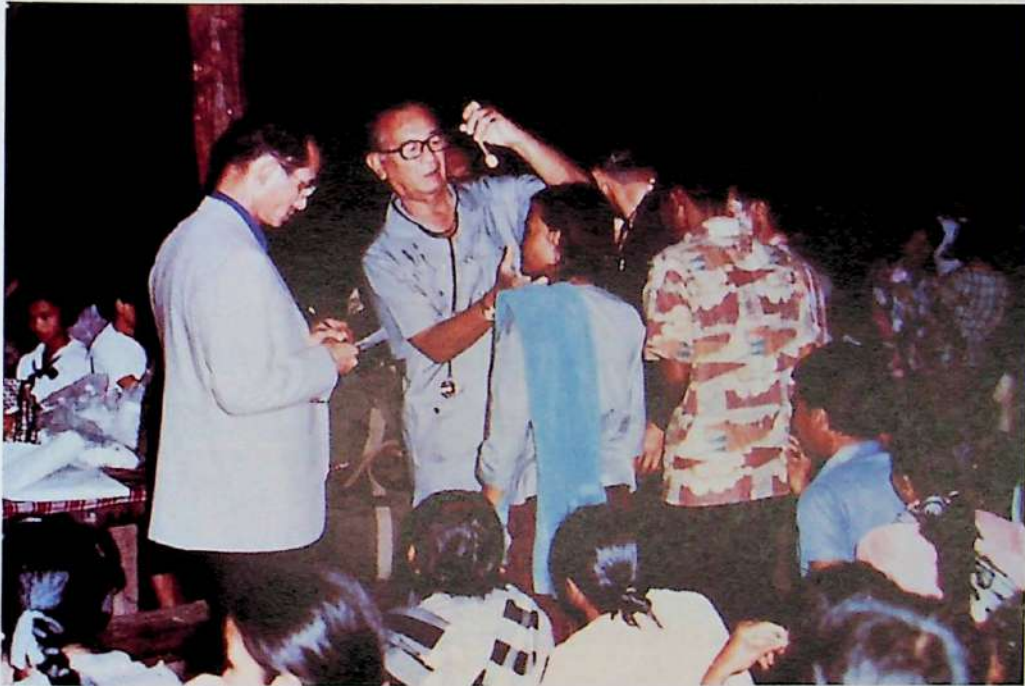
“...การศึกษาเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม ของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ และประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมืองประกอบไปด้วยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศชาติก็ย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่น...”

การแพทย์และสาธารณสุข การเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรทั่วทุกภูมิภาค ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพบว่า มีราษฎรเป็นจำนวนมากที่เจ็บป่วยเพราะขาดความรู้ ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพและการบริโภค บ้างก็ไม่มีกำลังทรัพย์จะไปรักษา จึงทรงถือเป็นเรื่องที่ต้องรีบแก้ไข โดยมีพระราชดำริว่า

“...ถ้าคนเรามีสุขภาพเสื่อมโทรม ก็จะไม่สามารถพัฒนาชาติได้ เพราะทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติก็คือพลเมืองนั่นเอง...”

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ในขั้นแรกได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แพทย์ประจำพระองค์และแพทย์ในขบวนเสด็จฯ ตรวจรักษาคนไข้เฉพาะรายที่ทรงพบในหมู่ราษฎรที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จ ต่อมาเมื่อคนไข้มากขึ้น จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้งโครงการต่างๆ เพิ่มขึ้น เช่น โครงการหน่วยแพทย์พระราชทาน และโครงการเกลือเสริมไอโอดีนพระราชทาน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ศึกษาหาวิธีเติมสารไอโอดีนลงไปเกลือ โดยไม่ทำให้รูป รส และกลิ่นของเกลือเปลี่ยนไป

การศึกษาวิจัย ค้นคว้า ทดลอง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงหลักความจริงที่ว่าประชาชนในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศมีความแตกต่างกันทั้งในด้านภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ทำให้ราษฎรในพื้นที่เหล่านั้นมีแบบแผนการดำรงชีวิต และฐานะความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรเป็นไปบนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นทั่วทุกภูมิภาคของประเทศเพื่อเป็นสถานที่ศึกษา ทดลอง ทดสอบ และแสวงหาแนวทางการพัฒนาด้านต่างๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เกษตรกรสามารถศึกษาหาความรู้ได้เป็นอย่างดี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงเปรียบเสมือนต้นแบบของความสำเร็จที่จะเป็นแนวทางและตัวอย่างของผลสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่น ๆ ทั้งยังเป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ คือสามารถที่จะศึกษาหาความรู้ได้ทุกเรื่องทั้งทางด้านการปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกพืชไร่ พืชสวน การเลี้ยงสัตว์ การประมง ป่าไม้ การชลประทาน ตลอดจนงานศิลปาชีพพิเศษ ฯลฯ ซึ่งผลสำเร็จเหล่านี้ได้จัดสาธิตไว้ในลักษณะของ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต

● หลัก วิธีการ และเป้าหมายการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

นอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงใช้หลักธรรมเป็นกลยุทธ์ในการปกครองและพัฒนาประเทศแล้ว ยังทรงมีวิธีการในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจโดยมีเป้าหมายสูงสุดก็เพื่อจะพระราชทานประโยชน์สุขให้แก่ราษฎรดังจะเห็นว่าทฤษฎีจากตะวันตกจะเน้นการสร้างประโยชน์ (กำไร) เพียงอย่างเดียว แต่แนวพระราชดำริของพระองค์จะเน้นทั้ง ๒ มิติ คือ ด้านเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นที่มาของ ประโยชน์

สุขอย่างยั่งยืน ทั้งยังได้ทรงคิดค้นและพัฒนากลยุทธ์ต่างๆ ขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหามากมาย ทรงตรากตรำพระวรกาย เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในทุกหนทุกแห่งทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อทรงซักถามข้อมูลต่างๆ ไม่ว่าแห่งนั้นจะมีสภาพพื้นที่ลำบากทุรกันดารเพียงใด ด้วยพระราชหฤทัย อันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตา ทรงใช้พระอัจฉริยภาพในด้านต่างๆ พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์ โดยทรงมีหลักในการทรงงาน ดังนี้

หลักการทรงงาน

- พออยู่พอกิน คุ่มค่ามากกว่าคุ่มทุน ขาดทุนเป็นกำไร แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงมุ่งเน้นให้ผลการดำเนินงานตกถึงมือประชาชนโดยตรงเป็นเบื้องแรก เพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้านั้นคือเพื่อความพออยู่พอกิน ขณะเดียวกันก็จะทรงปูพื้นฐานไว้สำหรับความ อยู่ดีกินดี ต่อไปในอนาคตด้วย ผลสำเร็จของการดำเนินงานของพระองค์อยู่ที่ความ คุ่มค่า มากกว่า คุ่มทุน หมายถึง แนวทางการแก้ไข้ปัญหาให้แก่ประชาชน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยใช้ต้นทุนที่ต่ำที่สุด ดังพระราชดำรัส ความว่า

...พูดภาษาอังกฤษมันสั้นกว่า ฉะนั้นก็ต้องเผยว่าภาษาอังกฤษ เป็นอย่างไร ภาษาอังกฤษ "Our" หมายความว่า "ของเรา" "Our loss..." "loss" ก็การเสียหาย การขาดทุน "Our loss is..." "is" ก็ "เป็น" "Our loss is our..." "Our" นี้ก็คือ "ของเรา" "Our loss is our gain..." "gain" ก็คือ "กำไร" หรือ "ที่ได้" "ส่วนที่เป็นรายรับ" "Our loss is our gain" "ขาดทุนเป็นกำไรของเรา" หรือ "เราขาดทุนเราก็ได้กำไร..."

- ไม่ติดตำรา การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะมีลักษณะของการพัฒนาที่อนุโลมและรวมชอมกับสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชนคือ "ไม่ติดตำรา" ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของคนไทย

- บริการรวมที่จุดเดียว (One Stop Services) ทรงเน้นในเรื่องการสร้างความรู้ รัก สามัคคี และการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจกัน ด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มักจะต่างคนต่างทำและยึดติดกับการเป็นเจ้าของเป็นสำคัญ ให้แปรเปลี่ยนเป็นการร่วมมือกันโดยไม่มีเจ้าของ หากแต่ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มอย่างมีเอกภาพ ซึ่งสามารถอำนวยประโยชน์สูงสุดให้ประชาชนอย่างเต็มที่ตั้งเห็นได้จากแนวพระราชดำริน ในการดำเนินงานบริหารของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน

พระราชดำริที่มีอยู่ทั้งหมด ๒ ศูนย์ทั่วประเทศทุกภูมิภาคของประเทศนับเป็นรูปแบบใหม่ของการบริหารที่เป็นการบริการรวมที่จุดเดียว และ การบริการแบบเบ็ดเสร็จ หรือ One Stop Services ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทยอย่างแท้จริง

- แก้ปัญหาโดยเริ่มจากจุดเล็ก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพรวม (Macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็กๆ (Micro) คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะมีมองข้าม ดังพระราชดำรัสที่ว่า

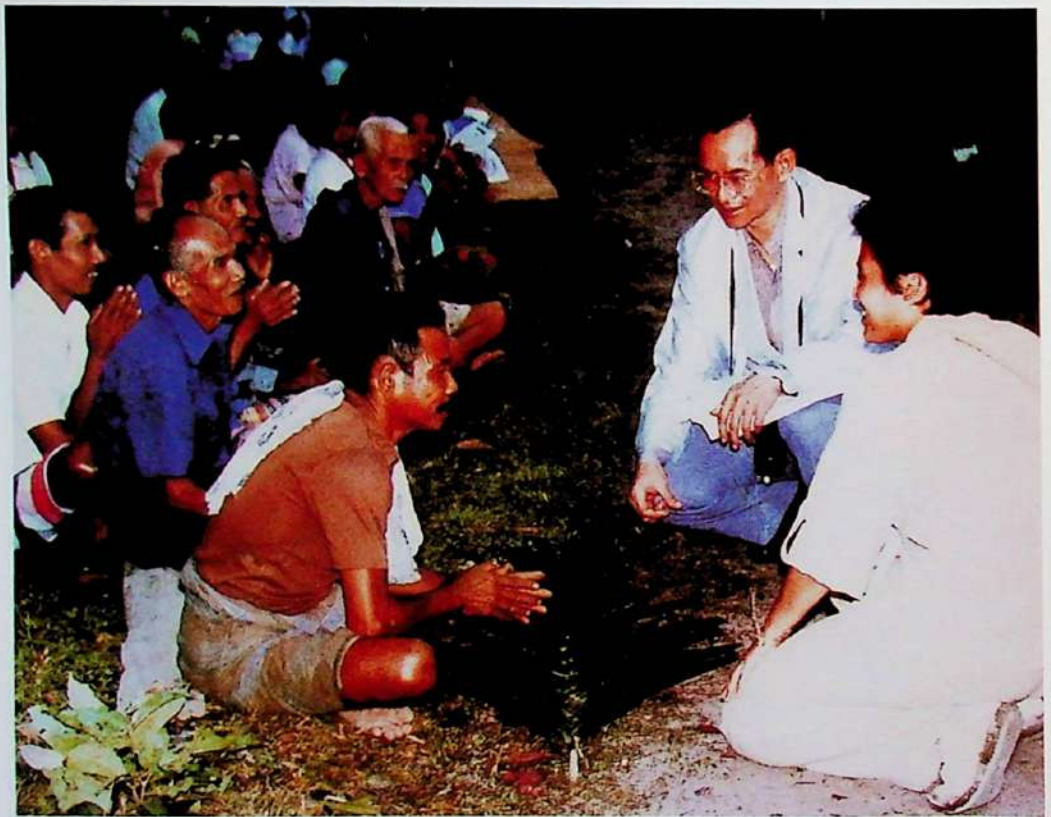
“...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออก...เป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน...มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้...แบบ Macro นี้ เขาจะทำแบบ รื้อทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย...อย่างบ้านคนอยู่เรอบอกบ้านนี้มันผุดตรงนั้น ผุดตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะไปซ่อม...เอาตกลงรื้อบ้านนี้ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่...วิธีทำต้องค่อยๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

- ระเบิดจากข้างใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นการพัฒนาที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน นั่นคือ ทำให้ชุมชนหมู่บ้านมีความเข้มแข็งก่อนแล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันมีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว ทรงใช้คำว่า ระเบิดจากข้างใน

- ทำให้ง่าย (Simplicity) ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้การคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงานการพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริ ดำเนินไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และระบบนิเวศน์โดยส่วนรวม ตลอดจนสภาพทางสังคมของชุมชนนั้น ๆ ทรงโปรดที่จะทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่าย ทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่ายนั้นเป็นการแก้ปัญหาด้วยการใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทางนั่นเอง แต่การทำสิ่งที่ยากให้กลายเป็นง่ายนั้นเป็นของยาก ฉะนั้นคำว่า ทำให้ง่าย หรือ Simplicity จึงเป็นหลักคิดสำคัญที่สุดของการพัฒนาประเทศในรูปแบบของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- ใช้ธรรมปราบอธรรม นอกเหนือจากการทำให้ง่ายแล้ว ยังทรงนำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาวะที่ไม่ปกติ ให้เข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดีขับไล่น้ำเสีย หรือเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดี ตามจังหวะการขึ้นลงตามธรรมชาติของน้ำ การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยใช้ผักตบชวาซึ่งมีตามธรรมชาติ ให้ดูดซับสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ ดังพระราชดำรัสว่า “ใช้ธรรมปราบอธรรม”

- ความเป็นกลาง คือ ไม่หวั่นไหวสะอึกสะเทือนไปกับความโกรธ ความหลง และอคติ ทำความเข้าใจอันดีในกันและกันให้เกิดขึ้นโดยใช้หลักวิชาและจะต้องประกอบไปด้วยความหนักแน่นทั้งกาย วาจา และจิตใจ ปรัชญาความเป็นกลาง เป็นวิธิลดความขัดแย้งรุนแรงในการปฏิบัติงานร่วมกันซึ่งต้องมีอยู่เป็นธรรมดา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีความเป็นกลางอย่างแท้จริง ทรงใช้ความเป็นกลางขจัดปัญหาในทุกด้าน แม้แต่ปัญหาความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้นก็ตาม ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“...ควรฝึกหัดทำความคิดจิตใจของคนให้มั่นคง เทียงตรงเป็นกลาง มีเหตุผลมีความจริงใจ และบริสุทธิ์ใจเพื่อให้มีวิจารณ์ญาณที่ละเอียด รอบคอบ และชัดเจน แม่นยำ สามารถวินิจฉัยเรื่องราวและปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง...”

- รู้ด้านลึกและรู้ด้านกว้าง คือ วิชาเฉพาะที่ศึกษามาอย่างดี นอกจากนั้นยังรู้วิชาการอย่างอื่น ๆ ที่เป็นความรู้รอบตัวอีกด้วย ในปัจจุบันสังคมเริ่มเห็นว่าบุคลากรรุ่นใหม่ในโลกต้องการคือ ผู้ที่มีความรู้ทั่วไป (generalist) ควบคู่ไปกับการเป็นผู้รู้ลึก ชำนาญการ (specialist) ไม่ใช่รู้เฉพาะสาขาเดียวอย่างที่เชื่อกันมาก่อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรอบรู้ทั้งด้านลึกและด้านกว้างอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้เพราะทรงเห็นถึงความสัมพันธ์พึ่งพิงกันของวิชาการแขนงต่างๆ และจะต้องใช้ร่วมกันในการปฏิบัติงานเพื่อความสำเร็จอย่างแท้จริง ดังพระราชดำรัส

“...ที่สำคัญที่สุดคือ วิชาการทั้งหลายนั้นมีส่วนที่สัมพันธ์ และประกอบส่งเสริมกันทั่วทุกสาขา ผู้มีวิชาอย่างหนึ่งจำเป็นต้องทราบถึงวิชาอย่างอื่นด้วย จึงขอให้ท่านทั้งหลายทราบตระหนักในข้อนี้ แล้วพยายามตั้งใจใช้เวลาและโอกาสที่มีอยู่สร้างเสริมเพิ่มพูนความรู้ ทั้งด้านลึกและด้านกว้าง คือ ทั้งวิชาเฉพาะสาขา และวิชาทั่วไป ให้ได้ประโยชน์สูงสุดไม่ปล่อยให้ล่วงเลยไปอย่างไร้ค่า และถือปฏิบัติให้ได้ครบถ้วน ดังนี้ จักช่วยให้ท่านประสบความสำเร็จ ในการทำงาน เป็นบุคคลที่มีคุณประโยชน์ แก่ชาติบ้านเมือง...”

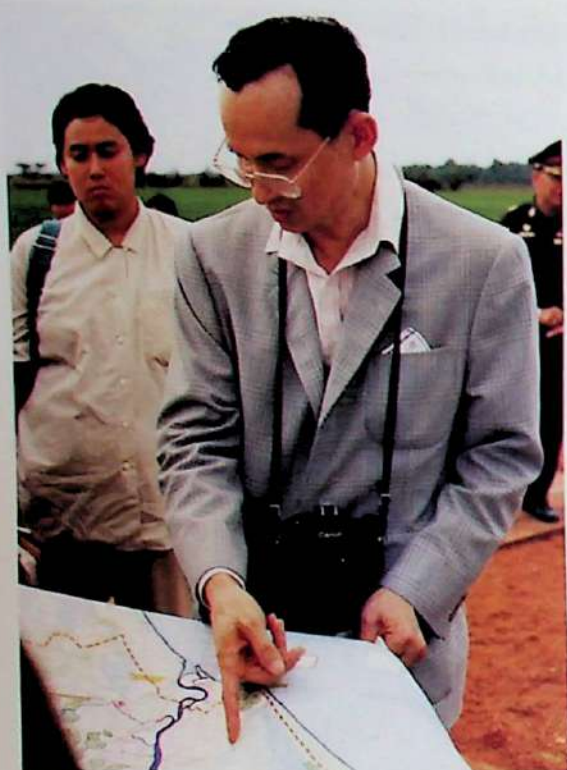
- ประสานงาน ประสานประโยชน์ คือ การประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลทั้งปวงด้วยความบริสุทธิ์ใจ รู้จักประมาณค่าของตนเองอย่างถูกต้องเที่ยงตรง การประสานงานและประสานประโยชน์ เป็นปรัชญา การทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงเน้นและใช้อยู่เสมอมา ทรงแก้ปัญหาในด้านการ พัฒนาประเทศสำเร็จก็เพราะอาศัยการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึง ชาวบ้านทั่วไป ไม่ต้องพระราชประสงค์ที่จะทำอะไรโดยพระองค์เองแต่เพียงลำพัง ดังนั้น โครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ จึงมีการประสานกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างดียิ่งเสมอไม่มีความ

ขัดแย้งปรากฏแต่ประการใด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องพระราชประสงค์ให้ผู้ปฏิบัติงานทั้งหลาย เน้นการประสานงาน ประสานประโยชน์ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงอย่างรวดเร็ว และสมบูรณ์ ดังพระราชดำรัส

“...ต้องเข้าใจให้ชัดว่า งานทุกด้าน ทุกสิ่งมีความสัมพันธ์ และเกี่ยวเนื่องกันอยู่ทั่วไปทั้งหมด จึงจำเป็นต้องรู้จักร่วมมือประสานประโยชน์กับทุกฝ่าย ทุกคน อย่างเฉลียวฉลาด ด้วยความเป็น มิตรและความเมตตาปรองดองกัน...”

วิธีการทรงงาน

จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าวิธีการทรงงานได้ทรงกระทำโดยใช้หลักวิชาการ ดังนี้

- การศึกษาปัญหาและข้อมูลโดยถ่องแท้
- การปฏิบัติงานบนหลักวิชาการ
- การทดลอง วิจัย เผยแพร่ ขยายผล และพัฒนา
- การใช้หลักธรรมชาติและการปฏิบัติที่เรียบง่าย
- การใช้พระอัจฉริยภาพทางภาษาในการทรงงาน
- การใช้กุศโลบายโดยพระราชทานแนวพระราชดำริ
- การใช้วิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมและพึ่งพาตนเองได้
- การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน
- การเลือกสรรวิธีการที่เหมาะสม
- การให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และให้ตัวอย่างที่สัมฤทธิ์ผล
- การดำเนินงานที่ครบวงจร
- ทรงปฏิบัติงาน ติดตาม ประเมินผลด้วยพระองค์เองอย่างต่อเนื่อง

จากการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แสดงให้เห็นถึงพระชตติยमानะ พระวิริยอุตสาหะ พระปรีชาสามารถอันสูงเลิศด้วยพระเมตตาคุณ พระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีต่อราษฎรอย่างหาที่สุดมิได้ นั้น เป็นที่ตระหนักและซาบซึ้งในหมู่มวลพลสกนิกรของพระองค์ยิ่งนักว่า ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงยอมตรากตรำพระวรกายเพื่อปวงชน ทรงทำนุบำรุงประชาราษฎร์ด้วยความเสียสละ โดยที่ไม่ต้องพระราชประสงค์สิ่งใดเป็นการตอบแทนความเสียสละของพระองค์เลย นอกจากพระราชประสงค์ที่จะได้เห็นราษฎรในชาติมีความร่มเย็นเป็นสุข สามัคคี รักใคร่ ประองดองกัน

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

● ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติลมหายใจในการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตทุกชีวิตบนโลกเป็นความจริงของชีวิตที่หลายคนมองไม่เห็น

ปรากฏการณ์ของ ดิน น้ำ ลม ไฟ ป่า และคน เป็นความสัมพันธ์ทางธรรมชาติที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาของทรัพยากรที่เปลี่ยนแปลงไปและอยู่ใกล้ตัว โดยหารู้ไม่ว่า ปรากฏการณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ หากไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ถึง ก็ไม่สามารถทำให้ความจริงของชีวิตถูกต้องได้ ดังนั้น เรื่องธรรมดาๆ ของทรัพยากรจึงไม่เป็นทรัพยากรธรรมดาอย่างที่มองเห็น แต่เป็นทรัพยากรอันมีคุณ ที่เราต้องคิดสร้าง คิดรักษา คิดใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องและอยู่ร่วมกันให้ยาวนาน เพราะทรัพยากรธรรมชาติ แท้ที่จริง คือ ชีวิต นั่นเอง

● ภาวะโลกในเตาผิง

ความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมโลก นับวันทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น แม้ว่ามีการปกป้องสิ่งแวดลอมด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอากาศ น้ำ ดิน ป่าไม้ หรือทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ แต่การเปลี่ยนแปลงหรือการถูกนำมาใช้ยังคงขยายตัวและก่อให้เกิดผลกระทบต่อโลก ยิ่งป่าไม้ถูกทำลายมากขึ้นเท่าไร

ก็ยิ่งส่งผลกระทบต่อปรากฏการณ์น้ำฝนน้อยลงมากขึ้นเท่านั้น ความแห้งแล้ง ภาวะขาดแคลนน้ำ ก็ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ความร้อนสูงขึ้นและแผ่กระจายไปทั่วโลกตัวอย่างที่ปรากฏชัดเจนคือปรากฏการณ์ เอลนีโญ ที่คลื่นความร้อนได้ส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศของโลกเกิดความแปรปรวนจนทำให้พื้นที่หลายแห่งเกิดสภาพแห้งแล้ง รวมทั้ง ประเทศไทย (“ลานีญา ความแปรปรวนที่ย้อนรอยเอลนีโญ” <http://www.deqp.go.th/news_pr/newspr_tips/newspr_tips9.htm> ๒๒ กันยายน ๒๕๔๖) หรือ ปฏิกริยาเรือนกระจก (Green House Effect) รังสีมหากย์อัลตราไวโอเล็ตจากดวงอาทิตย์ได้ทำลายเนื้อเยื่อของสิ่งมีชีวิตได้ขยายวงกว้างออกไป โลกร้อนขึ้น สิ่งมีชีวิตและมนุษย์ได้รับผลกระทบอย่างมาก บางครั้งรุนแรงถึงขั้นคร่าชีวิตมนุษย์ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ทัน ตัวอย่าง ปรากฏการณ์ ความเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงของอากาศในประเทศฝรั่งเศส และประเทศแถบยุโรป ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งเกิดคลื่นความร้อนทำให้อุณหภูมิสูงขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ทำให้มีผู้คนล้มตายจำนวนมาก

สาเหตุสำคัญซึ่งทำให้สภาพแวดล้อมของโลกทรุดโทรมอย่างมากและรวดเร็ว ก็คือ การขยายตัวของประชากรโลก การเพิ่มขึ้นของทรัพยากรมนุษย์ แรงงานและปากท้องจำนวนมหาศาลทำให้โลกจำเป็นต้องเร่งการผลิตด้านต่างๆ ทั้งภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม เพื่อเป็นแหล่งอาหาร

และสนองรับความต้องการอุปโภคสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพิ่มขึ้น ผ่นวกกับแรงกระตุ้นของวัฒนธรรม การบริโภคแบบทุนนิยมที่แผ่ขยายออกไปทั่วโลก การแลกเปลี่ยนสินค้าผลผลิตและการแข่งขันนำไปสู่การเผาผลาญทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย

๑. ปัญหา “ป่าไม้”

ไทย หนึ่งในประเทศที่รับวัฒนธรรมการแข่งขันทุนนิยมเข้ามาเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศแรกเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ที่มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - พ.ศ. ๒๕๒๔) ได้ปูพื้นฐานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเร่งกำลังการผลิตเพิ่มประสิทธิภาพและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ มีการระดมกำลังทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นทุนในการผลิต เพื่อขยายตัวเศรษฐกิจและเพิ่มพูนรายได้ประชาชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๒๕:๑-๒) ผนวกกับแรงกดดันของประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งป่าไม้ ดิน น้ำ ถูกคุกคามในปริมาณมากที่ดินถูกพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัย ความต้องการที่ดินเพื่อทำกินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ป่าสงวนถูกรุกรานเป็นเขตสัมปทานนำไม้มาใช้ในการค้าและส่งออก การบุกรุกทำลายป่า เพื่อหาพื้นที่อุดมสมบูรณ์และขยายพื้นที่การเกษตร เพื่อเพิ่มการผลิตอาหารเลี้ยงประชากรของประเทศ จากปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ ๑๗๑ ล้านไร่ มาถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๓ พื้นที่ป่าไม้ลดลงเหลือ ๑๐๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ประเทศไทย (ข้อมูลจากสำนักจัดการและฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ปี พ.ศ. ๒๕๔๖)

การกระทำเหล่านี้ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่ป่าไม้ ดิน และน้ำที่รุนแรงอย่างต่อเนื่องและส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมตามมา

ป่าไม้ของประเทศที่กำลังจะหมดสิ้น ส่งผลกระทบต่อทุกชีวิต

๑.๑) การทำลายป่าโดยเฉพาะป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธาร ได้ทำลายความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของระบบนิเวศ เป็นเหตุให้พื้นที่ต้นน้ำซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของน้ำไม่มีป่าดูดซับหรือชะลอน้ำฝนให้ซึมลงไปเก็บไว้ในช่องว่างของดิน ลำห้วยหรือแม่น้ำจึงไม่มีน้ำไหลหรือมีปริมาณน้ำน้อยในหน้าแล้ง ทำให้เกิดภาวะแห้งแล้งที่ยาวนานและรุนแรงมากขึ้น

๑.๒) ในฤดูฝน น้ำฝนจะชะล้างหน้าดินโดยตรงลงสู่แม่น้ำลำธารทำให้เกิดการตกตะกอนตามลุ่มน้ำสำคัญๆ ลำน้ำตื้นเขินและแคบลง พื้นที่รองรับน้ำมีน้อยลง ผนวกกับปราศจากป่าคอยดูดซับน้ำ ทำให้เกิดปรากฏการณ์น้ำป่าไหลหลากและภาวะอุทกภัย ซึ่งก่อกวนทัศนภัยให้แก่ชีวิตและทรัพย์สิน

๑.๓) การทำลายต้นไม้หรือป่า ทำให้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศถูกนำไปใช้น้อยลง อุณหภูมิในอากาศสูงขึ้น ขณะเดียวกันการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นมีการเผาผลาญทรัพยากรธรรมชาติ

มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นป่า น้ำและดิน ทำให้เกิดมลพิษขึ้นมากมายทั้งมลพิษทางอากาศ มลพิษในน้ำ มลพิษในดิน ตัวอย่าง กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์รวมความเจริญของประเทศกำลังเผชิญปัญหาจำนวนประชากรชุมชนแออัด แม่น้ำลำคลองเน่าเสีย อากาศเป็นพิษ ภูเขาขยะ ล้วนเป็นอันตรายต่อสภาพแวดล้อมทำให้เกิดความเลื่อมโทรมอย่างรุนแรง

๒. ปัญหา “น้ำ”

จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการขยายตัวของอุตสาหกรรมทำให้น้ำถูกนำมาใช้อุปโภคบริโภคมากขึ้น ผนวกกับการใช้น้ำแบบไร้ประสิทธิภาพทำให้สถานการณ์เกี่ยวกับ น้ำ ในปัจจุบันมีปัญหาเกิดขึ้นเป็นอันมาก ทั้งในด้านการขาดแคลนน้ำตามท้องที่ต่างๆ ทั่วประเทศในฤดูแล้ง และภาวะน้ำท่วมในฤดูฝน สร้างความเสียหายแก่พืชผลและชุมชนในหลายท้องที่เป็นประจำทุกปี ตลอดจนการเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทำให้คุณภาพน้ำตามแหล่งน้ำของชุมชนเมืองใหญ่ๆ เสียไปไม่อาจใช้ประโยชน์ได้ เหล่านี้ทำให้เกิดอันตรายหรือเกิดความเสียหายต่อบุคคล สัตว์ พืชและทรัพย์สินต่างๆ ของส่วนรวมทุกปี ปัญหาที่สำคัญคือ

๒.๑) การขาดแคลนน้ำ ในประเทศไทยมีการใช้ประโยชน์จากน้ำในด้านต่างๆ ได้แก่

- การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค
- การใช้น้ำเพื่อการเกษตร
- การใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรมและประกอบกิจกรรมอื่นๆ

ซึ่งสามารถสรุปถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ (สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, ๒๕๓๙: ๕๘-๖๗)

๒.๑.๑) น้ำท่าตามลำน้ำ ลำธาร และแม่น้ำ ในแต่ละลุ่มน้ำ ต้องมีการเก็บกักและรวมน้ำเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด โดย การพัฒนาแหล่งน้ำ หรือจัดการอย่างมีแบบแผน แต่ทุกวันนี้สามารถ

ควบคุมน้ำท่าตามลุ่มน้ำต่าง ๆ ด้วยการเก็บกักแล้วนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉลี่ยรวมทั้งประเทศ มีฝนตกเฉลี่ย ๗๒๓,๒๕๘ ล้านลูกบาศก์เมตร เป็นปริมาณน้ำท่า ๒๑๒,๕๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๒๙.๔ สามารถเก็บกักได้ ๖๖,๙๘๙ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๓๑.๕ ของปริมาณน้ำท่าทั้งหมด และสามารถแบ่งน้ำเพื่อมาใช้งาน ได้เพียง ๓๗,๕๔๒ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือไม่เกินร้อยละ ๑๘ ของปริมาณน้ำท่าทั่วทั้งประเทศที่มีในแต่ละปีเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ หากปีใดมีปริมาณฝนตกน้อยและหมดเร็วกว่าปกติ ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ฝนตกไม่กระจายสม่ำเสมอ ฝนทิ้งช่วงยาวนาน ขณะที่การพัฒนาแหล่งน้ำในแต่ละพื้นที่ยังเป็นปัญหาสภาพการขาดแคลนน้ำจึงเกิดขึ้นและเป็นภาวะซ้ำซาก

๒.๑.๒) ภาวะฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลหรือการกระจายไม่สม่ำเสมอหรือภาวะฝนน้อยผนวกกับการขาดแคลนแหล่งเก็บกักน้ำผิวดิน เนื่องจากสภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวย แหล่งน้ำ สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอ

๒.๑.๓) ความเจริญของบ้านเมืองและจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นการขยายตัวของภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมตามจังหวัดต่าง ๆ ทำให้ความต้องการใช้น้ำเพิ่มปริมาณมากขึ้นทุกปีซึ่งผู้ใช้น้ำในกิจกรรม

เหล่านี้ ยังขาดจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างประหยัด ใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือยไม่คุ้มค่า ขาดวินัยในการใช้น้ำอย่างถูกต้อง รวมทั้งไม่รู้จักการอนุรักษ์น้ำที่ถูกวิธีด้วย แหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น หนอง คลอง บึง ที่เคยใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก และอุปโภคบริโภค มักดินเซินขาดการเอาใจใส่จากผู้ใช้น้ำอย่างถูกต้อง ถูกขุดและถูกบุกรุกนำพื้นที่รอบหนองคลองบึงไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้มีน้ำไม่พอใช้

๒.๒) น้ำท่วม เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เนื่องจากฝนที่ตกในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำมีปริมาณมากและตกติดต่อกันเป็นเวลานาน จนเกิดน้ำไหลบ่ามาตามผิวดินลงสู่ร่องน้ำ ลำธารและแม่น้ำนั้น หากลำน้ำตอนใดไม่สามารถรับปริมาณน้ำได้ก็จะบ่าท่วมตลิ่งเข้าไปท่วมพื้นที่ต่าง ๆ หรือชุมชนที่ไม่มีระบบระบายน้ำที่สมบูรณ์ เมื่อเกิดฝนตกหนัก

เป็นเวลานาน ๆ ในแต่ละครั้ง มักประสบปัญหาทำให้เกิดน้ำท่วมขังบนพื้นที่ หรือที่เรียกว่า อุทกภัย ซึ่งทำความเสียหายให้แก่พื้นที่เพาะปลูกและทรัพย์สินต่าง ๆ

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดน้ำท่วม ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสภาพท้องที่ และความผันแปรของธรรมชาติ เช่น ฝนตกหนัก น้ำทะเลหนุน ฯลฯ แต่ในบางท้องที่การกระทำของมนุษย์ ก็มีส่วนสำคัญในการทำให้เกิดอุทกภัยมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น เช่น การขยายตัวของเขตชุมชน และการทำลายระบบระบายน้ำที่มีตามธรรมชาติ การสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้มากจนเกิดแผ่นดินทรุด การตัดไม้ทำลายป่าตามบริเวณต้นน้ำลำธาร และในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำทั่วไป (สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, ๒๕๓๙ : ๖๙)

๒.๓) น้ำเสีย ส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากน้ำใช้จากบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรมที่ไม่มีการบำบัดก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำเป็นเหตุให้น้ำเน่าเสียส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและสุขภาพอนามัยของผู้คนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียง หรือผู้สัญจรไปมา ทั้งความสกปรกไม่น่าดู สกปรกที่ไม่พึงปรารถนาและอาจมีสารเคมีที่เป็นพิษเจือปนอยู่ด้วย ทำให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ โดยในปี ๒๕๔๓ มีผู้ป่วยจากการได้รับสารอันตรายจากภาคอุตสาหกรรมถึง ๔,๒๒๔ ราย (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๕ : ๖๓) ปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่มีทางแก้ไขและป้องกันได้ทั้งสิ้น แต่มนุษย์ได้ละเลยไม่ตระหนักว่าตนเป็นผู้ก่อให้เกิดปัญหาที่นำความเสียหายร้ายแรงมาสู่ส่วนรวม

๓. ปัญหา “ดิน”

การใช้ทรัพยากรดินของไทยในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาดินเสื่อมโทรมมากขึ้น อันเนื่องมาจากมีการสีกกร่อนของหน้าดินค่อนข้างสูง สภาพการสูญเสียหน้าดินปริมาณมากและขยายเป็นวงกว้าง ทั้งในพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะแหล่งต้นน้ำและที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งการสีกกร่อนของหน้าดินทำให้อินทรียวัตถุและแร่ธาตุในดินถูกทำลายไป ธาตุอาหารที่พืชต้องการพลอยสูญหายไปด้วย ส่งผลให้คุณภาพของดินแย่ลง กลายเป็นดินทราย ดินลูกรัง และดินตื้น ซึ่งอุ้มน้ำได้น้อยและมีปริมาณธาตุอาหารต่ำ การเพาะปลูกพืชก็ไม่ได้ผล ตัวเลขพื้นที่ที่ราบและพื้นที่สูงที่มีความรุนแรงของการสูญเสียดิน ในปี ๒๕๔๓ มีพื้นที่ ๑๐๘.๘ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๓.๙ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๕ : ๑๐)

ปัญหาดินเหล่านี้มีสาเหตุหลายประการ คือ

๓.๑) ปรากฏการณ์ธรรมชาติการกัดเซาะของดิน โดยน้ำ ลม ไฟ อากาศ อุณหภูมิที่เปลี่ยนแปลง มีผลให้หน้าดินถูกชะล้างพังทลายไปตามกระแส น้ำ และพายุฝน

๓.๒) การใช้ที่ดินผิดประเภทอันนี้เกิดจากฝีมือ

มนุษย์ ซึ่งอาจจะรู้เท่าไม่ถึงการณ์เข้าไปทำลายตัดไม้ เผาป่าสำหรับทำไร่เลื่อนลอย หรือปลูกพืชที่ไม่เหมาะสมกับคุณสมบัติของดินหรือใช้ที่ดินที่อุดมสมบูรณ์สำหรับสร้างที่อยู่อาศัย โรงแรม สนามกอล์ฟ

๓.๓) สภาพธรรมชาติของดินมีปัญหา ได้แก่

- ดินเปรี้ยว หรือดินที่เป็นกรดจัด พื้นที่พรุ จะเกิดขึ้นบริเวณน้ำกร่อย ป่าชายเลน หรือที่ลุ่มน้ำทะเลท่วมถึง

- ดินเค็ม ได้แก่ ดินเค็มชายทะเล และดินเค็มบนที่ราบสูงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- ดินทราย ดินลูกรัง กับดินตื้น เป็นดินที่มีอินทรียวัตถุอยู่น้อยมาก แห้งแล้ง มีหน้าดินน้อย และปราศจากแร่ธาตุซึ่งเป็นอาหารของพืช พบมากบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๔. ปัญหา “สิ่งแวดล้อมด้านขยะและอากาศเป็นพิษ”

เนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ประชากรมีความต้องการสิ่งอุปโภคบริโภคเพิ่มมากขึ้น ตามความต้องการที่ไม่มีขีดจำกัด ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำไปใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาขยะ ซึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดจากชุมชนทั้งสิ้นปีละ ๑๓.๙ ล้านตัน หรือประมาณวันละ ๓๘,๑๗๐ ตัน โดยจำแนกการเกิดขยะมูลฝอยต่อวันในพื้นที่ต่างๆ ได้คือ ในพื้นที่กรุงเทพฯ ประมาณ ๓๓.๓ ล้านตันต่อปี เขตเทศบาลและเมืองพัทยาประมาณร้อยละ ๔.๓ ล้านตันต่อปี และเป็นขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นนอกกรุงเทพมหานคร เขตเทศบาล และเมืองพัทยา ประมาณ ๖.๓ ล้านตันต่อปี (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๕: ๖๑-๖๓) ซึ่งทำให้การจัดการกำจัดขยะมูลฝอยเหล่านี้ไม่เพียงพอกับปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดมลภาวะเป็นพิษ ตัวอย่างเช่น ในเขตกรุงเทพมหานครมีผู้เจ็บป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจในปี พ.ศ. ๒๕๓๙-๒๕๔๐ ร้อยละ ๒๕ ของการเจ็บป่วยทั้งหมด (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, ๒๕๔๕ : ๒๙)

จากสภาพการทำมาหากินของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน การขาดแคลนน้ำสำหรับใช้เพาะปลูกพืช เนื่องจากฝนไม่ตกตามฤดูกาล หรือการเกิดภาวะน้ำท่วมพื้นที่ราบลุ่มบริเวณภาคกลางและกรุงเทพมหานคร รวมไปถึงภาวะการณ์การเกิดน้ำเสียอันเนื่องมาจากขยะ สิ่งปฏิกูลมีปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในท้องถิ่นต่างๆ เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งมั่นที่จะพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราษฎรทุกหมู่เหล่าด้วยโครงการพัฒนาหรือจัดหาแหล่งน้ำรูปแบบต่างๆ มาโดยตลอด เพื่อมุ่งประโยชน์แก่ราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนให้มีน้ำที่เพียงพอและมีน้ำที่สะอาดสำหรับบริโภค ซึ่งเป็นพื้นฐานของคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์

● แนวพระราชดำริกับการแก้ไขปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยและศึกษาปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ตั้งแต่เมื่อยังทรงพระเยาว์ทรงมองและเข้าใจถึงความจริงในทฤษฎีความสมดุลของธรรมชาติ อันได้แก่ ป่าไม้ น้ำ ดินและสิ่งมีชีวิต ซึ่งพึ่งพิงกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์และเชื่อมโยงด้วยวิถีทางธรรมชาติอย่างเป็นวัฏจักร

“...อาจมีบางคนเข้าใจว่าทำไมจึงสนใจเรื่องชลประทาน หรือเรื่องป่าไม้ จำได้เมื่ออายุ ๑๐ ขวบ

ที่โรงเรียนมีครูคนหนึ่งซึ่งเดี๋ยวนี้ตายไปแล้ว สอนเรื่องวิทยาศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์ดิน แล้วให้เขียนว่าภูเขาคงต้องมีป่าไม้อย่างนั้น เม็ดฝนลงมาแล้วจะชะดินลงมาเร็ว ทำให้ไหลตามน้ำไปไปทำความเสียหาย ดินหมดจากภูเขเพราะไหลตามสายน้ำไป ก็เป็นหลักของป่าไม้เรื่องการอนุรักษ์และเป็นหลักของชลประทานที่ว่า ถ้าเราไม่รักษาป่าไม้ข้างบน จะทำให้เดือดร้อนตลอดตั้งแต่ดินบนภูเขาคงหมดไป กระทั่งการที่จะมีตะกอนลงมาในเขื่อนมีตะกอนลงมาในแม่น้ำทำให้น้ำท่วมนี่นะเรียนมาตั้งแต่อายุ ๑๐ ขวบ...” พระราชดำรัส วันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒ (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ , ๒๕๓๔ : ๗)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทราบถึงสาเหตุของปัญหาภาวะแห้งแล้ง ภาวะน้ำท่วม ภาวะอากาศแปรปรวน ทรงคิดพิจารณาวัฏจักรของธรรมชาติดังกล่าว ที่ทรงศึกษาตั้งแต่พระชนมายุเพียง ๑๐ พรรษา และนำหลักพลังงานของธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์ และสิ่งมีชีวิต

พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุก ๆ ด้านนั้นทรงระมัดระวังมิให้เป็นการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพดีขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าพระราชกรณียกิจและโครงการพระราชดำริด้านต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้นโดยเฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ แหล่งน้ำ และฟื้นฟูสภาพดินนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยเป็นพิเศษจนทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้น้อมนำเอาแนวพระราชดำริไปปฏิบัติตามจนเกิดผลประโยชน์มากมายทั่วประเทศ

ตั้งต้นที่ น้ำที่ตกจากฟ้าพัดพาเอาตะกอนออกมาไหลลงสู่แม่น้ำลำธาร ทำให้แหล่งน้ำผิวดินอันได้แก่ ห้วย หนอง คลอง บึง แม่น้ำ ต่าง ๆ มีตะกอนสะสมจนตื้นเขิน เมื่อเกิดฝนตกชุก การระบายน้ำก็จะระบายนได้ช้า เนื่องจากพื้นที่รองรับน้ำลดลง น้ำจึงล้นตลิ่งและเกิดภาวะน้ำท่วมไร่นาเสียหาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าพระราชหฤทัยอย่างถ่องแท้ในปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และทรงคิดวางโครงการพัฒนาพลังงานจากน้ำมาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยเริ่มจากจุดแรก คือ น้ำฝน ทรงมีพระราชดำริแก้ไขปัญหาน้ำแล้ง โดยการสร้างฝนเทียม ซึ่งเราทุกคนรู้จักกันดีว่าฝนหลวง เพื่อเพิ่มเติมน้ำให้แก่แผ่นดิน เมื่อทรงสร้างน้ำได้แล้วทรงคิดหาวิธีการกักเก็บน้ำนั้นในพื้นที่สูง โดยทำเป็นฝายชะลอความชุ่มชื้น (Check Dam) ในพื้นที่ภูเขา หรือตามหุบเขาต่างๆ เพื่อกักน้ำไว้สำหรับใช้สอยในชีวิตประจำวันของสิ่งมีชีวิต ขณะเดียวกันก็ให้ประโยชน์ในการชะลอความชุ่มชื้นให้แก่ดินและป่า ซึ่งเมื่อดินชุ่มชื้นก็ส่งผลให้ป่าองงามเจริญเติบโตและเมื่อป่าอุดมสมบูรณ์ก็จะเกิดปรากฏการณ์น้ำฝนตกต้องตามฤดูกาล

ฝายกักเก็บน้ำต่างๆ เหล่านี้ มีกระจายอยู่ทั่วไปในที่สูงและน้ำที่เอ่อล้นฝายลงมาตามแรงโน้มถ่วง (Gravity) จะไหลลงมากักเก็บอยู่ในอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กเพื่อใช้สำหรับอุปโภคบริโภค และเป็นแหล่งน้ำสำรองเพื่อการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ในช่วงฤดูแล้ง

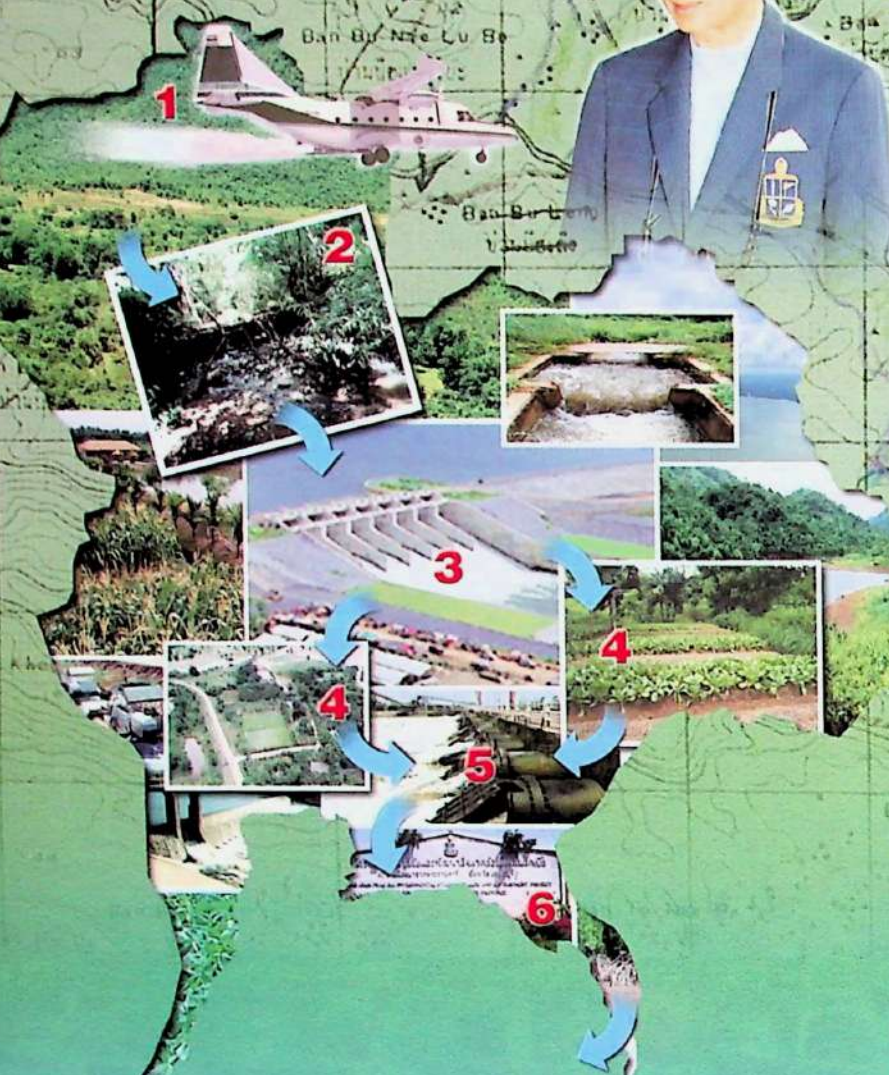
จากอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กน้ำถูกปล่อยผ่านพื้นที่เกษตรที่ขาดแคลนน้ำและถูกนำไปใช้ในการเพาะปลูก พืชผัก ไม้ผล ตลอดจนเป็นประโยชน์ในด้านการประมง การเลี้ยงสัตว์น้ำต่างๆ ทั้งปลา กุ้ง หอย เพื่อผลิตอาหารให้แก่คนในท้องถิ่น และเป็นน้ำอุปโภคบริโภคในชุมชน นอกจากนี้ น้ำที่ถูกกักเก็บไว้ในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่หรือเขื่อน อาทิ เขื่อนภูมิพล เป็นต้น ซึ่งน้ำในเขื่อนจะสะสมพลังงานศักย์อยู่เป็นจำนวนมากนี้ ทรงคิดเปลี่ยนเป็นพลังงานจลน์ เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าสำหรับใช้ในบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ขณะที่ปริมาณน้ำที่มีมากเกินไปจนความจำเป็นของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ก็จะล้นสันเขื่อนลงสู่พื้นที่ราบลุ่ม ซึ่งหากมีปริมาณมากจนทำให้เกิดภาวะน้ำท่วมจะทรงคิดโครงการเชื่อมต่อโดยมีพระราชดำริ “ผันน้ำ” ที่มีปริมาณมากให้ระบายสู่พื้นที่ที่มีน้ำน้อยกว่าให้รวดเร็วยิ่งขึ้นโดยขุดคลองเชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำสายที่มีปัญหาน้ำท่วมกับลำน้ำสายอื่นๆ เพื่อระบายน้ำที่มีมากออกไปสู่พื้นที่ลุ่ม ขณะเดียวกัน เมื่อพื้นที่ลุ่มมีปริมาณน้ำมากผนวกกับน้ำทะเลมีระดับสูงขึ้น ซึ่งหากเกิดปรากฏการณ์แบบนี้พร้อมกัน ปริมาณน้ำจากแผ่นดินไม่สามารถไหลออกทะเลได้ ก็เกิดน้ำท่วมในที่ราบลุ่ม อันได้แก่พื้นที่แถบกรุงเทพมหานคร และบริเวณลุ่มน้ำตอนกลางและตอนใต้ ความคิดของพระองค์มิได้หยุดนิ่งทรงหาวิธีระบายน้ำส่วนเกินออกจากที่ลุ่มและป้องกันน้ำท่วมในที่ลุ่มพร้อมๆ กัน เป็นวิธีที่ทรงเรียกว่า “แก้มลิง” โดยการขุดลอก คลอง คูต่างๆ ที่ดินเขินให้น้ำสามารถไหลได้สะดวก และสร้างบ่อพักน้ำเพื่อให้น้ำที่ไหลมานี้มาพักอยู่ในบ่อก่อนเมื่อระดับน้ำทะเลลดต่ำลงจึงค่อยๆ ทยอยระบายออกไปที่หลัง

นอกจากนี้ น้ำที่ไม่ต้องการหรือผ่านการใช้สอยจนสกปรกแล้ว ก่อนที่จะถูกปล่อยลงสู่ลำธาร ก่อมลพิษแก่สิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่ชีวิตเป็นอันตรายต่อระบบนิเวศและทำลายชีวิตสัตว์น้ำ ลูกกุ้ง ลูกปลา ลูกหอย ลูกปู ต่างๆ ทรงมีความคิดที่จะบำบัดน้ำเสียให้กลับมาเป็นน้ำดีโดยไม่ก่ออันตรายต่อสิ่งแวดล้อมก่อนที่จะไหลคืนสู่แม่น้ำ ทะเล หรือมหาสมุทร จึงทำให้เกิดโครงการบำบัดน้ำเสียโดยใช้หลักการทางธรรมชาติ ได้แก่ การใช้บำบัดน้ำเสีย หรือการใช้เครื่องกรองน้ำธรรมชาติ โดยการใช้วัชพืชอันได้แก่ ผักตบชวา มาทำหน้าที่ยูดซับความสกปรกและสารพิษ หรือการเติมออกซิเจนให้แก่น้ำ หรือการใช้ป่าชายเลนบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ตามแนวพระราชดำริ

การนำน้ำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด จากหยดแรกจนถึงปล่อยลงสู่ทะเล

1. ฝนหลวงแก้ปัญหาขาดน้ำ
2. ฝ่ายชะลอความชุ่มชื้น
3. เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ กักเก็บน้ำ
4. ทฤษฎีใหม่ : การบริหารจัดการดินและน้ำในพื้นที่ราษฎร
5. ป้องกันน้ำท่วมด้วยโครงการแก้มลิง
6. บำบัดน้ำเสียก่อนไหลลงสู่ทะเล ที่แหลมผักเบี้ย

วัฏจักรของ น้ำ ยังเชื่อมโยงกับวัฏจักรของทรัพยากรป่าและทรัพยากรดิน ทรงมองปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างเป็นระบบ เนื่องจากน้ำมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อป่าและต้นไม้ ดังพระราชดำรัสในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ความว่า “...พระเจ้าอยู่หัวเป็นน้ำ ฉันทจะเป็นป่า ป่าที่ถวายเป็นความจงรักภักดีต่อน้ำ...” พระองค์ทรงวางแผนการพัฒนาป่า โดยปลูกป่าเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นแก่บรรยากาศให้เย็นลงอันจะอำนวยให้เกิดฝน โดยเฉพาะการพัฒนาป่าไม้ของพระองค์มีกลไก ๒ มิติ คือ การนำมาใช้กับการสร้างทดแทน ซึ่งเป็นการจัดการให้มีประสิทธิภาพ มีการเลือกปลูกไม้ที่ใช้สอยเพื่อให้การปลูกกับการใช้มีความสมดุลกัน คือ ใช้ไปปลูกไปหมุนเวียนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

น้ำ มีความสำคัญต่อดินเช่นกัน ทรงใช้น้ำเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นแก่ดิน และใช้น้ำในการแก้ปัญหาดินที่ขาดคุณภาพ เช่น เป็นตัวชะล้างและควบคุมปฏิกิริยาของดินเปรี้ยวหรือดินพรุ และใช้น้ำในการล้างดินเค็ม เพื่อให้ดินดังกล่าวสามารถเพาะปลูกได้ ทรงแนะนำการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อบำรุงดินที่เสื่อมโทรมให้สามารถเพาะปลูกและเพิ่มผลผลิตพืชอันเป็นอาหารของประชากรในประเทศ

น้ำ คือ ชีวิต คนเราใช้น้ำเพื่อประโยชน์ต่างๆ มากมาย นอกจากการดื่มกิน คนยังใช้น้ำเพื่อผลิตและในการปรุงอาหาร นอกจากนั้นยังใช้พลังงานน้ำในระบบอุตสาหกรรม หากแต่คน หรือมนุษย์ นี้ นอกจากจะเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถสร้างหรือผลิตทรัพยากรธรรมชาติได้แล้วในทางตรงกันข้ามคนเป็นสิ่งมีชีวิตเดียวที่รู้จักแต่การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชี้แนะให้ทุกคนเข้าใจถึงหนทางที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและรักทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ ซึ่งแนวพระราชดำริสามารถนำมาสรุปไว้ได้ ดังนี้

๑. ทรัพยากร “ป่าไม้”

ป่าไม้ คือ ทรัพยากรที่อำนวยประโยชน์ทั้งทางตรง และทางอ้อมแก่สิ่งมีชีวิต ถือเป็นหัวหน้ากลุ่มทรัพยากรธรรมชาติที่มีหน้าที่รักษาสสมดุลควบคุมสภาพดินฟ้าอากาศให้อยู่ในสภาพปกติ รักษาต้นน้ำลำธาร ความชุ่มชื้นให้แก่ดิน เป็นแหล่งรวมพืชพันธุ์ พืชทุกชาติ แหล่งอาหาร และที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ซึ่งหากสามารถมีต้นไม้หรือป่าจำนวนมากก็จะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เพิ่มจำนวนหรืออุดมสมบูรณ์มากขึ้น ในทางตรงข้ามถ้าป่าลดจำนวนลงยิ่งน้อยเท่าไรความสามารถในการควบคุมทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ก็จะลดลง หรือขาดแคลนตามไปด้วยในที่สุด ดังนั้นจึงทรงมุ่งมั่นที่จะเพิ่มจำนวนของป่าไม้ให้มากขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่ธรรมชาติอื่นๆ ได้แก่ น้ำ ดิน และเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์พร้อมๆ กัน

“...ป่าไม้ที่จะปลูกรันั้น สมควรที่จะปลูกแบบป่าใช้ไม้หนึ่ง ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง ป่าสำหรับใช้เป็นฟืนอย่างหนึ่ง อันนี้แยกออกไปเป็นกว้าง ๆ ใหญ่ ๆ การที่จะปลูกต้นไม้สำหรับใช้ประโยชน์ดังนี้ ในคำวิเคราะห์ของกรมป่าไม้รู้สึกจะไม่ใช่ป่าไม้ เป็นสวนหรือจะเป็นสวนมากกว่าป่าไม้ แต่ในความหมายของการช่วยเหลือเพื่อต้นน้ำลำธารนั้น ป่าไม้เช่นนี้จะเป็นสวนผลไม้ก็ตามหรือเป็นสวนไม้พินก็ตาม นั้นแหละเป็นป่าไม้ที่ถูกต้อง เพราะทำหน้าที่เป็นป่า คือ เป็นต้นไม้และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรในด้านสำหรับให้ผลที่มาเป็นประโยชน์แก่ประชาชนได้...” พระราชดำรัส ปี พ.ศ. ๒๕๒๓

การปลูกป่า หลายคนมีโอกาสนัดสัมผัสนและเคยร่วมกันปลูกป่าในโครงการต่างๆ และสิ่งทีคนทั่วไปเข้าใจก็คือ การเลือกพื้นที่ ๆ หนึ่ง ซึ่งขาดแคลนต้นไม้ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ที่สาธารณะไม่มีการใช้ประโยชน์ สวนสาธารณะ ริมแม่น้ำหรืออ่างเก็บน้ำ แล้วขุดดินให้เป็นหลุมนำดินกล้าไม้ลงไปกลบด้วยดินรุดด้วยน้ำก็เป็นอันเสร็จ แต่จะมีสักกี่คนที่จะคิดหรือไม่ว่า ดินไม้ที่ปลูกรันั้นใช้ทำอะไรหรือทำหน้าที่ในบริเวณนั้นอย่างไร และจะเกิดผลสำเร็จเมื่อไร เพื่อใคร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าพระราชหฤทัยในความจริงแห่งความสมดุลในธรรมชาติอย่างลึกซึ้งถึงสภาวะของระบบธรรมชาติที่มีสิ่งนำเข้า (input) เท่ากับหรือใกล้เคียงกับสิ่งนำออก (output) ทรงพระปรีชาสามารถในเรื่องกลไกสิ่งแวดล้อมหรือตัวจักรต่างๆ ภายในระบบธรรมชาติ ตัวควบคุมหรือตัวบังคับที่ทำให้สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเกิดการเคลื่อนที่จากสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานภาพหนึ่งและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนจัดการระบบสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทรงคัดเลือกใช้วิธีการรักษาฟื้นฟูเสริมสร้างจากภายใน คือ ทรงเริ่มที่การปรับสภาพให้เอื้ออำนวยให้เกิด ป่า ก่อน ซึ่งจะทำให้การปลูกป่าง่ายมากและเข้ากับสภาพตามความจริงของธรรมชาติที่เป็นอยู่

การรักษาป่าที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ท้องถิ่นเรียบง่ายและประหยัดที่สุด ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑.๑) การปลูกป่า ๓ อย่าง ให้ประโยชน์ ๔ อย่าง

“...เรื่องป่า ๓ อย่าง คือ ไม้พิน ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน ประชาชนมีความรู้ทั้งคนที่อยู่บนภูเขาทั้งคนที่อยู่ในที่ราบ เขามีความรู้ เขาทำงานมาตั้งหลายชั่วคนแล้ว เขาทำกัน อย่างดี เขามีความเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าตรงไหนควรจะทำ กิจกรรม เขารู้ว่าที่ไหนควรจะเก็บไม้ไว้ แต่อยู่ที่เสียไป เพราะว่าพวกที่ไม่รู้เรื่อง ไม่ได้ทำมานานแล้ว ทั้งนามานาน แล้ว ทั้งกิจกรรมมานานแล้วก็ไม่รู้เรื่อง แล้วก็มาอยู่ในที่ที่มีความสะดวก ก็เลยทำให้เชื่อว่าชีวิตมันเป็นไปได้โดยที่ทำการกิจกรรมที่ถูกต้อง...” พระบรมราโชวาทในงานปิดการสัมมนา การเกษตรภาคเหนือ ณ งานเกษตรภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔

“...การปลูกป่า ๓ อย่างแต่ให้ประโยชน์ ๔ อย่าง ซึ่งได้ไม้ผล ไม้สร้างบ้าน และไม้พินนั้น สามารถให้ประโยชน์ได้ถึง ๔ อย่าง คือ นอกจากประโยชน์ในตัวเอง ตามชื่อแล้วยังสามารถให้ประโยชน์อันที่ ๔ ซึ่งเป็นข้อสำคัญ คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย...” และได้ทรงอธิบายเพิ่มเติมว่า

“...การปลูกป่า ถ้าให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาอยู่ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้ ๓ อย่าง แต่มีประโยชน์ ๔ อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้ ไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกรองรับการชลประทาน ปลูกรับซับน้ำและปลูกอุดช่องโหลตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์ที่ ๔ คือ ได้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ...”

ตัวอย่าง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จังหวัดสกลนคร ที่มีการปลูกไม้ใช้สอย ไม้กินได้และ ไม้เศรษฐกิจ ซึ่งทำให้ภูเขาที่เคยถูกบุกรุกทำลายจนมีสภาพแห้งแล้งกลับฟื้นคืนสภาพอุดมสมบูรณ์ร่มเย็นและชุ่มชื้นตลอดปี หรือโครงการพัฒนาลุ่มน้ำห้วยฮ่องไคร้ฯ ซึ่งมีการปลูกไม้เพื่อใช้สอยและเศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก ไม้แดง ไม้ไผ่ หวาย ไม้พินเชื้อเพลิง เช่น ไม้กระถินยักษ์ ไม้กินได้ เช่น สะเดา แคน

ไม้พิน

ไม้ผล

ไม้สร้างบ้าน

การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา

ซีเหล็ก มะไฟ มะขามป้อม มะเกี๋ยง ซึ่งล้วนแต่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและให้ประโยชน์ คือ ช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

๑.๒) การปลูกป่าทดแทน

การปลูกต้นไม้ตามแนวพระราชดำริ จะต้องศึกษาถึงสภาพพื้นที่เสียก่อนได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะดิน ลักษณะต้นไม้ ของบริเวณพื้นที่นั้น กอปรกับภูมิสังคมวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยเฉพาะพันธุ์ต้นไม้ที่จะนำมาปลูกทดแทน ต้องเป็นพันธุ์ไม้ดั้งเดิมของภูมิภาคประเทศ ณ ที่นั้น เพื่อสอดคล้องกับท้องถิ่น ทำให้การปลูกป่าตามแนวพระราชดำรินี้หลากหลายแนวทางและเป็นวิธีการที่ง่ายประหยัด สอดคล้องเหมาะสมกับพื้นที่นั้นจริง ดังพระราชดำรัส วันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ณ สถานีหลวงพัฒนาชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ ความว่า

“...การปลูกป่าทดแทนจะต้องทำอย่างมีแผนโดยการดำเนินการไปพร้อมกับการพัฒนาชาวเขา ในการนี้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชลประทานและฝ่ายเกษตรจะต้องร่วมกันสำรวจต้นน้ำในบริเวณพื้นที่รับผิดชอบเพื่อวางแผนปรับปรุงต้นน้ำและพัฒนาอาชีพราษฎรได้อย่างถูกต้อง สำหรับต้นไม้ที่ปลูกทดแทนป่าไม้ที่ถูกทำลายนั้น ควรใช้ต้นไม้โตเร็ว ที่มีประโยชน์หลาย ๆ ทางคละกันไป และควรปลูกพืชคลุมแนวร่องน้ำต่าง ๆ เพื่อยึดผิวดิน และให้เกิดรักษาความชุ่มชื้น นอกจากนั้น จะต้องสร้างฝายเล็กเพื่อหนูนน้ำส่งไปตามเหมืองไปใช้ในพื้นที่เพาะปลูก ๒ ด้าน ซึ่งจะทำให้ น้ำค่อย ๆ แผ่ขยายออกไปทำความชุ่มชื้นให้บริเวณนั้นด้วย ในการนี้จะต้องอธิบายให้ราษฎรรู้ว่าการที่ปริมาณน้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติลดลงนั้น ก็เพราะมีการทำลายป่าต้นน้ำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์...”

๑.๒.๑ การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา

“...การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา จะต้องปลูกต้นไม้หลายๆ ชนิด เพื่อให้ได้ประโยชน์อเนกประสงค์ คือ มีทั้งไม้ผล ไม้สำหรับก่อสร้าง และไม้สำหรับทำฟืนซึ่งราษฎรจำเป็นต้องใช้ประจำ ซึ่งเมื่อตัดไปใช้แล้วก็ปลูกทดแทนเพื่อหมุนเวียนทันที...” พระราชดำรัส วันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ณ โครงการจัดการลุ่มน้ำแม่สา อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ตัวอย่าง โครงการพัฒนาดอยดุง จังหวัดเชียงราย ได้ดำเนินการเชิญชวนให้ราษฎรเข้ามาร่วมกันปลูกเพื่อฟื้นฟูป่าตามไหล่เขาโดยการปลูกไม้สนสามใบ ไม้ประดู่ และหญ้าแฝก เพื่อป้องกันการพังทลายของดิน

๑.๒.๒ การปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม

“...ปลูกต้นไม้ชนิดโตเร็วคลุมแนวร่องน้ำเสียก่อนเพื่อให้ความชุ่มชื้นค่อย ๆ ทวีขึ้น และแผ่ขยายกว้างออกไปทั้งสองข้างร่องน้ำอันจะทำให้ต้นไม้งอกงามขึ้น และจะมีส่วนช่วยป้องกันไฟป่าซึ่งจะเกิดขึ้นง่ายหากป่าขาดความชุ่มชื้น ส่วนต้นไม้ที่จะปลูกจะต้องมีทั้งต้นไม้คลุมแหล่งน้ำ ต้นไม้ยึดดิน ไม้ผล ต้นไม้ใช้ทำฟืน ต้นไม้ใช้ในการก่อสร้างตลอดจนต้นไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ประโยชน์ได้อย่างอเนกประสงค์...” พระราชดำรัส วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๐ ณ โครงการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่เกษตรกรรมชาวเขاب้านป่าเลา อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ตัวอย่าง โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำห้วยบางทรายตอนบนฯ จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งป่าไม้ที่เคยอุดมสมบูรณ์ถูกบุกรุกทำลายกลายเป็นทุ่งราบ จึงได้มีพระราชดำริให้แบ่งเขตป่าไม้ออกจากเขตชุมชน และให้มีการส่งเสริมการปลูกป่าฟื้นฟูธรรมชาติ ได้แก่ ไม้สัก ไม้สะเดา และไม้ผล จำพวกกล้วย และหวาย สำหรับเป็นแหล่งอาหาร (Food Bank) ของชุมชน

หรืออีกโครงการหนึ่งที่เห็นผลชัดเจน คือ สภาพป่าของลุ่มน้ำห้วยฮ่องไคร้ฯ เมื่อ ๒๐ ปี ที่ผ่านมามีสภาพเสื่อมโทรม อากาศร้อนฝนไม่ตกตามฤดูกาล ต่อมาได้มีการพัฒนาพื้นที่ป่าด้วยการปลูกป่าในพื้นที่ ๘,๕๐๐ ไร่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณร่องน้ำ ร่องน้ำห้วยสาขาต่างๆ ของห้วยฮ่องไคร้ฯ ได้ดำเนินการปลูกไม้โตเร็วเพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมได้รวดเร็วเป็นผลให้สภาพป่ามีความสมบูรณ์และคืนสู่ธรรมชาติต่อไป

๑.๒.๓ การปลูกป่าต้นน้ำ

“...การที่จะมีต้นน้ำลำธารไปชั่วนานนานนั้นสำคัญอยู่ที่การรักษาป่าและปลูกป่าบริเวณต้นน้ำ ซึ่งเป็นยอดเขาและเนินสูงชัน ต้องมีการปลูกป่าโดยไม้ยืนต้น และปลูกไม้พุ่ม ซึ่งไม้พุ่มนั้นราษฎรสามารถตัดไปใช้ได้ แต่ต้องมีการปลูกป่าทดแทนเป็นระยะ ส่วนไม้ยืนต้นนั้นจะช่วยให้อากาศมีความชุ่มชื้น เป็นขั้นตอนหนึ่งของระบบการให้ฝนตกแบบธรรมชาติ ทั้งยังช่วยยึดดินบนเขาไม่ให้พังทลายเมื่อเกิดฝนตกอีกด้วยซึ่งถ้ารักษาสภาพป่าไม้ไว้ให้ดีแล้วท้องถิ่นก็จะมีน้ำไว้ใช้ชั่วนาน...” พระราชดำรัส วันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ณ พื้นที่อำเภอชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

ตัวอย่าง โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กวัง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการปลูกป่าหรือพืชพรรณธรรมชาติเดิม ได้แก่ ไม้เต็ง ไม้รัง เพื่อรักษาความชุ่มชื้นให้ป่าค่อยๆ ฟื้นตัวเองตามธรรมชาติ

๑.๒.๔ การปลูกป่าบริเวณอ่างเก็บน้ำ

“...ทุกฝ่ายต้องร่วมมือดำเนินการปลูกต้นไม้ตามบริเวณอ่างเก็บน้ำให้เป็นแนวจนจดเขตป่าสงวน โดยปลูกต้นไม้ชนิดโตเร็วและไม้ผล เพื่อช่วยยึดดินและรักษาความชุ่มชื้น ตลอดจนจำหน่ายผลไม้ได้...” พระราชดำรัส วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

“...ปลูกต้นไม้ผล ไม้พุ่ม และไม้ไผ่ตามบริเวณอ่างเก็บน้ำโดยเฉพาะตามสันเขา ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำ เพื่อช่วยยึดดินและรักษาความชุ่มชื้นเพื่อราษฎรจะมีไม้ประเภทต่างๆ ไว้เก็บผลและใช้สอย...” พระราชดำรัส วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ พระราชทานแก่สมาชิก กลุ่มพัฒนาชาวไร่ บ้านดอนขุนห้วย ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ตัวอย่างเช่น โครงการปลูกป่าสิริเจริญวรรษ จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีการปลูกไม้มีค่าประเภทต่างๆ กว่า ๔๐ ชนิด ผสมผสานกัน เพื่อความกลมกลืนตามธรรมชาติ

๑.๓) ป่าเปียก (Wet Fire Break)

เป็นกลยุทธ์การพัฒนาป่าไม้โดยใช้ทรัพยากรน้ำเข้ามาช่วยในการสร้างแนวป้องกันไฟเพื่อป้องกันไฟไหม้ป่าในระยะยาว

ป่าต้นน้ำ

ป่าบริเวณอ่างเก็บน้ำ

วิธีการสร้างป่าเปียก ที่สำคัญคือ สร้างความชุ่มชื้นเป็นกำแพงกันไฟ โดยการกักน้ำ...
ให้ป่าเปียก...เพื่อกันไฟ

วิธีการแรก : ทำระบบป้องกันไฟไหม้ป่า โดยใช้แนวคลองส่งน้ำและแนวพืชชนิดต่าง ๆ
ปลูกตามแนวคลองนั้น

วิธีที่สอง : สร้างระบบการควบคุมไฟป่าด้วยแนวป้องกันไฟป่าเปียก โดยอาศัยน้ำชลประทานและ
น้ำฝน

วิธีที่สาม : โดยการปลูกต้นไม้โตเร็วคลุมร่องน้ำ เพื่อให้ความชุ่มชื้นค่อย ๆ ทวีขึ้นและแผ่ขยาย
ออกไปทั้งสองด้านของร่องน้ำ ซึ่งจะทำให้ต้นไม้งอกงาม และมีส่วนช่วยป้องกันไฟป่าเพราะไฟป่าจะเกิด
ขึ้นง่ายหากป่าขาดความชุ่มชื้น

วิธีที่สี่ : โดยการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้นหรือที่เรียกว่า Check Dam ขึ้น เพื่อปิดกั้นร่องน้ำ
หรือลำธารขนาดเล็กเป็นระยะ ๆ เพื่อใช้กักเก็บน้ำและตะกอนดินไว้บางส่วนโดยน้ำที่เก็บไว้ จะซึมเข้าไป
สะสมในดิน ทำให้ความชุ่มชื้นแผ่ขยายเข้าไปทั้งสองด้านกลายเป็น ป่าเปียก

วิธีที่ห้า : โดยการสูบน้ำเข้าไปในระดับที่สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้แล้วปล่อยน้ำลงมา ที่ละน้อยให้ค่อย ๆ
ไหลซึมดิน เพื่อช่วยเสริมการปลูกป่าบนพื้นที่สูงในรูป ภูเขาป่า ให้กลายเป็น ป่าเปียก ซึ่งสามารถ
ป้องกันไฟป่าได้อีกด้วย

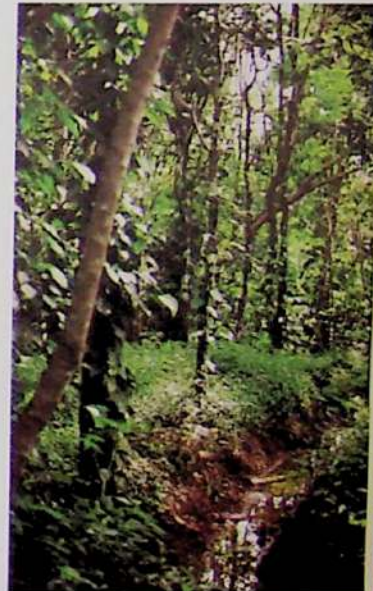

วิธีที่ทก: ปลุกต้นกล้วยในพื้นที่ที่กำหนดให้เป็นช่องว่างของป่า ประมาณ ๒ เมตร หากเกิดไฟไหม้ป่า ก็จะมีปะทะต้นกล้วยซึ่งอุ้มน้ำไว้ได้มากกว่าพืชอื่น ทำให้ลดการสูญเสียน้ำลงไปได้มาก

แนวพระราชดำริป่าเปียก จึงเป็นทฤษฎีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้โดยใช้ความชุ่มชื้นช่วยให้ป่าเขียวชอุ่มตลอดเวลา จึงทำให้ไฟป่าเกิดได้ยาก

ตัวอย่าง โครงการปลูกป่าเปียกที่ชัดเจนก็คือ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ซึ่งพัฒนาป่าโดยการกระจายความชุ่มชื้นไปสู่ผืนป่าด้วยการผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำ ส่งน้ำด้วยท่อและเจาะรูให้น้ำหยดเป็นระยะ ๆ การส่งน้ำด้วยคลองไส้ไก่ และคูคลองก้างปลา ทำให้ผืนป่ามีความชุ่มชื้น ใบไม้ที่ร่วงหล่นลงมาจะผุสลายกลายเป็นปุ๋ยพัฒนาหน้าดิน และเป็นการลดโอกาสในการเป็นเชื้อเพลิงก่อให้เกิดเป็นไฟป่าได้ หรืออีกตัวอย่างหนึ่งคือ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จังหวัดเพชรบุรี มีสภาพภูมิประเทศค่อนข้างลาดชัน มีปัญหาชะล้างพังทลายของดิน ทำให้มีความแห้งแล้งอย่างรุนแรง ซึ่งได้ดำเนินการแก้ไขโดยใช้วิธีการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้นและทำร่องน้ำตามแนวระดับ contour เพื่อให้ดินอุ้มน้ำไว้และเป็นแนวป้องกันไฟเป็นอย่างดี

ป่าเปียก

๑.๔) การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก

“...ทั้งป่านั้นไว้ ๕ ปี ตรงนั้น ไม่ต้องไปทำอะไรเลย แต่ป่าเจริญเติบโตเป็นป่าสมบูรณ์ โดยไม่ต้องปลูกสักต้นเดียว...คือว่าการปลูกป่านั้น สำคัญอยู่ที่ปล่อยให้เขาขึ้นเอง...” พระราชดำรัส วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

กลยุทธ์การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกเป็นไปตามหลักการกฎธรรมชาติ (Natural Reforestation) อาศัยระบบวงจรป่าไม้ และการทดแทนตามธรรมชาติ (Natural Succession) คือ การปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเติบโตของต้นไม้และควบคุมไม่ให้มีคนเข้าไปตัดไม้ไม่มีการรบกวนเหยียบย่ำต้นไม้เล็กๆ เมื่อถึงวัชวัชระยะเวลาหนึ่ง พืช ลูกไม้ พันธุ์ไม้ต่างๆ จะสามารถค่อยๆ เจริญเติบโต แตกกิ่งก้าน และขยายพันธุ์ฟื้นตัวขึ้น ทำให้ระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตเริ่มเกิดขึ้นและเกื้อกูลกัน ต้นไม้เล็กๆ สามารถคลุมดินไว้ให้เกิดความชุ่มชื้น ไม้ยืนต้นก็สามารถเติบโตให้ร่มเงาช่วยปกป้องชะลอการระเหยอย่างรวดเร็วของน้ำในดิน พืชเล็กและไม้ใหญ่ก็สามารถเจริญเติบโตควบคู่กันไปได้

กลยุทธ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้เป็นวิธีแบบยล ง่าย และประหยัดที่สุด ไม่ต้องเสียอะไร แต่ผลที่ได้กลับมามีคุณค่ามหาศาล

ก่อนเริ่มโครงการเขาชะงุ้มฯ เมื่อปี ๒๕๒๙

หลังดำเนินงานโครงการฯ เมื่อปี ๒๕๔๕

ตัวอย่าง โครงการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ที่ดำเนินการมาเป็นเวลานานและเห็นผลชัดเจน คือ โครงการศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาชะงุ้ม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริ "...ให้ช่วยดูแลรักษาป่าอย่าไปรังแกป่าถ้าปล่อยทิ้งไว้ไม่ให้ใครไปรบกวน ระยะเวลา ๓๐-๔๐ ปี ป่าแห่งนี้จะฟื้นคืนสภาพจากป่าเต็งรังเป็นป่าเบญจพรรณ..." พระราชดำริ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙

การดำเนินงานสนองพระราชดำริ โดยจัดทำโครงการป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่าในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ๓,๒๖๔ ไร่ ซึ่งมีสภาพเป็นภูเขา ลักษณะดินเป็นดินลูกรัง ดินร่วนปนลูกรังและกรวดหิน ไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ สภาพอากาศแห้งแล้ง ซึ่งป่าเดิมเป็นป่าเต็งรัง แต่ถูกบุกรุกทำลายจนเป็นภูเขาโล้นแห้งแล้งมาก เมื่อดำเนินการควบคุมมิให้มีการบุกรุกและป้องกันมิให้เกิดไฟป่าส่งผลให้พืชพันธุ์ไม้ค่อยๆ ฟื้นตัวงอกงามขึ้นทีละเล็กละน้อยจนกระทั่งไม้ใหญ่ปกคลุมป่าอุดมสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้มีสัตว์ป่ามาอาศัยจำนวนมากขึ้นด้วย

๑.๕) การปลูกป่าในที่สูง

พระองค์ทรงให้ใช้ไม้ประเภทที่มีเมล็ดแห้งหลายชนิดขึ้นไปปลูกบนยอดเขาที่สูง เมื่อโตแล้วออกฝักออกเมล็ดก็จะลอยตกลงมาแล้วงอกขึ้นเองในที่ต่ำต่อไป เป็นการขยายพันธุ์โดยธรรมชาติ เป็นการปลูกป่าที่อาศัยหลักธรรมชาติพลังแรงโน้มถ่วงของโลก คือ สิ่งที่อยู่พื้นที่สูงย่อมตกลงสู่ที่ต่ำกว่าเสมอ ซึ่งทำให้ประหยัดพลังงาน และค่าใช้จ่ายในการปลูกป่า

ตัวอย่าง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ งานพัฒนาป่าไม้ ซึ่งดำเนินการปลูกป่าในที่สูง โดยการพัฒนาแม่ไม้ธรรมชาติที่มีอยู่ให้สามารถเจริญเติบโตกระจายเมล็ดพันธุ์ตามธรรมชาติ รวมทั้งการปลูกไม้ในที่สูง เช่น ไม้กระถินยักษ์ ให้โปรยเมล็ดพันธุ์ลงสู่ด้านล่างเพื่อให้เจริญเติบโตได้เองตามธรรมชาติ หรือโครงการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำหนาว อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีพื้นที่ป่า ๑๔๗,๐๐๐ ไร่ และมีการปลูกไม้ยืนต้นคืนสู่ธรรมชาติ ทำให้ป่าบริเวณน้ำหนาวเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ

๑.๖) การพัฒนาป่าไม้ด้วยน้ำชลประทานแบบง่าย ๆ หรือฝายชะลอความชุ่มชื้น (Check Dam)

“...การฟื้นฟู และอนุรักษ์บริเวณต้นน้ำ ซึ่งมีสภาพแห้งแล้งโดยเร่งด่วน โดยทดลองใช้วิธีใหม่ เช่น การผันน้ำจากอ่างเก็บน้ำในระดับบนลงไปตามแนวร่องน้ำต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ความชุ่มชื้นค่อย ๆ แผ่ขยายออกไป สำหรับน้ำส่วนที่เหลือก็จะไหลลงอ่างเก็บน้ำในระดับต่ำลงไป เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ทางด้านงานเกษตรกรรม ควรปลูกป่าทดแทนตามแนวร่องน้ำ ซึ่งมีความชุ่มชื้นมากกว่าบริเวณ ล้นเขาจึงจะทำให้เห็นผลเร็ว เป็นการประหยัดกล้าไม้ และปลอดภัยจากไฟป่า เมื่อร่องน้ำมีความ ชุ่มชื้นขึ้น ลำดับต่อไปก็ควรสร้างฝายต้นน้ำเป็นระยะ ๆ เพื่อค่อย ๆ กักน้ำไว้แล้วต่อท่อไม้ไผ่ส่งออก ทั้งสองฝั่งร่องน้ำอันเป็นการช่วยแผ่ขยายแนวความชุ่มชื้นออกไปตลอดแนวร่องน้ำ...” พระราชดำริ วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๗ ณ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จังหวัดเชียงใหม่

“...การต่อท่อน้ำด้วยไม้ไผ่ เพื่อนำน้ำไปสนับสนุนการปลูกป่า การปลูกป่าในบริเวณที่มี ฝายกั้นน้ำและการปลูกป่าโดยธรรมชาติ ซึ่งไม่มีฝายกั้นน้ำ แสดงให้คนมาดูงานเห็นวิธีการต่าง ๆ โดยในบริเวณที่ว่างเปล่าและสามารถเข้าไปถึงให้พยายามก่อสร้างฝายกั้นน้ำขนาดเล็ก ๆ เพื่อ รวบรวมน้ำเข้ามาอยู่ร่วมกันและพยายามกระจายน้ำออกไปให้ทั่วบริเวณ เพื่อเสริมสร้างความ ชุ่มชื้นให้แก่ดินในบริเวณนั้น อันจะช่วยพัฒนาป่าไม้ได้อย่างรวดเร็ว เมื่อก่อสร้างฝายเล็ก ๆ ก็ให้ ปลูกป่าเสริมให้สามารถปกปิดในบริเวณนั้นได้ทั่วถึง และพยายามส่งเสริมให้มีการสร้างแนวกันไฟ ด้วย...” พระราชดำริ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ณ โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จังหวัดสกลนคร

ตัวอย่าง โครงการพัฒนาพื้นที่ทุ่งห้วยช้าง จังหวัดลำพูน ซึ่งมีการรวมกลุ่มของชาวบ้านมาร่วมกันสร้างป่า ควบคู่กับการก่อสร้างฝายเล็ก ๆ แบบเรียงด้วยหินแบบง่ายผสมคอนกรีตฝายคอกหมูหินทิ้งขนานกับถ่วงบรรจุน้ำดินและฝายแบบคอนกรีตเสริมเหล็ก

นอกจากนี้แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญของระบบนิเวศทางทะเล อันได้แก่ ป่าพรุ ได้มีพระราชดำริให้มีการอนุรักษ์ป่าพรุ ซึ่งมีระบบนิเวศที่สมดุลและมีคุณค่าทางธรรมชาติอย่างมหาศาล ตัวอย่างเช่น โครงการป่าพรุโต๊ะแดง ที่ทรงให้รักษาป่าพรุไว้ไม่ให้ถูกทำลาย รวมทั้ง ป่าเลน ป่าชายเลน หรือ ป่าชายเลนน้ำเค็ม ซึ่งเป็นหมู่ไม้ที่เกิดขึ้นตามชายฝั่งทะเล ให้หาทางป้องกัน อนุรักษ์ และขยายพันธุ์ เพื่อเป็นแหล่งกำเนิดลูกกุ้ง ลูกหอย ลูกปู ลูกปลา และท้ายที่สุดเพื่อประโยชน์ต่อชีวิตมนุษย์

ป่าชายเลน

ป่าพรุ

๑.๗) ปลูกป่าในใจ คือ การปลูกป่าลงบนแผ่นดิน

ความต้องการอยู่รอดของมนุษย์ทำให้ประชากรมนุษย์บริโภคและใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง มนุษย์หรือคนจึงเป็นทรัพยากรเดียวในกลไกธรรมชาติที่กอบโกยผลประโยชน์จากทรัพยากรอื่นๆ เพื่อประโยชน์แก่กลุ่มชนของตนเอง และสร้างความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม ดังเช่นพระราชนิพนธ์พระมหาชนักได้ตรัสว่า "...นับแต่อุปราชจนถึงคนรักษาช้าง คนรักษาม้า และนับแต่คนรักษาม้าจนถึงอุปราช และโดยเฉพาะเหล่าอมาตย์ ล้วนจาริกในโมทกมิตั้งนั้น ... พวกนี้ขาดทั้งความรู้วิชาการ ทั้งความรู้ทั่วไป คือความสำนึกธรรมดา พวกนี้ไม่รู้แม้แต่ประโยชน์ส่วนตน พวกนี้ชอบผลมะม่วง แต่ก็ทำลายต้นมะม่วง..." (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, ๒๕๔๒ : ๑๐๘-๑๐๙)

ฉะนั้น หากคนอีกนับร้อยนับพันล้าน ยังคงใช้ปัจจัยความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิตแบบไม่รู้จักพอ ปัญหาความไร้สมดุลของธรรมชาติจะเกิดขึ้นวนเวียนอย่างไม่สิ้นสุด

"...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะต้องปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง..."

ตัวอย่าง โครงการปลูกป่าในใจคนแห่งหนึ่ง ซึ่งทรงเล็งเห็นและรับสั่งไว้เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖ ว่า “...หากปล่อยทิ้งไว้จะกลายเป็นทะเลทรายในที่สุด...” ก็คือ ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ทรงมีพระราชประสงค์ให้พัฒนาพื้นที่แห่งนี้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนา ด้านป่าไม้เนกประสงค์ โดยให้ราษฎรที่เข้าทำกินอยู่เดิมได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าไม้ ได้ประโยชน์จากป่าไม้และไม่ทำลายป่าไม้อีกต่อไป

นอกจากพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับการปลูกป่าแล้ว ทรงให้ความสำคัญระบบชีวภาพของป่าในฐานะเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์ สัตว์ป่า หรือ สัตว์หายาก หลายครั้งหลายครา อาทิเช่น ช้างป่า เนื้อทราย เป็นต้น

“...ช้างควรออยู่ในป่าเพียงแต่ต้องทำให้ป่านั้นมีอาหารช้างให้เพียงพอ การปฏิบัติคือให้ไปสร้างอาหารในป่าเป็นแปลงเล็กๆ และกระจาย (คำว่า “กระจาย” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นผู้รับสั่ง) กรณีที่ช้างออกมาที่ชายป่าต้องให้ความปลอดภัยแก่ช้าง...” พระราชดำริ วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

“...เมื่อช้างมีอาหารรับประทาน จะไม่มารบกวนชาวบ้าน และให้หาเมล็ดพันธุ์พืชไปโรยเพิ่มเติมอีก เพื่อจะได้เป็นอาหารของช้างป่าในปีต่อไป...” พระราชดำริ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

ตัวอย่าง โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าบริเวณป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี ตำบลหาดขาม อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งมีการปลูกพืชสำหรับเป็นอาหารช้างและทำโป่งเทียม พร้อมฝายต้นน้ำแบบผสมผสานแบบถาวร เพื่อให้ช้างเข้ามาอาศัยอยู่ซึ่งบริเวณนั้นจะมีอาหารและน้ำที่สมบูรณ์ ไม่ออกไปกินพืชผลไร่นาของชาวบ้าน

ตัวอย่าง โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เหตุผลที่ชื่อ ห้วยทราย ก็เพราะเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของ เนื้อทราย จำนวนมาก โดยเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้มีพระราชดำริ “...ให้เร่งขยายพันธุ์สัตว์ป่าโดยเฉพาะเนื้อทราย ซึ่งเป็นสัตว์ที่พันธุ์เดิมสามารถนำไปปล่อยและใช้ชีวิตกลับคืนสู่สภาพป่าดั้งเดิมต่อไป...” ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จึงได้ดำเนินการอนุรักษ์ เพาะเลี้ยง และขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายาก อาทิ เนื้อทราย กวางป่า ไก่ฟ้าหลังเทาเข้มแดง ไก่ฟ้าหลังขาว นกแว่นสีเทาเหนือ นกยูง และเม่นใหญ่แผงคอยาว เพื่อผลิตและส่งเสริมการขยายพันธุ์

ช้างในป่าสงวนแห่งชาติป่ากุยบุรี

๒. ทรัพยากร “น้ำ”

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ทรงพระอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรไทยทั่วทุกภูมิภาค ทรงประจักษ์แจ้งในทุกข์สุขของราษฎร ทรงทราบว่าราษฎรในชนบทยากจนเพราะการประกอบอาชีพเกษตรกรรมไม่ได้ผล เนื่องจากขาดแคลนน้ำ ทรงตระหนักดีว่า “น้ำ” มีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของราษฎรในชนบท ทั้งน้ำใช้อุปโภคบริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร ดังพระราชดำรัส ณ สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๙

ความตอนหนึ่งว่า “...หลักสำคัญต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้...” นอกจากนี้ ในบางพื้นที่จะต้องแก้ไขปัญหาคความเสียหายของพื้นที่เพาะปลูกอันเนื่องมาจากน้ำเป็นต้นเหตุ เช่น ปัญหาน้ำท่วมและปัญหาน้ำเสียให้หมดไป จึงทรงทุ่มเทพระวรกายในการศึกษาพัฒนาและจัดการทรัพยากรน้ำ ด้วยทรงเชื่อมั่นว่าเมื่อใดที่สามารถแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนในเรื่องน้ำให้แก่ราษฎร เพื่อให้ราษฎรมีน้ำกิน น้ำใช้และเพื่อการเพาะปลูก ตลอดจนไม่มีปัญหาเกี่ยวกับน้ำที่

ทำความเสียหายให้แก่พืชที่เพาะปลูกแล้ว เมื่อนั้นราษฎรย่อมมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งพระราชกรณียกิจในการจัดการทรัพยากรน้ำที่พระราชทานพระราชดำริให้หน่วยงานต่างๆ ดำเนินการมาโดยตลอดนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาคือบรรเทาความเดือดร้อนเกี่ยวกับน้ำและสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตจากสภาพความยากจนแร้นแค้นให้อยู่ในฐานะพอมีพอกินหรือถึงขั้นมีกินมีใช้ โดยการจัดหาความช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกในท้องที่ขาดแคลนน้ำ ระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่มกรณีพื้นที่ซึ่งเกิดน้ำท่วมขังเป็นประจำ และแก้ไขบำบัดน้ำเสียในกรณีพื้นที่นั้นมีปัญหาคุณภาพน้ำ การจะบริหารจัดการน้ำให้ได้ประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับสภาพความรุนแรงของแต่ละปัญหาในพื้นที่และความร่วมมือของส่วนราชการ เอกชน และประชาชน ซึ่งวิธีการบริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริสรุปได้ดังนี้

๒.๑) การบริหารจัดการน้ำท่วม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแนวพระราชดำริการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม โดยเริ่มตั้งแต่ต้นน้ำด้วยการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร เพื่อให้สามารถซึมซับน้ำฝนที่ตกบริเวณต้นน้ำไว้แล้วค่อยปล่อยออกมาสู่ลำน้ำธรรมชาติได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ซึ่งเป็นสาเหตุของแม่น้ำลำคลองตื้นเขินหากปริมาณน้ำท่ามีมากก็ทรงให้สร้างแหล่งน้ำชนิดต่างๆ ตามความเหมาะสมเพื่อรองรับน้ำนั้นไว้ ตลอดจนการผันน้ำเข้าสู่ที่ลุ่มอื่น เพื่อให้น้ำไหลลงสู่ทะเลในปริมาณที่ไม่เข้าท่วมจนสร้างความเสียหายแก่ราษฎร ซึ่งแนวพระราชดำริดังกล่าว มีดังนี้

ปลูกป่าต้นน้ำ

ฝายชะลอ
ความชุ่มชื้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดเขื่อนคลองท่าด่านอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครนายก เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๔

๒.๑.๑ การสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก้ไขปัญหาน้ำท่วมพื้นที่เกษตรกรรมและชุมชนต่างๆ ด้วยการก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ ในหลายท้องที่ด้วยกัน เช่น เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ บริเวณจังหวัดลพบุรี และเขื่อนคลองท่าด่าน จังหวัดนครนายก ซึ่งน้ำที่เก็บกักไว้นี้จะระบายออกจากแหล่งกักเก็บทีละน้อยๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้อีกหลายด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการเพาะปลูก ในช่วงเวลาฝนไม่ตกหรือช่วงฤดูแล้ง ครั้นเมื่อเข้าสู่ฤดูฝนปีต่อไป เขื่อนก็จะมีปริมาณพื้นที่รองรับน้ำจำนวนมากเข้ามาเก็บไว้ ซึ่งสามารถป้องกันและบรรเทาปัญหาน้ำท่วมของประชาชนในพื้นที่ภาคกลางตอนล่างรวมถึงกรุงเทพมหานคร และเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชลสร้างปิดกั้นแม่น้ำแม่งัด อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสามารถป้องกันน้ำท่วมพื้นที่เพาะปลูกสองฝั่งลำน้ำแม่งัดและแม่น้ำปิงจนถึงตัวเมืองเชียงใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นประจำให้ลดน้อยลงไปได้มาก

เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์

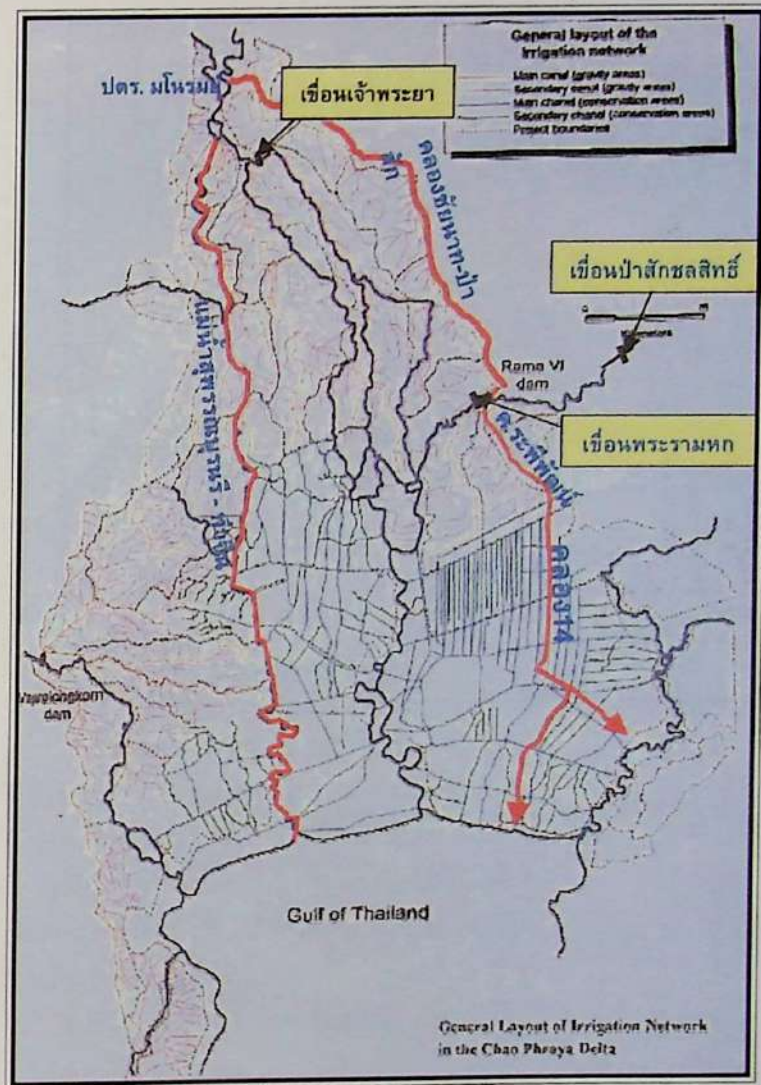

๒.๑.๒ การก่อสร้างทางผันน้ำ

การก่อสร้างทางผันน้ำหรือชุดคลองสายใหม่เชื่อมต่อกับแม่น้ำที่มีปัญหาน้ำท่วมมีหลักการอยู่ว่า จะผันน้ำในส่วนที่ไหลล้นคลึงออกไปจากลำน้ำโดยตรง ปล่อยน้ำส่วนใหญ่ที่มีระดับไม่ล้นคลึงให้ไหลอยู่ในลำน้ำเดิมตามปกติ วิธีการนี้จะต้องสร้างอาคารเพื่อควบคุมและบังคับน้ำบริเวณปากทางให้เชื่อมกับลำน้ำสายใหญ่ และกรณีต้องการผันน้ำทั้งหมดให้ไหลไปตามทางน้ำที่ชุดใหม่ ควรชุดลำน้ำสายใหม่แยกออกจากลำน้ำสายเดิมตรงบริเวณที่ลำน้ำเป็นแนวโค้งและระดับท้องน้ำของคลองชุดใหม่จะต้องเสมอกับท้องลำน้ำเดิมเป็นอย่างน้อย หลังจากนั้นก็ปิดลำน้ำสายเดิม

ตัวอย่างเช่น การผันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาโดยทางตะวันตก ผันเข้าแม่น้ำท่าจีน แล้วผันลงสู่ทุ่งบริเวณจังหวัดสุพรรณบุรี ก่อนระบายออกสู่ทะเล ส่วนด้านตะวันออกผันน้ำเข้าคลองระพีพัฒน์เข้าสู่คลอง ๑๓ จากนั้นระบายออกคลอง ๑๔ โดยน้ำส่วนหนึ่งผันไปลงแม่น้ำบางปะกง อีกส่วนหนึ่งลงคลองพระองค์เจ้าไชยานุชิตผ่านลงสู่คลองชายทะเล หรือการผันน้ำออกสู่ทะเลโดยคลองสนามบิน คลองโคกเกลือ คลองบางเกวียนหัก คลองนิน และคลองทะเลน้อย ซึ่งสามารถป้องกันไม่ให้น้ำท่วมตัวอำเภอหัวหิน จากเหตุการณ์น้ำท่วมในพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๖ หรือการผันน้ำจากคลองท่าตะเภาเข้าสู่คลองหัววัง-พนังตัก และคลองสามแก้ว ตลอดจนผันน้ำจากคลองท่าแซะเข้าไปเก็บไว้ที่หนองใหญ่ แล้วระบายออกสู่ทะเล โดยให้น้ำไหลผ่านเมืองชุมพรในระดับไม่ล้นคลอง ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมเมืองชุมพรได้ตั้งแต่ปี ๒๕๔๒ เป็นต้นมา

การระบายน้ำตามแนวพระราชดำริทางทุ่งฝั่งตะวันออก โครงการคลองผันน้ำผ่านคลอง ๑๔

General Layout of Irrigation Network in the Chao Phraya Delta

๒.๑.๓ การปรับปรุงสภาพลำน้ำ

การปรับปรุงและตกแต่งลำน้ำเพื่อช่วยให้น้ำไหลตามลำน้ำได้สะดวกหรือให้กระแสน้ำไหลเร็วขึ้น โดยการขุดลอกลำน้ำในบริเวณที่ตื้นเขิน ตกแต่งดินตามลาดตลิ่งที่ถูกกัดเซาะกำจัดวัชพืชหรือทำลายสิ่งกีดขวางทางน้ำไหลออกไปจนหมด และกรณีลำน้ำมีแนวโค้งมากเป็นระยะไกล อาจพิจารณาขุดคลองลัดเชื่อมบริเวณด้านเหนือโค้งกับด้านท้ายโค้ง ซึ่งจะทำให้น้ำไหลผ่านได้เร็วขึ้น

ตัวอย่างเช่น โครงการขุดคลองลัดโพธิ์ จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งทำให้ระยะทางเดิมของน้ำได้ถึง ๑๗ กิโลเมตร ทำให้สามารถระบายน้ำลงทะเลได้เร็วขึ้น

๒.๑.๔ การสร้างคันกันน้ำ

เป็นวิธีป้องกันน้ำมิให้ไหลล้นตลิ่งเข้าไปท่วมพื้นที่ที่ได้รับ ความเสียหายด้วยการเสริมขอบตลิ่งของลำน้ำให้มีระดับสูงมากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้สามารถระบายน้ำได้มากขึ้น การป้องกันน้ำท่วมตามแนวพระราชดำรินี้ ได้ดำเนินการในหลายพื้นที่ เช่น การทำคันดินป้องกันน้ำท่วมบริเวณต่างๆ ในโครงการป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งสามารถป้องกันน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาและน้ำตามคลองโดยรอบกรุงเทพฯ ด้านทิศเหนือและทิศตะวันออกมิให้ไหลป่า เข้ามาท่วมกรุงเทพฯ ชั้นในและพื้นที่เศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี และโครงการก่อสร้างคันกันน้ำของโครงการมูโนะอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา ที่ป้องกันมิให้น้ำไหลเข้าท่วมพื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำการเกษตรของราษฎร

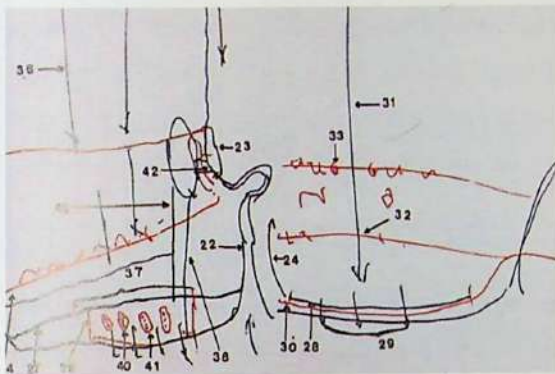
๒.๑.๕ การระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่ม

พื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มคล้ายแอ่งรับน้ำที่ไหลจากที่สูงหรือรับน้ำจากลำน้ำเข้าไปเก็บขังไว้ และไม่สามารถระบายออกไปได้หมดตามธรรมชาติ ทรงให้ขุดหรือปรับปรุงคลองระบายน้ำภายในบริเวณพื้นที่ลุ่มให้สามารถระบายน้ำออกจากพื้นที่ลุ่มหรือพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขังอยู่เป็นประจำเพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัยและให้สามารถเพาะปลูกได้ ทั้งนี้ ที่ปลายคลองระบายน้ำแต่ละสายควรก่อสร้างประตูระบายน้ำหรือท่อระบายน้ำสำหรับทำหน้าที่ควบคุมการเก็บกักน้ำในคลองและป้องกันน้ำจากบริเวณด้านนอกมิให้ไหลย้อนเข้าไปในพื้นที่

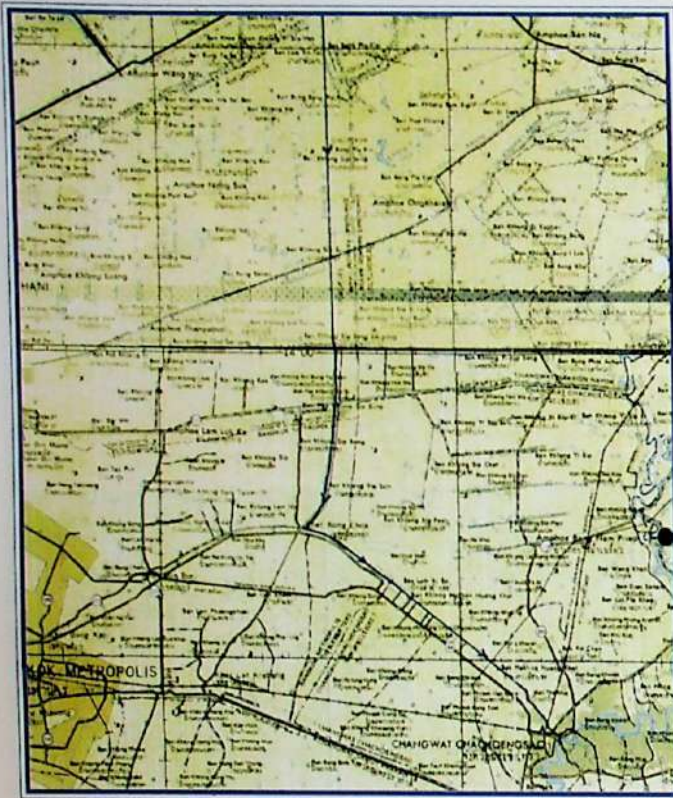
ภาพร่างมีพระหัตถ์โครงการแก้มลิง

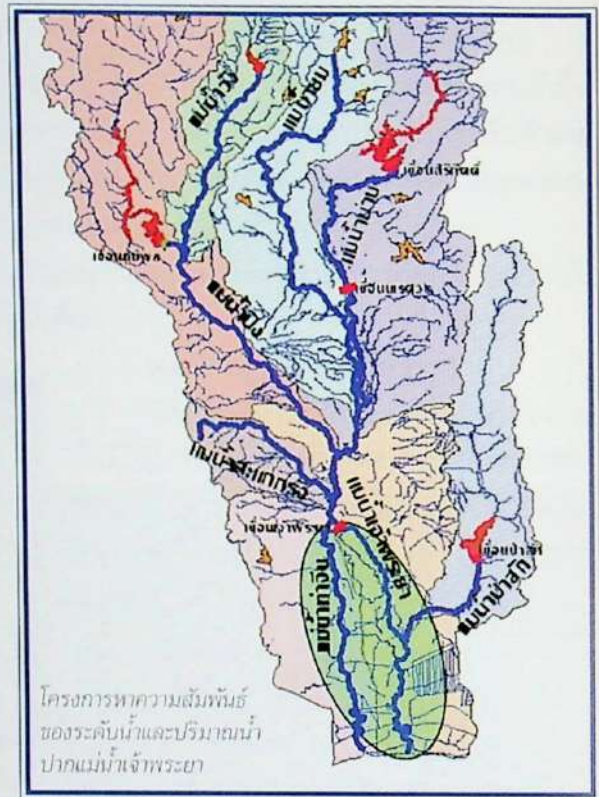
ตัวอย่าง โครงการแก้มลิงเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการน้ำท่วมที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งมีวิธีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติดั้งเดิมของกรุงเทพมหานครที่เป็นพื้นที่ลุ่ม ทำให้เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมสามารถระบายน้ำโดยการขุดลอกคลองต่าง ๆ เพื่อชักน้ำให้ไหลมารวมกันแล้วนำมาเก็บไว้ในบ่อพักน้ำอันเปรียบเสมือนกับแก้มลิง แล้วจึงระบายน้ำลงทะเลเมื่อปริมาณน้ำทะเลลดลงโดยใช้หลักการทฤษฎีแรงโน้มถ่วงโลก (Gravity Flow) และเมื่อระดับน้ำทะเลสูงกว่าระดับน้ำในคลองให้ปิดประตูระบายน้ำเพื่อป้องกันไม่ให้น้ำย้อนกลับ โดยยึดหลักน้ำไหลทางเดียวดังพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ว่า "...ลิงโดยทั่วไป ถ้าเราส่งกล้วยให้ลิงก็จะรีบปอกเปลือกแล้วเอาเข้าปากเคี้ยว ๆ แล้วเอาไปเก็บที่แก้มจะกินกล้วยเข้าไปไว้ที่กระพุ้งแก้มได้เกือบทั้งหัว โดยเอาไปเก็บไว้ที่แก้มก่อนแล้วจะนำออกมาเคี้ยวและกลืนกินเข้าไปภายหลัง ด้วยพฤติกรรมการนำเอากล้วยหรืออาหารมาสะสมไว้ที่กระพุ้งแก้มก่อนการกลืนนี้ จึงเป็นพฤติกรรมตัวอย่างที่จะนำมาใช้ในการระบายน้ำท่วมออกจากพื้นที่น้ำท่วมขังบริเวณทิศตะวันออกและตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา..."

แนวพระราชดำริที่ให้เส้นทางน้ำไหลผ่านกรุงเทพฯ

โครงการหาความสัมพันธ์
ของระดับน้ำและปริมาณน้ำ
ปากแม่น้ำเจ้าพระยา

๒.๑.๖ โครงการหาความสัมพันธ์ของระดับน้ำและปริมาณน้ำปากแม่น้ำเจ้าพระยา (Hydrodynamic Flow Measurement) คือ การศึกษาหาความสัมพันธ์ของน้ำทะเลหนุน และปริมาณน้ำเหนือหลาก ผ่านเขตกรุงเทพมหานคร แล้วนำผลการวิเคราะห์ไปใช้สำหรับการบริหารจัดการปริมาณน้ำเหนือที่ไหลผ่านเขื่อนเจ้าพระยาและเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ รวมทั้งการบริหารการระบายน้ำในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ให้สอดคล้องกับสภาพน้ำทะเลหนุนสูง ดังพระราชดำริว่า

“..ควรจะมีโครงการศึกษาพฤติกรรมการไหลของน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อควบคุมปริมาณน้ำเหนือหลากให้สอดคล้องกับสภาพน้ำทะเลหนุนในช่วงฤดูฝนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ...”

ซึ่งการศึกษาจะครอบคลุมด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก คือ

๑. ระบบการตรวจวัดปริมาณน้ำแบบเคลื่อนที่ได้ ซึ่งสามารถตรวจวัดน้ำได้ ๒ ทิศทางอย่างต่อเนื่องในเวลาสั้น เพื่อนำมาศึกษาพฤติกรรมการไหลของน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา

๒. ระบบโทรมาตรอุทกวิทยา ซึ่งสามารถวัดค่าระดับน้ำ ณ เวลาจริงอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อนำมาใช้ติดตามสถานการณ์น้ำหลาก

๓. ระบบคาดการณ์และบริหารจัดการน้ำหลาก ซึ่งสามารถคาดการณ์สภาพน้ำท่วมล่วงหน้าเพื่อนำมาใช้เตือนอุทกภัย รวมทั้งสามารถเสนอแนะข้อเสนอแนะเพื่อการตัดสินใจแก้ไขปัญหาอุทกภัย

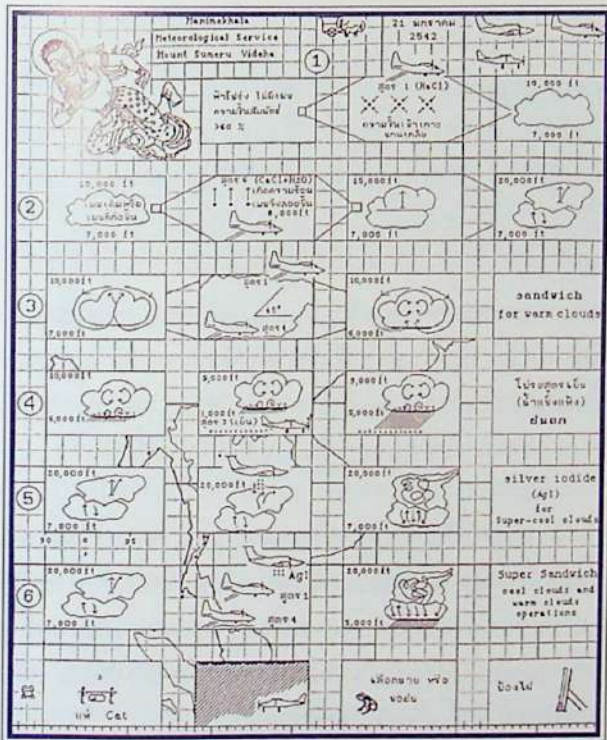
ผลการศึกษาหาความสัมพันธ์ระดับน้ำและปริมาณน้ำปากแม่น้ำเจ้าพระยานี้จะเป็นเครื่องมือให้การบริหารจัดการน้ำท่าวมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๒.๒) การบริหารจัดการน้ำแล้ง

๒.๒.๑ ฝนหลวง

คือ กระบวนการจัดการทรัพยากรน้ำในบรรยากาศมาใช้ประโยชน์ โดยการเหนี่ยวนำไอน้ำในบรรยากาศให้กลั่นตัวเป็นละอองน้ำ เมื่อละอองน้ำรวมตัวหนาแน่นจะเกิดเป็นเมฆ จากนั้นจึงเร่งให้เมฆมีการรวมตัวกันหนาแน่นและเพิ่มปริมาณมากขึ้นจนเกิดเป็นฝนตกทำให้สามารถช่วยเพิ่มน้ำให้แก่แหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำใต้ดิน ตลอดจนเพิ่มความชุ่มชื้นให้แก่พื้นที่ทั่วไปได้นอกเหนือจากฝนที่ตกลงตามธรรมชาติ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาฝนไม่ตกหรือฝนทิ้งช่วง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริไว้ เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

ความว่า "...เรื่องฝนเทียมนี้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๘ แต่ยังไม่ได้ทำอะไรมากมาย เพราะจะไปภาคอีสานตอนนั้นหน้าแล้ง เดือนพฤศจิกายน ที่ไปมีเมฆมาก อีสานก็แล้ง...แต่มาแยกดูท้องฟ้า มีเมฆ ทำไมมีเมฆ อย่างนี้ทำไมจะดึงเมฆนี้ให้ลงมาได้ ก็เคยได้ยินเรื่องทำฝนก็มาปรารภกับคุณเทพฤทธิ์ ฝนทำได้มีหนังสือ เคยอ่านหนังสือทำได้..." ด้วยพระอัจฉริยภาพและความพระวิริยะอุตสาหะที่ทรงศึกษา ค้นคว้า และทดลองจนสามารถกล่าวได้ว่า ณ วันนี้ สามารถกำหนดบังคับฝนให้ตกลงสู่พื้นที่เป้าหมายได้สำเร็จ สภาพแห้งแล้งได้กลับพลิกฟื้นคืนสู่สภาพที่สดใสขึ้นอีกครั้ง

ก้าวฝนหลวง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประชันภูมิภาพด้วยคอมพิวเตอร์แสดงขั้นตอนกรรมวิธีการตัดแปรสภาพอากาศให้เกิดฝนจากเมฆอุ่นและเมฆเย็น พระราชทานแก่นักวิชาการฝนหลวงถือปฏิบัติ ในแนวทางเดียวกัน เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖

ลายพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระราชทานข้อเสนอแนะเทคนิคการทำฝน พ.ศ. ๒๕๓๗

จ.ว. แม่ฮ่องสอน

๑. ปะปาย อำเภอแม่สะเรียง
MB 390463

๑. แม่ใจ อำเภอแม่สะเรียง
LB 922017-922007

น้ำแม่คะมวน

- 1) LB 914637
- 2) 908428 (อ่างเก็บน้ำแม่ใจ)
- 3) 905398

น้ำแม่สะเรียง

- 1) LB 945203
- 2) 934230
- 3) 915258

น้ำแม่หัว

- 1) LB 977021 (น้ำแม่ใจ)
- 2) 933012
- 3) 822104

ลายพระหัตถ์

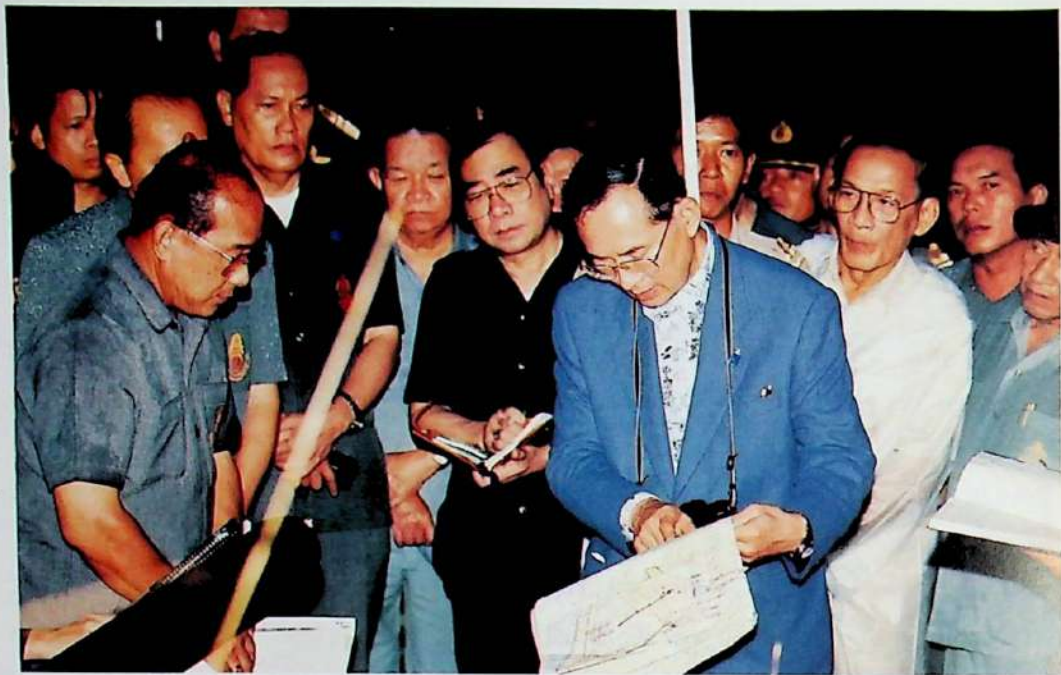
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ลายพระหัตถ์ บริเวณที่จะสร้าง

อ่างเก็บน้ำห้วยแม่ตา

อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

๒.๒.๒ การพัฒนาแหล่งน้ำผิวดิน

กระบวนการบริหารจัดการน้ำจากแหล่งน้ำผิวดินที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มาใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ระยะเวลาและความต้องการของประชาชน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาแหล่งน้ำผิวดินไว้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่

■ อ่างเก็บน้ำ

เป็นการเก็บกักน้ำโดยการสร้างเขื่อนปิดกั้นระหว่างหุบเขาหรือเนินสูง เพื่อกักน้ำที่ไหลมาตามร่องน้ำหรือลำน้ำธรรมชาติ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่แห้งแล้งถาวรและลำห้วยมีน้ำไหลเฉพาะในฤดูฝน ผลสำเร็จตามแนวพระราชดำรินี้ ปรากฏเป็นโครงการอ่างเก็บน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามภูมิภาคต่างๆ เป็นจำนวนมาก

■ ฟายทดน้ำ

ในพื้นที่ทำกินที่อยู่ระดับสูงกว่าลำห้วย ทรงเลือกใช้วิธีการก่อสร้างอาคารปิดขวางทางน้ำไหล เพื่อทดน้ำที่ไหลมาให้มีระดับสูงขึ้น จนสามารถผันเข้าไปตามคลองหรือคูส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูก ส่วนน้ำที่เหลือจะไหลข้ามสันฝายไปเอง การก่อสร้างฝายจะต้องกำหนดให้มีขนาดความสูง ความยาวมากพอที่จะทดน้ำให้ไหลเข้าคลองส่งน้ำและสามารถระบายน้ำในฤดูน้ำหลากให้ไหลข้ามสันฝายไปได้ทั้งหมด เพียงแค่นี้ก็สามารถแก้ไขปัญหาน้ำล้นตลิ่งและปัญหาขาดน้ำในพื้นที่เพาะปลูกได้อย่างดี

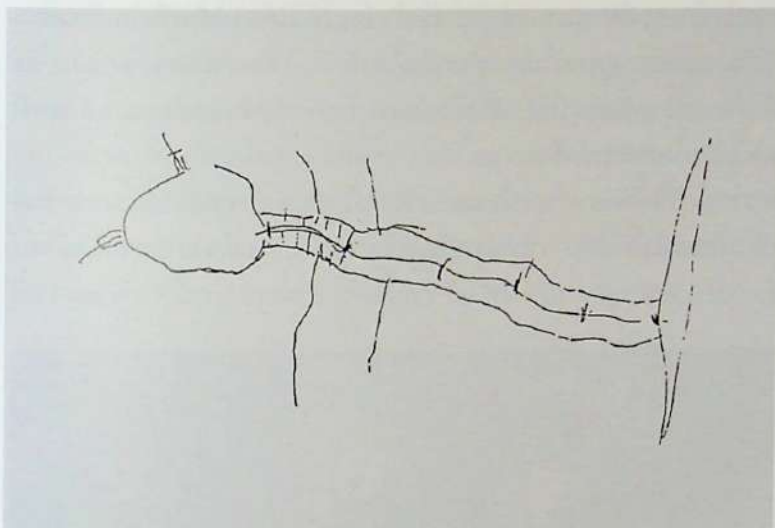

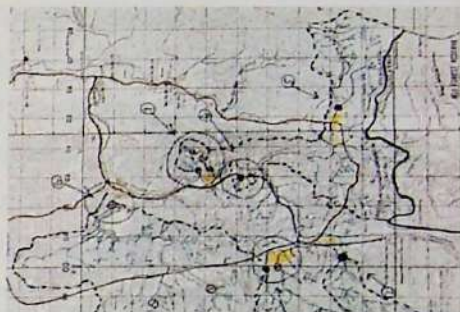
■ ขุดลอกหนอง บึง

เป็นวิธีการขุดลอกดินในหนองหรือบึงธรรมชาติที่ต้นเขินหรือถูกมนุษย์บุกรุกทำลายเพื่อเพิ่มพื้นที่รองรับน้ำฝนให้ได้ปริมาณมากขึ้น เมื่อมีฝนตกมากน้ำก็จะไหลลงไปในหนองน้ำ บางส่วนก็จะไหลล้นไป และอีกส่วนหนึ่งเก็บกักไว้ในหนองและบึง ซึ่งสามารถจะนำมาใช้ประโยชน์ในการเกษตรได้ในฤดูแล้ง ทรงมีพระราชดำริในเรื่องนี้ไว้ว่า “...ในท้องที่ซึ่งมีหนองและบึงนั้น สามารถเก็บน้ำในฤดูน้ำหลากไว้ได้ ทำให้มีน้ำใช้ในยามหน้าแล้งเหมือนอ่างเก็บน้ำ เมื่อหนอง บึงอยู่ในสภาพต้นเขินอาจใช้การไม่ได้ตั้งแต่ก่อน และพื้นที่หลายส่วนถูกครอบครองไปโดยไม่เป็นธรรมผลสุดท้ายความทุกข์ยาก เนื่องจากขาดแคลนน้ำของชุมชนก็เกิดขึ้น...”

ลายพระหัตถ์และแผนที่ ซึ่งทรงวางโครงการเบื้องต้น
พระราชทานแก่กรมชลประทาน

ภาพยี่ภ้อ : ภาพร่างเค้าโครงการพระราชทานโครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำ จังหวัดสกลนคร-นครพนม ทรงวาดบนเครื่องเขียนพระที่นั่ง

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำบางระจัน จ.นครราชสีมา

■ ประดูระบายน้ำ

เป็นวิธีการปิดกั้นลำน้ำ ลำคลองที่มีขนาดใหญ่และมีน้ำไหลในฤดูน้ำหลากเป็นจำนวนมาก โดยมีวัตถุประสงค์เก็บกักน้ำในฤดูน้ำหลากไว้ใช้ในฤดูแล้ง ขณะเดียวกันก็มีบานระบายเปิด-ปิดให้สามารถระบายน้ำส่วนเกินออกไป เช่น โครงการพัฒนาลุ่มน้ำก่ำ จังหวัดสกลนคร-นครพนม หรือในพื้นที่ติดทะเล ประดูระบายน้ำช่วยป้องกันน้ำเค็มไม่ให้รุกเข้าไปในพื้นที่เพาะปลูกและเก็บกักน้ำจืดไว้ใช้เพาะปลูกในฤดูแล้ง เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครศรีธรรมราช และโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำบางระจันอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครราชสีมา

■ สระเก็บน้ำ

แหล่งเก็บกักน้ำฝน น้ำท่าหรือน้ำที่ไหลออกมาจากดิน โดยมีขนาดความยาว ความกว้างและความลึกของสระตามจำนวนน้ำที่ต้องการจะเก็บไว้ใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่มีการสร้างในท้องที่ที่ไม่มีลำน้ำธรรมชาติหรือสภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยให้ทำการก่อสร้างแหล่งน้ำประเภทอื่น นอกจากนี้สระน้ำยังเป็นองค์ประกอบหลักของโครงการ ทฤษฎีใหม่คือ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำแล้งซ้ำซากของเกษตรกร โดยเฉพาะในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีวิธีการตามแนวพระราชดำริ ดังนี้ “...วิธีการแก้ไขก็คือต้องเก็บน้ำฝนที่ตกลงมากก็เกิดความคิดว่าอยากทดลองดูสัก ๑๐ ไร่ในที่อยู่อย่างนั้น ๓ ไร่ จะเป็นบ่อน้ำคือเก็บน้ำฝนแล้ว ถ้าจะต้องบุด้วยพลาสติกก็บุด้วยพลาสติกทดลองดูแล้วอีก ๖ ไร่ทำเป็นที่นา ส่วนไร่ที่เหลือก็เป็นบริการ หมายถึงทางเดินหรือกระดือบ หรืออะไรก็แล้วแต่ หมายความว่าน้ำ ๓๐% ที่ทำนา ๖๐% ก็เชื่อว่าถ้าเก็บน้ำไว้ได้จากเดิมที่เก็บเกี่ยวข้าวได้ไร่ละประมาณ ๑-๒ ถัง ถ้ามีน้ำเล็กน้อยอย่างนั้นก็ควรจะเก็บเกี่ยวข้าวได้ไร่ละประมาณ ๑๐-๒๐ ถังหรือมากกว่า...” และทรงให้ทดลองเป็นครั้งแรกที่วัดมิ่งมงคลชัยพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างมาก

ทฤษฎีใหม่ เป็นพระราชดำริที่ได้รับการพิสูจน์และยอมรับกันในหมู่นักวิชาการ และเกษตรกรแล้วว่าเป็นแนวทางการจัดการดินและน้ำที่สามารถนำไปปฏิบัติซึ่งได้ผลอย่างแท้จริงในทุกพื้นที่ของประเทศไทย

๒.๓) การบริหารจัดการน้ำเสีย

๒.๓.๑ น้ำดีไล่น้ำเสีย

เป็นวิธีการใช้น้ำที่มีคุณภาพดีช่วยผลักดันน้ำเน่าเสียออกไปและช่วยให้น้ำเน่าเสียมีสภาพเจือจางลง พระราชดำรินี้ได้นำมาแก้ไขปัญหาน้ำเน่าเสียในคลองของกรุงเทพมหานคร โดยใช้น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา หรือจากแหล่งน้ำภายนอกส่งเข้าไปตามคลองต่างๆ ซึ่งกระแสน้ำจะไหลแผ่กระจายขยายไปตามคลอง ขอยที่เชื่อมกับแม่น้ำเจ้าพระยาอีกด้านหนึ่ง ดังนั้นเมื่อกำหนดวงรอบการไหลของน้ำตามคลองต่างๆ ตั้งแต่ ปากคลองจนถึงปลายคลองได้อย่างเหมาะสม สามารถเจือจางน้ำเน่าเสียและชักพาสิ่งโสโครกไปได้มาก ซึ่งจะเป็นวิธีการช่วยบรรเทาน้ำเน่าเสียในคลองต่างๆ ตอนช่วงฤดูแล้งได้เป็นอย่างดี ดังพระราชดำริว่า “...การจัดระบบควบคุมระดับน้ำในคลองสายต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดระบบระบายน้ำใน กรุงเทพมหานครนั้น สมควรวางระบบให้ถูกต้องตามสภาพการณ์และลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งควร แบ่งเป็น ๒ แผนด้วยกัน คือ แผนสำหรับใช้กับในฤดูฝนหรือฤดูน้ำมาก เพื่อประโยชน์ในการ ป้องกันน้ำท่วมและเพื่อบรรเทาอุทกภัยเป็นสำคัญ แผนการระบายน้ำในฤดูแล้งนั้นก็ต้องจัดอีก แบบหนึ่งต่างกันไป เพื่อการกำจัดหรือไล่น้ำเน่าเสียออกจากคลองเป็นหลัก ซึ่งทั้งสองระบบนี้ควร จะพิจารณาถึงวิธีการระบายน้ำโดยอาศัยแรงโน้มถ่วงของโลกให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการควบคุมระดับน้ำตามลำคลองเหล่านี้...” ตัวอย่างแห่งความสำเร็จตามแนวพระราชดำรินี้ คือ คลองต่างๆ ในกรุงเทพมหานครสะอาดขึ้น เช่น คลองผดุงกรุงเกษม และคลองเทเวศน์ เป็นต้น

๒.๓.๒ เครื่องกรองน้ำธรรมชาติ

เป็นการทดลองใช้ผักตบชวา ซึ่งเป็นวัชพืชที่ต้องการกำจัดอยู่แล้วมาทำหน้าที่ดูดซับความสกปรกรวมทั้งสารพิษจากน้ำเน่าเสีย แนวพระราชดำรินี้นำนามาทดลองที่บึงมักกะสันซึ่งเป็นบึงขนาดใหญ่ที่อยู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร เมื่อประมาณ ๕๒ ไร่ ซึ่งเป็นแหล่งระบายน้ำเสียและรองรับน้ำเสียน้ำมันเครื่องจากโรงงานรถไฟมักกะสันมลพิษเหล่านี้ส่งผลต่อชุมชนแออัด ๓ ชุมชนที่อาศัยอยู่รอบๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหาวิธีบรรเทาปัญหาด้วยวิธีที่เรียบง่ายที่ทรงเรียกว่าธรรมชาติบำบัดธรรมชาติบำบัด...บึงมักกะสันนี้ทำโครงการที่เรียกว่าแบบคนจน โดยใช้หลักว่าผักตบชวาที่มีอยู่ทั่วไปนั้น เป็นพืชดูดความสกปรกออกมาแล้วก็ทำให้น้ำสะอาดขึ้นได้ เป็นเครื่องกรองธรรมชาติใช้พลังงานแสงอาทิตย์และธรรมชาติของการเติบโตของพืช...” และทรงเปรียบเทียบบึงมักกะสันเป็นเสมือน ไค ของกรุงเทพมหานคร เป็นสถานที่กำจัดสิ่งสกปรกในน้ำเน่าเสียที่ไหลตามคลองสามเสนให้ผ่านการกรองโดยวิธีธรรมชาติให้เป็นน้ำที่มีคุณภาพดีขึ้น แล้วระบายออกไปยังคลองสามเสน และคลองแสนแสบ “...ในกรุงเทพฯ ต้องมีพื้นที่หายใจแต่ที่นี่เราถือเป็นโคกกำจัดสิ่งสกปรกและโรค สวนสาธารณะถือว่าเป็นปอดแต่ที่นี่เหมือนไตฟอกเลือด ถ้าไตทำงานไม่ดีเราตาย อยากให้เข้าใจหลักของความคิดอันนี้...” การดำเนินการดังกล่าวปรากฏว่าสามารถช่วยกำจัดสิ่งปฏิกูลในน้ำ ช่วยทำให้น้ำใสและมีสภาพดีขึ้นกว่าเดิม และมีออกซิเจนละลายในน้ำในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าน้ำเน่าเสียที่ผ่านการกรองโดยผักตบชวามีคุณภาพดีขึ้น

๒.๓.๓ สระเติมอากาศชีวภาพบำบัด

ทรงใช้ระบบการจัดการน้ำเสียโดยใช้เครื่องจักรกลเติมอากาศมาช่วยเพิ่มออกซิเจนละลายน้ำ เพื่อให้แบคทีเรียชนิดที่ใช้ออกซิเจนช่วยย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำ ทำให้สามารถรับภาระบรรทุก (loading) ได้มากกว่าบ่อเขียว ซึ่งใช้ออกซิเจนตามธรรมชาติจากพืชน้ำและสาหร่าย แบ่งเป็น ๒ ชนิด คือบ่อนำบัดน้ำเสียแบบสระเติมอากาศ (Aerated Lagoon) โดยได้นำมาทดลอง ใช้ที่บึงพระราม ๙ ซึ่งเป็นบึงขนาดใหญ่อยู่ใจกลางกรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ประมาณ ๑๓๐ ไร่ด้วยการสูบน้ำเสียจากคลองลาดพร้าวเข้าไปบ่อเติมอากาศ ซึ่งจะมีการเติมอากาศด้วยเครื่องเติมอากาศตลอดเวลา เพื่อให้แบคทีเรียทำการย่อยสลายสารอินทรีย์ในน้ำเสียโดยปฏิกิริยาแบบการให้ออกซิเจนอย่างต่อเนื่อง จากนั้นจะไหลไปยังบ่อกึ่งไร้อากาศเพื่อบำบัดสารอินทรีย์ที่หลงเหลือในบ่อน้ำ เมื่อน้ำใสแล้วจะระบายทิ้งลงคลองลาดพร้าวตามเดิม ผลปรากฏว่าคุณภาพน้ำในคลองดีขึ้น

๒.๓.๔ การผสมผสานระหว่างพืชน้ำกับระบบเติมอากาศ

การผสมผสานระหว่างพืชน้ำกับระบบเติมอากาศเป็นแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการบำบัดน้ำเสียโดยใช้ธรรมชาติผสมผสานกับเทคโนโลยี โดยการสร้างบ่อดักสารแขวนลอย ปลูกต้นกกอีเป็ด เพื่อใช้ดักกลิ่นและปลูกผักตบชวา เพื่อดูดสิ่งโสโครกและโลหะหนัก ต่อจากนั้นใช้กังหันน้ำชัยพัฒนาและแผงท่อเติมอากาศให้กับน้ำเสียตามความเหมาะสมตลอดจนให้ตกตะกอนก่อนปล่อยลงแหล่งน้ำ การดำเนินการตามแนวพระราชดำรินี้ ได้นำมาทดลองที่หนองสนม จังหวัดสกลนคร ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ว่าคุณภาพน้ำในหนองสนมใสและสะอาดยิ่งขึ้น

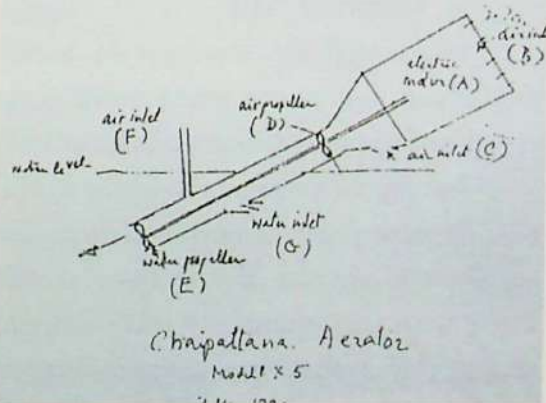
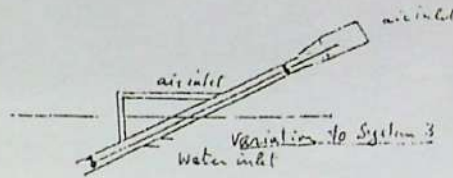

๒.๓.๖ การเติมอากาศโดยใช้ กังหันน้ำชัยพัฒนา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานรูปแบบและพระราชดำริ ในการสร้างและพัฒนา เครื่องต้นแบบเครื่องกลเติมอากาศที่ผิวน้ำหมุนช้าแบบทุ่นลอยหรือ “กังหันน้ำชัยพัฒนา” ซึ่งมีใบพัด เคลื่อนน้ำและช่องรับน้ำไปสาดกระจายเป็นฝอยเพื่อให้สัมผัสกับอากาศได้อย่างทั่วถึง เป็นผลให้ ออกซิเจนในอากาศสามารถละลายเข้าไปในน้ำได้อย่างรวดเร็ว และในช่วงที่น้ำเสียถูกยกขึ้นมากระจาย สัมผัสกับอากาศตกลงไปยังผิวน้ำ จะทำให้เกิดฟองอากาศจมตามลงไป ก่อให้เกิดการถ่ายเทออกซิเจน อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งกังหันน้ำชัยพัฒนาแบบนี้จะใช้ประโยชน์ได้ทั้งการเติมอากาศ การกวนแบบผสมผสาน และ การทำให้เกิดการไหลตามทิศทางที่กำหนด

การบริหารจัดการน้ำดังกล่าวข้างต้น เกิดจากพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงสนพระราชหฤทัยในด้าน ชลประทานมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ และด้วย พระประสบการณ์จากที่ได้เสด็จฯ ไปช่วยเหลือ ราษฎรให้มีน้ำใช้ในการอุปโภค บริโภคและ เพื่อการเกษตรในภูมิภาคต่างๆ ดังพระราช- ดำรัสเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำที่ได้ พระราชทานในพิธีเปิดการประชุมนานาชาติ The Third Princess Chulabhorn Science Congress ณ โรงแรมแชงกรี-ลา วันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ความว่า “...การ พัฒนาแหล่งน้ำนั้น ในหลักใหญ่ก็คือการ ควบคุมน้ำให้ได้ดังประสงค์ทั้งปริมาณและ คุณภาพกล่าวคือเมื่อมีปริมาณน้ำมากเกินไป ก็ต้องหาทางระบายออกให้ทันการไม่ปล่อยให้ เกิดความเดือดร้อนเสียหายได้และใน ขณะที่เกิดภาวะขาดแคลนก็จะต้องมีน้ำ กักเก็บไว้ใช้อย่างเพียงพอ ทั้งมีคุณภาพเหมาะสมแก่การเกษตร การอุตสาหกรรม และการอุปโภค บริโภค ปัญหาอยู่ที่ว่าการพัฒนาแหล่งน้ำนั้นอาจจะมีผลกระทบกระเทือนต่อสิ่งแวดล้อมบ้าง แต่ถ้าไม่มีการควบคุมน้ำที่ดีพอแล้วเมื่อเกิดภัยธรรมชาติขึ้น ก็จะทำให้เกิดความเดือดร้อนสูญเสีย ทั้งในด้านเศรษฐกิจและในชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งส่งผลกระทบกระเทือนแก่ สิ่งแวดล้อมอย่างร้ายแรง...”

- System 1. A, B, C, D (air pump)
- System 2. A, B, E, F, G (water pump)
- System 3. A, B, C, D, E, G (water-air pump)

สายพระหัตถ์ที่ทรงออกแบบ เครื่องกังหันน้ำชัยพัฒนา

๓. ทรัพยากร “ดิน”

ตามหลักปฐพีวิทยา (Pedology) ดิน หมายถึงวัตถุธรรมชาติที่เกิดปกคลุมพื้นผิวโลก มีการจัดเรียงชั้นดิน (Soil profile) ตามธรรมชาติเกิดมาจากการสลายตัวผุพังของดินและอินทรีย์วัตถุ ถ้ามีแร่ธาตุอาหาร อากาศ และน้ำเหมาะสมพืชจะสามารถเจริญเติบโต ผลิดอกออกผลได้เป็นอย่างดี

ดินในโลกมีมากมายนับหลายหมื่นชนิด สำหรับในประเทศไทยมีดินไม่น้อยกว่า ๓๐๐ ชนิด แต่ละชนิดมีลักษณะทางเคมีและกายภาพที่สามารถระบุได้ตามหลักวิทยาศาสตร์แตกต่างกันไป บางชนิดก็มีความเหมาะสมในการนำมาใช้ทำการเกษตร บางชนิดก็เป็นดินที่มีปัญหาและมีข้อจำกัดต่างๆ ในการนำมาใช้ประโยชน์ ด้วยเหตุที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ซึ่งมีประชากรที่ทำมาหากินในภาคเกษตรไม่น้อยกว่า ๔๐ ล้านคน และใช้พื้นที่ทำการเกษตรไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๖๒ ของเนื้อที่ทั้งประเทศ ดังนั้น ปัญหาเรื่องการผลิตและการเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินที่ใช้กันมานาน จึงเป็นปัญหาที่จะต้องมีการจัดการที่เหมาะสม โดยเร่งด่วนและอย่างต่อเนื่องก่อนที่ทุกสิ่งทุกอย่างจะเข้าสู่ภาวะวิกฤติ

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายเพราะต้องใช้ปัจจัยหลายประการในการแก้ไขปัญหาปัจจัยดังกล่าวได้แก่ ความรู้ทางวิชาการ งบประมาณ บุคลากรของภาครัฐ และความร่วมมือของเกษตรกร แต่ทุกสิ่งทุกอย่างดูเหมือนว่าจะง่ายขึ้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงปัญหาของการใช้ทรัพยากรดินของประเทศในทุกภูมิภาค จากระยะเวลาอันยาวนานที่ได้ทรงงานหนักอย่างต่อเนื่องและ

ประเภทของดินที่มีปัญหาของประเทศไทย และแนวพระราชดำรินในการแก้ไขปัญหา ได้แก่

๓.๑) ดินทราย

ดินทราย (Sandy) มีลักษณะโปร่งน้ำและรากพืชผ่านไปได้ง่ายมีอาหารพืชอยู่น้อยในฤดูฝน ดินไม่ที่ปลูกจะงอกงามดี เพราะมีน้ำบริบูรณ์แต่ฤดูแล้งมีน้ำไม่เพียงพอต้นไม้มักเหี่ยวแห้ง ดินไม้ที่ปลูกใหม่มักจะตาย เพราะร้อนและแห้งจัด วิธีแก้ไขก็ต้องเพิ่มความชื้นและเพิ่มอินทรีย์วัตถุแก่ดินให้มากขึ้น

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นตัวอย่างความสำเร็จที่สามารถแก้ไขปัญหา ดินทรายมีแร่ธาตุน้อย อันมีสาเหตุมาจาก คน ทำลายป่าแล้วปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดและมันสำปะหลัง ซึ่งทำให้ดินจืดและกลายเป็นดินทรายไปในที่สุด ในฤดูแล้งแรงลมจะพัดเอาหน้าดินไปหมด ในฤดูฝนหน้าดินจะถูกชะล้างไปกับกระแสน้ำ

วิธีการแก้ไขตามแนวพระราชดำริ

- สร้างอ่างเก็บน้ำจำนวน ๑๘ แห่ง ในพื้นที่ลุ่มน้ำโจน ซึ่งเป็นลุ่มน้ำหลักของโครงการ เพื่อนำน้ำไปใช้พัฒนาการเกษตร และขณะเดียวกันก็เป็นประโยชน์ด้านการชลประทาน ทำให้เพิ่มความชุ่มชื้นแก่ดิน และช่วยฟื้นฟูป่าไม่ให้ดินสูญเสียความอุดมสมบูรณ์

- ที่ดินบริเวณร่องห้วย เป็นดินไม่มีปัญหา จัดทำแปลงสาธิตการพัฒนาการเกษตรตามแนว "ทฤษฎีใหม่" โดยการขุดสระน้ำเพื่อเป็นแหล่งน้ำสำรอง

- ที่ดินบริเวณที่มีความลาดชันและเป็นที่ดอน (uplands) ให้ปลูกแฝกตามแนวระดับเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน พร้อมแบ่งพื้นที่เป็นส่วนๆ เพื่อปลูกแฝกสำหรับเพิ่มความชุ่มชื้นให้แก่พื้นที่สวนสมุนไพร ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ปลูกไม้ผล และพืชล้มลุกปลอดสารพิษ การปลูกไม้ผลและพืชล้มลุกจำเป็นต้องมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยหมัก เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้แก่ดินอย่างต่อเนื่อง สำหรับน้ำ

ใช้รดพืชใช้น้ำจากอ่างซึ่งส่งมาตามคลองชลประทานขนาดเล็ก

หลังจากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลากว่า ๒๐ ปี พื้นที่ดินของศูนย์ฯ ได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียว สามารถปลูกพืชต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ปัญหาการชะล้างพังทลายของดินหมดไป สามารถใช้เป็นที่สาธิตหรือพื้นที่ตัวอย่างของการพัฒนาดินทรายเสื่อมโทรมได้

๓.๒) ดินเป็นหิน กรวด และแห้งแล้ง

ดินเป็นหิน กรวด มีลักษณะเช่นเดียวกับดินทราย หน้าดินถูกชะล้างจนเกลี้ยงเหลือแต่หินและกรวด ซึ่งพืชไม่สามารถจะเจริญเติบโตได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณป่าขุนแม่กวง แต่สภาพป่าถูกบุกรุกทำลายไปมากทำให้หน้าดินถูกกระแสน้ำและลมพัดพาจนหมด เนื่องจากไม่มีป่าหรือต้นไม้คอยพยุงไว้ วิธีการแก้ไขตามแนวพระราชดำรินี้ดังนี้

- สร้างอ่างเก็บน้ำและฝายตามร่องห้วยช่องไคร้ และห้วยแม่ลาย เป็นระยะๆ เพื่อเก็บกักน้ำและสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ป่าและดิน

- เมื่อมีความชุ่มชื้น ป่าเริ่มฟื้นตัว แปรสภาพเป็นป่าสมบูรณ์

- มีการปลูกเสริมบ้างตามความจำเป็น เมื่อมีป่าหน้าดินก็ไม่ถูกชะล้างพังทลายอีกต่อไป

- บริเวณพื้นที่ลาดชันน้อย พื้นฟูดินที่เป็นกรวด ททรายและลูกรัง โดยปลูกพืชที่เหมาะสมและทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อปรับปรุงดิน และปลูกแฝกตามแนวระดับ เพื่อยึดดินและป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน

- พื้นที่ใกล้อ่างเก็บน้ำห้วยช่องไคร้ ทำนา เพื่อเป็นตัวอย่าง

- อ่างเก็บน้ำต่างๆ โดยเฉพาะอ่างห้วยช่องไคร้ มีความจุ ๓ ล้านลูกบาศก์เมตร ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโครงการให้เลี้ยงปลา แล้วให้ราษฎรจับไปขายได้ในรูปของสหกรณ์

ผลของการพัฒนาในช่วง ๑๖ ปี ที่ผ่านมา ป่าในพื้นที่โครงการได้แปรสภาพเป็นป่าเกือบสมบูรณ์ แหล่งต้นน้ำของห้วยช่องไคร้ ได้กลับฟื้นคืนสภาพดั้งเดิม การชะล้างพังทลายของดินหมดไป ดินในพื้นที่หุบเขาที่มีความลาดชันน้อย ได้รับการฟื้นฟูทำการเกษตรควบคู่ไปกับการรักษาป่า และสภาพแวดล้อมซึ่งราษฎรสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ในพื้นที่อื่น ๆ

๓.๓) ดินดาน ดินแข็ง และดินลูกรัง

ดินดาน หรือ ดินแข็ง และดินลูกรัง มีลักษณะเป็นดินเนื้อละเอียด น้ำหนักมาก น้ำและอากาศผ่านเข้าออกได้ยาก ฤดูแล้งจะแห้งแข็งแตกกระแทง รากไม้แทรกเข้าไปได้ยากจึงปลูกพืชได้ไม่ค่อยเจริญเติบโต

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาดินดาน ดินลูกรัง ตามแนวพระราชดำริ โดยใช้วิธี ดังนี้

- สร้างอ่างเก็บน้ำตามลำน้ำหลัก เพื่อเก็บกักน้ำรักษาความชุ่มชื้น และนำน้ำไปใช้อย่างประหยัดตามความจำเป็น

- ฟื้นฟูไม้เศรษฐกิจทางการเกษตร เช่น ไม้ผล และพืชล้มลุก ปรับปรุงดินโดยใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ปลูกพืชตระกูลถั่วแล้วไถกลบ และปลูกหญ้าแฝกขวางแนวลาดเทขนานกันหลายๆ แนวเพื่อป้องกันไม่ให้ดินถูกชะล้างพังทลาย ลดปริมาณน้ำไหลบ่าผ่านหน้าดินและรักษาความชุ่มชื้น

อ่างเก็บน้ำสร้างความชุ่มชื้น

ฟื้นฟูป่าไม้

ดินดาน

ผลของการดำเนินงานในช่วงเวลา ๒๐ ปีที่ผ่านมา สภาพพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ซึ่งเคยเป็นพื้นที่เสื่อมโทรม ในปัจจุบันได้แปรสภาพเป็นพื้นที่สีเขียวและมีสภาพแวดล้อมดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน

๓.๔) ดินถูกชะล้าง (Soil erosion)

ดินถูกชะล้าง คือ ดินที่อุดมสมบูรณ์ แต่ถูกกระแสน้ำและลมพัดพาเอาหน้าดินที่มีอินทรีย์วัตถุอันเป็นประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของพืชไปหมด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริแก้ไขปัญหาหน้าดินถูกชะล้างโดยใช้ กำแพงที่มีชีวิต และพระราชทานพระราชดำริครั้งแรก ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๔ กับนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา และเลขาธิการกรมฯ “...ให้ศึกษาทดลองปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริและพื้นที่อื่นๆ ที่เหมาะสม...” และเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรและทรงปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่โครงการพระราชดำริสวนป่าหาดทรายใหญ่ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และมีพระราชกระแสว่า “...ให้ปลูกหญ้าแฝกไว้ด้วยเพราะหญ้าแฝกมีประโยชน์ในการช่วยยึดดินไม่ให้พังทลายช่วยรักษาหน้าดินช่วยกักเก็บอินทรีย์วัตถุในดิน ใบอ่อนยังเป็นอาหารสัตว์ได้อีกด้วย...”

“...การอนุรักษ์ดินต้องดำเนินควบคู่ไปกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ การอนุรักษ์ดินด้วยหญ้าแฝกต้องทำให้กว้างขวางเพื่อป้องกันและรักษาหน้าดินไม่ให้สูญหาย ขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์พิจารณาดำเนินการในบริเวณที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่เสื่อมโทรมต่างๆ...” พระราชดำริ วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

“...ปลูกหญ้าแฝกเพื่อจะให้ดินนั้นพัฒนาขึ้นมาเป็นดินที่สมบูรณ์ โดยที่ปลูกหญ้าแฝก และทำคันกันไม่ให้ตะกอนเหล่านั้นไหลลงไปในห้วยก็สามารถฟื้นฟูได้อย่างดี ถ้าหากว่าไม่ได้ปฏิบัติ เช่นนี้ ดินนั้นจะหมดไปเลยเหลือแต่ดินดานและทราย และดินที่อาจเป็นดินสมบูรณ์ก็ไหลลงไปในห้วยทำให้ห้วยตื้นเขิน เมื่อห้วยตื้นเขินน้ำที่ลงมาจากภูเขาที่ท่วมในที่ราบ และน้ำที่ลงจากเขา จะลงมาโดยรวดเร็ว เพราะว่าภูเขานั้นมีต้นไม้ไม่ค่อยทำให้น้ำลงมารวมกันอย่างฉับพลันและท่วม มีหน้าช้าเมื่อน้ำท่วมแล้วทำลายพืชผลของชาวบ้าน น้ำนั้นไหลไปเร็ว เวลาไม่กี่วันก็แห้งไม่มีน้ำใช้ ไม่สามารถที่จะฟื้นฟูการเพาะปลูก...” พระราชดำริ วันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๑

“...หญ้าแฝกนี้จะกักน้ำและปุ๋ยที่มาจากภูเขา ภูเขาเป็นเครื่องปฏิกรณ์น้ำและปุ๋ย ไม่ต้องเอาปุ๋ยที่ไหน พัฒนาดินก็สบาย ก็อาศัยชลประทาน แล้วก็ป่าไม้ไม่ต้องสร้างผิวดินใหม่ขึ้นมา หญ้าแฝก เราเจาะดินลงไปแล้วเอาดินที่มีอาหารลงไป หญ้าแฝกก็สามารถชอนไชอยู่ได้ เวล่าน้ำฝนชะมาจากภูเขาจะชะใบไม้มาติดหญ้าแฝก ก็จะเป็นดินที่ใช้ได้ ดินนี้จะเพิ่มขึ้นนานไปก็จะเป็นดินที่เป็นประโยชน์ปลูกต้นไม้ได้ดี...” พระราชดำริ วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑

ตัวอย่าง โครงการปลูกหญ้าแฝกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นสถานที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริให้ตั้งขึ้นตามภูมิภาคต่างๆ ไว้ ๖ ศูนย์ เพื่อเป็นต้นแบบของความสำเร็จของการพัฒนาแบบผสมผสานที่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปสามารถเข้าไปศึกษา เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพได้

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จึงเป็นสถานที่ที่สำคัญในการศึกษาทดลอง และดำเนินการสนองพระราชดำริเกี่ยวกับหญ้าแฝกอย่างมากมาย โดยมีกิจกรรมต่างๆ เช่น การรวบรวมและเปรียบเทียบสายพันธุ์หญ้าแฝกแหล่งต่างๆ มีการเพาะในแปลงขยายพันธุ์ การศึกษา ค้นคว้า ทดลอง การนำไปใช้ประโยชน์ในลักษณะต่างๆ ตลอดจนการขยายผลไปสู่เกษตรกร ทั้งนี้ยังได้มีการอบรมให้ความรู้และจัดทำสาธิตวิธีการปลูกหญ้าแฝกในลักษณะต่างๆ ไว้ในศูนย์ฯ เพื่อให้ประชาชนผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษา และมีการแจกจ่ายพันธุ์หญ้าแฝกให้กับผู้ที่สนใจด้วย

พื้นที่ที่มีปัญหาดินถูกชะล้าง และได้นำแนวพระราชดำริไปดำเนินการจนประสบผลสำเร็จ อาทิเช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีการปลูกแฝกตามลักษณะของสภาพพื้นที่ ดังนี้

- ปลูกโดยรอบแปลงเกษตรกรรม
- ปลูกลงในแปลงๆ ละ ๑ แถว
- สำหรับแปลงพืชไร่ให้ปลูกตามร่องสลักับพืชไร่
- การปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ภูเขา โดยปลูกหญ้าแฝกตามแนวขวางของความลาดชันและในร่องน้ำของภูเขา เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินและช่วยเก็บความชื้นในดินไว้

- การปลูกหญ้าแฝกเหนือบริเวณแหล่งน้ำปลูกแฝกเป็นแนวป้องกันตะกอนดินและกรองของเสียต่างๆ ที่ไหลลงในแหล่งน้ำ

- การปลูกหญ้าแฝกบริเวณร่องน้ำขนาดเล็ก ให้ปลูกเป็นรูปตัว "Λ" โดยให้ปลายแหลมชี้ขึ้นในทางต้นน้ำ ขา ๒ ข้าง พาดวางร่องน้ำไปตามความลาดชันเพื่อกันดินและกระจายการไหลของน้ำ

ประโยชน์ที่ได้รับ คือ หน้าดินถูกชะล้างน้อยลงสามารถเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจได้หลากหลาย และยังช่วยไม่ให้เกิดน้ำป่าไหลหลากก่อความเสียหายแก่พืชผลไร่นาของราษฎรบริเวณใกล้เคียง

ตัวอย่าง โครงการพัฒนาหญ้าแฝก ในโครงการพัฒนาคอยคุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงราย มีการปลูกหญ้าแฝกเป็นเชื่อนธรรมชาติเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน การกัดกร่อนผิวดิน การกัดเซาะดินไม่ให้เลื่อนไหลและเพื่อกรองตะกอนดินที่น้ำพามา ตลอดจนลดความเร็วของน้ำทำให้ดินดูดซับน้ำได้ดีขึ้น ซึ่งประสบผลสำเร็จอย่างมากสามารถป้องกันการสูญเสียน้ำดินและน้ำที่ไหลทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ ทำให้สภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันสมบูรณ์ฟื้นคืนกลับมาพร้อมที่จะนำพื้นที่มาใช้ประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นการปลูกป่าบริเวณต้นน้ำลำธาร ป่าเศรษฐกิจและพืชเศรษฐกิจหรือพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งเป็นรูปแบบการแก้ไขปัญหาล้างแฉะลุ่มสำหรับพื้นที่อื่นที่มีสภาพคล้ายคลึงกัน

นอกจากนี้ ในการแก้ไขสามารถประหยัดงบประมาณจำนวนมาก และยังป้องกันการเลื่อนไหลพังทลายของดินโดยวิธีทางวิศวกรรมลงได้ เนื่องจากการสร้างกำแพงหญ้าแฝกมีค่าใช้จ่ายต่ำและกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมดั้งเดิม

๓.๕) ดินเปรี้ยว หรือ ดินพรุ

พรุ คือ ที่ลุ่มสนุ่น (สนุ่น คือ ซากผุพังของพืชพรรณทับถมอยู่มาก) ส่วนดินพรุตามระบบอนุกรมวิธาน ทางปฐพีวิทยา หมายถึง ดินที่มีอินทรีย์วัตถุสะสมอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นชั้นหนาอย่างน้อย ๕๐ เซนติเมตรขึ้นไป และน้ำท่วมขังพื้นที่พรุอยู่เป็นน้ำจืด (Fresh water) มีสภาพความเป็นกรดระหว่าง ๔.๕-๖.๐ อินทรีย์วัตถุที่ทับถมกันเป็นเวลานาน จนแปรสภาพเป็นดินอินทรีย์ (peat) นั้น มีสภาพเป็นอินทรีย์คาร์บอน (Organic Carbon) ที่มีความเป็นกรดกำมะถันสูง (ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร, ๒๕๔๕ : ๑๘)

ดินพรุ เกิดขึ้นได้อย่างไร

ลักษณะทางกายภาพ คือ พื้นที่ลุ่มมีน้ำขัง เช่น พื้นที่บึง หรือหนองน้ำที่ค่อนข้างตื้น มีพืชจำพวกกก พืชล้มลุก และหญ้าต่าง ๆ เกิดขึ้นและตายทับถมกันเป็นเวลานาน ๆ เปิดโอกาสให้ไม้พุ่มและไม้ยืนต้นเจริญเติบโตขึ้นได้ เมื่อเวลาผ่านไปเนิ่นนาน ความหลากหลายของพันธุ์พืช ทั้งไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม ไม้ยืนต้นก็ยิ่งเจริญเติบโตเพิ่มจำนวนมากขึ้น เอื้ออำนวยให้สัตว์ป่าหลากหลายชนิด เข้ามาอาศัยและตายทับถมกันอยู่ในป่า เวลาผ่านไปซากพืช ซากสัตว์เหล่านี้สะสมจนเป็นชั้นหนา เรียกว่า ดินอินทรีย์ (peat) และเรียกป่าที่ดินอินทรีย์นี้ว่า ป่าพรุ (ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร, ๒๕๔๕ : ๑)

เมื่อเข้าใจว่า ดินเปรี้ยว ดินพรุ เป็นอย่างไรแล้ว พอจะอนุมานได้ว่า ใครทำลายป่าพรุ คำตอบคือ เกิดจากคนที่มีความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ บุกรุกทำลายแผ้วถางป่าพรุ เพื่อทำการกสิกรรม และจับสัตว์น้ำ สัตว์บก โทษที่เกิดจากการกระทำก็คือ ทำให้ดินและน้ำของพื้นที่บริเวณนั้น กลายเป็นกรดอย่างรุนแรงไม่สามารถทำการกสิกรรม หรือนำมาบริโภคได้ สัตว์น้ำต่าง ๆ สูญหายหมดไป

วิธีการแก้ไขดินเปรี้ยวตามแนวพระราชดำริเป็นวิธีการที่ตรงข้ามกับวิธีการทั่วไปที่ต้องการลดปัญหา แต่เป็นการสร้างหรือเพิ่มให้ปัญหามีความรุนแรงขึ้นด้วยกระบวนการที่ตรงเรียกว่า แกล้งดิน เป็นกระบวนการเร่งปฏิกิริยาทางเคมีของดินที่มีแร่กำมะถันหรือสารประกอบไฟรท์ โดยการทำให้ดินแห้ง และเปียกสลับกัน เมื่อดินแห้งดินจะสัมผัสกับอากาศ ทำให้แร่กำมะถันกลายเป็นออกไซด์ของเหล็กและซัลเฟต เมื่อทำให้ดินเปียก ซัลเฟตจะผสมกับน้ำกลายเป็นกรดอีกครั้ง เมื่อ ดิน ถูก แกล้ง สลับไปสลับมา จนกลายเป็นดินที่เปรี้ยวหรือเป็นกรดจัด จนพืชไม่สามารถขึ้นและเติบโตได้ จึงให้หาทางแก้ไขความเป็นกรดจัดของดินโดยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ได้รับสนองพระราชดำริ ในการเสาะหาวิธีที่ดีที่เหมาะสมที่สุดคือ การใช้น้ำชะล้างดินควบคู่กับการใช้ปูนผนวกกับการควบคุมระดับน้ำใต้ดินให้อยู่ลึกไม่เกิน ๑ เมตร เพื่อป้องกันไม่ไห้แร่กำมะถันที่อยู่ในดินชั้นล่างสัมผัสกับอากาศในดินและปลดปล่อยกรดกำมะถันออกมา เมื่อกรดกำมะถันมีน้อย ดินเปรี้ยวน้อยลง ทรงเรียกว่า ระบบชักผ้า โดยใช้น้ำจืดชะล้างน้ำเปรี้ยวออกไปยังบ่อขังความเปรี้ยวก็ลดน้อยลง เมื่อมีปัญหาดินเปรี้ยวไม่มากก็สามารถปลูกพืชได้และปรับปรุงดินชั้นบนให้สามารถปลูกข้าว ถั่ว พืชผัก ผลไม้ ตลอดจนสามารถเลี้ยงปลาในบ่อได้ (ข้อมูลทรัพยากรดินโดย ดร. พิสุทธิ วิจารณ์ ผู้อำนวยการสำนักผู้เชี่ยวชาญ กรมพัฒนาที่ดิน)

แกล้งดิน Soil Aggravation

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแนวทางการศึกษาวิธีแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวจัด โดยเริ่มต้นจากการเร่งดินให้เป็นกรดจัดจนถึงจุดที่ไม่สามารถปลูกพืชเศรษฐกิจได้ จากนั้นจึงหาวิธีการปรับปรุงดินให้กลับมาใช้ประโยชน์ ซึ่งวิธีการเร่งดินให้เป็นกรดจัดรุนแรงนี้ พระองค์ทรงเรียกว่า การแกล้งดิน หรือ การทำให้ดินโกรธ

การเกิดดินเปรี้ยวจัด

ดินชั้นล่างเป็นดินตะกอนหรือมีสารไฟรท์ปริมาณมาก ซึ่งในสภาพน้ำขังสารนี้จะควบรูป แต่เมื่อมีน้ำเหนือจากอากาศจะแทรกลงไปทำปฏิกิริยากับไฟรท์ ให้กรดกำมะถันและสารประกอบจากไฟรท์ มีเม็ดสีของฟอสฟอรัส ทำให้ดินเป็นกรดจัด สาเหตุอาหารพืชถูกตรึง และอากาศจะชนิดและออกมากจนเป็นพิษต่อพืช

๓.๖) ดินเค็ม

ดินเค็ม คือ ดินที่มีเกลืออยู่ในปริมาณมาก มีความเป็นด่างสูง จนมีผลต่อการเจริญเติบโต และผลผลิตของพืช เกลือในดินเค็มของภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นเกลือแกง ซึ่งอยู่ในรูปของ โซเดียมคลอไรด์ สาเหตุของดินเค็มเกิดจากการสร้างอ่างเก็บน้ำบนพื้นที่ที่มีชั้นหินเกลืออยู่ใต้ดินหรือ การตัดไม้เพื่อทำนาเกลือ ทำให้เกลือใต้ดินเกิดการละลายและกระจายสู่ผิวดินมากยิ่งขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริในการแก้ไขปัญหาดินเค็มโดยใช้ระบบชลประทานในการล้างเกลือที่ตกค้างบริเวณผิวดินและบริเวณลำห้วย เพื่อให้น้ำในลำห้วยเจือจางสามารถนำมาใช้สอยได้ตามปกติ ตัวอย่างโครงการในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น โครงการแก้ไขปัญหาดินเค็มบริเวณห้วยบ่อแดง อำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร ซึ่งมีการ

ทำนาเกลือบริเวณลำห้วยจึงมีพระราชดำริให้ขุดลอกลำห้วยบ่อแดง พร้อมยกคันดินให้สูง เพื่อป้องกันน้ำเกลือไหลลงสู่ลำห้วยตกค้าง และเกษตรกรที่ประกอบอาชีพทำนาข้าวสามารถใช้น้ำในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ได้ ผู้ประกอบการทำนาเกลือทั้งหลายจะต้องจัดพื้นที่ส่วนหนึ่งที่บริเวณลานตากเกลือ ขุดเป็นสระเก็บน้ำขนาดใหญ่สำหรับรองรับน้ำเค็มที่ปล่อยทิ้งจากลานตากเกลือทั้งหมด เก็บไว้ในสระเพื่อรอการระเหยหรือไหลลงในดินโดยบ่อบาดาลเล็กๆ ที่ขุดขึ้น เพื่อระบายน้ำลงสู่ชั้นน้ำเค็มใต้ดินที่สูบขึ้นมา ขนาดของสระน้ำดังกล่าวจะมีขนาดและความลึกเท่าใดต้องกำหนดให้สัมพันธ์กับปริมาณน้ำที่จากลานตากเกลือและความสามารถของน้ำในสระที่ไหลลงไปได้ดิน ทั้งนี้ ให้ความสมดุลพอดีกัน โดยไม่ทำให้น้ำเค็มไหลลงไปยังลำห้วยข้างๆ อีกต่อไป

ดังนั้น ระบบการทำนาเกลือสินเธาว์ที่ได้มาตรฐานตามแนวพระราชดำริ จึงมีบ่อรับน้ำที่จากลานตากเกลือและการกำจัดโดยการอัดน้ำเหล่านี้สู่ชั้นเกลือที่สูบขึ้นมา ซึ่งสามารถป้องกันน้ำเค็มที่ระบายจากลานตากเกลือมิให้ไหลลงร่องน้ำและพื้นที่ข้างเคียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, ๒๕๓๙ : ๒๐๖-๒๐๗)

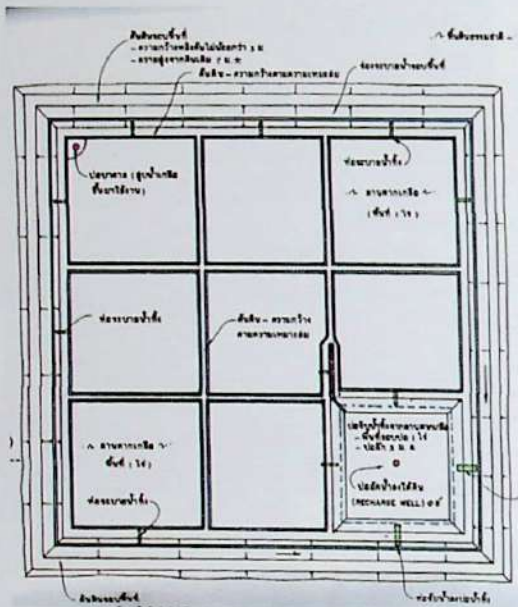
๔. การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านขยะและอากาศเป็นพิษ

๔.๑) การจัดการขยะ

แนวทางการศึกษาการกำจัดขยะมูลฝอยแบบครบวงจรตามพระราชดำริ เป็นการแบ่งพื้นที่ฝังกลบขยะออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนแรก ให้ใช้ก๊าซจากขยะให้หมดก่อน ต่อจากนั้นก็นำขยะไปร่อนแยกส่วนประกอบ ส่วนที่เหลือที่ยังสามารถใช้เป็นเชื้อเพลิงได้ให้นำไปเผา เพื่อที่จะนำเอาพลังงานความร้อนไปใช้ประโยชน์ เมื่อเกิด

รูปแบบแสดงระบบ
การทำนาเกลือสินเธาว์
ตามแนวพระราชดำริ

เก้าอี้กันชื้น ก็นำไปผสมกับวัสดุที่เหมาะสมเพื่ออัดเป็นแท่ง ซึ่งอาจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างต่อไปได้ เมื่อพื้นที่ส่วนแรกวางลงก็สามารถนำขยะมาฝังกลบได้ใหม่

ส่วนที่สอง ในขณะที่ดำเนินการร่อนแยกขยะในพื้นที่ส่วนแรก ก็ใช้ประโยชน์จากก๊าซควบคู่กันไป ก่อนเมื่อก๊าซหมดแล้ว จึงดำเนินการลักษณะเดียวกันกับที่ได้ดำเนินการในพื้นที่ส่วนแรก ซึ่งถ้ากระทำได้อย่างต่อเนื่องโดยจัดเวลาให้เหมาะสมก็จะทำให้มีพื้นที่ฝังกลบหมุนเวียนตลอดไป

ตัวอย่างโครงการที่เห็นผลชัดเจน ได้แก่ โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย ตำบลแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี เริ่มต้นด้วยการสร้างท่อระบายเพื่อรวบรวมน้ำเสียในเขตเทศบาล ณ จุดนี้ทำหน้าที่เป็นบ่อดักขยะ ฤๅพลาสติก เศษพืช และตะกอนแขวนลอยออก เพื่อลดความสกปรก จากนั้นน้ำเสียจะไหลเข้าท่อระบายตามระบบน้ำลงไปสู่บ่อบำบัดหลัก ได้แก่ บ่อดกตะกอน บ่อบำบัด ๓ จุด และบ่อปรับคุณภาพน้ำ ก่อนปล่อยลงสู่ป่าชายเลนต่อไป นอกจากนี้ยังมีระบบบ่อบำบัดรอง ซึ่งเป็นระบบบึงชีวภาพ คือปล่อยน้ำเสียให้ไหลผ่านบ่อดินดินรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จำนวน ๔ บ่อ โดยภายในบึงจะปลูกพืชที่มีรากประเภทกกและอ้อ ซึ่งพืชน้ำเหล่านี้จะช่วยดูดซับสารพิษให้น้อยลงก่อนที่น้ำจะล้นออกจากบึงเป็นน้ำดีที่ไม่ก่อมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

๔.๒) การจัดการอากาศเป็นพิษ

เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร และพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับมลภาวะเป็นพิษต่างๆ ที่เรียกว่า "Green House Effect" สรุปว่าทรงมีแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาโดยใช้วิถีธรรมชาติ และให้นักวิชาการ หรือศูนย์ศึกษา ดำเนินการ ศึกษาวิจัยปริมาณของออกซิเจนที่ต้นไม้ผลิตออกมา คือ การศึกษาปริมาณคาร์บอนในพืชต่างๆ เมื่อเป็นดังนี้จะสามารถกำหนดจำนวนคาร์บอนไดออกไซด์ที่พืชดูดซับเข้าไป และจำนวนออกซิเจนที่พืชคายออกมา และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกันจะสามารถทราบได้ว่า พืชชนิดใดสามารถดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ได้ดีกว่า หรือสามารถคายออกซิเจนได้มากที่สุด ก็จะมีการส่งเสริมให้มีการปลูกต้นไม้ชนิดนั้นให้มาก และนอกจากจะช่วยลดคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศแล้วยังเพิ่มปริมาณออกซิเจนซึ่งเป็นการบรรเทาปัญหาปฏิกิริยาเรือนกระจกได้อีกวิธีหนึ่ง

พระราชกรณียกิจทางด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ทรงปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาอันยาวนานไม่น้อยกว่าครึ่งศตวรรษ แนวพระราชดำริต่างๆ ได้รับการยอมรับเชิงวิชาการว่าสามารถนำไปปรับใช้ได้เหมาะสมในทุกภูมิภาค ซึ่งสร้างประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่อการพัฒนาดิน การอนุรักษ์พันธุ์พืช การปรับปรุงคุณภาพดินและการจัดการทรัพยากรดินที่เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญยิ่ง

● บทสรุปหลักปรัชญาในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้หลักการพึ่งพิงเกื้อกูลกันของสรรพสิ่ง โดยไม่ขัดแย้งกับธรรมชาติที่เป็นอยู่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ และป่า ซึ่งธาตุธรรมชาติ หรือ ภูมิ เหล่านี้ทุกคนต่างรู้ว่ามีคุณประโยชน์อย่างไร แต่คนหรือมนุษย์ต่างหากที่ขาดการเอาใจใส่ ขาดการมองธรรมชาติอย่างเชื่อมโยง เพราะสรรพสิ่งทั้งหลายหากยังไม่รู้แท้ถึงประโยชน์ ก็จะไม่ถูกนำมาใช้ ตรงกันข้ามหากไม่รู้แท้ถึงวิธีนำมาใช้นอกจากจะไม่เกิดประโยชน์แล้วยังเป็นการทำลายให้สูญเสียอีกด้วย

เปรียบได้กับเมืองมิถิลา ในพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก (The Story of MAHAJANAKA) ที่ข้าราชการต่างแย่งชิงผลมะม่วงที่มีโอฆารสทิพย์ จากต้นมะม่วงที่ออกผล ทำให้ต้นมะม่วงที่ออกผลโคนล้มเสียหาย ต่างจากต้นมะม่วงที่ไม่ออกผลกลับไม่มีผู้ใดสนใจ "...ต้นนี้มีวาระสวดเขี้ยวตั้งอยู่แล้ว เพราะไม่มีผลแต่ต้นนี้ถูกหักโค่นลงเพราะมีผล..." (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, ๒๕๔๒ : ๙๓) แสดงว่า สิ่งใดดีมีคุณภาพ จะเป็นเป้าหมายของการยึดแย่ง และจะเป็นอันตรายในท่ามกลาง

ผู้ที่ขาดปัญญา (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, ๒๕๔๒ : ๕) พระมหาชนกจึงทรงชี้แนะให้ฟื้นฟูต้นมะม่วงด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้ข้าราชการได้มีมะม่วงไว้กิน

ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงมิใช่การอนุรักษ์ หรือการห้ามใช้ประโยชน์ฝ่ายเดียว แต่ยังรวมไปถึงสิ่งที่ขาดไปและมองไม่เห็นก็คือ การบริหารจัดการ ซึ่งมีหลักสำคัญ คือ การมองเห็น ภูมิ อย่างมีสหสัมพันธ์ตามธรรมชาติ และบูรณาการอย่างต่อเนื่อง ไม่รู้จบ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงเปรียบเสมือนดาซังที่เสมอกันระหว่าง การอนุรักษ์และการจัดการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม หากมนุษย์ที่มีจิตสำนึกมีปัญญารู้ถ่องแท้แล้ว ความยั่งยืนของชีวิต ก็จะไม่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

- กิจกรรม
- ① 032463 ฟ้าบอเดิม ๘๐ที
  - 036461 (ฟ้าบอเดิม 20ที)
  - R6 038465 " "
  - 033468 " "
  - ② 002417 ฟ้าบอเดิม ๘๐ที
  - ③ ๙๙๙๔37 ฟ้าบอเดิม 15๐ที
  - 999440 " "
  - ④ 010449 20ที
  - ⑤ 053418 ฟ้าบอเดิม 100ที
  - ⑥ 021490 ฟ้าบอเดิม 100ที

ลายพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระราชทานแนวพระราชดำริเรื่องฝ่าย

บรรณานุกรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ พระราชนิพนธ์ เรื่อง พระมหาชนก กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๒.

ศูนย์วิจัยและศึกษาธรรมชาติป่าพรุสิรินธร ป่าพรุโต๊ะแดง กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด , ๒๕๓๓.

สำนักงานคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติและสถาบันดำรงราชานุภาพ, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ, กรุงเทพมหานคร ๒๕๓๙.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ห้า พ.ศ.๒๕๒๕-๒๕๒๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๒๕.

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, ทรงเป็นบิดาแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา , ๒๕๓๔.

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๔๔ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิบูลย์การปก, ๒๕๔๕.

“ข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน” สำนักจัดการและฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์, ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖.

ลานีนา ความแปรปรวนที่ย้อนรอย เอลนีโน แหล่งที่มา <http://www.deqp.go.th/news_pr/newspr_tips/newspr_tips๙.htm>, ๒๒ กันยายน ๒๕๔๖.

air field (F) airpallen (b)

ดินที่เฉพาะสมสำหรับการศึกษาเกษตรกรรมคือ

ดินร่วนซุย ที่เรียกว่า ปุ๋ย ส่วนประกอบ

- 1) N (nitrogen) ไนโตรเจน
- 2) P (phosphorus) ฟอสฟอรัส
- 3) K (potassium) โพแทสเซียม

และธาตุอื่น ๆ O H Mg F

มีระดับ เปรียบต่าง ไกลกัน

มีปริมาณเค็ม ต่ำ

มีจุลินทรีย์

มีความชื้นพอเหมาะ (ไม่แห้ง ไม่แฉะ)

มีความโปร่งพอเหมาะ (ไม่แน่น)

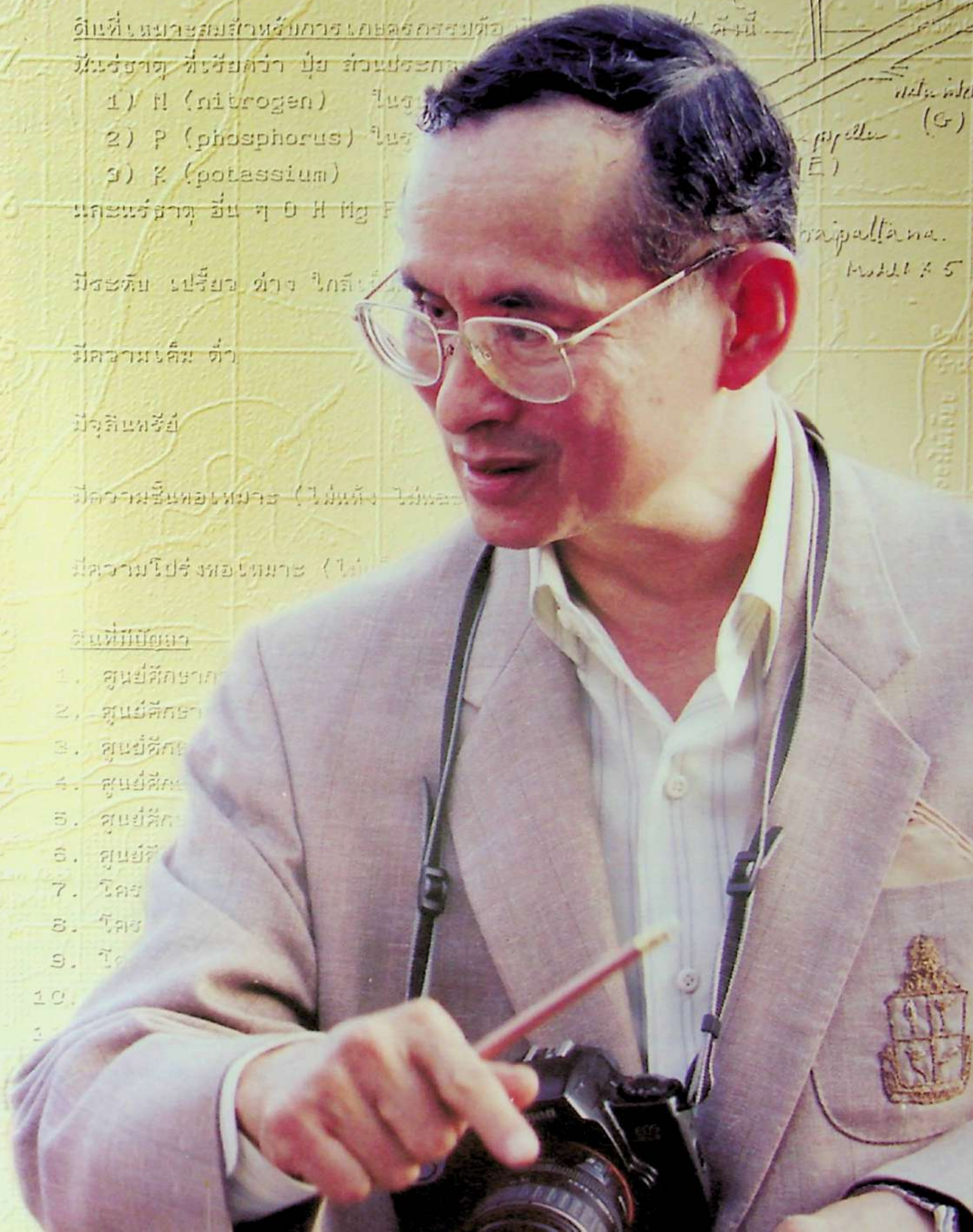
ดินที่มีปัญหา

- 1. ดินร่วนซุย
- 2. ดินร่วนซุย
- 3. ดินร่วนซุย
- 4. ดินร่วนซุย
- 5. ดินร่วนซุย
- 6. ดินร่วนซุย
- 7. ดินร่วน
- 8. ดินร่วน
- 9. ดินร่วน
- 10.

air field (F) airpallen (b)

airpallen (E)

airpallen (G) 10/1/5

ปัญหาของชาติด้านเศรษฐกิจและสังคม

● ปัญหาของชาติด้านเศรษฐกิจและสังคม : การพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน

ประเทศไทยในช่วงต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ภาคเกษตรคือ ฐานการผลิต เป็น เสาเอก ของการพัฒนาเศรษฐกิจไทย กว่าครึ่งหนึ่งของมูลค่าการส่งออกทั้งหมดมาจากข้าว พ.ศ. ๒๕๕๓ ประมาณร้อยละ ๘๕ ของประชากรไทยอยู่ในภาคเกษตร พื้นที่การเกษตรกว่าร้อยละ ๙๐ ถูกใช้เพื่อการทำงาน

กระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เน้นนโยบายเศรษฐกิจแบบเปิด การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนา ด้วยความเชื่อว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะส่งผลจากส่วนบนลงสู่ส่วนล่าง ทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงขึ้นมากโดยเฉลี่ยร้อยละ ๗.๕ ต่อปี มีสิ่งที่น่าสนใจเกิดขึ้นหลายด้าน ได้แก่ การกระจายบริการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ การบริการทางการศึกษา สาธารณสุข รวมทั้งบทบาทของประเทศในเวทีเศรษฐกิจสังคมโลกที่มากขึ้น แต่กระนั้น สภาพเศรษฐกิจสังคมไทยยังไม่เป็นรูปแบบที่พึงปรารถนา ยังมีปัญหาจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลหลายประการ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจมีความเชื่อมโยงกัน “รวมศูนย์อยู่ที่เมือง” เกิดความแตกต่างระหว่างรายได้คนรวยและคนจนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยช่วงหลังปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ซึ่งเป็นปีแรกที่ยอดการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมีมูลค่านำหน้าสินค้าเกษตร มีความแตกต่างทางรายได้ของคนในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร ถึง ๘ - ๙ เท่าตัว และเพิ่มขึ้นเป็น ๑๑ - ๑๒ เท่าตัวในช่วงต่อมาและจากการสัมมนายุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความยากจนเมื่อวันที่ ๒๔ - ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๔ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้เสนอผลการวิจัยที่ชัดเจนว่าการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก่อผลที่ตกถึงคนยากจนน้อยมาก อาทิเช่น การเพิ่มขึ้นของอุปสงค์มวลรวม ๑๐๐ บาท จะส่งผลถึงครัวเรือนที่ยากจนที่สุด ร้อยละ ๒๐ ของครัวเรือนทั้งประเทศ เพียง ๒.๓๐ บาท การเพิ่มรายจ่ายรัฐบาล ๑๐๐ บาท จะส่งผลให้ประโยชน์แก่ครัวเรือนยากจนกลุ่มนี้เพียง ๑.๖๐ บาท เป็นต้น

คนไทยและสังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น การพัฒนาไม่ได้ยึบบนพื้นฐานของตัวเอง วัฒนธรรมไทยถูกกัดกร่อน มีแต่การพึ่งพิงเทคโนโลยีแต่ไม่มีการสร้างเทคโนโลยีด้วยฐานของทุนทางสังคมและภูมิปัญญาของตัวเอง สถาบันครอบครัวและชุมชนก้าวเข้าสู่สภาวะแตกแยกและล่มสลายมากขึ้น มีปัญหาการหย่าร้างเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔.๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นร้อยละ ๙.๖ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ในขณะที่มีเด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งเป็นจำนวนเพิ่มสูงขึ้น

นอกจากนี้ผลของการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม มีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรของพืชเศรษฐกิจ เพื่อส่งออกโดยวิธีการผลิตแบบใช้ที่ดิน ทุน แรงงาน และปัจจัยการผลิตอื่นๆ เป็นจำนวนมาก เป็นการขยายตัวของภาคเกษตรในเชิงพื้นที่มิใช่การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยของที่ดิน ส่งผลให้เกิดการช่วงชิงพื้นที่ป่าไม้มาทำการเพาะปลูก เป็นการเกษตร เพื่อส่งออกที่ทำลาย ทุน ของเกษตรกรจนเกือบหมดสิ้น พ.ศ. ๒๕๐๔ ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ ๑๗๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๕๓ ของพื้นที่ประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ พื้นที่ป่าไม้คงเหลือเพียง ๑๐๖.๑๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓๓.๐๔ ของพื้นที่ประเทศ

แม้ว่าในภาพรวมของประเทศจะประสบผลสำเร็จในแง่การเพิ่มผลผลิตและรายได้ แต่ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเพิ่มผลผลิตและรายได้ที่จำเป็นเกี่ยวกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตแล้ว ก็ยังถือว่าชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคชนบทไม่ดีขึ้นและยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

● จุดเริ่มต้น : การทรงงานแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้ประชาชนพออยู่ พอกิน

เริ่มตั้งแต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัติคืนสู่กรุงเทพมหานคร ในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ทรงเริ่มงานในฐานะพระมหากษัตริย์ และทรงงานพัฒนาช่วยเหลือพสกนิกรควบคู่กันไป ดังจะเห็น

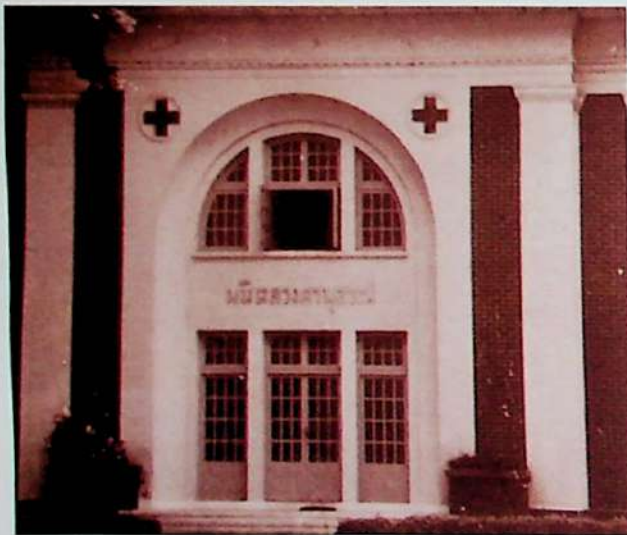
ได้จากโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้น พระราชดำรัส พระบรมราโชวาทและพระราชดำริที่พระราชทานในวโรกาส และสถานที่ต่างๆ ซึ่งเนื้อหาใจความที่พระราชทานให้ไว้นั้นล้วนเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนาที่ลึกซึ้งและมีคุณค่ายิ่ง ตลอดจนมีความสอดคล้อง และสนับสนุนการพัฒนาประเทศส่วนรวมตลอดมาจนถึงปัจจุบัน โครงการที่เกิดขึ้นถือเป็นศาสตร์แห่งการพัฒนาตามแนวพระราชดำริที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีไทย ภูมิปัญญาไทย ในสถานการณ์ต่างๆ ในแต่ละห้วงเวลาของการพัฒนาประเทศอย่างชัดเจน เป็นแนวพระราชดำริที่สามารถแปลงไปสู่ภาคปฏิบัติได้โดยง่าย

การทรงงานเพื่อช่วยเหลือประชาชนในระยะแรกนั้น ได้เริ่มต้นบนพื้นฐานของการช่วยเหลือประชาชนพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาสังคมอย่างแท้จริง โดยในช่วงระยะเวลาที่เริ่มทรงงานนั้น สภาพเศรษฐกิจของสังคมไทยยังคงบอบช้ำจากผลของการเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ส่วนสภาพการเมืองการปกครองก็ยังไม่มั่นคงนัก สภาพความอดคัดทุกข์ยากเดือดร้อนมีอยู่ทั่วไป ทั้งปัญหาความยากจนรายได้น้อย การว่างงาน ขาดโอกาสในการศึกษาและปัญหาโรคภัยไข้เจ็บและสุขภาพอนามัย ดังนั้นการทรงงานช่วยเหลือประชาชน จึงมีลักษณะของการสงเคราะห์ ช่วยเหลือในลักษณะของการกุศล อันเป็นวิถีการดำรงชีวิตแบบภูมิปัญญาไทยที่สืบเนื่องต่อกันมายาวนาน โดยในยามที่มีภัยพิบัติเกิดขึ้นคนไทยจะช่วยเหลือกันด้วยการบริจาคทรัพย์ สิ่งของ หรือช่วยเหลือ

ด้วยวิธีการต่างๆ ให้กับผู้ประสบภัยพิบัติตามกำลังของแต่ละคนด้วยความเต็มใจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักสังฆทาน ความหมายนี้ลึกซึ้งมาก คือ ให้เพื่อให้ โดยไม่เลือกกว่าผู้ที่จะให้จะเป็นใคร ให้ในฐานะเพื่อนมนุษย์ผู้ประสบความทุกข์ยาก เป็นการให้เพื่อให้จริง ๆ ไม่ได้ให้เพื่อ คิดหวังอะไรตอบแทนและทรงเห็นว่า เพราะการให้นี้เอง ทำให้ชาติบ้านเมืองอยู่รอดได้ (ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล : ได้เบื้องพระยุคลบาท, ๒๕๔๓) ดังนั้น การทรงงานช่วยเหลือประชาชนในระยะแรกจึงมีลักษณะของแนวทางพัฒนาที่เป็นการจัดบริการสวัสดิการสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิตในลักษณะด้านการแพทย์ การกุศล และสวัสดิการสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ อาทิ

- ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๓ วัณโรคยังเป็นโรคติดต่อที่ร้ายแรงในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชปรารภกับหลวง

พยุงเวชศาสตร์ อธิบดีกรมสาธารณสุขว่า "...คุณหลวง วัณโรคนั้นมีมียารักษาได้เด็ดขาดหรือยัง ยาอะไรขาด ถ้าต้องการฉันจะหาให้อีก ฉันอยากเห็นกิจการแพทย์ของเมืองไทยเจริญมาก ๆ..." และได้พระราชทานทรัพย์จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อใช้สร้างอาคาร ตึกมทิดหลวงศานุสรณ์ ในบริเวณสถานเสาวภา สภากาชาดไทย เพื่อใช้เป็นที่ผลิตวัคซีน B.C.G. เพื่อใช้ป้องกันวัณโรค

- ในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ - ๒๔๙๕ ได้เกิดโรคโปลิโอระบาดครั้งใหญ่ในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานทุนทรัพย์ผ่านสำนักพระราชวัง เป็นเงินจำนวน ๒๕๐,๐๐๐ บาท เพื่อเป็นเงินทุน โปลิโอสงเคราะห์ และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ทรงพระมหากรุณาพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๕๓๙,๐๐๐ กว่าบาท สร้างตึก อานันทมทิตล ในโรงพยาบาลศิริราช เพื่อใช้รักษาเด็กที่เป็นโรคติดต่อและบริการรักษาโรคโปลิโอ

- ทรงริเริ่มสร้างภาพยนตร์ที่เรียกกันว่า ภาพยนตร์ส่วนพระองค์ จัดฉายเพื่อหารายได้จากผู้บริจาคโดยเสด็จพระราชกุศล และนำรายได้เหล่านี้มาช่วยเหลือประชาชนในด้านต่างๆ เช่น สร้างตึกวชิราลงกรณ์ ในสภากาชาดไทย สร้างอาคารทางการแพทย์โรงพยาบาลภูมิพล และจัดตั้งสถาบันราชประชาสมาสัยเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเรื้อน เป็นต้น

- ทรงมีพระราชดำริให้จัดตั้ง มูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เนื่องจากก่อนหน้านั้นได้เกิดวาทภัยครั้งใหญ่ที่แหลมตะลุมพุก จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีความรุนแรงและมีราษฎรประสบภัยพิบัติเป็นจำนวนมาก โดยมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ฯ ได้มีการดำเนินงานช่วยเหลือประชาชนที่ประสบสาธารณภัยทุกประเภทอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดถึงปัจจุบัน

- ปลาพระราชทาน : เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอเทศที่เจ้าหน้าที่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO นำเข้ามาถวาย ไปเลี้ยงที่สระว่ายน้ำในบริเวณพระที่นั่งอัมพรสถานจนมีปลาเต็มสระ จากนั้นเมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๙๖ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั่วประเทศเข้ารับพระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศไปเลี้ยงแพร่พันธุ์แจกจ่ายให้ราษฎรในหมู่บ้านของตนบริโภค ซึ่งผลที่เกิดขึ้นเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนโดยประชาชนส่วนใหญ่หันมาบริโภคปลาเป็นจำนวนมากเป็นอาหารโปรตีนที่สามารถหาได้ง่ายและทำให้คนมีสุขภาพอนามัยที่ดี

- เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ เจ้าฟ้าชายอากิฮิโตะ มกุฎราชกุมารแห่งประเทศญี่ปุ่น ได้ทูลเกล้าฯ ถวายลูกปลาดุกละกึ่งตัวกับปลาหมอเทศ จำนวน ๕๐ ตัว ชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Tilapia Nilotica* Linn. ซึ่งทรงเลี้ยงไว้ที่บ่อปลาสวนจิตรลดา ปรากฏว่าปลาชนิดนี้ขยายพันธุ์รวดเร็วมาก ทรงให้ขุดบ่อเพิ่มขึ้นอีก ๖ บ่อ และทรงย้ายปลาด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๘ อีกหนึ่งปีต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อปลาชนิดนี้ว่า ปลานิล มีความหมายว่า มีสีดำ คือสีนิลและออกเสียงตามพยางค์ต้นของชื่อชนิดนี้คือคำว่า Nil จาก *Nilotica* ซึ่งชื่อพระราชทานนี้เป็นชื่อที่สั้นมีความหมายชัดเจนง่ายต่อการจดจำ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้พระราชทานพันธุ์ปลา ๑๐,๐๐๐ ตัว จากบ่อปลาสวนจิตรลดาแก่

กรมประมงเพื่อให้นำไปเลี้ยงและขยายพันธุ์ที่สถานีประมงของจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ แล้วแจกจ่ายให้แก่ราษฎรต่อไป

หลังจากนั้น ปลานิล ก็เป็นปลาสำคัญมาแทนที่ปลาหมอเทศ เกษตรกรจำนวนมากทุกภูมิภาคสามารถยึดอาชีพเพาะเลี้ยงปลานิลจำหน่าย ปัจจุบันปลานิลเป็นปลาที่คนทั่วไปรู้จักกันดี สมดังพระราชประสงค์ที่ทรงให้ประชาชนมีอาหารโปรตีนบริโภค

● การสร้างรากฐานการพัฒนา ดับวงจรทุกข์เข็ญของประชาชน

การพัฒนาเพื่อให้พสกนิกรได้ประสบความผาสุกสมบูรณ์ในชีวิตนั้น เริ่มขึ้นจากการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าในทุกภูมิภาคแทบทุกพื้นที่ของประเทศโดยเฉพาะในตอนต้นรัชกาลนั้น ทุกคราที่เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

พระบรมราชินีนาถ จะทรงใช้เวลาส่วนใหญ่เสด็จประพาสท้องที่ต่าง ๆ ในทำนองเดียวกับการเสด็จประพาสต้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงใช้โอกาสนี้ ออกสดับตรับฟังทุกข์สุขของราษฎรในท้องที่บริเวณเหล่านั้น การได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของประชาชนด้วยพระองค์เอง จึงทำให้ทรงสามารถเข้าพระราชหฤทัยในสภาพปัญหาของชนบทไทยอย่างลึกซึ้งซึ่งว่ามีเหตุมากมายหลายประการที่เข้ารุมล้อมราษฎรผู้ยากไร้ให้ตกอยู่ในวังวนแห่งวงจรทุกข์เข็ญอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้

ขณะเดียวกัน จากการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมประชาชนทุกหมู่เหล่าในทุกภูมิภาคทำให้ได้ทรงรับทราบข้อมูลอันเป็นปัญหาความต้องการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้เกิดฐานข้อมูลของการพัฒนาเป็นอเนกประการ และนี่เองเท่ากับเป็นการช่วยให้ราษฎรช่วยเหลือตนเองได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

๑) คนในชนบท : เป้าหมายการพัฒนา

พื้นที่ชนบท โดยทั่วไปหมายถึง พื้นที่อื่น ๆ ที่ไม่ใช่พื้นที่กรุงเทพมหานคร เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบลที่มีความหนาแน่นของประชากรเกินกว่า ๑,๐๐๐ คน ต่อตารางกิโลเมตร ดังนั้น ประเทศไทยจึงมีพื้นที่ชนบทเป็นจำนวนมาก และจากสภาพข้อเท็จจริงที่ปรากฏนั้น คนและชุมชนในชนบทส่วนใหญ่ยังมีสภาพความยากจน ทุกข์ยาก

เดือดร้อน และด้อยโอกาสที่จะรับการพัฒนาต่าง ๆ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ มีคนจนอยู่ในพื้นที่ชนบทจำนวน ๗.๑ ล้านคน หรือร้อยละ ๘๖.๓ ของจำนวนคนจนทั่วประเทศ โดยคนจนเหล่านี้เกือบร้อยละ ๗๐ ประกอบอาชีพในภาคเกษตรเป็นเกษตรกร หรือแรงงานในภาคเกษตร ซึ่งถือครองที่ดินน้อย ได้รับการศึกษาน้อยโดยเฉลี่ยประมาณ ๔ ปี และมีขนาดครัวเรือนใหญ่โดยมีสมาชิกในครัวเรือน ตั้งแต่ ๔ คนขึ้นไป นอกจากนี้คนในชนบทที่อยู่อาศัยทำกินในพื้นที่บริเวณแนวชายแดนยังไม่มีความมั่นคงปลอดภัยทั้งในชีวิต และทรัพย์สินอีกด้วย (ที่มา : สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความสำคัญของการพัฒนาชนบท มาตั้งแต่ก่อนประเทศไทยจะมีการใช้แผนพัฒนาเป็นเครื่องมือชี้นำการพัฒนาประเทศในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ และที่สำคัญยิ่งพระองค์ทรงถือว่าคนในชนบทเป็นเสมือน รากแก้ว ของประเทศ การพัฒนาประเทศ

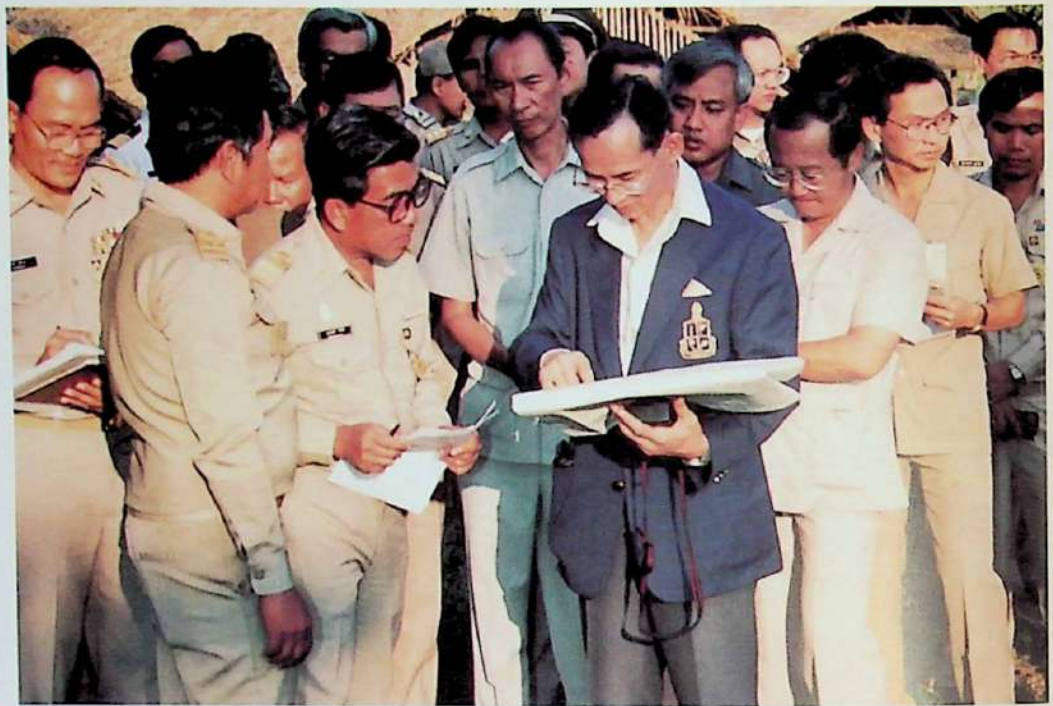
จึงจำเป็นต้องพัฒนาแก้ไขลงไปพื้นฐานราก ซึ่งรากแก้วของประเทศก็คือ รากชนบท หรือ รากเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ชนบทของประเทศนั่นเอง

สภาพความทุกข์ยากเดือดร้อนในพื้นที่ชนบทดังกล่าวเป็นแรงดลพระทัยให้ทรงช่วยเหลือพสกนิกรอย่างจริงจัง โดยเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกลและทุรกันดาร กล่าวกันว่าในปีหนึ่งๆ เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรเป็นระยะทางรวมทั้งหมดเฉลี่ยถึงปีละ ๗,๑๖๔ กิโลเมตร คิดเป็นระยะเวลากว่า ๖ เดือนที่ทรงแปรพระราชฐานประทับแรมในทุกภูมิภาคของประเทศ ทรงให้ความสำคัญในการพัฒนาชนบท ซึ่งถือเป็น รากแก้ว ของการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ ทรงมองกระบวนการของการพัฒนาที่มีมิติเชื่อมโยงถึงกันทุกส่วน ทรงมองถึงภาพย่อยวิถีแห่งการพัฒนาในลักษณะของโครงการด้านต่างๆ ว่าจะมีผลลัพธ์ที่มีความเชื่อมโยงถึงกันเป็นภาพใหญ่ มีผลที่ส่งถึงราษฎรที่เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาได้อย่างครบถ้วน ซึ่งในระยะแรกที่ทรงริเริ่มการพัฒนา

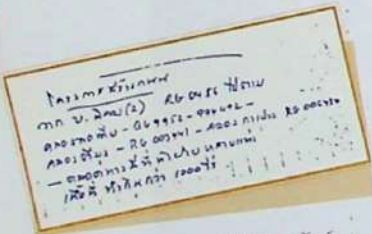

โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาที่ดิน และเส้นทางคมนาคม เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในมิติของการพัฒนาถือเป็นปัจจัยหลักที่จำเป็นของการดำรงอยู่ได้ของชีวิต และหากเชื่อมต่อกันเป็นภาพใหญ่ก็จะรวมเป็นระบบโครงสร้างพื้นฐานหลักของประเทศที่จะทำให้เกิดความมั่นคงในชีวิตให้แก่ประชาชน

๒) โครงการพัฒนาชนบทแห่งแรก

โครงการพัฒนาชนบทเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจแก่ราษฎรแห่งแรก เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตำรวจตระเวนชายแดนค่ายนเรศวรนำรถลูโดเซอร์ สร้างทางสายห้วยมงคล ตำบลหินเหล็กไฟ (ตำบลทับใต้ในปัจจุบัน) อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งแต่เดิมนั้นการคมนาคมยากลำบากมากแม้จะอยู่ใกล้เมืองก็ตาม เนื่องจากไม่มีถนนสัญจรไปมาที่สะดวกเพียงพอ ทำให้ขาดโอกาสที่จะขนส่งผลิตผลทางการเกษตรออกไปจำหน่าย ราษฎรจึงตกอยู่ภายใต้ภาวะอดคัดขาดแคลนยิ่ง ภายหลังที่โครงการถนนห้วยมงคลตามพระราชดำริแล้วเสร็จ การเดินทางจากเดิมที่ต้องใช้เวลาครึ่งค่อนวันเหลือเพียง ๑๕ - ๒๐ นาที เป็นการลงทุนที่เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงต่อราษฎรในพื้นที่ ทำให้ในปัจจุบันสามารถนำสินค้าพืชผลทางการเกษตรเข้าไปจำหน่ายยังตลาดหัวหินได้อย่างรวดเร็ว ลดการเน่าเสีย ลดค่าใช้จ่ายทำให้ราษฎรมีผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างมีคุณภาพ ในทำนองกลับกันเมื่อเส้นทางคมนาคมหลายแห่งสะดวกมากขึ้นเพียงใดก็นับเป็นการเปิดช่องทาง

ลายพระหัตถ์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

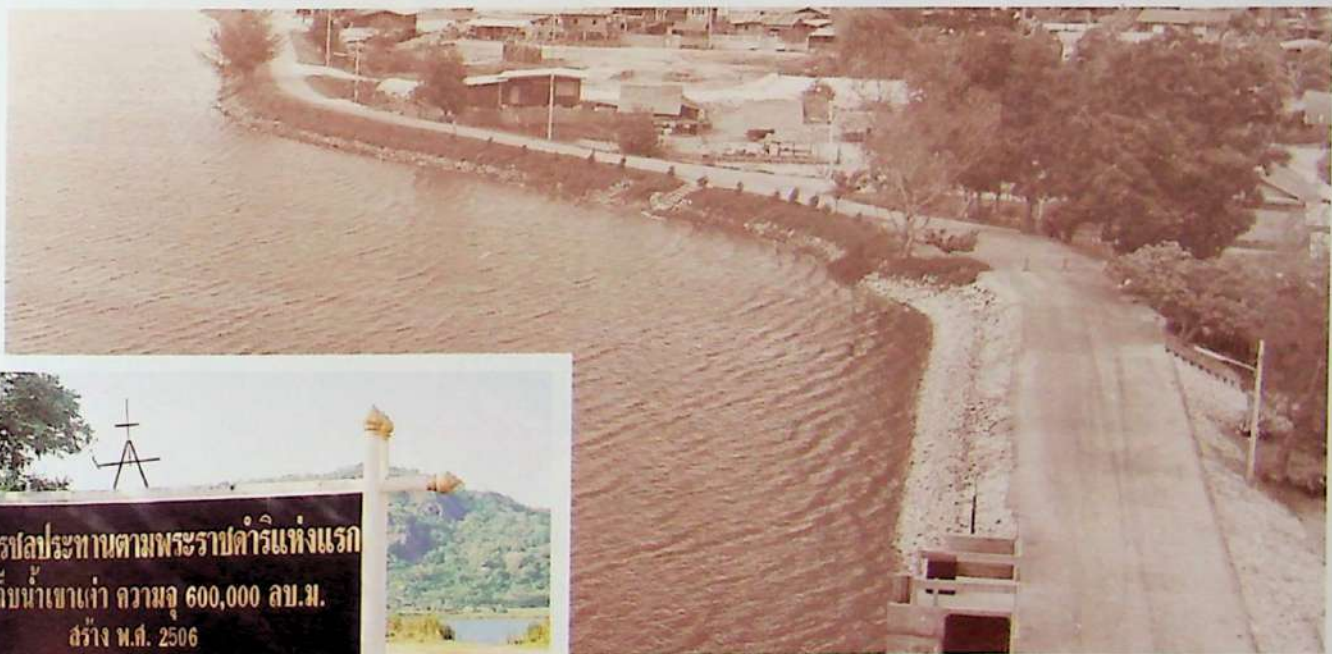

การพัฒนาด้านอื่นๆ รวมทั้ง เป็นโอกาสที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในตำบล หมู่บ้านต่างๆ ได้ง่ายขึ้น และประชาชนมีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิด จนกล่าวได้ว่าพื้นที่แถบหนองพลับ หัวยมงคล บ้านเขาเต่า ดอนขุนห้วย หุบกะพง ท่ายาง แก่งกระจาน และป่าละอู ฯลฯ เหล่านี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรู้จักสภาพภูมิประเทศเป็นอย่างดี

โครงการต่างๆ ที่นำเสนอเพียงเล็กน้อยต่อไปนี้ เพื่อยกตัวอย่างพระราชภารกิจที่สือสะท้อนถึงพระเจตนารมณ์ที่จะทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขประชาชนชาวไทยมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

๓) อ่างเก็บน้ำเขาเต่า : จุดเริ่มต้นพระราชดำริ เรื่องน้ำ

หมู่บ้านเล็กๆ ดิตทะเลใกล้เขาที่มีรูปร่างลักษณะเหมือนเต่าที่ตำบลหนองแก อำเภอกว๊านหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีชื่อที่เรียกกันว่า บ้านเขาเต่า ชาวบ้านที่นี่มีอาชีพประมงมาแต่ครั้งรุ่นปู่ย่าตายาย แต่ในสมัยนั้นชีวิตความเป็นอยู่ยากลำบากกว่าที่เป็นในปัจจุบันมาก ถนนหนทางก็ลำบาก เป็นดินเลนมีหลุมบ่อเต็มไปหมด ไม่มี น้ำ สำหรับดื่มกินต้องไปหาบมาจาก ดาน้ำ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน และยังไม่มีย่าน้ำสำหรับการปลูกพืชอีกด้วย อีกทั้ง ดินก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก

ในวันหนึ่งของปี พ.ศ. ๒๔๙๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปบ้านเขาเต่า โดยรถจี๊ปโบลและรถยนต์พระที่นั่งได้จมเลนในตะกาด ทุกคนที่ไปในวันนั้นต้องลงมาช่วยกันเข็น ตะกาดนี้เป็นภาษาท้องถิ่น หมายถึง เป็นที่ที่น้ำทะเลขึ้นมา เมื่อถึงเวลาน้ำลง พื้นที่ตรงนั้นก็กลายเป็นเลน ทำอะไรไม่ได้ แม้แต่ต้นไม้ก็ไม่สามารถเจริญงอกงามได้ มีเพียงปูตัวเล็กๆ ที่เรียกว่า ปูเปี้ยว อยู่เต็มไปหมด

หมู่บ้านเขาเต่า จึงเป็นเสมือนโรงเรียนธรรมชาติแห่งแรกที่ได้ทรงศึกษาปัญหาทั้งเรื่องน้ำ และ ดิน โดยทรงเริ่มแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำจืดของชาวบ้านที่นี่เป็นลำดับแรก โดยพระราชทาน พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน ๖๐,๐๐๐ บาท แก่กรมชลประทาน ก่อสร้างทำนบดินปิดกั้น น้ำทะเลไม่ให้ไหลลงสู่ทะเล และปล่อยทิ้งไว้ให้ความเค็มเจือจาง ทำให้เกิดเป็นอ่างเก็บน้ำสำหรับ ชาวบ้านได้ใช้ทั้งการอุปโภค บริโภค เลี้ยงปลา รวมทั้งเพื่อการเพาะปลูกพืช

อ่างเก็บน้ำเขาเต่า แห่งนี้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของพระราชดำริเรื่องน้ำ ที่ทรงเห็นความจำเป็น อย่างยิ่งยวดว่า น้ำคือชีวิตของประชาชน

๔) ที่ดินทำกิน : ชีวิตของเกษตรกร

เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้ ทรงทราบถึงความเดือดร้อนของชาวบ้านหุบกะพง อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ที่มีพื้นที่แห้งแล้ง พื้นที่ไม่สามารถทำสวนผักได้เป็นเวลาหลายสิบปีติดต่อกัน ได้มีพระราชดำริให้จัดทำ โครงการช่วย

เหลือในรูปของการจัดสรรที่ดินและการพัฒนาสหกรณ์การเกษตรขึ้นในหมู่เกษตรกรทุบกะพง ทำให้มีการพัฒนาเกิดขึ้นอย่างจริงจังและถาวรกับชาวทุบกะพงอันเป็นที่ทราบกันดีทั่วไปในปัจจุบัน

นอกจากนี้ได้ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการมีที่ดินทำกินที่เป็นของตนเอง ของเกษตรกรไทย นอกจากจะมีแนวพระราชดำริให้มีการจัดสรรที่ดินทำกินในแถบพื้นที่ป่าสงวนที่หมดสภาพแล้ว ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่นาจำนวนมาก (๕๑,๙๖๗ ไร่) ในเขตพื้นที่จังหวัดต่างๆ รวม ๘ จังหวัด (ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการปฏิรูปที่ดินในที่นาของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ๕ กันยายน ๒๕๑๘) อันเป็นทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อให้รัฐบาลนำไปจัดทำโครงการปฏิรูปที่ดิน เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจนขาดที่ดินทำกินที่เป็นของตนเอง

๕) การพัฒนาชาวเขา : จุดเริ่มต้นการแก้ปัญหายาเสพติด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงวิธีการดำรงชีพของชาวเขา ที่ยังชีพด้วยการแผ้วถางทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย และการปลูกฝิ่น อันมีส่วนสำคัญในการสร้างปัญหาการทำลายความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และต้นน้ำลำธารในภาคเหนือ และสร้างปัญหาการติดยาเสพติดในแผ่นดินไทยและนอกประเทศ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จัดตั้ง โครงการ

พระบรมราชาอนุเคราะห์ชาวเขาขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งในปัจจุบันรู้จักกันในนาม โครงการหลวงฯ ภารกิจของโครงการหลวง ซึ่งประกอบด้วยงานด้านวิจัย ด้านส่งเสริมอาชีพ ด้านพัฒนาพื้นที่และสภาพแวดล้อม และด้านพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อันเป็นลักษณะของการดำเนินงานที่ครบวงจร โดยได้ระดมอาสาสมัครจากหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน ตลอดจนความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ในเวลาต่อมา เพื่อช่วยกันศึกษาวิจัยหาหนทางที่จะทำให้ชาวเขามีวิธีการเพาะปลูกที่มีประสิทธิภาพ แทนการทำไร่เลื่อนลอยและการปลูกพืชที่ทำรายได้แทนฝิ่น

นับเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน นั่นก็คือการปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตของชาวเขาจากการทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งทำให้เกิดการทำลายที่ดินและป่าไม้มาเป็นการทำให้ชาวเขาอยู่ติดที่ ประกอบอาชีพสร้างความมั่นคงในชีวิตอยู่บนที่ดินที่เป็นฐานที่มั่นเดิมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นชัดเจนถึงพระบรมราโชบายที่ลึกซึ้ง เป็นการแก้ปัญหาและป้องกันปัญหาหลักคือยาเสพติดและความมั่นคงในพื้นที่ชายขอบของประเทศได้อย่างยั่งยืน อีกทั้ง ยังจะเป็นการช่วยป้องกันทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้ง สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้แก่ราษฎรชาวเขาอีกด้วย

สภาพป่าไม้ถูกทำลาย.

๖) กาแฟต้นเดียว : ก้าวแรกที่กล้าก้าว

ตัวอย่างหนึ่งของการพัฒนาชาวเขา คือเมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๑๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯไปทอดพระเนตรไร่กาแฟที่ชาวกะเหรี่ยงปลูกไว้บริเวณพื้นที่บ้านอังก่าน้อย ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยที่ไร่แห่งนั้นมีต้นกาแฟเพียงต้นเดียว ทรงมีพระราชกระแสกับข้าราชการที่อยู่นิคมขบวนเสด็จฯ ที่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ ในการเสด็จฯ ข้ามเขาสูงมาเพื่อการนี้ด้วยพระสุรเสียงที่เปี่ยมไปด้วยพระเมตตาว่า “แต่ก่อนเขาปลูกฝิ่น เรา ไปพูดจาชี้แจงชักชวนให้เขามาลองปลูกกาแฟแทน กะเหรี่ยงไม่เคยปลูกกาแฟมาก่อนเลย ยิ่งดีที่กาแฟไม่ตายเสียหมดแต่ยังเหลืออยู่หนึ่งต้นนั้น ต้องถือว่าเป็นความก้าวหน้าสำหรับกะเหรี่ยง” จึงต้องเสด็จฯ ไปทอดพระเนตรจะได้แนะนำเขาต่อไปว่า ทำอย่างไรกาแฟจึงจะเหลืออยู่มากกว่าหนึ่งต้น ปรากฏว่าปีต่อมาราษฎรชาวกะเหรี่ยงดอยอินทนนท์ขายกาแฟได้เป็นเงินต่อไร่ต่อปีสูงกว่าที่เคยขายฝิ่นได้

๗) การสาธารณสุข : วงจรสุขภาพที่เคลื่อนหาประชาชน

ได้ทรงตระหนักถึงสุขภาพอนามัยของประชาชนว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะมีส่วนสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ประเทศ จึงทรงให้ความสำคัญกับการสาธารณสุขในแบบที่ไม่อยู่หนึ่งตั้งรับประชาชนเพียงอย่างเดียว แต่จะเคลื่อนที่นำสุขภาพที่ดีเข้าหาประชาชน ซึ่งเป็นที่ทราบกันอย่างกว้างขวางถึงการทำงานของเรือเวชพาหน์ และหน่วยแพทย์หลวงเคลื่อนที่ นอกจากนี้ได้มีการจัดตั้ง โครงการฟื้นฟูอาชีพผู้ป่วย เพื่อช่วยให้ผู้เจ็บป่วยได้มีโอกาสประกอบอาชีพที่เหมาะสม เพื่อให้ชาวชนบทมีความรู้ทางด้านสาธารณสุขมูลฐานและการรักษาพยาบาลเบื้องต้น และจัดตั้งโครงการพระราชดำริหม่อมหม่อมบ้านขึ้นในหมู่บ้านที่มีโครงการพระราชดำริหรือโครงการศิลปาชีพพิเศษ ทั้งนี้เพื่ออบรมให้ความรู้เรื่องการอนามัยพื้นฐานและงานสาธารณสุขมูลฐานให้แก่ผู้เข้าอบรม เพื่อกลับมาช่วยเหลือชาวบ้านในหมู่บ้านของตนต่อไป

๘) การศึกษา : สร้างโอกาส วางรากฐาน กระจายทั่วถึง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานโรงเรียนร่มเกล้า เพื่อเป็นสถานศึกษาระดับประถมและมัธยมแก่เด็กและเยาวชนในชนบทที่ห่างไกล และในเขตพื้นที่ที่มีผู้ก่อการร้ายซึ่งขาดแคลนที่เรียน โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ ก็เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นมาด้วยเงินพระราชทานเพื่อวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับโรงเรียนร่มเกล้า นักเรียนที่ขาดแคลนสถานที่ศึกษาเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ ก็ได้รับการดูแลเช่นกัน โดยได้พระราชทานโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ให้แก่นักเรียนเหล่านี้ และยังได้ทรงสร้างโอกาสการศึกษาให้แก่เยาวชนที่ไม่มีโอกาสเล่าเรียน โดยทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัดเพื่อให้วัดและพระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมให้การศึกษาแก่เยาวชนด้วย และแม้กระทั่งบุตรหลานของผู้ที่เป็นโรคเรื้อน ก็ได้รับการอนุเคราะห์ให้ได้รับการศึกษาเช่นเดียวกับบุตรหลานของคนไทยทั่วไป โดยได้จัดตั้ง โรงเรียนราชประชามาสัย ซึ่งปัจจุบันให้การศึกษาถึงระดับมัธยมและรับบุตรหลานคนไทยทั่วไปด้วย โครงการพระดาบส จัดตั้งขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อให้ความรู้วิชาชีพ เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างเครื่องยนต์ แก่ผู้เข้ารับการศึกษา ความห่วงใยที่ทรงมีต่อทหารที่ทุพพลภาพเนื่องมาจากการปกป้องประเทศ และเป็นการสร้างโอกาสการมีอาชีพใหม่สำหรับทหารพิการเหล่านี้นำไปสู่การจัดตั้ง ศูนย์ฝึกอาชีพพระราชทาน ที่โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

นอกจากการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กเยาวชนที่อยู่ในชนบทและผู้ที่มีฐานะยากจนแล้ว ก็ยังทรงบำบัดทุกข์ของผู้ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการศึกษาโดยการพระราชทานทุนการศึกษาอีกด้วย ได้แก่ ทุนมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ และทุนนวกฤษ์ เป็นต้น

๙) **ทุนอานันทมหิดล** : มองไปข้างหน้า สร้างผู้นำในการพัฒนาประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมองถึงการพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องมีผู้เชี่ยวชาญวิชาการชั้นสูงสาขาต่าง ๆ ซึ่งวิธีการหนึ่งที่จะสร้างผู้เชี่ยวชาญคือ การส่งผู้มีความรู้ความสามารถออกไปศึกษาหาความรู้ ณ ประเทศที่เป็นแหล่งวิทยาการแขนงต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ จึงมีพระราชดำริที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาผู้ที่มีความรู้ความสามารถในระดับยอดเยี่ยมได้มีโอกาสไปศึกษาวิชาความรู้ให้ถึงขั้นสูงสุดในประเทศที่พัฒนาแล้ว และสามารถนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์และประเทศชาติได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งทุนเพื่อการนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ โดยพระราชทานนามว่าทุน อานันทมหิดล เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

การพระราชทานทุนนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษาวิชาแพทยศาสตร์เป็นประเดิม ทรงเจริญรอยตามพระยุคลบาท แห่งสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรออกุศลยเดชาวิกรม พระบรมราชชนก เมื่อกิจการของทุน อานันทมหิดล ดำเนินการได้ผลดีมาเป็นเวลา ๔ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งทุนอานันทมหิดล เป็น มูลนิธิอานันทมหิดล เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ และเมื่อความต้องการ

ผู้เชี่ยวชาญในวิชาแขนงอื่น ๆ มีเพิ่มขึ้น ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานทุนในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ

๑๐) โครงการจัดการศึกษาด้วยระบบทางไกลผ่านดาวเทียม

โรงเรียนวังไกลกังวล ได้หารือประสานงานกับกรมสามัญศึกษา ในการถ่ายทอดการเรียนการสอนผ่านดาวเทียมจากโรงเรียนวังไกลกังวล หัวหิน อันเป็นโรงเรียนราชภัฏฯ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ช่วย

พัฒนามาตามลำดับจนเป็นโรงเรียนตัวอย่าง เป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระราชพิธีกาญจนาภิเษกเมื่อปี ๒๕๓๙ และเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณแก่โรงเรียนวังไกลกังวล โดยทรงแนะนำให้สอนวิชาชีพ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของวิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล

โดยเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้ประกอบพิธีเปิดการเรียนการสอนการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมออกอากาศเป็นปฐมฤกษ์ ผลการดำเนินงานเพื่อแก้ไขการขาดแคลนครูในชนบทข้างต้น สามารถถ่ายทอดสดหลักสูตรมัธยมศึกษา ขยายเครือข่ายไปยังโรงเรียนมัธยมประจำจังหวัดทั่วประเทศ ประมาณ ๒,๗๐๐ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนอื่น ๆ ประมาณ ๓๐๐ แห่ง รวม ๓,๐๐๐ โรงเรียน มีนักเรียนที่ได้รับพระราชทานการศึกษาจากโรงเรียนวังไกลกังวลประมาณ ๒ ล้านคน สมาชิก UBC อีก ๓๕๐,๐๐๐ คน และประเทศเพื่อนบ้าน ๔ ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม

นอกจากการถ่ายทอดสดหลักสูตรมัธยมศึกษาแล้ว สถานีวิทยุโทรทัศน์ฯ วังไกลกังวล ยังทำการถ่ายทอดรายการการศึกษาชุมชนหลักสูตรวิชาชีพของวิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล (ระยะสั้น และปกติ จนถึง ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตวังไกลกังวล และรายการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานคำแนะนำและพระราชทานรายการชื่อ ศึกษาทัศน์ ออกอากาศทุกวัน

๑๑) ข้าว : วิถีชีวิตไทย สมบัติของชาติไทย

“...การทำนา หรือถ้าไม่ใช่การทำนาก็การปลูกพืชทำกสิกรรมนี้ เป็นสิ่งสำคัญมาก สำคัญยิ่งสำหรับประเทศชาติ ถ้าไม่มีใครทำนา ถ้าไม่มีใครทำการเพาะปลูก จะเป็นการเพาะปลูกในสิ่งที่รับประทานได้ หรือเพาะปลูกในสิ่งที่จะเป็นวัตถุดิบสำหรับไปสร้างอะไรต่ออะไรหรือไปผลิตสิ่งอื่น ๆ ประเทศชาติก็ไม่มีทางจะอยู่ได้...” พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะผู้นำสหกรณ์การเกษตรและสหกรณ์นิคม ณ ศาลาดุสิดาลัย วันพฤหัสบดีที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑

ข้าว คือสมบัติของชาติไทย เป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมประจำชาติ มีอิทธิพลอย่างมาก ต่อศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนพิธี การเฉลิมฉลอง ภูมิปัญญาและวิถีทาง ในการดำรงชีวิตของคนไทยมาช้านาน

พ.ศ. ๑๗๔๐ - ๒๐๔๐ อาณาจักรไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงทำนุบำรุง การเกษตร เริ่มประเพณีให้ที่ดินเป็นมรดกตกทอดแก่ลูกหลานได้ ให้กำลังใจแก่พลเมือง ในการหักล้าง ว่างพง ให้เป็นไร่ เป็นนา

พ.ศ. ๒๐๔๑ - ๒๒๔๐ สมัยต้นกรุงศรีอยุธยา พระเจ้าแผ่นดินทรงสนับสนุนอาชีพเกษตร และการทำนา เพื่อเพิ่มประชากรและเป็นกำลังสร้างอาณาจักรให้เข้มแข็ง

พ.ศ. ๒๓๙๔ ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ไทยจำเป็นต้องทำสัญญาบารุงกับอังกฤษ ทำให้ข้าวเป็น สินค้าออกที่สำคัญของประเทศ รัฐบาลต้องขยายและบุกเบิกพื้นที่ปลูกข้าวและเพิ่มปริมาณการผลิต ข้าวอย่างมากมาย โดยเฉพาะในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา

พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงตั้งกรมเพาะปลูกและกรมคลองเพื่อ รับผิดชอบเกี่ยวกับการทำนาและการชลประทาน ประกอบกับในปี พ.ศ. ๒๔๔๘ ทรงประกาศ เลิกทาสทำให้มีแรงงานในภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมาก ส่งผลให้ลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง

และตอนบนกลายเป็นแหล่งผลิตข้าว เพื่อการบริโภคและส่งออกที่สำคัญ (เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษเรื่อง "การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริ" นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี, ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งเห็นความสำคัญของข้าวว่า ข้าว คือ วิถีไทย ถือเป็นสมบัติและศักดิ์ศรี ของคนไทย เป็นทุนฐานรากของชีวิตของ เกษตรกรที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการ สร้างภูมิคุ้มกันตัวเอง รวมทั้งเป็นแหล่ง อาหารและวัตถุดิบที่เป็นปัจจัยสำคัญในการ สร้างเสริมความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ในประเทศ ดังจะเห็นได้จากการส่งเสริมและ พัฒนาข้าว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ : ทรงทำให้ชาวยังด้วยความศักดิ์สิทธิ์

พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ มีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย และถือปฏิบัติมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนพระราชพิธีพืชมงคลเริ่มมีขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่อมาได้ทรงผนวกเป็นพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ซึ่งนับเป็นประเพณีที่สำคัญของชาติ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริให้ปรับปรุงพิธีการบางอย่างให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยทรงเห็นความสำคัญของ ชวนา ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และได้ทรงเสด็จฯ มาเป็นองค์ประธานพระราชพิธีทุกปีสืบมา เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เกษตรกรของชาติ ซึ่งควรได้รับการยกย่องในฐานะกลไกที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ

เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งเป็นวันที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เริ่มจัดงานพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ทรงมีพระราชดำริให้จัดทำ พันธุ์ข้าวทรงปลูกพระราชทานขึ้น โดยเสด็จฯ มาเป็นองค์ประธานของพระราชพิธีฯ และให้นำเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน

เศรษฐศาสตร์บนตาชั่ง

๗) การพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

“...การสร้างความสำเร็จก้าวหน้านั้น ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้าง ค่อยเสริมทีละเล็กละน้อยให้เป็นลำดับ ให้เป็นการทำไป พิจารณาไปและปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยอาการเร่งรีบ ตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริง สิ่งใหม่แท้ ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่า และต่อไปย่อมจะต้องเป็นสิ่งเก่า...”

พระบรมราชาบาท พระราชทานแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานมาอยู่ตลอดเวลาคือ การทำสิ่งง่ายไปหาสิ่งที่ยาก ทำสิ่งเล็กไปหาสิ่งใหญ่ อย่าได้ก้าวกระโดดเหมือนอย่างคนยุคนี้ สมัยนี้ต้องการรวดเร็ว ต้องการขึ้นไปสู่ความเป็นสากลอย่างรวดเร็ว ด้วยการกำหนดกติกาใหม่ ๆ ขึ้นมา ออกแบบเครื่องมือไว้มากมายโดยที่ลืมหันมามองดูว่าพื้นฐานของสังคม ความพร้อมของคนนั้นมีหรือเปล่า (เรียบเรียงจากคำบรรยาย “แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับแนวทางการใช้ชีวิตในอนาคต”, ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔)

ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งมากกว่า ๕๐ ปี ดังพระราชกระแสรับสั่งประโยคหนึ่งเกี่ยวกับโครงการพัฒนาพื้นที่หุบกะพง “...ห้ามหน่วยราชการนำเครื่องจักรกลเข้าไปดำเนินการเร็วนัก เพราะถ้าหากนำเครื่องจักรกลเข้าไปดำเนินการแล้ว ชาวบ้านจะหึงจอบ หึงเสียม และจะใช้ไม่เป็น และเขาจะช่วยตัวเองไม่ได้ในระยะยาว...”

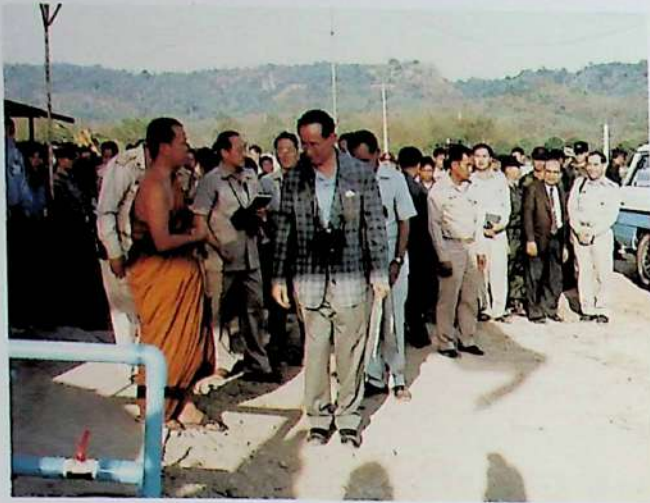
ชอบกินข้าวหรือชอบกินฝุ่น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำรัสเมื่อ วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศว่าต้องวินิจฉัย พิจารณาให้รอบคอบว่าอะไรควรทำเร่งด่วน อะไรควรทำได้ก่อน และอะไรที่ยังไม่ควรทำ ทรงยกตัวอย่างการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรหมู่บ้านหนึ่งที่จังหวัดสุโขทัย มีราษฎรเข้ามากราบบังคมทูลขอให้พัฒนาถนนลูกรังซึ่งสัญจรไปมา มีฝุ่นมาก ให้เป็นถนนลาดยาง ซึ่งพระองค์ท่านทรงมองว่าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นเรื่องที่จำเป็น แต่โครงสร้างพื้นฐานบางอย่าง เป็นถนนลูกรัง ก็ยังใช้การได้พอสมควร แต่มีสิ่งเร่งด่วนกว่าคือ แหล่งน้ำ เพื่อที่จะให้มีแหล่งเก็บกักน้ำสามารถเพาะปลูกได้ตลอดปี ทำนาและปลูกพืชหมุนเวียน ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น ๒ - ๓ เท่า แล้วการพัฒนาก็นับเป็นเรื่องที่กระทำได้ง่ายในลำดับถัดไป

“...ก็เลยถามเขาว่า พวกเราชอบกินอะไร ชอบกินข้าวหรือชอบกินฝุ่น เขาก็บอกว่าชอบกินข้าว ถ้าชอบกินข้าวก็สมควรที่จะพัฒนาให้มีข้าวมากขึ้น ให้มีรายได้ เมื่อกินข้าวได้แล้ว และมีรายได้มากขึ้น การลาดยางพัฒนากถนนนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อยมาก เขาก็พอเข้าใจ...”

สังกะสี ไม้ และตะปู

เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๑๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เยี่ยมวัดสมัยสุวรรณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เจ้าอาวาสได้ทูลขอพระราชทานอุโบสถ ซึ่งเดิมมีโบสถ์อยู่แล้วแต่เป็นเพียงหลังคาสังกะสีคลุม เสาไม่มีฝา ใครๆ อาจจะทำคางจะทรงพระราชศรัทธาพระราชทานโบสถ์ใหม่ทั้งหลังสร้างอย่างวิจิตรตามแบบของกรมศิลปากร แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ ทรงพระกรุณาพระราชทานไม้และสังกะสีกับตะปูแก่วัด มีพระราชกระแสรับสั่งกับเจ้าอาวาสให้ใช้วัสดุก่อสร้างที่พระราชทานนั้นต่อเติมตัวโบสถ์

ที่มีอยู่ก่อนแล้ว ให้พอที่จะใช้เป็นที่ประกอบสังฆกรรมไปก่อน

แสดงให้เห็นชัดในพระบรมราโชบายที่จะให้พัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่โปรดที่จะให้เกิดโบสถ์หลังใหญ่และงดงามขึ้น ท่ามกลางกระท่อมซอมซ่อของประชาชนผู้ยังยากไร้และขัดสน

๘) การทำโครงการต้องทำในขนาดที่เราถนัดและเหมาะสมตามอัธยาศัย

“...ทำโครงการอะไร ก็จะต้องนึกถึงขนาดที่เหมาะสมกับที่เรียกว่าอัธยาศัยหรือกับสิ่งแวดล้อม...ฉะนั้นการที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และอย่าตาโตเกินไป...”

พระราชดำรัส ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐

ทรงมีกระแสพระราชดำรัสเล่าว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีนักธุรกิจบอกว่าจะลงทุนหลักล้านทำโรงงานสับปรดกระป๋องขนาดใหญ่ที่ชลบุรี ซึ่งทรงเห็นว่าเสี่ยงเกินไป ปรากฏว่ามีวัดฤทธิคือ สับปรดจากอำเภอบ้านบึงไม่พอ ต้องสั่งซื้อมาจากปรดบุรี ทำให้เสียค่าใช้จ่ายมาก ไม่นานโรงงานก็ล้ม ซึ่งทรงยกตัวอย่างว่าเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เคยทำโรงงานผลไม้กระป๋องขนาดเล็กที่อำเภอฟ่าง ลงทุน ๓ แสนบาท เพื่อเอาผลผลิตมาขายก็ได้ผล ซึ่งการทำโครงการจะต้องทำด้วยความรอบคอบ และอย่าตาโตเกินไป ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ให้ครบถ้วนทั้งขนาดเครื่องจักรและวัตถุดิบ

“...ถ้าเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดที่เหมาะสม อาจจะไม่ดูทรูทร่า แต่จะไม่ล้ม หรือถ้ามีอันเป็นไปก็ไม่เสียมาก...”

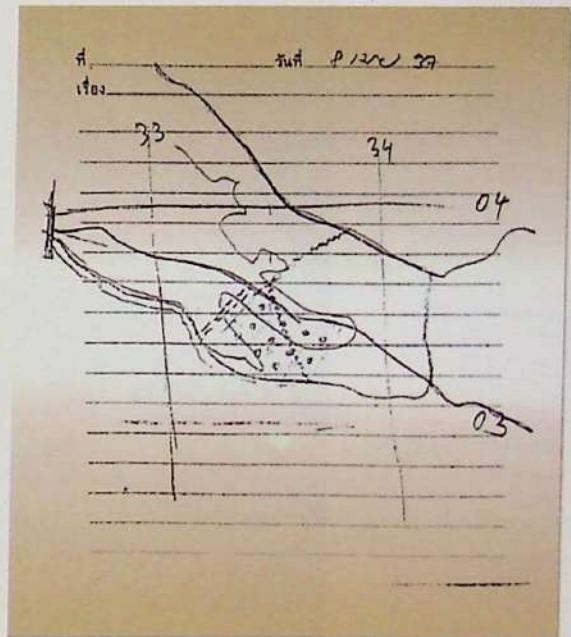
๙) ระเบิดจากข้างใน : การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

แนวทางการพึ่งตนเองตามแนวพระราชดำริ คือการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนขึ้น เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองตามพระราชกระแสที่ว่า “ระเบิดจากข้างใน” คือ การทำให้ครอบครัว ชุมชน หรือหมู่บ้าน มีความพร้อม มีความเข้มแข็งเสียก่อน เมื่อคนในชุมชนพร้อมแล้วก็จะระเบิดเอา ความพร้อมภายในที่มีอยู่ข้างในตนเอง ทั้งความคิด ความร่วมมือ ความสามัคคี ออกมาพัฒนา สร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้เอง แล้วจึงค่อยขยายการดำเนินงานออกไปสู่สังคมภายนอก ไม่ใช่ เอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปสู่ชุมชนหรือหมู่บ้านซึ่งมักจะมีปัญหา เพราะประชาชน ไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอกและก่อให้เกิดปัญหา ต่างๆ ตามมา นอกจากนี้ ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเอง พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นแนวทางดำเนินงานให้เกิดการรวมตัวของคนในหมู่บ้านในลักษณะต่างๆ เช่น กลุ่มชมรม สหกรณ์ บริษัทเครือข่ายหรือองค์กรชาวบ้าน พร้อมทั้งให้มีการเรียนรู้ การ จัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือ การพัฒนาด้านต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างให้คนในชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน

● ทฤษฎีใหม่ : แนวคิดการพัฒนาฐานรากที่เข้มแข็ง และยั่งยืน

ปัญหาหลักของเกษตรกรในอดีตจนถึงปัจจุบันที่สำคัญ คือ การขาดแคลนน้ำเพื่อเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขต การเกษตรที่อาศัยฝน ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศและ ส่วนมากเป็นนาข้าวและพืชไร่ เกษตรกรยังคงทำการเพาะปลูกได้ ปีละครั้งในช่วงฤดูฝนเท่านั้น และมีความเสี่ยงกับความเสียหาย อันเนื่องมาจากความแปรปรวนของดิน ฟ้า อากาศ แม้ว่าจะมีการ ขุดสระเก็บน้ำไว้ใช้บ้าง แต่ก็มีขนาดไม่แน่นอนหรือมีปัจจัยอื่นๆ ที่เป็นปัญหาให้มึน้ำใช้ไม่เพียงพอ รวมทั้งระบบการปลูกพืช ที่ไม่มีหลักเกณฑ์ใดๆ และส่วนใหญ่ปลูกพืชชนิดเดียว

ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้มี พระราชดำริเพื่อเป็นแนวทางช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบปัญหา ดังกล่าว โดยเฉพาะการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร

ภาพถ่ายพระหัตถ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงร่างโครงการ ทฤษฎีใหม่ ที่ควรพิจารณาดำเนินการ ในศูนย์พัฒนาและบริการ ด้านการเกษตรห้วยซอน-ห้วยซิว ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

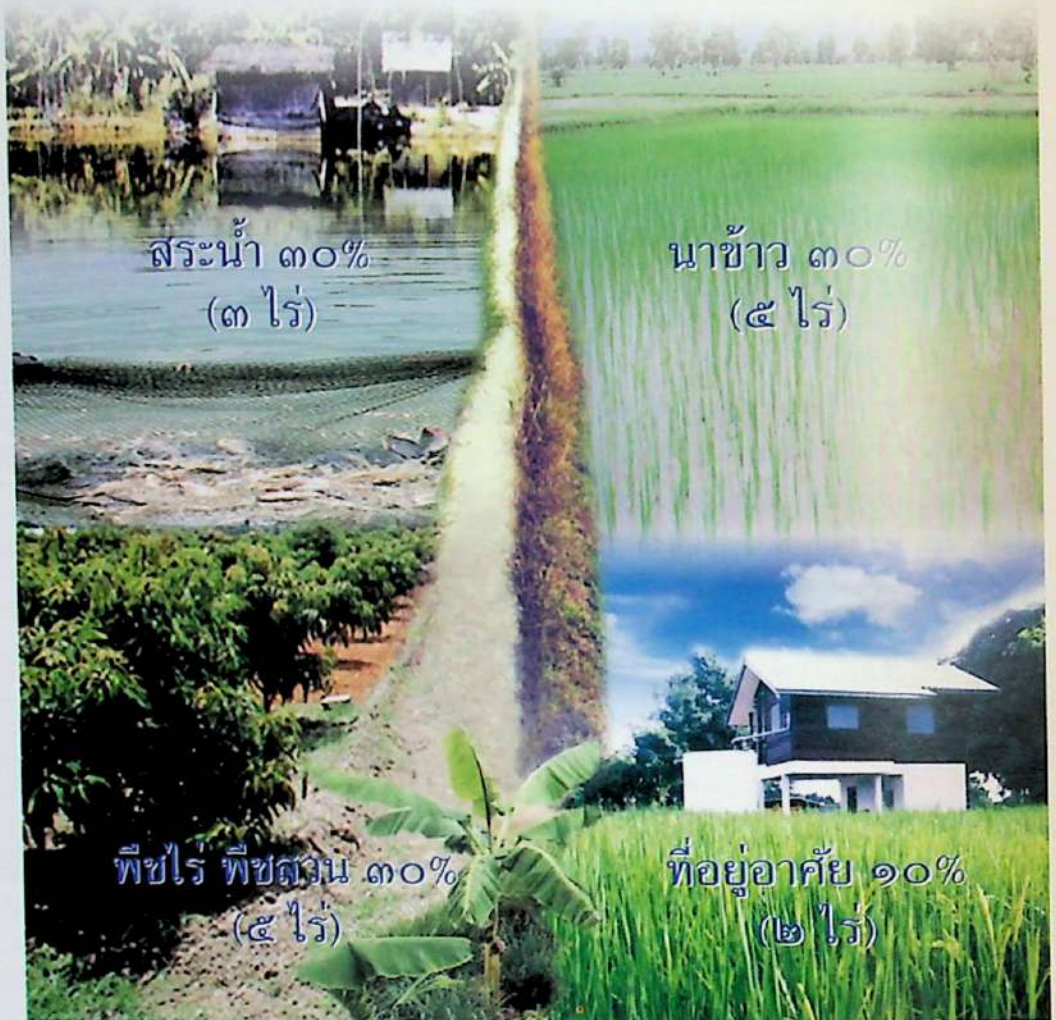

แนวพระราชดำรินี้ ทรงเรียกว่า ทฤษฎีใหม่ อันเป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ทฤษฎีใหม่ ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเชิงวิชาการจะมีลักษณะเป็นความคิดชุดหนึ่ง (A set of ideas) แนวความคิด (Concepts) หลักการ (Methods) ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งสามารถอธิบายให้เห็นการปฏิบัติจริงได้ โดยเป็นระบบความคิดใหม่ที่ไม่เคยมีผู้คิดมาก่อน เป็นระบบความคิดที่แตกต่าง และก้าวพ้นเขตแดนความคิดหรือวิธีการคิดที่เคยมีมาหรือเป็นอยู่ด้วย

(ทฤษฎีใหม่ : มิติที่ยิ่งใหญ่ทางความคิด, ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ๒๕๔๑)

โครงการพระราชทาน
เรื่องทฤษฎีใหม่

กล่าวในภาพรวม ทฤษฎีใหม่ เป็นวิธีการบริหารทรัพยากรธรรมชาติซึ่งถือเป็นทุนหรือสินทรัพย์ที่อยู่ใกล้ตัวเกษตรกร นำพาเกษตรกรไปสู่ความพอเพียงเป็นระบบการผลิตแบบพอเพียงเพื่อพอยู่พอกิน โดยสามารถเลี้ยงตัวเองได้ในระดับชีวิตที่ประหยัด เน้นการสร้างความรัก ความสามัคคีในท้องถิ่น และเมื่อนำพระราชดำริที่พระราชทานให้ไว้เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ และวันที่ ๑๒ และ ๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๘ มาสังเคราะห์รวมกันก็สามารถสรุปความหมายของ ทฤษฎีใหม่ ได้ดังนี้

“...ทฤษฎีใหม่ เป็นวิธีการเพื่อการพอยู่พอกิน โดยเป็นแนวทางการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตร และอุปโภคบริโภคในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคนให้พอยู่พอกิน และสามารถพึ่งตนเองได้เป็นลำดับแรก เพื่อนำไปสู่การรวมพลังในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์และร่วมแรงกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน พร้อมทั้งสามารถติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาแหล่งทุน แหล่งเงิน เพื่อช่วยเหลือในการลงทุนประกอบอาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน...” โดยมีแนวทางการพัฒนาเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น

เป็นการจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๔ ส่วน คือ

พื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ประมาณ ๓๐% ขุดสระเก็บน้ำ เพื่อให้กักเก็บน้ำฝนและใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่างๆ

พื้นที่ส่วนที่สอง ประมาณ ๓๐% ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารหลักสำหรับครอบครัวได้พอเพียงตลอดปี ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายและทำให้สามารถพึ่งตนเองได้

พื้นที่ส่วนที่สาม ประมาณ ๓๐% ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือจากบริโภคก็นำไปจำหน่าย

พื้นที่ส่วนที่สี่ ประมาณ ๑๐% เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ดไก่ ถนนหนทางและโรงเรียนอื่นๆ เช่น โรงเพาะเห็ด เล้าหมู คอกวัว - ควาย เป็นต้น

บริหารจัดการน้ำ : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแนวพระราชดำริในการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ส่วนที่หนึ่ง ๓๐% ประมาณ ๓ ไร่ โดยทรงให้ขุดสระน้ำลึก ๔ เมตร เพื่อเก็บน้ำในฤดูฝนเสมือนเป็นอ่างขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถกักน้ำได้ประมาณ ๑๙,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร โดยพระองค์ทรงคำนวณว่าความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรของเกษตรกร ๑ ครัวเรือนต่อปี ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร โดยใช้ทำนา ๕ ไร่ ประมาณ ๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร และใช้ปลูกพืชไร่ พืชผักสวนครัว ๕ ไร่ ประมาณ ๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร อย่างไรก็ตาม ด้วยพระอัจฉริยภาพของพระองค์จึงทรงชี้ให้เห็นว่า วันหนึ่งๆ น้ำในสระจะระเหยวันละประมาณ

๑ เซนติเมตร ปีหนึ่งมี ๓๖๕ วัน ซึ่งน้ำจะระเหยโดยเฉลี่ยประมาณ ๒๐๐ วันต่อปี ฉะนั้นระดับน้ำในสระน้ำจะลดลงประมาณ ๓ เมตรต่อปี จึงเหลือน้ำใช้เพื่อการอุปโภคประมาณ ๔,๗๕๐ ลูกบาศก์เมตร ดังนั้น จึงต้องหาแหล่งน้ำมาเติมน้ำในสระให้เพียงพอซึ่งพระองค์ทรงเรียกว่า “สระใหญ่เติมสระเล็ก”

พอยู่พอกิน : พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริในการดำเนินกิจกรรมทางเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อการพอยู่พอกิน โดยพื้นที่ส่วนที่สอง ๓๐% ประมาณ ๕ ไร่ ใช้สำหรับทำนาปลูกข้าวไว้บริโภค ซึ่งพระองค์ทรงคำนวณว่าคนไทยกินข้าวเฉลี่ยประมาณ ๒๐๐ กิโลกรัมต่อปี หากสมาชิกในครัวเรือนมีจำนวน ๕ - ๖ คน จะกินข้าวเฉลี่ยประมาณ ๑,๒๐๐ กิโลกรัมต่อปี ดังนั้น ต้องปลูกข้าวให้ได้ผลผลิตอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า ๑,๔๖๒.๕ กิโลกรัม หรือประมาณ ๓๒๕ กิโลกรัมต่อไร่ จึงจะทำให้มีข้าวบริโภคเพียงพอตลอดปี หรืออาจมีเหลือขายได้

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ใช้พื้นที่ส่วนที่สาม ๓๐% ประมาณ ๕ ไร่ ทำแปลงพืชไร่สวนผสมปลูกผักสวนครัวไว้บริโภค หรือเหลือขายเป็นรายได้เสริม สำหรับพื้นที่ ๑๐% ที่เหลืออยู่ประมาณ ๒ ไร่ นอกจากใช้เป็นที่อยู่อาศัยแล้ว ให้เลี้ยงสัตว์บกและสัตว์น้ำเพื่อเป็นอาหารประจำวัน ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายลงได้

หลักการของขั้นตอนที่ ๑

มีความพอเพียงเลี้ยงตัวเองได้บนพื้นฐานของความประหยัดยึดหลักการ คนเป็นที่พึ่งตนเอง โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้พอเพียงกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าในสภาพการณ์เช่นนี้ เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนดตลาด แทนที่ตลาดจะเป็นตัวกำหนดเกษตรกร ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และหลักสำคัญ คือ การลดค่าใช้จ่าย โดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคให้เพียงพอในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล พืชผัก ฯลฯ เสมือนเป็นการสร้างระบบภูมิคุ้มกันผลกระทบจากภายนอก ให้เกษตรกรแต่ละครัวเรือน

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สอง

เมื่อเกษตรกรเข้าใจหลักการและได้ปฏิบัติในที่ดินของตนเองจนได้ผลแล้ว ก็ก้าวไปสู่ขั้นที่สอง คือ การรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ ร่วมแรงร่วมใจกันดำเนินการในด้านต่างๆ ได้แก่

- ด้านการผลิต ขึ้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การจัดหาปุ๋ยและอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก
- ด้านการตลาด เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่างๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้

ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียมลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหาขุยมะพร้าวเตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการร่วมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดีและลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

- การเป็นอยู่ ในขณะเดียวกัน เกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่างๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง
- สวัสดิการ แต่ละชุมชนควรมีระบบสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานอนามัยเมื่อยามป่วยไข้ หรือมีกองทุนไว้กู้ยืมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน
- การศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา) ชุมชนควรมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง
- สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นที่รวมในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว

หลักการของขั้นตอนที่ ๒

รวมพลังในรูปกลุ่มของชาวบ้าน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมให้หลากหลาย ครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสาน หัตถกรรม การแปรรูปอาหาร การทำธุรกิจ ค้าขาย การท่องเที่ยวระดับชุมชน การศึกษา และการพัฒนาสังคม ฯลฯ เพื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้เข้มแข็งและมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้น ผลสะท้อนจะกลับสู่เกษตรกรทั้งหมดในชุมชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น รวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุกๆ ด้าน ซึ่งจะส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ และมีการกระจายรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งการสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชน

ตลอดจนการเพิ่มขีดความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งเดิมให้คงอยู่ตลอดไป

ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม

เมื่อดำเนินการผ่านขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรจะพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ การติดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุนหรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคาร หรือ บริษัท ห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

ทั้งนี้ ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารหรือบริษัทเอกชน จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ

- เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา)
- ธนาคารหรือบริษัทเอกชน สามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง)
- เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภค บริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ราคาขายส่ง)
- ธนาคารหรือบริษัทเอกชน จะสามารถกระจายบุคลากร เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น

หลักการของขั้นตอนที่ ๓

การสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินทุนการตลาด การผลิตการจัดการ และข่าวสารข้อมูล

จากแนวทางการพัฒนาทั้ง ๓ ขั้นตอนดังกล่าว จะเห็นว่า ทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรของเกษตรกรที่มีพื้นที่ทำกินขนาดเล็กหรือประมาณ ๑๕ ไร่ ตามอัตราถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของเกษตรกรไทย โดยมุ่งให้เกษตรกรมีความพอเพียงในการเลี้ยงตัวเองได้ (Self Sufficiency) ในระดับชีวิตที่ประหยัดก่อน โดยเฉพาะความสามารถผลิตข้าวบริโภคได้ตลอดทั้งปี รวมทั้งการรวมพลังสร้างสรรค์ชุมชนท้องถิ่นที่มีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งถ้านำแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์มาวิเคราะห์ จะพบว่า ทฤษฎีใหม่มีความโดดเด่นใน ๔ เรื่องด้วยกัน คือ (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ทฤษฎีใหม่ในแง่มุมการบริหารการพัฒนา, ๒๕๔๒)

๑. การจัดลำดับสำคัญของการใช้ทรัพยากร (Priority Setting) ทุกชุมชนหรือประเทศต่างเผชิญปัญหาข้อจำกัดด้านทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ทุน และความสามารถของประชาชน และที่จำกัดยิ่งไปกว่านั้น คือ ความสามารถของภาครัฐในการแก้ปัญหาที่ทวีความซับซ้อนขึ้นทุกขณะ ดังนั้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าวจะต้องเป็นการกำหนดจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรมและขั้นตอนการกระทำก่อน - หลัง ในแง่นี้ ทฤษฎีใหม่ ได้กำหนดลำดับความสำคัญของกิจกรรมเป็น ๓ ชั้น ในแต่ละชั้นได้ระบุสิ่งที่ควรทำเป็นลำดับ เช่น ชั้นที่หนึ่ง กล่าวถึงการแบ่งสรรที่ดินเป็นส่วน มีการจัดการน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ใช้ได้ตลอดปี ให้ความสำคัญกับการปลูกข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักเพื่อเลี้ยงครอบครัวไม่ให้อดอยาก การกระจายความเสี่ยงด้วยการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์หลากหลายชนิด การส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนเกษตรกร เพื่อที่จะใช้ทรัพยากรต่างๆ ร่วมกัน ในชั้นที่สองให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ ความเป็นอยู่ สวัสดิการ การศึกษาสังคมและศาสนา และในชั้นที่สามให้ความสำคัญกับการร่วมมือกับแหล่งทุนและธุรกิจภายนอกที่จะได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งในด้านการค้า การลงทุน และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๒. การประสานความร่วมมือ (Collaboration) การพัฒนาชุมชนต้องการการประสานปัจจัยต่างๆ ที่สนับสนุนการพัฒนา

เข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งทางกายภาพและสังคม ซึ่งหากขาดปัจจัยหนึ่งปัจจัยใดไปแล้ว โอกาสที่จะพัฒนาให้สำเร็จตามที่มุ่งหวังก็จะลดน้อยลง การประสานปัจจัยที่เป็นไปอย่างเหมาะสมไม่เพียงแต่ต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยราชการ ทั้งในระดับเดียวกันและต่างระดับกัน ยังต้องการการประสานงานกันระหว่างภาคธุรกิจกับภาครัฐ และระหว่างภาคธุรกิจด้วยกันในการเข้ามาทำงานร่วมมือสนับสนุนในการพัฒนาของครอบครัวและชุมชน ทฤษฎีใหม่ในทุกชั้นตอนได้แสดงให้เห็นชัดเจนถึงความสำคัญของการประสานปัจจัยสนับสนุนของทั้งภาครัฐ เอกชน ที่มีต่อครอบครัวชุมชนเกษตรกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐด้วยกันเอง เพื่อสนับสนุนเกษตรกรให้มีความพออยู่พอกิน

๓. การสร้างความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus Building) ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มีพลังต้องสามารถสร้างความเห็นพ้องต้องกันในภาพกว้างของจุดมุ่งหมาย การพัฒนาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ความเห็นพ้องต้องกันของคนในสังคม มีความสำคัญมากต่อเสถียรภาพต่อสังคมและการพัฒนาประเทศในช่วงที่ประเทศกำลังประสบภาวะวิกฤติในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ทั้งแนวคิดและการนำทฤษฎีใหม่ไปปฏิบัติในพื้นที่ต่าง ๆ เป็นการช่วยสร้างความเห็นพ้องต้องกันในหมู่คนไทย ให้ตระหนักร่วมกันถึงสาระที่แท้จริงของการดำรงชีวิต นั่นคือ ความพอเพียง ความพออยู่พอกิน และการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นสาระสำคัญของแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๔. ความเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วม (Ownership and Participation) การปรับเปลี่ยนและการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จ จะต้องเกิดมาจากข้างในคือ เป็นการเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ บังคับไม่ได้ สั่งให้เปลี่ยนไม่ได้ ดังพระราชดำรัสที่ว่า “ระเบิดออกมาจากข้างใน” ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านทัศนคติและพฤติกรรมจะเกิดขึ้น เมื่อบุคคลเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเปลี่ยนแปลง และมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของความคิดที่อยากจะเปลี่ยนแปลง การที่เกษตรกรดำเนินการตามทฤษฎีใหม่แล้วได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติที่เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรแบบใหม่ ก็เกิดการมีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของการปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิถีผลิตและการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติตามแนว ทฤษฎีใหม่ ให้ได้ผลนั้น เกษตรกรควรจะต้องคำนึงถึงเรื่องดังต่อไปนี้ (นายอำพล เสนาณรงค์ องคมนตรี)

๑. การดำเนินการตามทฤษฎีใหม่นั้น มีปัจจัยประกอบหลายประการ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่น ฉะนั้น เกษตรกรควรขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ด้วย

๒. ขนาดของพื้นที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงคำนวณและคำนึงจากอัตราถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ ๑๕ ไร่ แต่พึงเข้าใจว่า อัตราส่วนเฉลี่ยขนาดพื้นที่นี้ มิใช่

หลักตายตัว หากพื้นที่การถือครองของเกษตรกรจะมีน้อยหรือมากกว่านี้ ก็สามารถนำอัตราส่วน ๓๐ : ๓๐ : ๓๐ : ๑๐ ไปปรับใช้ได้โดยถือเกณฑ์เฉลี่ย

๓. การปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าว ซึ่งเป็นพืชหลัก ไม้ผล พืชผัก พืชไร่ และพืชสมุนไพร อีกทั้งยังมีการเลี้ยงปลา หรือสัตว์อื่นๆ ซึ่งเกษตรกรสามารถนำมาบริโภคได้ตลอดทั้งปี เป็นการลดค่าใช้จ่ายในส่วนของอาหารสำหรับครอบครัวได้ และส่วนที่เหลือสามารถจำหน่ายเป็นรายได้แก่ครอบครัวต่อไป

๔. การขุดสระน้ำนั้น จะต้องสามารถกักเก็บน้ำได้ เพราะสภาพดินในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน เช่น ดินร่วน ดินทราย ซึ่งเป็นดินที่ไม่สามารถอุ้มน้ำได้ หรือเป็นดินเปรี้ยว ดินเค็ม ซึ่งอาจจะไม่เหมาะกับพืชที่ปลูก ฉะนั้นจะต้องพิจารณาให้ดีและขอรับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่พัฒนาที่ดิน หรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อน

๕. ในระหว่างการขุดสระน้ำ จะมีดินที่ถูกขุดขึ้นมาเป็นจำนวนมาก หน้าดินซึ่งเป็นดินดี ควรนำไปกองไว้ต่างหาก เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชต่างๆ ในภายหลัง โดยนำมาเกลี่ยคลุมดินชั้นล่างที่เป็นดินไม่ดี ซึ่งอาจนำมาถมทำขอบสระน้ำหรือยกร่องสำหรับปลูกไม้ผล

๖. ความร่วมมือร่วมใจของชุมชนจะเป็นกำลังสำคัญในการปฏิบัติตามหลักทฤษฎีใหม่ เช่น การลงแรงช่วยเหลือกัน หรือเรียกว่า การ “ลงแขก” นอกจากจะทำให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชนแล้ว ยังเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานได้อีกด้วย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การป้องกันให้รอดพ้นจากวิกฤติ และให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานหลักในการวางแผนพัฒนาประเทศ ตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดดังกล่าว จึงได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ มาร่วมกันพิจารณากลับกรองพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ในโอกาสต่าง ๆ สรุปออกมาเป็นนิยามความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้เชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับ มีความเข้าใจในหลักปรัชญา และนำไปเป็นพื้นฐานและแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต ตามที่ขอพระมหากรุณาเมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลก โลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

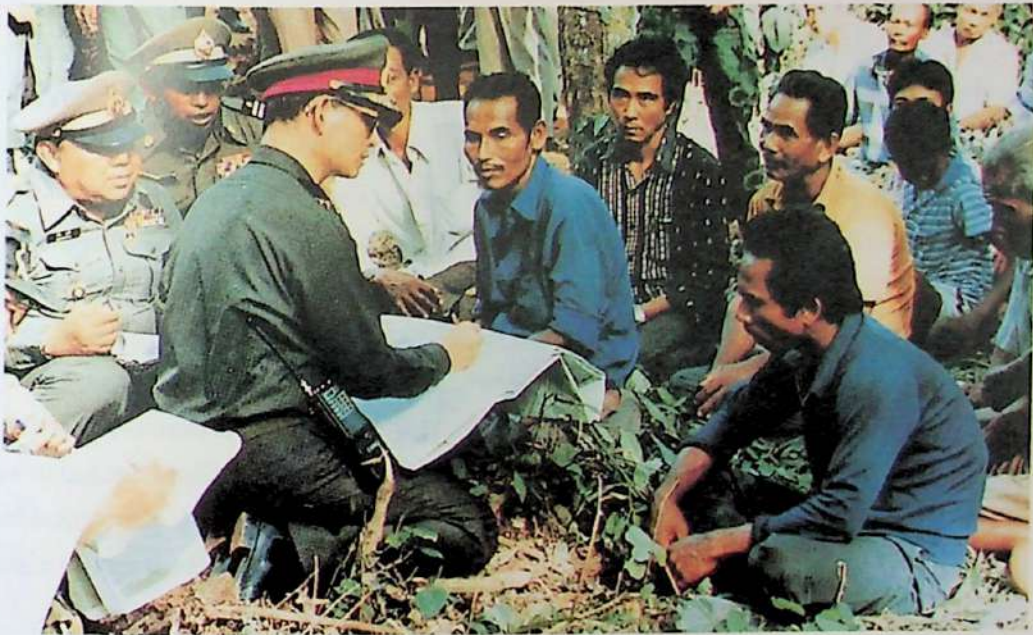

● เศรษฐกิจพอเพียงในบริบทการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ในส่วนนี้ได้ประมวลความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงจากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในห้วงเวลาต่างๆ ตามที่ทรงอธิบายไว้พร้อมกับบริบทในทางสังคมและเศรษฐกิจในช่วงเวลาตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

การทำความเข้าใจกับพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้สอดแทรกเอาบริบททางสังคมและเศรษฐกิจในขณะที่มีพระราชกระแสรับสั่งประกอบไว้ด้วย เนื่องจากพระราชดำรัสกระแสรับสั่งในห้วงเวลาต่างๆ นั้น จะเป็นการสะท้อนความห่วงใยที่พระองค์มีต่อสถานการณ์ในบ้านเมืองขณะนั้น พระราชกระแสรับสั่งจึงถือเป็นการให้สติหรือให้ข้อคิดแก่คณะรัฐบาล ตลอดจนพสกนิกรทั่วประเทศให้กลับไปคิดใคร่ครวญ ไตร่ตรอง เพื่อช่วยกันหาทางปรับปรุงแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น

การพิจารณาความหมายและความเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัสกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ได้พิจารณาในหลักการที่เป็นสาระสำคัญวิธีการและกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลที่ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ระดับครัวเรือน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขของประเทศและระดับกลุ่ม/ชุมชนที่ครอบครัวพึ่งพิงหรืออาศัยอยู่ไปจนถึงระดับประเทศ เป็นการมองภาพเศรษฐกิจและสังคมมหภาคที่พิจารณาจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมในระดับจุลภาค

๑) ปฐมพระราชดำรัสว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด...”

พระบรมราโชวาท

พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่พอกิน มีความสงบและทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ที่มีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันพุธที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

“...เมื่อปี ๒๕๑๗ วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอมมีพอกิน พอมมีพอกินนี้ ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอมมีพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอมมีพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย...”

พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ

ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต

วันศุกร์ที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๑

๒) การพัฒนาตามความกระหาย สู่เศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด

พระบรมราโชวาทในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ จึงมีความสำคัญต่อบริบททางการเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในขณะนั้นเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นเวลาที่ประเทศไทยอยู่ในระยะที่เรียกว่า ประชาธิปไตยเบ่งบาน หลังจากเหตุการณ์ วันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ สถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นที่มีการชุมนุมเรียกร้องสิทธิมากมาย ปัญหาสังคมก็มีมากเช่นกัน

การประชุมเรียกร้องทางการเมืองที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในขณะนั้น จึงเป็นการสะท้อนปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยด้วย ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติติดต่อกันมาถึง ๓ แผนแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๗ นับได้ว่าเป็นช่วงกลางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๓ ซึ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า โดยที่รัฐเป็นผู้ลงทุนก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานจากเงินกู้ต่างประเทศ และหาทางชำระหนี้ด้วยการเร่งการส่งออกสินค้าเกษตร ได้ขยายพื้นที่เพาะปลูก ลดพื้นที่ป่าและส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นหลัก ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว คือ มีอัตราการขยายตัวอยู่ระหว่างร้อยละ ๗ - ๘ ต่อปี แต่ขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาช่องว่างของการกระจายรายได้เพิ่มขึ้น และประเด็นนี้สอดคล้องกับความห่วงใยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเป็นที่มาของพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

ความสำคัญของพระบรมราโชวาทนี้ อยู่ที่ว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีพื้นฐานของความสามารถพึ่งพาตนเองได้ของประชาชน อาจจะทำให้ปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ถ้าจะใช้ภาษาเศรษฐศาสตร์อธิบายตามความหมายนี้ก็คือ แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานก่อน นั่นคือทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอกินก่อน หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้น

๓) ทรงเตือนภัยเศรษฐกิจล่วงหน้า

“...ตามปกติคนเราชอบดูสถานการณ์ในทางดี ที่เขาเรียกว่าเล็งผลเลิศ ก็เห็นว่าประเทศไทย เรายืนก้าวหน้าดี การเงินการอุตสาหกรรมการค้าดี มีกำไร อีกทางหนึ่งก็ต้องบอกว่าเรากำลังเสื่อมลงไปส่วนใหญ่ ทฤษฎีว่า ถ้ามีเงินเท่านั้น ๆ มีการกู้เท่านั้น ๆ หมายความว่าเศรษฐกิจก้าวหน้า แล้วก็ประเทศก็เจริญมีหวังว่าจะเป็นมหาอำนาจ ขอโทษเลยต้องเตือนเขาว่า จริงตัวเลิศดี แต่ว่าถ้าเราไม่ระมัดระวังในความต้องการพื้นฐานของประชาชนนั้น ไม่มีทาง...” พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๖

ในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๙ ถือได้ว่าเป็นช่วงเศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราที่สูงและต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน แต่พระองค์ก็ได้ทรงเตือนสติผู้บริหารระดับสูงของประเทศและประชาชนทั่วไป ไม้ให้หนึ่งนอนใจหรือประมาทกับภาวะเศรษฐกิจที่มีอัตราส่งออกเพิ่มขึ้นสูงสุดในช่วงนั้น

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ การส่งออกในภูมิภาคเริ่มชะลอตัวลง และเริ่มมีสัญญาณของปัญหาเศรษฐกิจ แต่ก็ยังไม่เป็นที่ตระหนักกันดีในประเทศไทย โดยที่ส่วนใหญ่คิดว่าเป็นปัญหาชั่วคราว และโอกาสที่ปัญหาดังกล่าวจะหมดไปยังคงมี ในปีนั้นพระองค์รับสั่งว่า

“...เดี๋ยวนี้ประเทศไทยก็ยังอยู่ดีพอสมควร ใช้คำว่า พอสมควร เพราะเดี๋ยวมีคนเห็นว่า มีคนจน คนเดือดร้อน จำนวนมากพอสมควร แต่ใช้คำว่า พอสมควร นี้หมายความว่า ตามอัธยาศัย...”

“...ที่เป็นห่วงนั้น เพราะแม้ในเวลา ๒ ปี ที่เป็นปีกาญจนาภิเษก ก็ได้เห็นสิ่งที่ทำให้เห็นได้ว่า ประชาชนยังมีความเดือดร้อนมาก และมีสิ่งที่ควรจะต้องแก้ไขและดำเนินการต่อไปทุกด้าน มีภัยจากธรรมชาติกระหน่ำ ภัยธรรมชาตินี้เราคงสามารถที่จะบรรเทาได้หรือแก้ไขได้ เพียงแต่ว่าต้องใช้เวลาพอใช้ มีภัยที่มาจากจิตใจของคน ซึ่งก็แก้ไขได้เหมือนกัน แต่ว่ายากกว่า ภัยธรรมชาติ ธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งนอกกายเรา แต่นิสัยใจคอของคนเป็นสิ่งที่อยู่ข้างใน อันนี้ก็เป็นอย่างหนึ่งที่อยากให้จัดการให้มีความเรียบร้อย แต่ก็ไม่หมดหวัง...”

๔) ประเทศไทยสู่เศรษฐกิจพอเพียง

รอบคอบ - อย่อคาโต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นห่วงในเรื่อง ความโลภของคนอันเป็นผลจากการที่เศรษฐกิจขยายตัวรวดเร็วอย่างต่อเนื่องนั่นเอง ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่าการเน้น ความพอเพียง พอสมควร ตามอัธยาศัย นั้น เป็นจุดเน้นมาโดยตลอด เป็นประเด็นของการลดความเสี่ยงอันเกิดจากสภาพความไม่แน่นอนในทุกด้าน ซึ่งเมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจแล้วในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ทรงขยายความให้เห็นถึงรูปธรรมของการไม่ประมาทตนเองของความโลภ เห็นแก่ได้ โดยไม่คำนึงถึงผลได้ผลเสียแก่ตนเองและแก่ผู้อื่นอย่างละเอียด ซึ่งพระองค์ท่านทรงเห็นว่า การจะทำโครงการอะไร

จะต้องทำด้วย “ความรอบคอบ และ อย่าตาโต” เกินไป ประเด็นนี้คือประเด็นที่ทรงแสดงความกังวลเอาไว้แล้วครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ และเมื่อมีปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจที่รุนแรงที่สุดที่ประเทศไทยเคยประสบมา โดยเริ่มจากปัญหาการชะลอตัวของการส่งออกในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ และการประกาศลอยตัวค่าเงินบาทเมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งถือได้ว่าประเทศไทยมีปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการ

“...การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้น หมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตนเอง ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...”

ตามพระราชดำรัสดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า สาเหตุของวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยประสบอยู่นั้น เนื่องจากประเทศไทยได้ดำเนินเศรษฐกิจเป็นแบบที่พระองค์ทรงเรียกว่า “เศรษฐกิจแบบก้าวหน้า” พร้อมทั้งให้คำนิยามเป็นภาษาอังกฤษว่า “TRADE ECONOMY” ทรงเน้นว่า ถ้าสามารถจะเปลี่ยนไปทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงซึ่งพระองค์ใช้คำภาษาอังกฤษว่า “SUFFICIENCY ECONOMY”

เศรษฐกิจพอเพียงเปรียบเสมือนการฝังราก ปักเสาเข็มและคำนวณให้แบกรับน้ำหนักก่อนสร้างบ้าน หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นการวางรากฐานของบ้านให้มั่นคงก่อนจะก่อสร้างตัวบ้านต่อไป ฉะนั้น เศรษฐกิจพอเพียงก็คือการวางรากฐานอันมั่นคงและยั่งยืนของชีวิตเรานั้นเอง เศรษฐกิจพอเพียงอาจจะหมายถึง การดำเนินงานอย่างเต็มศักยภาพ (ไม่ใช่การท้อตัว) จากรากฐานของตัวเราที่มีอยู่ อันได้แก่ ทุนสังคม การศึกษา ทุนทรัพยากร เป็นต้น

พอเพียง = พอประมาณ มีเหตุผล

พร้อมกันนั้นทรงอธิบายต่อไปว่า “คำว่าพอเพียงมีความหมายกว้างขวางกว่าความสามารถในการพึ่งตนเองหรือความสามารถในการยืนบนขาของตัวเอง เพราะความพอเพียงหมายถึงการที่มีความพอ คือ มีความโลภน้อย เมื่อโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณพอดี ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อาจจะเป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าไม่ต้องเบียดเบียนคนอื่น...” พร้อมกันนั้นพระองค์ก็สรุปในที่สุดว่า “...ความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณ และความมีเหตุผล...”

๕) เศรษฐกิจพอเพียงสู่ยุทธศาสตร์ประเทศ

ถ้าหากได้มีโอกาสติดตามกระแสพระราชดำรัสมาโดยตลอด ประกอบกับการวิเคราะห์บริบททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจในประเทศไทย ในขณะที่มีพระบรมราโชวาทหรือกระแสพระราชดำรัส ย่อมเป็นที่ชัดเจนว่าแนวทางการพัฒนาประเทศที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยไม่พิจารณาพื้นฐานที่จะช่วยให้คนส่วนใหญ่ของประเทศมีพื้นฐานที่มั่นคง หรือที่ทรงเรียกว่า “พออยู่ พอกิน” ก่อนตั้งแต่ในช่วงกลางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ คือ พ.ศ. ๒๕๑๗ และยิ่งในช่วงต่อมาที่เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวในอัตราที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๙ เป็นช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัว ไม่คำนึงถึงความเสี่ยงที่จะและมีการเบียดเบียนให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเป็นภัยที่มาจากจิตใจของคน ซึ่งสาเหตุหลักมาจากที่ประเทศไทยพยายามจะเป็น TRADE ECONOMY ขณะที่พระองค์ทรงพัฒนาด้วยหลัก SUFFICIENCY ECONOMY โดยเน้นความพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น หรือโดยสรุปก็คือ ความพอประมาณและความมีเหตุผล เศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีใช่เป็นเพียงแนวคิดหรือปรัชญา แต่เป็นข้อสรุปที่ได้จากการปฏิบัติจริง และมีใช่เป็นเพียงปรัชญาในการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคล แต่น่าจะเป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศที่อาจจะเรียกได้ว่าเป็นวิธีการผลิตของประเทศสามารถนำไปประยุกต์ได้กับกิจกรรม ซึ่งจะต้องพัฒนาความคิดนี้ ขึ้นไปสู่แนวทางใหม่ของการพัฒนาประเทศ ที่ลดทัศนคติของการพึ่งพาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชาวนชนบท เน้นวิธีการที่จะทำให้คนไทย ครอบครัว และชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นการวิเคราะห์เศรษฐกิจจากเบื้องล่างมาสู่นโยบายมหภาค แทนการศึกษา นโยบายระดับมหภาคแล้วนำไปสู่การปฏิบัติในเบื้องล่าง ซึ่งมักจะไม่เกิดผลตามที่คาดไว้

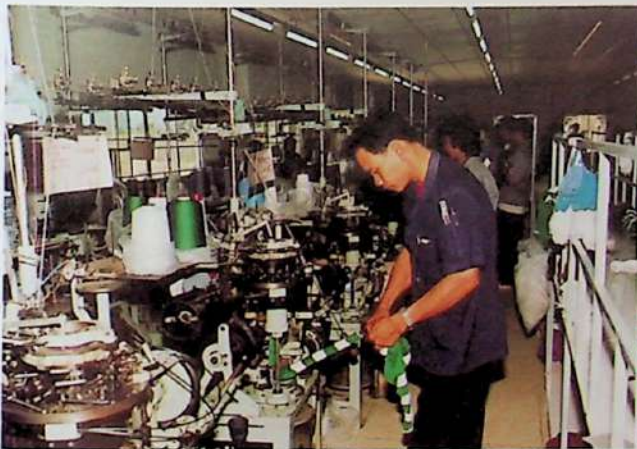

๖) เศรษฐกิจพอเพียงกับภาคการผลิต

สำหรับในภาคการผลิต ๓ สาขาหลักได้แก่ เกษตรอุตสาหกรรม และการบริการ แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นการพัฒนาให้เกิดความสมดุลระหว่างสาขาการผลิตและเหมาะสมสอดคล้องกับความถนัดและทรัพยากรที่มีอยู่ภายในประเทศในแต่ละช่วงเวลา เช่น แรงงาน ทู่น ที่ดิน และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับขีดความสามารถของคนไทย รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ ควรเน้นส่งเสริมการออมภายในประเทศ และการผลิตที่หลากหลายเพื่อสร้างระบบภูมิคุ้มกันผลกระทบจากภายนอก และลดความเสี่ยงด้านการตลาดที่เกิดขึ้นในโลก โดยสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

๑. สาขาเกษตร เป็นพื้นฐานสำคัญของแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในเบื้องต้น โดยเฉพาะการสร้างภูมิคุ้มกันผลกระทบจากภายนอกในระดับครัวเรือน โดยให้การผลิตแบบพอเพียง พอกิน ในครอบครัวก่อน ที่เหลือจึงขายสู่ตลาด และเผยแพร่รูปแบบนี้ให้กระจายไปยังกลุ่มเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง เพื่อวางพื้นฐานให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการพัฒนายั่งยืนของภาคเกษตรในระยะยาว

ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมของภาคเกษตร คือ การพัฒนาแบบสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เทคโนโลยีการผลิต และการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เน้นการบำรุงจัดหา ดินและน้ำ การกำหนดแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสมโดยแบ่งพื้นที่เป็นเขตเกษตรกรรม เขตเมือง และชุมชน และเขตอุตสาหกรรม ซึ่งมีมาตรการควบคุมที่ชัดเจนเคร่งครัด นอกจากนี้ สำหรับพื้นที่เกษตรกรรมควรแบ่งพื้นที่ให้ชัดเจน เป็นพื้นที่เขตเกษตรเศรษฐกิจที่สามารถพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งใหญ่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมแปรรูปได้ ส่วนพื้นที่เกษตรรายย่อยควรเน้นวิธีการทำการเกษตรที่หลากหลาย เช่น เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ และวนเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรม รูปแบบการพัฒนาของภาคอุตสาหกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ควรเน้นสร้างจิตสำนึกของผู้ประกอบการให้รู้จักประมาณตนด้านการลงทุนไม่เกินตัว มีความรอบคอบในการวางแผนการผลิตและการตลาด โดยอาจลงทุนในธุรกิจเล็กไปก่อนจนกระทั่งมีความรู้ความชำนาญและเงินทุนเพียงพอ จึงขยายเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ในอนาคตต่อไป รวมทั้งควรเน้นอุตสาหกรรมที่สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาผสมผสานในกระบวนการผลิตและไม่ต้องใช้เงินทุนในระยะเริ่มแรกสูงมากนัก เช่น อุตสาหกรรมในกลุ่มที่ใช้วัตถุดิบ การเกษตรเป็นปัจจัยการผลิตหลัก และอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร เป็นต้น

๓. สาขาบริการ รูปแบบการพัฒนาของภาคบริการตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงควรเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตในประเทศให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มข้น เสริมสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้ยากจนและด้อยโอกาสทางสังคมให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งสร้างทางเลือกจากการผลิต และการบริการที่หลากหลายภายใต้หลักความพอดี และเดินทางสายกลาง เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิต

ของประชาชนในประเทศ ซึ่งประเภทบริการที่ควรให้ความสำคัญ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การบริการทางการศึกษา การบริการทางแพทย์แผนไทย การบริการด้านสุขภาพ เป็นต้น

๗) การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม

อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมนับเป็นหัวใจของเศรษฐกิจภาคนอกการเกษตรของประเทศ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งจ้างงานที่มีขนาดใหญ่ อีกทั้งมีความสามารถในการอยู่ร่วมสูง เนื่องจากส่วนแบ่งของตลาดไม่มากนัก และมีความสามารถในการปรับตัวได้มากกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มักมีสัดส่วนในการใช้ทุนและเครื่องมือเครื่องจักรค่อนข้างสูง ซึ่งหากได้นำเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ก็น่าจะทำให้เกิดผลดีต่อการดำเนินธุรกิจ ดังมีข้อสรุป ๗ ประการ คือ

๑. ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม นั่นคือเทคโนโลยีที่มีราคาไม่แพง แต่ถูกหลักวิชาการ
๒. มีขนาดการผลิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถในบริหารจัดการ
๓. ไม่โลภเกินไปและไม่เน้นกำไรระยะสั้นเป็นหลัก
๔. ชื่อสัตย์ สุจริตในการประกอบการไม่เอาर्डเอาเปรียบผู้บริโภคหรือลูกค้า และแรงงานตลอดจนไม่เอาर्डเอาเปรียบผู้จำหน่ายวัตถุดิบ
๕. เน้นการกระจายความเสี่ยงจากการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและ/หรือมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลผลิตได้ง่าย

๖. เน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ก่อกวนจนเกินขีดความสามารถในการบริหารจัดการ

๗. เน้นการตอบสนองตลาดภายในท้องถิ่น ภูมิภาค ตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศตามลำดับเป็นหลัก

(“จะประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมได้อย่างไร” อภิชาติ พันธเสน สรวิชัย เปรมชื่น และทีเชษฐ์ เกียรติเดชปัญญา)

๘) พอเพียงสู่ประโยชน์สุข

จากข้อสรุปดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาที่เหมาะสมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับราชการผลิตและระดับประเทศ เพื่อปรับวิถีชีวิตของคนไทยและทิศทางการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสแห่งโลกาภิวัตน์นี้ด้วย การมีสติที่มั่นคง ปัญญาที่เฉียบแหลม และความเพียรที่บริสุทธิ์ จะทำให้ชาติไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีเกียรติ อยู่เย็นเป็นสุข เป็นธรรมและเป็นไทได้อย่างยั่งยืน

แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีเป้าหมายสูงสุดมุ่งไปสู่ ประโยชน์สุขของประชาชน ชุมชน และประเทศชาติ ซึ่งความหมายของ “ประโยชน์สุข” คือ การทำให้คน เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม อยู่ในสภาวะที่สามารถดำรงอยู่อย่างดีงาม และมีความสมบูรณ์โดยอาศัยความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องระหว่างกันอย่างสมดุลและเหมาะสม

สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพระราชกรณียกิจมากกว่า ๕๔ ปี ในรัชกาล โดยทรงยึด “ประโยชน์สุข” ของประชาชนชาวไทยเป็นเป้าหมายการดำเนินการในทุกโครงการ เป็นไปโดยประชาชนเป็นผู้ได้ประโยชน์แท้จริงตลอดเวลา ก็จะได้เห็นได้ชัดถึงพระปฐมบรมราชโองการ ที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นั้นเป็นนโยบาย ที่สั้นที่สุดในโลก คือมีแค่เพียงประโยคเดียว แต่การดำเนินการตามนโยบายนั้นกลับยาวนานต่อเนื่อง และจริงจังที่สุดในโลกอีกเช่นกัน

ตัวอย่างของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีหลายระดับ

จากกระแสพระราชดำรัสวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

ไฟฟ้า

“...ไฟดับถ้ามีความจำเป็น หากมีเศรษฐกิจพอเพียงแบบไม่เต็มที่ เรามีเครื่องปั่นไฟก็ใช้ปั่นไฟ หรือถ้าชั้นโบราณกว่า มีดกจุดเทียน คือมีทางที่จะแก้ปัญหาเสมอ ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียง ก็มีเป็นขั้น ๆ แต่จะบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์นี่เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ จะต้องมีการ แลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน ถ้ามีการช่วยกัน แลกเปลี่ยนกัน ก็ไม่ใช่พอเพียงแล้ว แต่ว่าพอเพียงในทฤษฎี ในหลวงนี้ คือให้สามารถที่จะดำเนินงานได้...”

สรุป เมื่อยามปกติเราใช้ไฟฟ้าโดยมีรัฐ (การไฟฟ้า) เป็นผู้ลงทุน และจ่ายค่าไฟให้โดยเราจ่ายค่าไฟคืนให้ รัฐและเปลี่ยนกัน แต่หากเกิดเหตุไม่ปกติ (ไฟดับ) ถ้าเรามีภูมิคุ้มกันโดยใช้เศรษฐกิจพอเพียงที่ตัวเองมีอยู่ บ้านเล็กใช้เทียน บ้านใหญ่หรือธุรกิจใช้เครื่องปั่นไฟ ก็จะทำให้แก้ไขปัญหาเองได้ แม้จะไม่เต็มที่แบบปกติ

ป่าสัก

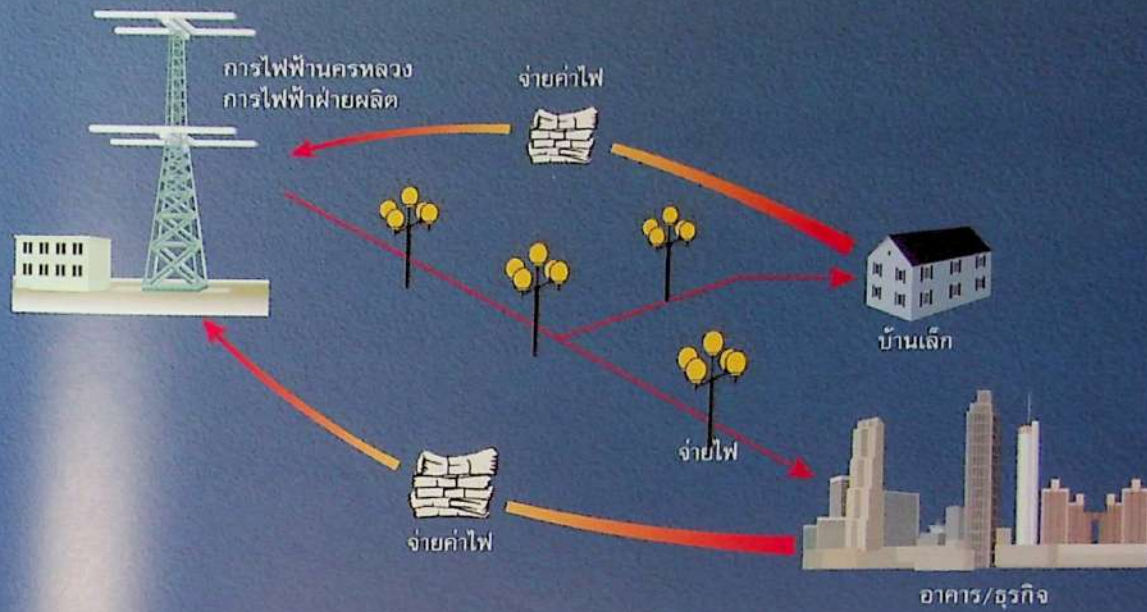
“...ไอนี้มันใหญ่กว่า แต่วันนี้ก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกันคือ คนไม่เข้าใจว่ากิจการใหญ่ ๆ เหมือนสร้างเขื่อนป่าสักก็เป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน เขานึกว่าเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่ เป็นเศรษฐกิจ ที่ไกลจากเศรษฐกิจพอเพียง นี้เราวัดได้ว่า เป็นเศรษฐกิจพอเพียงอันนี้เป็นตัวอย่าง...”

สรุป โครงการป่าสักมีประโยชน์ทั้งในช่วงน้ำแล้งและน้ำท่วม เป็นเครื่องมือที่สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ กรุงเทพมหานคร ป้องกันความเสียหายของสภาพชีวิตของประชาชนจากน้ำท่วม พร้อมกันนี้ยังทำหน้าที่ แจกจ่ายน้ำให้แก่พื้นที่เกษตรกรรม ให้แก่บ้านทั่วลุ่มน้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออกตอนล่างกว่า ๒.๓ ล้านไร่ ให้เกษตรกรบริเวณลุ่มน้ำเกิดมีผลผลิตในช่วงฤดูฝนแล้ง และยังเป็นแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ และเป็น สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกด้วย

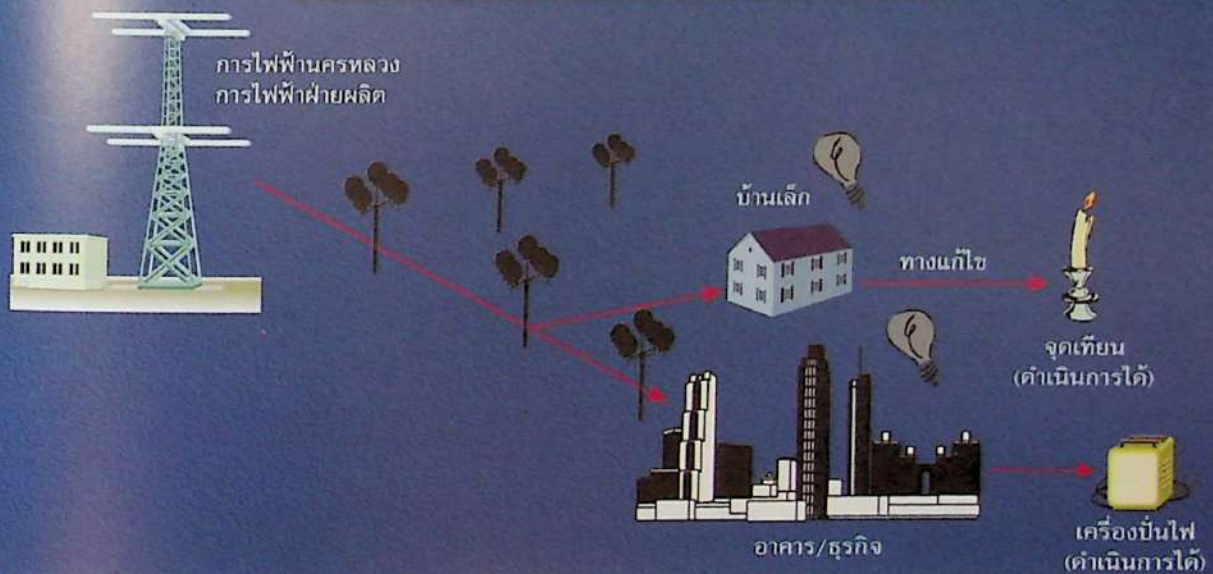

ปกติ : เศรษฐกิจแลกเปลี่ยน

ไฟดับ : เศรษฐกิจพอเพียงแบบไม่เต็มที่สามารถดำเนินงานได้

บรรณานุกรม

- สุเมธ ดันติเวชกุล. บทบาทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในการสนับสนุนการรักษาความมั่นคงของชาติในพื้นที่ชนบทของประเทศ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๒๘.
- สุเมธ ดันติเวชกุล. ได้เบื้องพระยุคลบาท : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๓
- สุเมธ ดันติเวชกุล. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับงานพัฒนาเศรษฐกิจ : บทความเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี, ๒๕๔๐.
- สุเมธ ดันติเวชกุล. โครงการพระราชดำริกับการสร้างสุขภาพ : ปาฐกถา ณ รัฐ ภูมิประวัตินครั้งที่ ๑๖, ๒๕๔๕.
- สมภพ มานะรังสรรค์. พัฒนาการของภาคเกษตรและผลกระทบต่อชาวไร่ ชาวนาไทยในช่วงสมัยหลังสงครามโลก ครั้งที่ ๒ - พ.ศ. ๒๕๓๖ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- ชวลี อมาตยกุล. วิถีไทยสู่การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการท่วยของคตอันเนื่องมาจากพระราชดำริ : ภาคนิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
- ไกรยุทธ ธีรตยาคินันท์. แนวพระราชดำริด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : สถาบันไทยศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.
- มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. เศรษฐศาสตร์พอเพียง : สำนักพิมพ์บริษัท พัฒนาคุณภาพวิชาการ จำกัด, ๒๕๔๔.
- กนก วงษ์ตระหง่าน. แนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว : สถาบันไทยศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). เอกสารการสัมมนาวิชาการประจำปี ๒๕๔๒ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง, ๒๕๔๒.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ทฤษฎีใหม่ในแง่ของการบริหารการพัฒนา, ๒๕๔๒.
- พ่ายัพ พยอมยงค์. วิสัยทัศน์เศรษฐกิจสังคมและการเมืองไทย : เอกสารอัดสำเนา, ๒๕๔๔.
- พลตำรวจเอก วศิษฐ์ เดชกุญชร. รอยพระยุคลบาท : สำนักพิมพ์มติชน
- บรรศักดิ์ อูวรรณโณ. ในหลวงกับประชาชน เอกลักษณะประชาธิปไตยไทย : ผู้จัดการรายวัน, ๔ พฤษภาคม ๒๕๓๗
- รังสรรค์ หนะพรพันธุ์. Bangkok Consensus : นิตยสารผู้จัดการ, มกราคม ๒๕๔๓
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การพัฒนาที่ยั่งยืน, กรกฎาคม ๒๕๔๖

ปัญหาด้านการเมืองการปกครอง

● บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมไทยมากกว่า ๗๐๐ ปี นับตั้งแต่ราชอาณาจักรสุโขทัยเป็นต้นมา พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นพ่อเมือง ทรงปกครองราชอาณาจักรเยี่ยงบิดาปกครองบุตร ต่อมาในราชอาณาจักรอยุธยาแนวทางการปกครองได้ผันแปรไปตามกาลเวลาจากรูปแบบการปกครองแบบพ่อกับลูกเป็นระบบเจ้าขุนมูลนายมาโดยตลอด ดังนั้น สถานภาพของพระมหากษัตริย์ในอดีตจะมีในฐานะต่าง ๆ ดังนี้

ประการแรก ทรงเป็นเจ้าของชีวิตซึ่งหมายความว่า ทรงมีพระราชอำนาจเหนือชีวิตคนทุกคนในสังคมไม่ว่าบุคคลนั้นจะอยู่ในฐานะสูงต่ำอย่างไร บุคคลอื่นจะใช้อำนาจนั้นได้ก็ต่อเมื่อได้รับพระราชทานอาญาสิทธิ์จากพระมหากษัตริย์

ประการที่สอง พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งหมายความว่าทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินทั่วพระราชอาณาจักร จะพระราชทานแผ่นดินเป็นเนื้อที่เท่าใดให้แก่ผู้ใดใช้ทำมาหากินก็ได้ หรือจะทรงเรียกเนื้อที่นั้นคืนเสียเมื่อไรอีกก็ได้เช่นเดียวกัน สิทธิเกี่ยวกับที่ดินซึ่งใช้กันมาตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา แสดงให้เห็นชัดว่าบุคคลมิได้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินซึ่งตนครอบครองอยู่ แต่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ทำมาหากินบนผืนแผ่นดินตามเนื้อที่ที่ได้รับพระราชทานเท่านั้น

ประการที่สาม พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะเป็นธรรมราชา ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา และใช้พระราชอำนาจปกป้อง รักษาสถาบันแห่งพระพุทธศาสนาตลอดจนศีลธรรมแห่งศาสนานั้น ทรงตราพระราชกำหนดกฎหมายต่างๆ ให้คนในสังคมปฏิบัติตามและทรงเป็นผู้ชี้ขาดขั้นสุดท้ายในข้อพิพาทและความผิดถูกทั้งปวง

และในประการสุดท้าย ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ซึ่งแปลตรงตัวว่า นักรบผู้ยิ่งใหญ่ หมายถึง ทรงอยู่ในฐานะจอมทัพไทย เป็นผู้บังคับบัญชาทหารสูงสุดของประเทศทรงเป็นผู้นำทหารในการศึกสงครามทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นการสงครามเพื่อป้องกันประเทศหรือในการขยายพระราชอาณาเขต

แต่ที่สำคัญที่สุดนั้นก็คือ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราชา หรือเทวราชา เมื่อมีพระบรมราชโองการแล้ว พระบรมราชโองการนั้นถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้ใดจะขัดขืนมิได้ แม้แต่จะวิจารณ์ หรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ ในเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงอยู่ในฐานะดังกล่าว สังคมในสมัยอยุธยาจึงเป็นสังคมที่ขึ้นอยู่กับพระมหากษัตริย์โดยตรงทุกอย่าง จะเป็นไปตามพระราชอัธยาศัย และพระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์

สังคมไทยมีลักษณะการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จวบจนถึงปัจจุบัน

การผ่อนคลายภาวะของราษฎรจากระบบไพร่ในสมัยตอนต้นของกรุงรัตนโกสินทร์ทำให้ราษฎรส่วนใหญ่มีเวลาทำมาหากิน คนทั่วไปเริ่มสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้แก่ตนเองมากขึ้น การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศและให้มีการผูกขาดอากรในสินค้าต่างๆ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้มีการค้าขายเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม เป็นเหตุให้เกิดคนมีฐานะดีเพิ่มขึ้น เกิดชนชั้นกลางมากขึ้น และลักษณะของสังคมไทยผิดแผกไปจากเดิมยิ่งขึ้น

ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ ได้พระราชทานสิทธิเสรีภาพให้แก่สังคมไทยเพิ่มขึ้นอีกในหลายประการ เพื่อลดช่องว่างระหว่างพระมหากษัตริย์กับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินมาโดยตลอด เมื่อเข้าสู่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงสานต่อในเชิงสร้างสรรค์ชัดเจนยิ่งขึ้นในยุคนี้อถือว่าเป็นจุดเริ่มต้น

ครั้งสำคัญที่ทรงพยายามเข้าถึงจิตใจประชาชนเพื่อรับรู้ปัญหาของชาวบ้านจากสภาพที่แท้จริงด้วยการเสด็จประพาสต้น อันทำให้ได้พบกับชีวิตความเป็นอยู่ อุปสรรคและความต้องการของราษฎรที่แท้จริงจวบจนรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนับเป็นยุคเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจากระบบการปกครองบ้านเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจเป็นล้นพ้น ไปเป็นระบอบประชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์ต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ

แต่อย่างไรก็ตาม พระราชกฤษฎีกาบริหารของพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชจักรีวงศ์นั้นก็ยังคงอยู่และปรากฏเด่นชัดมากขึ้น ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทั้งนี้เพราะได้ทรงวางพระองค์ให้เข้ากับสถานการณ์ทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระยะแรกเริ่มแห่งระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังทรงประทับประคองแผ่นดินไทยให้มีความแข็งแรงและมั่นคงด้วยพระขันติคุณ และพระจริยธรรมที่งดงามประกอบด้วยความอ่อนโยน ฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรัชกาลของพระองค์จึงดำเนินการไปโดยปราศจากความรุนแรงที่จะก่อให้เกิดเป็นภัยพิบัติอย่างที่ที่เกิดขึ้นกับประเทศอื่น ๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงทำรัฐพิธีเปิดประชุมสมัยประชุมสามัญทั่วไป ครั้งที่ ๓ พระที่นั่งอนันตสมาคม

ฐานะของพระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย

หลักสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข คือ การที่พระมหากษัตริย์อยู่ในฐานะเป็นกลางทางการเมือง (Political Neutrality) กล่าวคือ การที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงทำผิด (The king can do no wrong) ดังนั้น ผู้ใดจะกล่าวโทษหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆ มิได้ ทั้งนี้เพราะ พระมหากษัตริย์มิได้ทรงกระทำสิ่งใดโดยพระองค์เอง แต่ทรงปฏิบัติโดยมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการทุกครั้งฐานะของพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตย จึงประกอบด้วย

๑) ฐานะของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมาย

รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่เคารพ สักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใดๆ มิได้ ทรงเป็นพุทธมามกะ และอัครศาสนูปถัมภก ตลอดจนทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย พระองค์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะสถาปนารัฐธรรมนูญ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ รวมถึงการแต่งตั้งผู้ใดผู้หนึ่งด้วยความเห็นของรัฐสภาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยทางรัฐสภา ซึ่งหมายความว่ากฎหมายใดๆ ซึ่งรัฐสภาลงมติเห็นชอบแล้วนั้น นายกรัฐมนตรีต้องนำขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยก่อนประกาศในราชกิจจานุเบกษาและประกาศบังคับใช้เป็นกฎหมาย โดยมีนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจบริหารโดยผ่านทางคณะรัฐบาล หรือคณะรัฐมนตรี

๒) ฐานะของพระมหากษัตริย์ในทางนิติราชประเพณีและราชธรรม

พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการคืออำนาจวินิจฉัยข้อกฎหมายและพิจารณาพิพากษาอรรถคดี โดยผ่านทางคณะผู้พิพากษาพิจารณาพิพากษาอรรถคดี ในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฐานะของพระมหากษัตริย์

ฐานะของพระองค์ในทางนิติราชประเพณี และราชธรรม หมายถึงพระบรมราชวินิจฉัย และ

ประเพณีการปกครองแผ่นดินไทย ที่บรรพชน

ทรงถือปฏิบัติติดต่อกันมาช้านาน แม้ว่าแต่เดิม

พระมหากษัตริย์จะทรงอยู่ในฐานะทั้งเจ้าชีวิต

และ เจ้าแผ่นดิน ก็หาใช่ว่าจะทรงมีพระ

ราชอำนาจเด็ดขาดให้ทรงกระทำการสิ่งใดได้

ตามพระราชหฤทัยเสมอไป หากแต่มี

ธรรมเป็นเครื่องกำกับในการปกครอง ให้

ปกครองบ้านเมืองด้วยความถูกต้อง สุจริต

และยุติธรรม

ประทับบัลลังก์ศาลจังหวัดปัตตานี
เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

๓) ฐานะของพระมหากษัตริย์ท่ามกลางพสกนิกร

ฐานะของพระมหากษัตริย์ กับพสกนิกร มีความผูกพันมาช้านาน อาจกล่าวได้ว่าประชาชน คือ ผู้ที่พระมหากษัตริย์ทรงโปรดปราน และเป็นผู้เข้าเฝ้าใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท และทรงห่วงใยมากที่สุด ด้วยเหตุนี้พระองค์จึงเสด็จพระราชดำเนินไปตามภูมิภาคต่างๆ ทุกพื้นที่ไม่ว่าจะทุรกันดารเพียงใด เพียงเพื่อให้ได้ทรงทราบทุกข์ สุข และพระราชทานพระบรมราชนุเคราะห์ให้แก่ประชาชน โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ นักการเกษตร นักวิชาการอื่นๆ ตามเสด็จ หากมี ปัญหาจะทรงช่วยประชาชนได้ทันที หากไม่อาจกระทำได้ในขณะนั้นก็จะทรงมีพระราชกระแสให้ เจ้าหน้าที่รัฐบาลที่เกี่ยวข้องไปร่วมกันพิจารณาเพื่อแก้ไขปัญหาต่อไป

๔) ฐานะของพระมหากษัตริย์ท่ามกลางสังคมแห่งรัฐ

รัฐประเทศต่างๆ ในประชาคมโลกจะต้องมีการติดต่อสมาคมกัน ซึ่งผลแห่งการติดต่อดังกล่าวนี้ ย่อมก่อให้เกิดสังคมนานาชาติขึ้น เมื่อรัฐมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันก็จำเป็นต้องหาวิธีแสดงความ ประสงค์ของตนให้อีกรัฐหนึ่งทราบ โดยแสดงจากสิ่งที่เป็นซึ่งสัญลักษณ์แห่งความเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกันของรัฐ อันได้แก่ประมุขของรัฐ

สถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยเป็นสถาบันที่มีความต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนานหลายร้อยปี จนถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นเอกราชและอธิปไตยของชาติเมื่อชาวต่างประเทศกล่าวถึงประเทศไทย จะรู้จักพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ พระองค์จึงเปรียบเสมือน สัญลักษณ์ของชาติที่คนไทยทุกคนภูมิใจ

พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตยคือประมุขของประเทศ ซึ่งพระองค์ทรงเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยในการใช้อำนาจอธิปไตยทางรัฐสภา ทางคณะรัฐมนตรี และศาล มีพระราชอำนาจและพระราชภารกิจดังที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แม้ว่าจะได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขแล้ว สถาบันพระมหากษัตริย์ก็ยังคงได้รับความเคารพสักการะและเทิดทูนจากประชาชนชาวไทยอยู่อย่างไม่เสื่อมคลายฐานะและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ จึงมิได้จำกัดอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ทรงมีฐานะและพระราชอำนาจด้วยพระบารมีที่ได้สั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน

● พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการเมืองการปกครองไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
ลงพระปรมาภิไธย และพระราชทาน
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช ๒๕๕๐ แก่ประชาชน
ชาวไทย โดยมีนายวันมูหะมัด
นอร์ มะทา ประธานสภาผู้แทน
ราษฎรรับพระราชทานเมื่อ วันที่
๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

ตลอดระยะเวลา ๕๗ ปีที่ผ่านมา การเมืองไทยมีความผันผวนปรวนแปรอยู่ตลอดเวลา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ในช่วง ๑๐ ปีแรก (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๙) ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงศึกษาและประทับอยู่ต่างประเทศ การเมืองไทยอยู่ระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อของการผลัดอำนาจจากบุคคลในวงการคณะราษฎรมาเป็นคณะทหาร และคณะทหารก็ผลัดเปลี่ยนเข้าสู่อำนาจจากคณะหนึ่งไปสู่อีกคณะหนึ่งตลอดมา แต่หลังจาก พ.ศ. ๒๕๕๙ อันเป็นช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงผนวชและทรงลาผนวชแล้ว ประเทศชาติเริ่มมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม ยกเว้นทางด้านการเมืองยังอยู่ในภาวะที่ไม่มั่นคงเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนอกกรอบประชาธิปไตยจนเกิดการใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองหลายครั้ง อันเนื่องจากการปฏิวัติรัฐประหาร และการใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงความขัดแย้งทางความคิด ลัทธิอุตมการณ์ จนนำไปสู่ความแตกแยกกันของคนในชาติ

อย่างไรก็ตามช่วงระยะเวลาที่การเมืองการปกครองไทย อยู่ในภาวะไม่มั่นคง มีความวุ่นวาย สับสนดังกล่าว สถาบันพระมหากษัตริย์ยังคงเป็นสถาบันซึ่งดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งประเทศ เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในท่ามกลางวิกฤตการณ์ทางการเมืองของชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงเป็นเสมือนศูนย์รวมใจของคนไทยทั้งชาติและการที่ประเทศไทยสามารถดำรงรักษาเอกราชและความสงบเรียบร้อยของชาติไว้ได้เพราะพระเมตตาบารมีของพระองค์ ที่ทรงประสานกลุ่มต่างๆ ที่มีความคิดแตกต่างกันให้หันหน้าเข้าหากัน ประองคองกัน แม้นิยามที่บ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์ที่รุนแรงทรงรับพระราชภาระในการแก้ไขวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นให้ลุล่วงไปด้วยดี

แม้ว่ารัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ จะกำหนดให้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมายและอยู่เหนือการเมืองก็ตามแต่ในความเป็นจริงพระบรมเดชานุภาพของพระองค์ที่เกิดจากพระบารมีที่สั่งสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานนั้น ยังแผ่ไพศาลและปกปักรักษาชาติบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดมา

ทรงเป็นหลักสูงสุดในการปกครองประเทศ

อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภาซึ่งพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญแต่พระมหากษัตริย์มิใช่เจ้าของอำนาจอธิปไตย ดังเช่นในสมัยราชาธิปไตยที่ผ่านมา ทั้งนี้เพราะตามรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ว่าประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย พระมหากษัตริย์ทรงมีส่วนเป็นเจ้าของอยู่ด้วยในส่วนเท่าๆ กับประชาชน หรือเช่นเดียวกับประชาชน แต่ข้อที่พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจพิเศษแตกต่างออกไปก็คือพระราชอำนาจในการใช้อธิปไตย

การที่พระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยทรงใช้อำนาจอธิปไตย มิใช่เพราะว่าทรงเป็นเจ้าของอำนาจนั้น หากแต่เพราะกฎหมายรัฐธรรมนูญ กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนั้น

อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาลตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

การใช้อำนาจอธิปไตยของพระมหากษัตริย์อันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศจึงเป็นหลักหรือแม่บทแห่งการใช้อำนาจอื่นๆ ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ

- ๑) การตรากฎหมาย ในการใช้พระราชอำนาจนี้ต้องกระทำโดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา
- ๒) การแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา
- ๓) การแต่งตั้งผู้บัญชาการในสภาผู้แทนราษฎร
- ๔) การเรียกประชุมรัฐสภา เปิดและปิดประชุมรัฐสภา
- ๕) การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรี

- บ) การตราพระราชกฤษฎีกาตามคำแนะนำของคณะรัฐมนตรี
- ฅ) การแต่งตั้งและการให้ข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนบางตำแหน่งพ้นจากตำแหน่ง
- ฉ) การให้ศาลพิจารณาพิพากษาอรรถคดีในพระปรมาภิไธย
- ค) การแต่งตั้งและให้ผู้พิพากษาพ้นจากตำแหน่ง
- ๑๐) การแต่งตั้งผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
- ๑๑) การแต่งตั้งหรือการให้องคมนตรีพ้นจากตำแหน่ง
- ๑๒) การสถาปนาฐานันดรศักดิ์แห่งราชวงศ์และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์
- ๑๓) การพระราชทานอภัยโทษ
- ๑๔) การแต่งตั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินตามคำแนะนำของวุฒิสภา

(รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐)

ในการใช้อำนาจดังกล่าวพระมหากษัตริย์จึงเปรียบเสมือนทรงเป็นหลักสูงสุดในทางการเมืองการปกครองของประเทศ นอกจากนี้ในฐานะพระมหากษัตริย์จึงมีพระราชอำนาจตามธรรมเนียมปฏิบัติเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ หรือราชันตีประเพณี พระราชอำนาจเหล่านี้เคยมีอยู่ในฐานะที่ทรงเป็นประมุขเป็นเจ้าของแผ่นดิน อำนาจเหล่านี้เป็นอำนาจพิเศษเฉพาะพระมหากษัตริย์ หรือ Royal Prerogatives พระราชอำนาจดังกล่าว จึงเป็นการใช้โดยประมุขเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการยุบสภาผู้แทนราษฎร (โดยอนุโลมตามธรรมเนียมที่ว่าทรงเป็นประมุข จึงทรงระงับความขัดแย้งทางการเมืองได้)
- ๒) ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะสถาปนาฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ รวมทั้งการถอดถอนเรียกคืน
- ๓) พระราชอำนาจยับยั้งร่างพระราชบัญญัติ (Veto) โดยไม่ลงพระปรมาภิไธยหรือพระราชทานคืนไปได้
- ๔) ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำ
- ๕) ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย
- ๖) ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศใช้และเลิกใช้กฎอัยการศึก
- ๗) ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม
- ๘) ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึกและสัญญาอื่นกับนานาประเทศ หรือกับองค์กรระหว่างประเทศ
- ๙) ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงเสมือนเป็นหลักของแผ่นดินไทยที่ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจ ภายใต้รัฐธรรมนูญ และทรงดำรงสถานะของพระมหากษัตริย์ตามจารีตนิยม ของสังคมไทยแต่โบราณ อย่างครบถ้วน ทั้งในฐานะพระเจ้าอยู่หัว พระเจ้าแผ่นดิน ธรรมราชาและเจ้าชีวิต โดยทรงใช้พระราชอำนาจ และพระราชสถานะนั้น ๆ ควบคุมปกครองประเทศชาติ ท่ามกลางความสับสนวุ่นวายทางการเมืองมาได้ อย่างสง่างาม และไม่ว่าเหตุการณ์บ้านเมือง จะพลิกผันเปลี่ยนแปลงไปเช่นใด พระองค์ก็ยังคงดำรงความเป็นหลักสูงสุดทางการเมืองการปกครองของไทยมาอย่างมั่นคงตลอดมา

ทรงเป็นแบบอย่างในการใช้หลักทศพิธราชธรรมในการปกครอง

ทศพิธราชธรรม ได้แก่ ธรรมของพระราชา หรือกิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติปฏิบัติ เป็นคุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง หรือธรรมของนักปกครอง ซึ่งมีอยู่บริบูรณ์ครบถ้วนในพระราชจริยาวัตร ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของปวงชนชาวไทย ทั้งนี้ เพราะทรงประกอบพระราชกรณียกิจทั้งปวง เพื่อความสงบสุขของสังคมมาตลอดระยะเวลาอันยาวนานจนเป็นที่ประจักษ์ชัดสมดังพระบรมราชโองการที่พระองค์ได้มีพระราชดำรัสเมื่อครั้งเสด็จฯ ไปประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ในวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ความว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

นับแต่วันนั้นเป็นต้นมา ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจดังที่ทรงมีสัจจาจาไว้โดยไม่บกพร่อง ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ตั้งมั่นในทศพิธราชธรรม และทรงเป็นแบบอย่างในการใช้หลักธรรมปกครองประเทศได้อย่างร่มเย็นเป็นสุข ดังนี้

๑) ทาน : การให้ วัตถุทานและธรรมทาน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญทานบารมีทั้งธรรมทาน และอามิสทานครบถ้วนอย่างสม่ำเสมอตลอดมา ไม่ว่าจะเสด็จฯ ไปท้องที่ใดทั่วทุกภาค ทุกจังหวัดในประเทศไทย พระองค์จะพระราชทานพระบรมราโชวาทที่แฝงด้วยคติธรรม เป็นเครื่องเตือนใจแก่ข้าราชการและประชาชนอยู่เสมอ

พระราชดำริสและพระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ข้าราชการและพสกนิกรทุกหมู่เหล่า ตามสถานะ วาระและโอกาสต่างๆ นั้น ล้วนแต่มีสาระประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนทั้งสิ้น สามารถนำไปเป็นข้อปฏิบัติเพื่อแก้ไขความทุกข์ยากและอุปสรรคต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี ทำให้พสกนิกรมีความรู้ มีปัญญา ตั้งตนอยู่ในความดีและมีความสุข

นอกจากธรรมทานแล้วทรงบำเพ็ญอามิสทานหรือวัตถุทานอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเสด็จไปที่ท้องที่ใดก็ ทรงถวายวัตถุทานแด่พระสงฆ์ สมณะพราหมณ์ ผู้ทรงศีล ตลอดจนพระราชทานพระราชทรัพย์และวัตถุ สิ่งของต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่ประชาชนตลอดมาเพื่อแก้ไขความทุกข์ยากลำบากขาดแคลนทางกายให้แก่ พสกนิกรอยู่เสมอ

๒) ศีล : ความประพฤติดีงาม

ในการปกครองบ้านเมืองจำเป็นต้องใช้ทั้งกฎหมายและศาสนาเข้าประกอบกันเพื่อให้ประชาชน ประพฤติดี มีระเบียบ และสังคมมีความสงบสุข ถ้าหากใช้เพียงกฎหมายเป็นหลักในการปกครองย่อมไม่ บรรลุผลเต็มที่ ทั้งนี้ เพราะกฎหมายจะใช้บังคับหรือควบคุมได้เพียงกายเท่านั้น จำเป็นต้องใช้หลัก

ศีลธรรมทางศาสนาควบคุมจิตใจควบคุมกัน ด้วยจึงจะทำให้การปกครองการอยู่ร่วมกันของ ชนหมู่มากดำเนินไปได้ด้วยดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความจำเป็น และความสำคัญของศีลธรรมทางศาสนาจึง ทรงประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการ สมทาน รักษาศีลและปฏิบัติธรรมอย่าง เคร่งครัดเสมออีกทั้งยังทรงสนับสนุนให้ พสกนิกรรักษาศีลและประพฤตินิยมเช่น เดียวกัน สำหรับผู้ที่มีได้นับถือพุทธศาสนา ทรงสนับสนุนให้ศาสนิกชนเหล่านั้นปฏิบัติ ตามหลักศีลธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ

เนื่องจากทรงตระหนักดีว่าทุกศาสนาล้วนแต่มีหลักคำสั่งสอนที่มุ่งให้ทุกคนเว้นจากความชั่วและทำแต่ ความดีด้วยกันทั้งนั้น

๓) ปริจจาคะ : สละของเล็กเพื่อประโยชน์ที่ใหญ่กว่า

นอกจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินผู้เสียสละแล้ว ได้พระราชทาน พระราชดำรัสชักชวนให้ข้าราชการและประชาชนรู้จักการเสียสละ ซึ่งจะเห็นได้จากความเสียสละ อย่างสูงที่ทรงมีต่อประชาชนและประเทศชาติโดยเสมอมาซึ่งเป็นแบบอย่างที่จะช่วยให้ข้าราชการมีขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความเสียสละตามรอยพระยุคลบาท ดังพระราชดำรัส พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวันเฉลิม พระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ความตอนหนึ่งว่า

“...ทุกคนที่ทำหน้าที่ตามอาชีพของตน หรือทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ อย่างเสียสละ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้น ก็เป็นสิ่งที่เสริมสร้างความดีแก่ประเทศชาติในชั่ว...”

๔) อาชชวะ : ความซื่อตรง

ความซื่อตรงเป็นคุณธรรมอีกประการหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีอยู่อย่างสมบูรณ์ตลอดมา นับตั้งแต่ทรงครองสิริราชสมบัติสืบมาจนถึงปัจจุบัน ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประชาชนและประเทศด้วยความซื่อตรงต่อพระองค์เอง ซื่อตรงต่อหน้าที่ ซื่อตรงต่อประเทศชาติ และซื่อตรงต่อประชาชนมาโดยตลอด ดังพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ความตอนหนึ่งว่า

“...คนเราถ้าพอในความต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้ามีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

๕) มัททวะ : ความอ่อนโยนทั้งกายและใจ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชอัธยาศัยสุภาพอ่อนโยน ทั้งทางพระราชกาย ทางพระราชวาจา และทางพระราชหฤทัยอย่างเพียบพร้อมสมบูรณ์ ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน ไม่ว่าจะเสด็จฯ ไปที่แห่งใด และไม่ว่าจะทรงอยู่ ณ ที่ใดก็ตาม ทรงมีพระราชอัธยาศัย พระอิริยาบถ พระจริยาวัตร พระราชดำรัส และพระราชหฤทัย ประกอบไปด้วยความสุภาพอ่อนโยน นุ่มนวล งดงาม และทรงมีสัมมาคารวะต่อสถานที่ ต่อวัตถุ และต่อบุคคลผู้เจริญด้วยวัยวุฒิ คุณวุฒิ และชาติวุฒิตลอดเวลา

๖) ตปะ : การบำเพ็ญเพื่อให้อกิเลสเบาบาง

บรรดาผู้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาทจะยืนยันเป็นเสียงเดียวกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระวิริยะความเพียรอันแรงกล้า ในอันที่จะสร้างความสงบสุขร่มเย็นให้แก่พสกนิกร พระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ผู้ใกล้ชิดเกือบจะไม่มีเรื่องอื่นใดนอกเหนือไปจากเรื่องของประชาชน เหตุใดประชาชนจึงเป็นทุกข์ ทำอย่างไรประชาชนจึงจะหมดทุกข์ ทำอย่างไรประชาชนจึงจะเป็นสุขและทำอย่างไรประชาชนจึงจะเป็นสุขยิ่งขึ้น

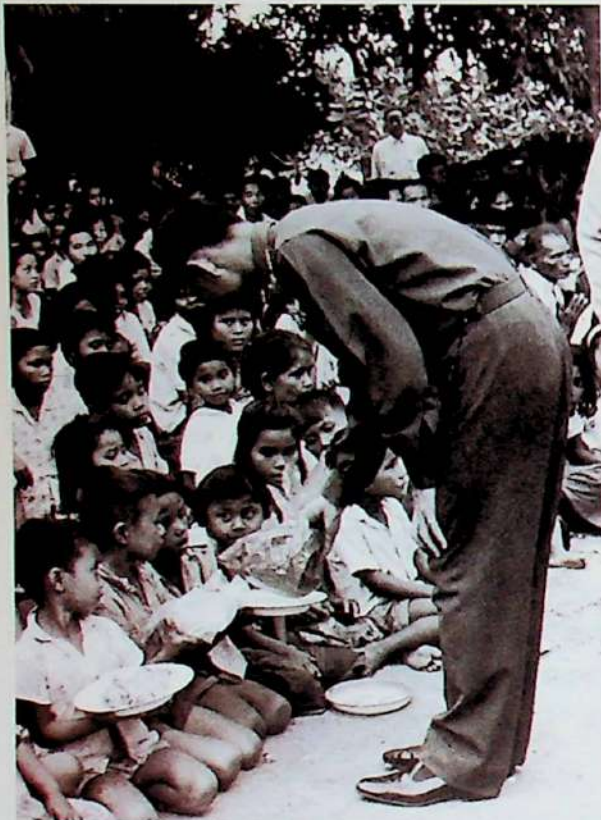
พระวิริยะความเพียรอันแรงกล้านี้แผ่ขยายไปสู่ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดพระยุคลบาทโดยทั่วถึงนับตั้งแต่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ ตลอดจนข้าราชการทหาร ตำรวจ และพลเรือน ผู้ที่มีโอกาสได้เข้าไปในเขตพระราชฐาน จะเห็นได้ว่า กิจการส่วนใหญ่ที่ดำเนินไปนั้น เพื่อสนองพระราชประสงค์เกี่ยวกับการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนทั้งสิ้น

๗) อักโกธะ : ความไม่โกรธ

จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงโกรธแต่ทรงมีน้ำพระทัยประกอบด้วยพระเมตตา และพระมหากรุณาธิคุณ จึงทำให้ทรงเป็นพระมหาษัตริย์ที่เป็นมิ่งขวัญและเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนชาวไทย

การปกครองบ้านเมือง เป็นการปกครองคนหมู่มาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงข่มพระทัยให้สงบเยือกเย็นได้อย่างยอดเยี่ยม จะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาอันยาวนานกว่า

๖๐ ปี ที่ทรงครองราชย์มานี้ ทรงมีแต่น้ำพระทัยอันสุขุมเยือกเย็น เต็มเปี่ยมไปด้วยพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกรอย่างแท้จริง

๘) อวิหิงสา : ความไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

อวิหิงสา ในความหมายโดยทั่วไปคือความไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นเครื่องแสดงออก ซึ่งมีอยู่อย่างเปี่ยมล้นในพระราชอัธยาศัย ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะเห็นได้จากคุณธรรมที่แสดงถึงความไม่เบียดเบียนกัน แต่ให้รักใคร่ปรองดองกันได้แก่ ความสามัคคี ซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยของเรามีความสงบสุข และสามารถนำประเทศให้ตลอดรอดฝั่งได้โดยไม่ตกเป็นทาสของผู้ใด

๙) ชั้นดี : ความอดทน ชั้นดีธรรม

ในการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่าง ๆ แม้จะเหนื่อยยากลำบากสักเพียงใด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระชั้นดีธรรม คือ ความอดทนอดกลั้นอย่างสูงยิ่ง ไม่ว่าจะเสด็จฯ ไปที่แห่งใด จะเป็นในเมือง ในชนบท หรือในถิ่นทุรกันดาร ไม่ว่ามีภัยอันตรายและอุปสรรคมากเพียงใดก็ไม่ทรงหวั่นไหวต่อปัญหาอุปสรรคและความเหนื่อยยากลำบากเลยแม้แต่น้อย ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่พระราชทานแก่คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ ทรงกล่าวถึง “ทางดิสโก้” เมื่อครั้งที่เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรที่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ความว่า

“...ก็เข้าไปในทางที่เรียกได้ว่าล้าลองอย่างมาก ๆ เป็นทางที่เขาเดิน ‘ดิสโก้’ กัน คือที่เดิน ‘ดิสโก้’ นี้เพราะว่ารถมันแกว่งไปแกว่งมาเหมือนเดิน ‘ดิสโก้’ ก็เลยเรียกว่า ‘ทางดิสโก้’ แล่นไปตาม ‘ทางดิสโก้’ นั้นไกลพอสมควร ประมาณสักสองกิโลเมตร ก็ไปถึงที่แห่งหนึ่ง เขาบอกว่าหยุด หยุด ตรงนั้น มีดแล้ว เห็นมีแต่น้า คนที่นำทางก็บอกว่า ‘นึกว่าอยากจะมีมาตรงนี้’ เราก็บอกว่า ‘ไม่ใช่ อยาก

จะมาดูตรงที่เป็นทางน้ำ ที่เหมาะสมกับการทำโครงการ รูปร่างคล้ายๆ เป็นแก่ง' เป็นอันกลับ
กลับมา 'ดิสโก้' อีกสองกิโลเมตร แล้วมาที่หมู่บ้าน เล่นตรงไป แล้วเดินอีกสองร้อยเมตรก็ไปถึงที่
ที่ถูกต้อง และช่างชลประทานเขาก็เห็นว่า เหมาะสมสำหรับทำโครงการ..."

การบำเพ็ญพระราชกรณียกิจ ย่อมเต็มไปด้วยปัญหาและอุปสรรคนานัปการแต่พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงสามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างราบรื่นโดยตลอด ทั้งนี้เป็นเพราะ
พระองค์ทรงมีพระขันติธรรมอย่างสูงยิ่งนั่นเอง ความอดทน จึงเป็นธรรมะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง
สำหรับพระมหากษัตริย์ สมดังพระราชดำรัส ตอนหนึ่ง ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานไว้ว่า

"...อุปสรรคสำคัญของการทำงาน คือ ความท้อถอยและความท้อแท้เกรงต่ออิทธิพลต่างๆ ซึ่ง
เป็นเหตุบั่นทอนความสามารถในตน กับทั้งความเที่ยงตรงต่อหน้าที่อย่างร้ายกาจ จึงต้อง
ระมัดระวังควบคุมสติและรักษาความสุจริตเที่ยงธรรมไว้ให้ได้ตลอดเวลา..."

พระบรมราชาบาทในพิธีพระราชทานกระบี่และปริญญาบัตรแก่นักเรียนนายร้อยตำรวจ
ณ อาคารใหม่ สวนอัมพร ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๒

๑๐) อวิโรธนะ : ความไม่ประพฤติผิดธรรม

อวิโรธนะ คือ การวางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรม ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหว เพราะถ้อยคำ
ดี ร้าย ลาก สักการะ หรืออิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใดๆ สถิตมั่นในธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการ
ปกครอง ตลอดจนธรรมเนียมประเพณีอันดีงามไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาด วิบัติจากธรรมหรือ
อวิโรธนะนั้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิบัติตามขัตติยราชประเพณี ราชจรรยาวัตร นิติศาสตร์
ราชศาสตร์ และราชธรรมทุกประการ โดยไม่มีข้อบกพร่องให้เป็นที่เสื่อมเสียพระเกียรติยศเลย
แม้แต่น้อย จึงนับว่าเป็นบุญอันมหาศาลของประชาชนชาวไทย ที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย และอยู่ได้ร่วม
พระบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริยาธิราชเจ้า ผู้ทรงสถิตมั่นในอวิโรธนธรรม
คือ ความไม่ประพฤติผิดธรรม

ทรงเป็นกลางทางการเมือง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย-
ราชสมบัติ และกระทำพิธีบรมราชาภิเษกตามโบราณขัตติยราชประเพณี ภายใต้ระบอบการปกครอง
แบบประชาธิปไตยของไทย และทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงปฏิบัติหน้าที่ในระบอบประชาธิปไตย
ภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาอย่างต่อเนื่องยืนยาวกว่าครึ่งศตวรรษ ตลอดเวลาดังกล่าว
ทรงดำรงอยู่ในพระคุณธรรมอันประเสริฐ เป็นที่เคารพสักการะและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจสูงสุดของ
ประชาชนไทยได้ ทั้งยังเป็นที่ยอมรับกันว่าทรงเป็นกลางทางการเมือง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
ที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา จะเห็นได้จากพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

“...เราพยายามวางตัวให้เป็นกลางและร่วมมือโดยสันติวิธีกับทุกฝ่าย เพราะเชื่อว่าความเป็นกลางนี้จำเป็นสำหรับเรา ประชาชนบางคนอาจสังกัดกลุ่มการเมืองหรือมีผลประโยชน์ที่ต้องคอยพิทักษ์ป้องกัน แต่คนจำนวนมากไม่มีโอกาสเช่นนั้นเขาไม่สามารถแสดงความรู้สึกของเขาให้ปรากฏชัดเจนได้ เราจึงจะต้องคำนึงถึงคนเหล่านี้ให้มาก...”

จากพระราชอำนาจตามการปฏิบัติ ที่พระมหากษัตริย์จะพระราชทานคำแนะนำ (the right to warn) พระราชอำนาจที่จะทรงได้รับการปรึกษา (the right to be consulted) และพระราชอำนาจที่จะทรงสนับสนุนนโยบายรัฐบาล (the right to encourage) ก็ดำเนินมาด้วยดีโดยตลอดเพราะนักการเมืองและรัฐบาลทุกยุคสมัยต่างมั่นใจในความเป็นกลางของพระองค์ ยิ่งไปกว่านั้น ในภาวะที่ประเทศประสบภาวะวิกฤติการณ์จนรัฐบาลไม่อาจแก้ไขให้ลุล่วงได้แล้ว พระมหากษัตริย์ก็จะทรงแก้ไขวิกฤติการณ์ให้

สำเร็จลุล่วงไปได้เพราะทรงเป็นศูนย์รวมของจิตใจ และความสามัคคีของชนในชาตินั้นเอง

นอกจากความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนต่อความเป็นกลางทางการเมืองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ทรงได้รับการยอมรับอย่างสูงก็คือ ทรงมีพระปรีชาสามารถในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ซึ่งก็ทรงเปิดโอกาสให้ผู้นำทางการเมืองเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเพื่อกราบบังคมทูลรายงานและขอรับพระราชทานคำปรึกษาหารือ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

อยู่เสมอ นอกจากนี้ยังทรงใช้พระราชอำนาจตามโบราณราชประเพณีทั้ง ๓ ประการ คือ พระราชอำนาจที่จะทรงได้รับคำปรึกษา ทรงสนับสนุนให้กำลังใจ และทรงดักเตือนอย่างพอเหมาะพอควรตลอดมา

ทรงช่วยนำชาติบ้านเมืองให้ผ่านพ้นวิกฤติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นที่เคารพสักการะอย่างสูงสุดตามประเพณีไทยที่มีมาแต่โบราณ ทำให้ทรงเป็นขวัญและกำลังใจของประชาชนในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่ประเทศต้องประสบปัญหาทั้งวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคม ประกอบกับความไม่มั่นคงในเสถียรภาพของประเทศอันเนื่องมาจากความผันผวนทางการเมือง ทรงตระหนักดีว่าพระองค์มีพระราชภาระอันหนักในการทรงเป็นมิ่งขวัญหรือศูนย์กลางทางจิตใจของประชาชน เพื่อนำประเทศไทยให้ก้าวเดินไปสู่อนาคตได้อย่างมั่นคงและทรงเป็นผู้แนะนำและแก้ไขปัญหาทางการเมืองการปกครองที่เปี่ยมด้วยพระบารมี ซึ่งจะได้เห็นได้ในยามที่บ้านเมืองเกิดวิกฤติการณ์การเมือง และไม่มีผู้ใดสามารถเข้าแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงใช้พระราชอำนาจอันเกิดจากพระบารมีเข้ามาแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ด้วยพระองค์เอง จนบ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อยอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจะได้เห็นได้ชัดเจนจากช่วงเหตุการณ์วันที่ ๑๔-๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ และเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ คงเป็นประจักษ์พยานในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

๑) เหตุการณ์เมื่อวันที่ ๑๔-๑๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลได้ดำเนินการจับกุมผู้ลี้ภัยชื่อเรียกขานว่ารัฐธรรมนูญจำนวน ๑๓ คน ก่อให้เกิดความไม่พอใจและมีการชุมนุมประท้วง โดยมีนิสิตนักศึกษา และประชาชนโดยทั่วไปจากกลุ่มอาชีพต่างๆ เข้าร่วมขบวนประท้วงด้วยเป็นจำนวนมาก แต่รัฐบาลได้ใช้กำลังปราบปราม ทำให้เกิดความไม่พอใจจนเกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างทหารตำรวจกับผู้ชุมนุม ทำให้มีผู้เสียชีวิตหลายคน และเหตุการณ์ก็ขยายวงกว้างและก่อให้เกิดความสับสน จนเกิดการชุมนุมประท้วงลุกลามเป็นการจลาจล และไม่มีทีท่าว่าจะยุติลงได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้พระบารมี พระเมตตา พระปรีชาญาณ และความจงรักภักดีของประชาชนที่มีต่อพระองค์ ทรงแก้ไขสถานการณ์เลวร้ายนั้นให้ดีขึ้น โดยพระราชทานพระราชดำรัสเตือนสติและปลอบโยนทุกฝ่ายดังความตอนหนึ่งว่า

“...ขอให้ทุกฝ่ายทุกคนจงระงับเหตุแห่งความรุนแรง ด้วยการตั้งสติยับยั้งเพื่อให้ชาติบ้านเมืองคืนสู่สภาพปกติโดยเร็ว..”

“...ขอให้ทางฝ่ายรัฐบาลอย่าได้ทำร้ายนักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชนเป็นอันขาดไม่ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะถูกยั่วโทสะอย่างไร และถึงแม้จะมีการทำร้ายตำรวจ ทหารด้วยมือไม้ หรือแม้แต่ระเบิดขวด ก็ขออย่าได้ทำร้ายตอบ...”

จากเหตุการณ์เกิดปะทะกันขึ้น ประชาชนไม่มีอาวุธที่จะสู้รบกับฝ่ายทหารและตำรวจจึงพากัน
 กรูเข้าไปในสวนจิตรลดา อันเป็นที่ตั้งของพระตำหนักที่ประทับ เพื่อขอพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม
 เป็นที่พึ่งสุดท้าย พระองค์ท่านก็ทรงมีพระเมตตาให้การต้อนรับประชาชนเหล่านั้น ให้หน่วยแพทย์หลวง
 รักษาพยาบาลผู้ได้รับบาดเจ็บ พร้อมกันนั้นก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ นายสัญญา ธรรมศักดิ์
 ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ทรงแต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ เพื่อให้สมาชิกสมัชชาแห่งชาติดำเนินการเลือก
 สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จำนวน ๒๕๙ คน สภานิติบัญญัติแห่งชาติชุดนี้ได้ร่างรัฐธรรมนูญ
 แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗ ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจัดตั้งรัฐบาลใน
 ระบอบประชาธิปไตยในเวลาต่อมา พระเกียรติคุณแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องนี้ยังคงจารึก
 อยู่ในความทรงจำของพสกนิกรชาวไทยเสมอมาจนทุกวันนี้

๒) เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕

สืบเนื่องจากการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ได้ประกาศใช้
 ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๕ ในการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราว และได้จัดตั้งสภานิติบัญญัติ

แห่งชาติขึ้น โดยมีภารกิจหลัก
 ในการร่างรัฐธรรมนูญแห่ง
 ราชอาณาจักรไทย หลังจาก
 ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้แล้ว
 รัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้ง
 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อ
 วันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๕
 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าไม่มี
 พรรคการเมืองใดได้รับเสียง
 ช่างมาก จึงต้องจัดตั้งรัฐบาล
 ผสมและพรรคการเมืองได้
 เลือก พลเอกสุจินดา คราประยูร
 สมาชิก รสช. ขึ้นดำรงตำแหน่ง
 นายกรัฐมนตรีแทนแต่ประชาชน

ทั่วไปไม่พอใจ จึงได้ก่อการประท้วงและเหตุการณ์ได้ลุกลามกลายเป็นเหตุจลาจลเกิดความเสียหาย และ
 มีทีท่าที่จะขยายความเสียหายต่อไปอีกมากมาย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงระงับเหตุการณ์โดยทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้นำทั้งสองฝ่ายเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับพระราชทานพระราชกระแส
 เดือนสติ ญ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ มีใจความสำคัญ
 คือให้คำนึงถึงความปลอดภัยและขวัญของประชาชน ความว่า"...หันหน้าเข้าหากัน ไม่ใช่เผชิญหน้ากัน

เพราะว่าเป็นประเทศของเรา ไม่ใช่ ประเทศของหนึ่งคนสองคน เป็นประเทศของทุกคน...เพียงแต่ว่าจะต้องเอาชนะ แล้วก็ใครจะชนะ ไม่มีทาง อันตรายทั้งนั้น มีแต่แพ้ คือต่างคนต่างแพ้ ผู้ที่เผชิญหน้าก็แพ้ แล้วที่แพ้ที่สุดก็คือประเทศชาติ ประชาชนจะเป็นประชาชนทั้งประเทศ ไม่ใช่ประชาชนเฉพาะในกรุงเทพมหานคร ถ้าสมมติว่า เฉพาะในกรุงเทพมหานครเสียหายไป ประเทศก็เสียหายไปทั้งหมด แล้วก็จะมียุทธวิธีอะไรที่จะชนะตัวว่าชนะ เวลาอยู่บนกองซากปรักหักพัง...”

หลายครั้ง หลายครา บ้านเมืองประสบกับความสับสนวุ่นวาย ด้วยวิกฤติทางสังคมและการเมือง ความรู้ร้อน ชัดแย้ง และการเผชิญหน้ากันระหว่างกลุ่มมีอิทธิพลที่จะขยายตัวมากขึ้น แต่ในที่สุดวิกฤติการณ์นั้นก็สงบลงโดยพลันด้วยเดชพระบารมีมีเพียงพระราชดำรัสให้ทุกสิ่งทุกอย่างจบสิ้นลงด้วยดี ปราบกมัทศจรรัยจะไม่เกิดขึ้นที่ไหนในโลกนี้เว้นแต่ที่ประเทศไทยแห่งนี้ สังคมใดในโลกได้ประจักษ์ในความมหัศจรรย์และกล่าวขานกันมิรู้หยุดด้วยความศรัทธาและยอมรับนับถือ (ประทีปแห่งแผ่นดิน, มนุษย์ มุกข์ประดิษฐ์, ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙, หน้า ๑๗)

การแก้ไขวิกฤติการณ์ทางการเมืองทั้ง ๒ ครั้ง ดังกล่าว เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อในทางการเมืองการปกครองไทย ซึ่งหากไม่ทรงแก้ไขวิกฤติการณ์เหตุการณ์บ้านเมืองก็จะเกิดความสับสนวุ่นวายมากยิ่งขึ้น ประเทศไทยอาจเป็นแดนมิคสัญญี ที่คนไทยต้องต่อสู้กันเองอย่างนองเลือดก็ได้

ทรงส่งเสริมคนดีให้เข้ามาปกครองประเทศ

ตลอดระยะเวลากว่า ๗๐ ปี นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง ทำให้นโยบายการบริหารประเทศขาดความต่อเนื่องและมีการใช้อำนาจอันมิใช่วิถีทางรัฐธรรมนูญเข้าแทรกแซงรัฐบาลโดยการปฏิวัติรัฐประหาร ซึ่งมีสาเหตุจากความไม่มั่นคงภายในคณะรัฐบาล ทั้งนี้ เพราะมีการทุจริต คอร์ปชั่น การขาดความสามัคคีปรองดอง ตลอดจนการหย่อนประสิทธิภาพในการบริหารบ้านเมืองอย่างมีคุณธรรมจนก่อให้เกิดความแตกแยกภายในรัฐบาล ด้วยเหตุนี้การคัดสรรคนดีให้เข้าไปปกครองบ้านเมืองจึงเป็นเสมือนพระบรมราโชบายและหนทางที่จะพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยให้มีประสิทธิภาพและราบรื่น ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานไว้ในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ครั้งที่ ๖ ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยภูมิ ในวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ความตอนหนึ่งว่า

“...สิ่งสำคัญในการปกครองก็คือ ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใคร ทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อยจึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดีให้คนดีได้ปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้...”

“...ที่ไปเห็นมีคนดีมากกว่าคนไม่ดี แต่ว่าคนไม่ดีนั้นเด่น คนไม่ดีนั้นขัดขวางงานได้ง่าย คนไม่ดีนั้นเป็นภัยได้มาก แล้วก็ความไม่ดีนั้นมีอยู่รอบด้าน ความไม่ดีเลยกลายเป็นความดี คือไปเหมือนไปพ้องไปพันกับอิทธิพล ฉะนั้น ความไม่ดีและความดี จึงเป็นอันตรายมาก และเด่นออกมา มาก..เพราะฉะนั้นก็ต้องพยายามที่จะไม่ให้กีดขวางงาน ปล่อยไม่ได้ อย่างไรก็ตามก็ต้องถือว่า ความ เป็นอยู่ของส่วนรวมนี้นี้สำคัญกว่าทุกสิ่งทุกอย่าง...”

คนก วงษ์ตระหง่าน ได้ศึกษาถึงแนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครอง จากพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทในโอกาสต่าง ๆ โดยสรุปหลักการสำคัญ ๆ ในการปกครองตามแนวพระราชดำริไว้ เป็น ๓ ประการ ดังนี้

- ๑) สิ่งที่สำคัญที่สุดในการบริหาร คือ การป้องกันรักษาอธิปไตย การเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ การสร้างและรักษาความสงบสุขของประชาชน
- ๒) การส่งเสริมให้คนดีปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ
- ๓) รูปแบบของรัฐบาลไม่ใช่เรื่องสำคัญ แต่สำคัญที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมาย ตามที่ให้ คำปฏิญาณไว้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีแนวพระราชดำริเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดีเพื่อให้เกิด ความสงบสุขเรียบร้อยต่อประเทศชาติ ดังนี้

- ๑) จะต้องมีสำนึกในการป้องกันชาติ
- ๒) จะต้องมีคุณธรรมเพื่อความสามัคคี ดังนี้
  - ๒.๑ การให้
  - ๒.๒ การมีวาจาดี
  - ๒.๓ การทำประโยชน์แก่กัน
  - ๒.๔ การวางตนอย่างสม่ำเสมอและเหมาะสม
- ๓) จะต้องมีสำนึกในหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง รักชาติ ซื่อสัตย์สุจริต สามัคคี บริสุทธิ์ใจ และเสียสละ
  - ๔) จะต้องนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
  - ๕) จะต้องมีความรู้ ความสามารถและหลักปฏิบัติงาน
    - ๕.๑ ในการปฏิบัติงานให้ตั้งใจทำให้จริง ให้ตรง ให้ตลอด
    - ๕.๒ พิจารณางานด้วยความรู้ ความฉลาด โดยมุ่งให้เข้าใจถึงสาระและประโยชน์ ที่แท้จริงของงานนั้น
    - ๕.๓ เมื่อปฏิบัติงานหนึ่งต้องตั้งใจทำให้เสร็จ โดยปล่อยวางงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับงาน ทั้งหมด

๕.๔ การปฏิบัติงานต้องควบคุมทั้งกายและใจให้สงบหนักแน่น มั่นคงแน่นอนมีสติ และสำรวมรอบคอบ โดยไม่ปล่อยให้ตื่นเต้น หัวใจไหว และฟุ้งซ่าน

แนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครอง ประมวลพระราชดำรัส และพระบรมราโชวาทย่อมเป็นเครื่องแสดงถึงพระปรีชาสามารถ ในการแนะนำและเตือนสติกลุ่มบุคคลต่างๆ อีกทั้งเป็นเครื่องยืนยันว่าทรงส่งเสริมและสนับสนุนคนดีให้ได้เข้ามาปกครองบ้านเมือง และเน้นถึงการควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ

ทรงเป็นศูนย์รวมของความสามัคคีและสมานฉันท์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำรัสเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” อันเป็นพื้นฐานการทำงานในทุกๆ เรื่อง พระราชทานไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

รู้ การรู้แยกแยะสิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ตามสภาพที่เป็นจริงของบ้านเมืองการจะลงมือทำสิ่งใดจะต้องเข้าใจถึงปัญหาและวิธีที่จะแก้ปัญหา

รัก มีความรักที่เข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้น

สามัคคี ควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ การรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่าจึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดี

การที่จะช่วยให้ประเทศชาติ และประชาชนมีความร่มเย็นเป็นปรกติสุข และมีการพัฒนาที่เจริญก้าวหน้า จะต้องอาศัยประชาชนโดยส่วนรวม ร่วมกันปฏิบัติหน้าที่อย่างสอดคล้องกันไม่ใช่อาศัยใครคนใดคนหนึ่งโดยลำพัง คุณลักษณะของความสัมพันธ์นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงถือว่าเป็นคุณลักษณะสำคัญ คือ ความสามัคคี ทรงชี้ให้เห็นว่า ความสามัคคีเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ทั้งส่วนรวมคือประเทศชาติ และแต่ละคนคือประชาชนทุกคนสามารถที่จะมีชีวิตรอดได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ประเทศชาติและประชาชนที่สามารถมีชีวิตอยู่รอดมาได้จนถึงปัจจุบันนี้ก็เพราะความสามัคคีของคนไทยและชาติไทยเป็นสำคัญ ฉะนั้นการดำรงอยู่ของประเทศชาติและประชาชนคงจะเป็นไปได้ยาก ถ้าปราศจากความสามัคคี และการรักษาประเทศชาติให้อยู่รอดมาได้ด้วยความสามัคคีนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือว่าเป็นความดีงามของคนไทยที่ได้ปฏิบัติร่วมกันมา จึงทำให้คนไทยสามารถภาคภูมิใจมีเกียรติ มีผลงาน จนถึงมีความมั่นคง ในทางกลับกันถ้าประเทศชาติไม่สามารถอยู่รอดได้ ประชาชนทุกคนในชาติก็ไม่สามารถที่จะมีสิ่งที่ดีงามที่กล่าวมาได้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทยในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๕๒๐ ว่า

“...บ้านเมืองของเรากำลังต้องการการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมอย่างรีบด่วน ทางที่เราจะช่วยกันได้ก็คือ ผู้ใดมีภาระหน้าที่อันใดอยู่ก็เร่งกระทำให้สำเร็จลุล่วงไปโดยเต็มกำลังความสามารถ ความบริสุทธิ์ใจ และด้วยความปรารถนาดีต่อกัน...ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันสนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของหมู่คณะของตนเอง...”

ความเห็นอกเห็นใจและการสนับสนุนซึ่งกันและกันนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ประชาชนมีความเอื้อเฟื้อต่อกันและยินดีที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อคุณประโยชน์ของส่วนรวม ในที่สุดแต่ละคนก็จะต้องได้รับผลดีจากการเอื้อเฟื้อและช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วย หมายความว่า ทั้งตัวบุคคลแต่ละคน และส่วนรวมต่างได้รับคุณประโยชน์ร่วมกัน ด้วยหลักการของความสามัคคีเช่นนี้ ประโยชน์สุขของบุคคลกับส่วนรวมจะไม่ขัดแย้งกันแต่กลับจะสอดคล้องและส่งเสริมซึ่งกันและกัน ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติก็จะสามารถบรรลุเป้าหมายได้ ด้วยความหมายของความสามัคคี ความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ในชาติบ้านเมืองจะต้องอาศัยความเห็นอกเห็นใจ การสนับสนุนซึ่งกันและกันของประชาชนด้วยความเอื้อเฟื้อต่อกัน อันจะก่อให้เกิด ความสามานฉันท์ ของคนในชาติและทำให้เกิดพลังสำคัญที่จะรักษาชาติบ้านเมืองให้อยู่รอดตลอดไป ดังพระราชดำรัสในการเสด็จออกมหาสมาคมในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ ความตอนหนึ่งว่า

“...ความสามัคคีนี้ เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งหมู่ชนที่อยู่ร่วมกันจำเป็นต้องมี ต้องถนอมรักษา และต้องนำมาใช้อยู่สม่ำเสมอ... ถ้าแต่ละฝ่ายเข้ามาร่วมกันทำงานด้วยความตั้งใจดี ด้วยความรู้ความสามารถด้วยความฉลาดมีเหตุผล และด้วยความคิดที่สร้างสรรค์ งานก็จะสำเร็จผลสมบูรณ์งดงามตามประสงค์ทุกอย่าง...”

● บทสรุป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช นับเป็นพระมหากษัตริย์ของไทยที่ทรงปฏิบัติหน้าที่พระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาอย่างต่อเนื่อง ทรงดำรงอยู่ในทศพิธราชธรรม เป็นที่เคารพสักการะและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจสูงสุดของประชาชนชาวไทยได้ ทั้งยังเป็นที่ยอมรับกันว่า ทรงเป็นกลางทางการเมือง ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยดังกล่าวทำให้ชาวไทยนับตั้งแต่ประชาชนโดยทั่วไป กระทั่งถึงผู้นำทางการเมืองของประเทศในแต่ละสมัยจะยึดถือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นหลักสูงสุดในทางการเมืองการปกครองของประเทศ ทรงมีพระราชอำนาจเฉพาะพระองค์ ยิ่งไปกว่าที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ และเมื่อมีเหตุการณ์คับขันหรือเกิดความขัดแย้งรุนแรงทางการเมืองเกินกว่าที่ผู้ใดจะแก้ไขได้ ก็ทรงใช้พระราชอำนาจดังกล่าวช่วยนำชาติบ้านเมืองให้ผ่านพ้นภาวะวิกฤติได้ ทุกครั้งอย่างเป็นที่อัศจรรย์

บาทบาทและพระราชอำนาจในทางการเมืองการปกครองมิได้มีจำกัดอยู่เพียงตามแบบแผนพิธีการเท่าที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่เป็นพระราชอำนาจที่เกิดขึ้นจริงเฉพาะพระองค์ และได้ทรงนำมาใช้เพื่อประโยชน์ของชาติบ้านเมืองและมหาชนชาวไทยอย่างพอเหมาะพอดีตามควรแก่สถานการณ์อย่างสม่ำเสมอ นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยจรรโลงสถานะอันมั่นคงของชาติตามครรลองประชาธิปไตยและเป็นรากฐานค้ำจุนให้พัฒนาการเมืองการปกครองของชาติมาทุกยุคสมัย สมดังคำกล่าวที่ว่า พระบารมีและพระบรมเดชานุภาพทางการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่นำพาประเทศไทยให้ล่วงพ้นวิกฤติการณ์และเจริญรุดหน้าสู่ปัจจุบันสมัยมาได้ อย่างต่อเนื่อง มั่นคง มีศักดิ์ศรี และสง่างาม

บรรณานุกรม

- กนก วงษ์ตระหง่าน, แนวพระราชดำริด้านการเมืองการปกครองของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (สถาบันไทยศึกษาและฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑)
- ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๕, สำนักพระราชเลขานุการ
- การทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา พระมหากษัตริย์คุณในการพระราชทานความเป็นธรรม และการพระราชทาน ภัยไทย, สำนักเลขานุการคณะรัฐมนตรี., พ.ศ. ๒๕๓๙
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชกับการปกครองไทย, กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, พ.ศ. ๒๕๓๙
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับรัฐสภา, สำนักเลขานุการวุฒิสภา, พ.ศ. ๒๕๓๙
- มบุญ มุกข์ประดิษฐ์, ประทีปแห่งแผ่นดิน, พ.ศ. ๒๕๓๙
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐
- ประมวลพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒, กรมประชาสัมพันธ์, พ.ศ. ๒๕๔๒
- พระเจ้าแผ่นดิน, กรมประชาสัมพันธ์, พ.ศ. ๒๕๔๒
- รังสฤษฎ์ บุญชโล, พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ รัชกาลที่ ๙, พ.ศ. ๒๕๔๒
- สารานุกรมไทย ฉบับกาญจนาภิเษก, โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, พ.ศ. ๒๕๔๒

การบริหารงานแบบบูรณาการ เพื่อการแก้ไขปัญหาของชาติ ด้านการบริหารงาน

ระบบราชการเป็นกลไกที่รัฐใช้ในการบริหารจัดการ ควบคุม ดูแล เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือที่เรียกว่า ข้าราชการ ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ และรับผิดชอบงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบราชการไทยที่ผ่านมา ยังคงยึดถือโครงสร้างและกระบวนการอย่างที่เคยเป็นมา ยังคงยึดถือโครงสร้างการบริหารที่มีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และในระยะต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนระบบ การปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงได้มีการปรับโครงสร้าง การปกครองแผ่นดินออกเป็นการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางมี กระทรวงและกรมเป็นศูนย์สั่งการ ไม่มีการปรับเปลี่ยนในระดับ รากฐานมากนัก มุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อระเบียบปฏิบัติมากกว่า ยุทธศาสตร์และการบรรลุผล ไม่ได้ตอบสนองความต้องการและ พยายามสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนเป็นหลัก ขาดระบบการ ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานอย่างจริงจัง และจากการที่ ระบบราชการไทยมีข้าราชการเป็นจำนวนมาก จึงทำให้กลายเป็น องค์กรขนาดใหญ่ จากความใหญ่โตนี้เองทำให้เกิดปัญหามากมาย ตามมา

● สภาพปัญหาของการบริหารราชการที่ผ่านมา

ระบบการบริหารราชการได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ถึงความล่าช้าในการดำเนินงาน เมื่อองค์กร ราชการมีอายุเพิ่มมากขึ้น ก็จะมีขนาดที่ขยายใหญ่โดยธรรมชาติ มีการแบ่งโครงสร้างและบทบาท ภาระหน้าที่ซับซ้อนมากขึ้น มีกฎระเบียบมากขึ้นเพื่อให้สามารถกำกับ ดูแล และควบคุมการปฏิบัติงาน ราชการและเจ้าหน้าที่ได้อย่างทั่วถึง ทำให้มีสายการบังคับบัญชายาว มีการกำกับดูแลกันหลายชั้นเพื่อ ให้การดำเนินงานมีความรัดกุมและป้องกันการทุจริต ส่งผลให้การทำงานของหน่วยราชการมีขั้นตอนมาก ล่าช้า และทำให้เกิดความสิ้นเปลือง การดำเนินงานแก้ไขปัญหาของประชาชนเป็นไปด้วยความล่าช้า

โดยเฉพาะระบบงบประมาณ ซึ่งเป็นระบบการจัดทำแผนและงบประมาณล่วงหน้า บางครั้งทำให้การแก้ไขปัญหามุ่งตรงจุดและล่าช้าไม่ทันกับความต้องการของประชาชน บางครั้งทำให้ปัญหาเล็กๆ กลายเป็นปัญหาใหญ่ได้

สำหรับการกำหนดบทบาทหน้าที่ของส่วนราชการต่าง ๆ นั้น ไม่ชัดเจนทำให้มีการกิจซ้ำซ้อนกันเป็นอย่างมากและมีลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดแผนงานเชื่อมโยงในลักษณะบูรณาการ ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนทั้งพื้นที่ดำเนินการและราษฎรผู้รับผลประโยชน์ ซึ่งนับเป็นการสูญเสียทรัพยากรของประเทศโดยรวม รวมทั้งทำให้การพัฒนาขาดประสิทธิภาพและไม่มีประสิทธิผล

นอกจากนี้ ในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มักจะใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ โดยละเลยเทคโนโลยีพื้นบ้าน หรือบางครั้งนำเทคโนโลยีที่ยากเกินไปสำหรับประชาชน หรือเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ แทนที่จะได้ประโยชน์กลับไป กลับซ้ำเติมให้เกิดความยุ่งยากมากขึ้นหรือบางครั้งนำเทคโนโลยีที่เกินความจำเป็นมาใช้ ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณ และระบบราชการไม่ค่อยสนใจที่จะนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน เน้นแต่การใช้บุคลากร ซึ่งการไม่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าของงานและไร้ประสิทธิภาพ

การปฏิบัติราชการในหลายเรื่อง ส่วนราชการเน้นการดำเนินการโดยใช้ปัจจัยการผลิตมาก หลังจากได้ดำเนินการแล้วก็ถือว่าการดำเนินงานนั้น ๆ แล้วเสร็จ ไม่ได้ติดตามถึงผลของการปฏิบัติงานว่าประชาชนได้รับประโยชน์อย่างไร มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือไม่ ซึ่งมีหลายๆ โครงการเมื่อดำเนินการแล้วเสร็จ แต่ประชาชนไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร เพราะส่วนราชการขาดการติดตามถึงผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ได้ดำเนินโครงการไปแล้ว

ตลอดระยะเวลากว่า ๕๐ ปี ของการทรงงานเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของกฎระเบียบ และเงื่อนไขการดำเนินงานในระบบราชการของหน่วยราชการที่ไม่สามารถดำเนินการสนองพระราชดำริในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริบางโครงการได้ และเพื่อให้การดำเนินงานช่วยเหลือราษฎรเป็นไปอย่างรวดเร็ว ไม่ซ้ำซ้อน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการพร้อมกับได้ทรงทำเป็นตัวอย่างโดยผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อให้ส่วนราชการและประชาชนที่สนใจได้เข้ามาศึกษาและนำไปปฏิบัติ

● แนวพระราชดำรินในการแก้ไขปัญหาด้านการบริหาร

๑) ทรงเป็นแบบอย่างในการบริหารงานโดยการวางแผนร่วมกันอย่างมีระบบ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาอย่างเรียบง่ายและเป็นขั้นตอนอย่างรัดกุม ทรงเน้นให้เห็นถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานที่เกิดจากการวางแผนอย่างรอบคอบและเป็นระบบ โดยทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่างเพื่อเป็นการยืนยันว่าวิธีการเหล่านี้สามารถปฏิบัติและได้ผลอย่างแท้จริง

โดยลำดับแรกนั้น จะทรงเตรียมทำการบ้านมาก่อน โดยการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ที่จะเสด็จฯ ไปก่อนทุกครั้ง ทั้งจากเอกสารของหน่วยงานต่างๆ และจากแผนที่ที่มีอยู่ เพื่อให้ทราบถึงสภาพท้องถิ่นนั้นๆ เพราะการพัฒนานั้นจะต้องรู้จักภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ยังทรงได้รับข้อมูลจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ เช่น ภาพถ่ายดาวเทียม ระบบเครือข่ายสารสนเทศ

รายการทางวิทยุ และคลื่นวิทยุสมัครเล่น สิ่งเหล่านี้คือ ข้อมูลพื้นฐานที่ทรงรับทราบถึงสภาพความเป็นจริงและความเดือดร้อนที่ราษฎรกำลังประสบอยู่

เมื่อเสด็จฯ ถึงพื้นที่นั้น จะทรงตรวจสอบข้อมูลในพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง ทรงมีข้อมูลพื้นฐานที่เขียนไว้เป็นลายพระหัตถ์อยู่ในแผนที่ด้วยดินสอพร้อมกล้องถ่ายรูปและวิทยุ ซึ่งนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนาได้เล่าว่า “...ทรงเช็กโดยละเอียด ๔๐๐ เมตร ไปข้างหน้าแล้วซ้ายเจอลำธารหรือเปล่า เพราะฉะนั้นคนที่ตอบถูกต้อง ต้องเป็นคนแก่ๆ ซึ่งรู้จักภูมิประเทศนั้นดี...” (สุเมธ, หน้า ๒๓) เมื่อทรงได้รับข้อมูลจากราษฎรแล้ว จะทรงเช็กข้อมูลซ้ำจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นต้นที่ต้องทรงตรวจสอบเช่นนี้เพราะว่า “...ข้อมูลราชการนี้จะผิดแผกแตกต่างกัน รู้สึกว่าจะเป็นการเตือนฝ่ายราชการด้วยว่าข้อมูลจริงๆ เป็นอย่างนั้น...” (สุเมธ, หน้า ๒๔) วิธีการทรงงานในลักษณะเช่นนี้เป็นวิธีการทำโครงการที่ทันสมัยที่สุด ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญกับการระดมสติปัญญาการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการที่มีผลกระทบต่อส่วนได้ส่วนเสียของชุมชนตั้งแต่เริ่มโครงการ ทรงหลีกเลี่ยงในการที่จะเข้าไปสร้างปัญหาความเดือดร้อนให้คนกลุ่มหนึ่งโดยสร้างความสะดวกสบายและผลประโยชน์ให้คนอีกกลุ่มหนึ่ง ไม่ว่าพื้นที่ดังกล่าวจะมีความเหมาะสมทางด้านเทคนิคและวิชาการตลอดจนจะก่อประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมประการใดก็ตาม ด้วยทรงเห็นว่าโครงการนั้น ๆ ควรเป็นมติของชุมชนนั้น ซึ่งวิธีการนี้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริคือประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นเองเป็นผู้กำหนดวิถีทางของตนเอง

หากวิเคราะห์ถึงการดำเนินงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแล้วจะเห็นได้ชัดว่า ทรงใช้หลักของการทำประชาพิจารณ์ หรือ Public Hearing ซึ่งเป็นหลักที่ทรงใช้มานานนับเป็นเวลาหลายสิบปีก่อนที่จะเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและเริ่มกระทำกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบันนี้ นายสุเมธฯ เล่าถึงวิธีการที่ทรงทำประชาพิจารณ์ว่า "...เมื่อประทับแล้วและประชาชนล้อมรอบพระองค์จะทรงหยิบแผนที่ขึ้นมาและรับสั่งถึงปัญหาของประชาชนเหล่านั้น จะทรงหาหนทางแก้ไข แต่เมื่อทำอย่างนี้แล้วปรากฏว่าคนกลุ่มหนึ่งได้รับประโยชน์นั้นมีมากกว่า จะทรงจัดการพูดคุยก่อนเลยว่า คนที่ได้ประโยชน์นี้จะช่วยเหลือคนที่ไม่ได้ประโยชน์อย่างไร คนที่ไม่ได้ประโยชน์คือใคร เช่น บึงเอิญที่ดินของเขาถูกน้ำท่วมในกรณีของการทำเขื่อน คนที่ได้รับน้ำเต็มทีนั้นจะต้องไปจนเจือผลประโยชน์ให้อีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งได้ผลกระทบอย่างไร เจรจาสำเร็จแล้ว ประชาพิจารณ์ยังไม่จบยังไม่ครบองค์คร เมื่อประชาชนตกลงกันได้ก็จะทรง

เหลียวกลับมาที่ฝ่ายราชการ รับสั่งกับฝ่ายราชการว่าประชาชนต้องการอย่างนี้ แล้วทางราชการพร้อมที่จะดำเนินการหรือไม่ เมื่อฝ่ายราชการบอกว่าพร้อม เรียบร้อยแล้ว ก็จะทรงเหลียวกลับมาที่สำนักงาน กปร. ...”

ดังนั้น เมื่อทรงได้ข้อมูลจากวิธีการดังกล่าวแล้ว จะทรงวิเคราะห์ว่า เมื่อดำเนินการแล้วจะได้ประโยชน์อย่างไร คำนึงกับการลงทุนหรือไม่ อย่างไร แต่ทรงเน้นย้ำอยู่เสมอว่า พระราชดำริของพระองค์เป็นเพียงข้อเสนอแนะเท่านั้น หากผู้รู้ หรือนักวิชาการเห็นว่าไม่เหมาะสมด้วยประการใด สามารถทักท้วงแก้ไขในการประชุมปรึกษาหารือได้ตลอดเวลา เพื่อให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสอดคล้องกับนโยบายของประเทศ ทั้งนี้ หากโครงการใดได้ผลดีก็จะนำหลักการไปทดลองใช้ในภูมิภาคอื่นๆ ที่มีลักษณะปัญหาคล้ายคลึงกันต่อไป และเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหา หรือผลเสียหายติดตามมา

การค้นคว้าวิธีการแก้ไขปัญหาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในระยะแรกสะท้อนออกมาในรูปของโครงการส่วนพระองค์ต่างๆ ซึ่งได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้นักวิชาการนำไปศึกษาทดลอง โดยถ่ายทอดออกมาในรูปของโครงการตามพระราชประสงค์ โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา และโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการเกษตร เพราะทรงเห็นว่าราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นเกษตรกรที่อยู่ในท้องถิ่นต่างๆ

นอกจากนี้ ได้พระราชทานพระราชดำริในการจัดตั้ง มูลนิธิชัยพัฒนา ขึ้น “...ราชการนั้นไม่ได้คิดวันนี้แล้วทำวันนี้ได้ จะต้องวางฎีกา กว่าจะเบิกเงินทองได้ต้องใช้เวลา มีพระราชประสงค์ที่จะมีระบบที่คิดวันนี้และทำเดี๋ยวนี้เลย...” (สุเมธ, หน้า ๗๕) และ “...เรื่องการพัฒนาประเทศเพื่อขจัด

ความทุกข์ยากนั้น เป็นเหมือนการทำสงคราม ทำสงครามเพื่อนำไปสู่ชัยชนะ..."(สุเมธ, หน้า ๗๖) ดังนั้น วัตถุประสงค์ของมูลนิธิฯ จึงเป็นการช่วยเหลือและสนับสนุนงานพัฒนาของรัฐบาลให้สามารถช่วยเหลือผู้ยากไร้ได้อย่างรวดเร็ว เน้นการสนับสนุน ส่งเสริม และประสานการดำเนินงานโครงการต่างๆ ให้เกิดความสมบูรณ์ สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วสอดคล้องกับสถานการณ์ โดยทรงดำรงตำแหน่ง นายกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิฯ ด้วยพระองค์เอง

เมื่อการดำเนินงานโครงการผ่านไปได้ระยะหนึ่ง จะทรงให้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ เพื่อรับทราบถึงความก้าวหน้าหรือผลกระทบต่างๆ หากมีปัญหาเกิดขึ้นจะได้แก้ไขปรับปรุงงาน และหากมีโอกาสดีๆ กลับไปยังพื้นที่นั้นหรือเมื่อเสด็จฯ แปรพระราชฐาน ณ พระตำหนักในภูมิภาคต่างๆ จะทอดพระเนตรความก้าวหน้าในการดำเนินงาน หากมีปัญหาหรืออุปสรรคเกิดขึ้น ก็จะทรงชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไป สำหรับโครงการใดที่ประสบผลดี ก็ให้ขยายผลการดำเนินงานนั้นไปสู่ประชาชนได้ แต่หากมีข้อผิดพลาด หรือล้มเหลวไม่ทรงถือว่าเป็นเรื่องผิด แต่ให้ถือว่าเรื่องดังกล่าวเป็นบทเรียน เพื่อจะได้ไม่ทำซ้ำอีก ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า "...การศึกษาใดๆ ก็ตามจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขอให้บันทึกรายละเอียดไว้เพื่อจะได้เป็นข้อมูลให้ผู้อื่นได้รับทราบด้วย หากการทดลองนั้นจบสิ้นลง และทำให้ทราบว่าไม่สามารถดำเนินการได้นั้น ก็ถือว่าการศึกษาดทดลองประสบความสำเร็จแล้วเช่นกัน เพราะทำให้ทราบว่าการทำงานเช่นนั้นดำเนินการไม่ได้ และจะได้ไม่ทำการศึกษาก่อน..."

สุดท้ายจึงมีการสรุปผลการดำเนินงานทั้งหมดด้วยพระองค์เอง เพื่อรับทราบทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวที่เกิดขึ้นจากราษฎรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่นำไปสู่การกำหนดแผนการดำเนินงานในขั้นต่อไป ดังพระราชดำรัสที่ว่า "...มีคนบอกว่าโครงการพระราชดำริแต่ละโครงการต้องไม่ได้ข้อนี้ เป็นความคิดที่ผิดหรือเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้องนักเพราะหากโครงการพระราชดำริแต่ละโครงการไม่ได้เมืองไทยไม่เจริญ..." พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคล ในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันเสาร์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๖

ทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของการใช้กระบวนการบริหารในการจัดทำแผนอย่างบูรณาการและมีระบบใช้กลยุทธ์อย่างชาญฉลาดในการดำเนินการแต่ละขั้นตอน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชน เป็นการดำเนินงานแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทรงหาวิธีการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการคน เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่หน่วยราชการและประชาชน ทรงยอมรับในสิ่งที่ผิดพลาดนั้นๆ ไม่ทรงหยุดนิ่งในการค้นหาวิธีการที่จะพัฒนางานของพระองค์ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวไทย

๒) การบริหารจัดการแบบบูรณาการ

ปัญหาหลักของชนบทไทย ก็คือ ปัญหาความยากจนของราษฎร ซึ่งมีอาจแก้ไขได้ด้วยการแก้ไขในปัจจัยเดียว เพราะปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นจากหลายปัจจัย การแก้ไขจึงจำเป็นต้องดำเนินการพร้อมกันในทุกๆ ด้าน โดยอาศัยวิชาการที่หลากหลายมาแก้ไขปัญหาร่วมกันแบบสหวิทยาการ

ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนา ให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพ มีความต่อเนื่องและตอบสนองความต้องการของราษฎรได้ตรงจุด แนวความคิดดังกล่าว คือ การบูรณาการ หมายถึง การนำส่วนที่แยก ๆ กัน มารวมกันเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของประเทศชาติที่มีอยู่มากมายนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนและเบ็ดเสร็จในขั้นตอนเดียว การแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีการบูรณาการ จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อประสานความร่วมมือ นับตั้งแต่การร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหา ร่วมกันกำหนดแผนงาน ร่วมกันปฏิบัติ และร่วมกันประเมินผลการทำงาน ซึ่งในเรื่องดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นย้ำให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันทำ จะเป็นใครก็ได้ที่จะทำ เพียงแต่ขอให้ทำจริง เพื่อให้ผลของการดำเนินงานตกถึงประชาชนที่ยากไร้อย่างแท้จริง

ทรงแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างถึงวิธีการทำงานแบบบูรณาการ คือ การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่กระจายอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศที่ถือเป็นตัวแทนของ

ความแตกต่างทางภูมิประเทศและภูมิสังคม ดังพระราชดำริสตอนหนึ่งว่า “...พื้นที่ของศูนย์ศึกษา
 ทุกแห่งก็คือ การย่อส่วนภูมิประเทศของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน แล้วทำการศึกษา
 การพัฒนาด้านเกษตรกรรมสาขาต่าง ๆ...” จำนวน ๖ ศูนย์ คือ

- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี

จุดประสงค์หนึ่งในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนา คือ แนวทางการพัฒนาแบบบูรณาการ จะเห็นได้จากการนำหน่วยงานต่างกอง ต่างกรม ต่างกระทรวงมาทำงานเป็นคณะร่วมกัน แลกเปลี่ยน แนวความคิด ประสบการณ์ซึ่งกันละกัน เป็นการผสมผสานความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเพื่อประชาชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของราษฎรเป็นหลัก

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการผนึกกำลัง หรือระดมกำลังของหน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปดำเนินการ แก้ไขปัญหาและพัฒนาด้วยความพร้อมเพรียงกัน เดินไปพร้อมกัน ทั้งหน่วยงานของรัฐและประชาชน

ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าร่วมดำเนินการภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงมีอาจดำเนินงานในลักษณะ ต่างคนต่างทำ ได้ ดังพระราชดำรัส ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ เกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “...กรมกองต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตประชาชนทุกด้านของการพัฒนา สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปรองดองกัน ประสานงานกัน...”

นอกจากการประสานการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจ จากส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับการทำงานแบบบูรณาการ คือ การ คิดตามคูแล คอยแก้ไข ตรวจสอบและปรับปรุงวิธีการอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในส่วนของการบริหาร การ จัดการและการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความผสมกลมกลืน และจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นสู่ เป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานนั้น จะส่งผลให้ ราษฎรผู้รับผลของการพัฒนาเกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การดำเนินการด้วยตนเอง เกิดการพึ่งพาตนเอง และเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สุด

ศูนย์ศึกษาการพัฒนา : การทำงานแบบบูรณาการตามแนวพระราชดำริ

- ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จสำหรับเกษตรกร (One Stop Services for Farmers) ที่ไม่มีใคร ทำมาก่อน นับเป็นมิติใหม่ของการบริหารงาน ซึ่งนำเอาแผนงานของส่วนราชการต่าง ๆ มาประสานกัน ให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรมากที่สุด ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...เป็นการสาธิตการพัฒนา เบ็ดเสร็จ หมายถึงว่าทุกสิ่งทุกอย่างทุกด้านของชีวิตประชาชนที่จะหาเลี้ยงชีพในท้องที่ จะทำอย่างไร และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่ จะสามารถที่จะหาวิธีการจะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ...” มีการ ศึกษา ทดลอง และสาธิตให้เกษตรกรได้เห็นถึงความสำเร็จและสามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่ดินของ ตนเองได้

วิธีการเช่นนี้ เป็นการอำนวยความสะดวกแก่เกษตรกร เป็นการประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย ในการเดินทางไปขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ สามารถขอรับบริการตั้งแต่พื้นที่ด้านการเกษตร ด้านการจัดทำน้ำ เมล็ดพันธุ์พืช การตลาด และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับวงจรชีวิตและประกอบอาชีพ ตลอดจนการฝึกอบรม โดยเสียเวลาเพียงครั้งเดียว ณ ที่แห่งเดียว ประชาชนเข้ามาใช้บริการและสามารถติดต่อได้ทั้ง กรมชลประทาน กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร และงานอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นต้น

นอกจากนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ยังมีลักษณะเป็น พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต เมื่อผู้สนใจ เข้าไปศึกษาดูงานก็จะมีให้ดูได้ทุกอย่าง เกษตรกรจะได้รับความรู้รอบด้าน สะดวก รวดเร็ว เปรียบเสมือน ชมทรัพย์ทางปัญญา ที่รวบรวมสรรพวิชาการในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเป็นรากฐานสำคัญของการ ดำรงชีวิต ซึ่งนำไปสู่การได้รับประโยชน์สูงสุด ดังพระราชดำรัสความว่า "...ศูนย์ศึกษานี้เป็นคล้ายๆ พิพิธภัณฑ์ใหญ่ที่มีชีวิต ที่ใครๆ จะมาคว่ำทำอะไรงัน..."

- การบริหารงานอย่างมีเอกภาพ (Single Management) ศูนย์ศึกษาการพัฒนา เป็นตัวอย่าง ที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่องของการบริหารงานอย่างมีเอกภาพ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ที่มาจากต่างกอง ต่างกรม ต่างกระทรวง เมื่อเข้ามาทำงานอยู่ในศูนย์ศึกษาการพัฒนา แล้ว ให้ถือว่าทุกคนเป็นเจ้าของศูนย์ศึกษาการพัฒนา ไม่มีการแบ่งแยกหน่วยงาน เปรียบเสมือนสวมหมวกใบเดียวกัน แต่มีการแบ่ง หน้าที่การดำเนินงานกันอย่างชัดเจน ทุกคนรับทราบถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง มีการจัดสรร งบประมาณในการดำเนินงานที่ไม่ซ้ำซ้อน ทำให้เกิดการประหยัดและลดงบประมาณในการดำเนินงาน ให้น้อยลง แต่ยังคงมีประสิทธิภาพและได้ประโยชน์อย่างเต็มที่ เพราะมีแผนงานที่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ที่ประสานสอดคล้องกันเป็นอย่างดี แนวทางการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนา จึงเน้น การประสานงาน ประสานแผน และการจัดการระหว่างกรม กอง และส่วนราชการต่างๆ ให้เกิดเป็นจริงขึ้น

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นสถานที่ที่ข้าราชการต่างหน่วยงานได้เข้ามาฝึกและเรียนรู้ วิธีการทำงานร่วมกัน เกิดความสามัคคีธรรม ได้รู้จักการ รู้ รัก สามัคคี เป็นการทลายกำแพง อคติ ความตียดที่ส่วนราชการมักคิดว่าตัวเองเป็นเจ้าของ หรือต่างคนต่างทำ แยกส่วนการทำงานอย่าง เป็นเอกเทศ ประสานงานกันได้ยาก ดังพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๑ ความว่า "...อันนี้ ก็เป็นประโยชน์อย่างหนึ่งที่จะได้จากกิจการศูนย์ศึกษาการพัฒนา คือ เป็นการทำอะไรของฝ่ายหนึ่ง และทำให้ฝ่ายอื่นได้เข้าใจว่าคนอื่นเขาทำอะไรกัน เรียกว่าเป็นการทำให้เจ้าหน้าที่ด้านพัฒนาได้มี การร่วมมือสอดคล้องกัน..." การจัดรูปแบบการบริหารศูนย์ฯ โดยไม่มีหน่วยงานใดเป็นเจ้าของ หากแต่ร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อให้ผลประโยชน์ตกอยู่แก่ประชาชนตามแนวพระราชดำรินั้น เป็นปรัชญาการทำงานแนวใหม่ ที่ยังไม่เคยมีปรากฏมาก่อนในประวัติการบริหารราชการแผ่นดินไทย

สิ่งสุดท้ายที่จะได้รับจากการบริหารงานอย่างเป็นเอกภาพนี้ คือ ความสัมฤทธิ์ของผลงานที่เกิดจากแผนงานที่ได้จากพลังของการร่วมกันคิดร่วมกันทำ

- การพัฒนาแบบผสมผสาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนา เป็นตัวอย่างที่ดีของแนวคิดแบบสหวิทยาการ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพื้นที่นั้นๆ เป็นแบบจำลองของพื้นที่และรูปแบบการพัฒนาที่ควรจะเป็นตัวอย่างว่าในพื้นที่ลักษณะหนึ่งๆ จะสามารถใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ได้อย่างไรโดยวิธีใดบ้าง มิใช่การพัฒนาเฉพาะทางใดทางหนึ่งแต่พยายามใช้ความรู้จากสาขาที่สุด แต่ละสาขาให้ประโยชน์เกื้อหนุนกับการพัฒนาสาขาอื่นๆ และระบบของศูนย์ศึกษา ควรเป็นการผสมผสานไม่เพียง

เฉพาะเรื่องความรู้เท่านั้น แต่มีการผสมผสานการดำเนินงานและการบริหารที่เป็นระบบด้วย เช่น การแนะนำและสาธิตให้ราษฎรรู้จักทฤษฎีใหม่ โดยได้รับความรู้จากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน แนะนำในเรื่องการปรับปรุงดินให้เหมาะสม กรมชลประทานแนะนำในเรื่องแหล่งน้ำให้พอเพียงแก่การเพาะปลูก กรมวิชาการเกษตรแนะนำการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ซึ่งเจ้าหน้าที่ของกรมต่างๆ จะต้องมีการทำหน้าที่ประสานและสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ราษฎรมากที่สุด

นอกจากนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ควรเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างคน ๓ กลุ่มคือ นักวิชาการ นักปฏิบัติ และประชาชน เป็นแหล่งผสมผสานวิชาการและการปฏิบัติ เป็นแหล่งความรู้ของราษฎร และเป็นแหล่งศึกษา เรียนรู้วิธีการทำงาน การทดลองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนถ่ายทอดประสบการณ์และแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังพระราชดำรัสความว่า “...ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรมกอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านทางการส่งเสริมการศึกษามายู่ด้วยกัน ก็หมายความว่าประชาชนซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่

จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้านก็หมายถึงที่สำคัญปลายทางคือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์และค้นทางของผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์...”

- ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และการพัฒนาด้านเกษตรกรรม เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านต่างๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ดังพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ตอนหนึ่งว่า “...จุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่ สภาพพื้นฟ้าอากาศ และประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ กันก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน...”

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ จึงเปรียบเสมือน ต้นแบบของความสำเร็จ ที่จะเป็นแนวทาง และตัวอย่างของผลสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่น ๆ โดยรอบได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ ซึ่งแนวทางนั้นจะต้องเป็น สิ่งที่ประชาชนและเกษตรกรทำตามตัวอย่างนั้นได้โดยง่าย มีเทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ ภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และจะต้องไม่เกินกำลังความสามารถในการ ลงทุนด้วย

ในขณะที่เดียวกันก็มีผลจากการศึกษาทดลองที่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่มีคุณประโยชน์ในฐานะ ตัวอย่างที่ไม่ควรทำตาม ดังพระราชดำรัสความว่า “...เมื่อ ดำเนินการทดลองเป็นผลสำเร็จแล้ว จึงจัดแสดงสาธิต ผลการทดลองวิจัยภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนา ในทำนอง พิพิธภัณฑท์วิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นการยืนยันว่า งานศึกษาการ พัฒนาทุกงานที่สาธิตให้ประชาชนนั้น สามารถนำไปปฏิบัติ ได้จริง...”

นอกจากนี้ ยังมีการพิจารณานำภูมิปัญญาท้องถิ่นอัน ทรงคุณค่าที่มีอยู่ดั้งเดิมมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อที่เกษตรกร จะได้นำไปเป็นต้นแบบและแนวทางในการประกอบอาชีพที่ เหมาะสม เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังพระราชดำรัสความว่า “...เป็นศูนย์ฯ หรือเป็นที่แห่งหนึ่ง ที่รวมการศึกษา เพื่อคว่าทำอย่างไรจะพัฒนาได้ผล...”

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึง เป็นการพัฒนารูปแบบระบบการบริหารที่ก่อให้เกิดประโยชน์ สูงสุดแก่ประชาชนและหน่วยงานราชการ เป็นตัวอย่างแห่งความ สำเร็จ ทั้งในด้านการบริหารราชการแผ่นดินที่รวมเอากิจกรรม ต่าง ๆ ของหลายหน่วยราชการเข้ามาดำเนินการร่วมกันแบบบูรณาการ เป็นการบริหารแบบรวมศูนย์ หรือบริหารแบบเบ็ดเสร็จ ขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการที่ประชาชนจะได้รับการบริการแบบเบ็ดเสร็จ ที่จุดเดียว และยังเป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่เกษตรกรสามารถเข้ามาเห็นได้ด้วยตาตนเอง ศึกษา หาความรู้ในหลายๆ ด้านได้ เดกเช่น พิพิธภัณฑท์ธรรมชาติที่มีชีวิต แล้วนำความรู้เหล่านี้ไปเป็นแนวทาง ในการประกอบอาชีพที่เหมาะสม เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และพึ่งตนเองได้ในที่สุด

๓) การบริหารทรัพยากรให้สอดคล้องกับภูมิสังคม

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วย โดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

หลักการบริหารทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีแนวทางปฏิบัติที่เรียบง่ายอย่างเป็นขั้นตอนตามภูมิประเทศและภูมิสังคม ด้วยทรงมีหลักว่า การดำเนินงานใดก็ตามจะต้องคำนึงถึงประชาชนในท้องถิ่นก่อน เพราะประชาชนเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงาน เป็นผู้ใช้และดำเนินชีวิต ดังนั้น จึงต้องมีการเรียนรู้ ศึกษาสภาพของธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันทั้งในด้าน

ภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม วิธีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้และลึกซึ้ง หากมีสิ่งใดที่ไม่สอดคล้องเหมาะสม ก็สามารถที่จะปรับให้สามารถเข้ากันได้กับสภาพธรรมชาตินั้นๆ

การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งนี้เป็นหนทางที่ดีที่จะนำไปสู่การวางแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของราษฎรในชุมชนได้อย่างใกล้ชิดและถูกต้อง ซึ่งทำให้งานพัฒนานั้นประสบผลสำเร็จ

หลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริจึงเป็นการพัฒนาโดยยึดปัญหาและสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่เป็นหลัก ดังนั้น การพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเกิดขึ้นในลักษณะศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ราษฎรสามารถเรียนรู้ทั้งในด้านการเกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือน และศิลปาชีพจากของจริง เพื่อที่ประชาชนจะสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสังเกต ความคิด ตลอดจน การประดิษฐ์คิดค้นของชาวบ้าน ทั้งในรูปของวัตถุ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ และในรูปของนามธรรม เช่น ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี นิทานพื้นบ้าน เป็นต้น และนำมาประพุดินนำมาปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับ ในท้องถิ่น ทรงเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาศึกษาให้เข้าใจ และนำไปปรับใช้ให้สอดคล้อง และกลมกลืนกับวิชาการแผนใหม่อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นกระบวนการเดียวกัน เป็นการผสมผสานเทคโนโลยีเก่ากับเทคโนโลยีใหม่ให้กลมกลืน ชาวบ้านสามารถรับไปและนำไปใช้ได้จริงอย่าง เหมาะสมลงตัวและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ชาวบ้านด้วย และที่สำคัญคือ จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ใช้ เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นผู้ที่ต้องดำเนินชีวิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของภูมิสังคมได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมนุษย์ ที่จะต้องดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ทรงชี้แนะถึง ความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาคน ดังนั้น ความเสื่อมโทรมและการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกิดจากการใช้อย่างฟุ่มเฟือย ไม่ยั้งคิด ขาด ความระมัดระวังนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการสร้างเสริมขึ้นมาทดแทน เพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อวงจรชีวิต ของการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่งในระบบนิเวศ ซึ่งเป็นไปตามแนวพระราชดำริในเรื่อง “การพัฒนาแบบ ยั่งยืน” นั่นเอง

๓) การบริหารทรัพยากรให้สอดคล้องกับภูมิสังคม

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปช่วย โดยที่จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...” พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗

หลักการบริหารทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีแนวทางปฏิบัติที่เรียบง่ายอย่างเป็นขั้นตอนตามภูมิประเทศและภูมิสังคม ด้วยทรงมีหลักว่า การดำเนินงานใดก็ตามจะต้องคำนึงถึงประชาชนในท้องถิ่นก่อน เพราะประชาชนเหล่านี้เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงาน เป็นผู้ใช้และดำเนินชีวิต ดังนั้น จึงต้องมีการเรียนรู้ ศึกษาสภาพของธรรมชาติในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันทั้งในด้าน

ภูมิประเทศ สภาพแวดล้อม วิธีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้และลึกซึ้ง หากมีสิ่งใดที่ไม่สอดคล้องเหมาะสม ก็สามารถที่จะปรับให้สามารถเข้ากันได้กับสภาพธรรมชาตินั้นๆ

การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งนี้เป็นหนทางที่ดีที่จะนำไปสู่การวางแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของราษฎรในชุมชนได้อย่างใกล้ชิดและถูกต้อง ซึ่งทำให้งานพัฒนานั้นประสบผลสำเร็จ

หลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริจึงเป็นการพัฒนาโดยยึดปัญหาและสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่เป็นหลัก ดังนั้น การพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเกิดขึ้นในลักษณะศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อให้ราษฎรสามารถเรียนรู้ทั้งในด้านการเกษตร อุตสาหกรรมในครัวเรือน และศิลปาชีพจากของจริง เพื่อที่ประชาชนจะสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสังเกต ความคิด ตลอดจน การประดิษฐ์คิดค้นของชาวบ้าน ทั้งในรูปของวัตถุ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ และในรูปของนามธรรม เช่น ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี นิทานพื้นบ้าน เป็นต้น และนำมาประพุดินนำมาปฏิบัติจนเป็นที่ยอมรับ ในท้องถิ่น ทรงเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องนำมาศึกษาให้เข้าใจ และนำไปปรับใช้ให้สอดคล้อง และกลมกลืนกับวิชาการแผนใหม่อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องเป็นกระบวนการเดียวกัน เป็นการผสมผสานเทคโนโลยีเก่ากับเทคโนโลยีใหม่ให้กลมกลืน ชาวบ้านสามารถรับไปและนำไปใช้ได้จริงอย่าง เหมาะสมลงตัวและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุดแก่ชาวบ้านด้วย และที่สำคัญคือ จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ใช้ เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นผู้ที่ต้องดำเนินชีวิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของภูมิสังคมได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมนุษย์ ที่จะต้องดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน ทรงชี้แนะถึง ความสำคัญของการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนาคน ดังนั้น ความเสื่อมโทรมและการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกิดจากการใช้อย่างฟุ่มเฟือย ไม่ยั้งคิด ขาด ความระมัดระวังนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการสร้างเสริมขึ้นมาทดแทน เพื่อมิให้เกิดผลกระทบต่อวงจรชีวิต ของการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่งในระบบนิเวศ ซึ่งเป็นไปตามแนวพระราชดำริในเรื่อง “การพัฒนาแบบ ยั่งยืน” นั่นเอง

การจัดการลุ่มน้ำบางนรา : ตัวอย่างการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

บริเวณลุ่มน้ำบางนรา จังหวัดนราธิวาส ในอดีตมีแต่ความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอยู่อาศัยน้ำที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของภาคใต้ แต่ต่อมาเกิดปัญหาน้ำเค็มรุกเข้ามามีในแม่น้ำบางนรา เมื่อฝนตกหนัก

จะเกิดน้ำท่วมความเสียหายแก่พื้นที่เกษตรกรรมเป็นบริเวณกว้าง ขณะเดียวกันไม่มีแหล่งน้ำและระบบเก็บกักน้ำจึงทำให้ขาดแคลนน้ำจืด อีกทั้งน้ำป่าไหลผ่านพื้นที่พรุกลายเป็นน้ำเปรี้ยวไม่สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้หลักในการบริหารจัดการลุ่มน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรที่ทำการเกษตรอยู่ในสองฝั่งแม่น้ำบางนรา โดยพระราชทานพระราชดำริให้กรมชลประทานก่อสร้างประตูระบายน้ำที่ปากแม่น้ำบางนรา พร้อมระบบชลประทานและระบบระบายน้ำ

ในพื้นที่ตามความเหมาะสมเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือราษฎรในการเก็บกักน้ำจืด บรรเทาอุทกภัย และป้องกันน้ำเค็ม

ทรงเข้าใจในวิถีธรรมชาติของน้ำ การขึ้นลงของน้ำตามแรงโน้มถ่วงของโลก (Gravity Flow) ความแปรเปลี่ยนของสภาพแวดล้อม และการนำระบบชลประทานสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการจัดการน้ำให้เกิดความสมดุล และสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของราษฎร

โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำบางนรา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีวิธีการและขั้นตอนดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ ที่มีหลักการสำคัญว่า ต้องหากลวิธีแยกน้ำ ๓ รส คือ น้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำเปรี้ยว ที่ผสมปนเปกันจนไม่สามารถใช้ในการอุปโภคบริโภคและทำการเกษตรกรรมได้ ให้สามารถกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกครั้ง นับตั้งแต่การสร้างประตูระบายน้ำบางนราตอนบนและตอนล่าง จัดวางระบบชลประทานโดยการใช้แรงโน้มถ่วงของโลก สูบน้ำด้วยไฟฟ้า และสูบน้ำด้วยเครื่องสูบน้ำขนาดเล็กเคลื่อนที่ จัดวางระบบระบายน้ำเพื่อบรรเทาอุทกภัยและระบายน้ำเปรี้ยว และลำดับสุดท้ายเป็นการบริหารจัดการน้ำ โดยอาศัยศาสตร์การบริหารจัดการน้ำอย่างสมดุล คือ ควบคุมประตูระบายน้ำให้รักษาระดับน้ำที่ระดับกักเก็บตามที่กำหนด พร้อมทั้งควบคุมการเปิด-ปิดบานปิดกั้นน้ำเค็มรุกกล้าได้อย่างถาวร รวมถึงมีระบบรับส่งสัญญาณข้อมูลทางไกลช่วยในการควบคุมการเปิด-ปิดอาคารบังคับน้ำ มีผลทำให้สามารถบรรเทาภาวะอุทกภัย โดยลดจำนวนวันน้ำท่วมขังและบรรเทาความเสียหายแก่ผลผลิตการเกษตรได้ ตลอดจนช่วยลดปัญหาน้ำเปรี้ยวในแม่น้ำบางนราให้มีคุณภาพดีกว่าเดิม และที่สำคัญประชาชนในท้องถิ่นไม่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ แต่กลับทำให้วิถีชีวิตดีขึ้น จากอาชีพเดิมที่เคยทำ คือการทำประมงพื้นบ้านซึ่งมีรายได้ไม่แน่นอน เปลี่ยนเป็นการเลี้ยงปลาในกระชัง ทำให้มีรายได้ที่แน่นอน และเปลี่ยนจากเลี้ยงปลากระชังเป็นเลี้ยงปลาเก่าแทน ซึ่งเป็นปลาที่มีราคาขายสูง

การจัดการลุ่มน้ำบางนรานับเป็นตัวอย่างของการพัฒนาภูมิสังคมที่ดีในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างถูกต้อง เป็นการผสมผสานวิทยาการแนวใหม่กับหลักธรรมชาติ และวิถีชีวิตของผู้นคนอย่างกลมกลืน เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชีวิตมนุษย์และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๔) ทรงประยุกต์ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การนำสิ่งใหม่ๆ เข้ามา สิ่งเดิมน้อมเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้ที่นำสิ่งใหม่เข้ามาโดยกระทบสิ่งเดิมให้น้อยที่สุด และเกิดประโยชน์สูงสุด คือ ผู้ที่มีความเป็นเลิศด้านการจัดการ เช่นเดียวกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้เป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผู้ใช้ต้องมีความรู้ความสามารถมาก

“...การที่คิดแปลงธรรมชาติ หรือสภาพของธรรมชาติมาใช้เพื่อประโยชน์ของบุคคลนั้น ก็ต้องระมัดระวังมากที่จะไม่ให้เกิดความเสียหาย และที่จะทำให้เกิดประโยชน์ได้ แต่ละคนก็จะต้องช่วยกันควบคุมสิ่งที่จะเสียหาย สิ่งเสียหายก็จะลดลงไป...น้ำท่วมเป็นสภาพธรรมดาตามธรรมชาติมีอยู่ แต่ถ้าหากว่าเราไปแตะต้องธรรมชาตีย่อมต้องมีภาว่น้ำท่วมขึ้นมา ซึ่งจะต้องแก้ไขเท่ากับสร้างภาว่น้ำขึ้นมาก็ต้องแก้ไขภาว่นั้น คำว่าสร้างนี้บางทีก็ไม่ค่อยรู้ตัวว่าสร้าง

ขึ้นมา เพราะนึกว่าเรามีวิทยาการสมัยใหม่ และก็เป็นธรรมดาแล้วก็เกิดเป็นธรรมชาติวิทยาการสมัยใหม่เกิดเป็นธรรมชาติไปเลย แต่ว่าเราก็จะต้องรู้และควบคุมธรรมชาติของวิทยาการของวิชากรนี้ให้อยู่ในขอบเขต ไม่ให้เกิดความเดือดร้อน อันนี้เป็นเรื่องของทางเทคนิค แต่ในด้านจิตใจก็เช่นเดียวกัน ถ้าเราดัดแปลงความคิดซึ่งไม่ใช่เรื่องของเทคนิคแต่เป็นเรื่องของจิตใจแท้ๆ เราก็มีการดัดแปลงเหมือนกัน เช่น วัฒนธรรมหรือจารีตประเพณี ซึ่งมีความคิดความรู้สึกของมวลมนุษย์นี้ก็มีความคิดที่ถูกต้องที่ดี แต่ถ้าหากว่ามาดัดแปลงก็กลายเป็นสิ่งที่จะหลุดจากการควบคุมได้...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๖

น้ำท่วมกรุงเทพฯ เริ่มเป็นปัญหาสำคัญตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นต้นมา สาเหตุที่สำคัญของน้ำท่วมกรุงเทพฯ คือ ปัญหาฝนตกหนักและไม่สามารถระบายลงทะเลได้ทัน น้ำเหนือไหลบ่า และน้ำทะเลหนุน รวมทั้งมีการทรุดตัวของแผ่นดิน ซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชาติโดยรวม และการเกิดน้ำท่วมมีความถี่มากขึ้นในทุกๆ ๒-๓ ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพน้ำท่วมปี พ.ศ. ๒๕๒๖ นั้นเกิดครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของกรุงเทพฯ ซึ่งมีระยะเวลาานาน ๓-๕ เดือน เกิดความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจนับเป็นมูลค่ามหาศาล

การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมตามแนวพระราชดำริ เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เนื่องจากเกิดน้ำท่วมในเขตพื้นที่ทางตะวันออกของกรุงเทพฯ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ออกตรวจสภาพน้ำท่วมในครั้งนั้นด้วยพระองค์เอง “...ทรงทราบดีไหมที่จะเห็นปัญหาการระบายน้ำอยู่อย่างนั้น ก็ทรงลงมาช่วยแก้ไขปัญหาของประเทศ ปรากฏว่าน้ำเหนือที่มันหลากลงมากับน้ำทะเลที่มันหนุนขึ้นมา เกิดการท่วมแจ้ง

ขึ้นมา โดยเฉพาะบริเวณด้านเหนือของ กทม. ทางด้านทิศเหนือ ตะวันออกของกรุงเทพฯ บริเวณ หมู่บ้านเสิริรามคำแหง คืออยู่ในกันกระทะ”(สุเมธ, หน้า ๔๖) และจากนั้นได้พระราชทานพระราชดำริ เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในหลายโอกาสและหลายวาระ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรุงเทพมหานคร กรมชลประทาน กองบัญชาการทหารสูงสุด กรมทางหลวง และการรถไฟ แห่งประเทศไทย ร่วมศึกษาหารายละเอียด สร้างกระบวนการป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำเพื่อสนอง พระราชดำริ ได้แก่

- การเร่งระบายน้ำให้ออกสู่ทะเล โดยการขุดลอกคูคลองที่มีอยู่เดิม กำจัดวัชพืช รวมทั้ง การเปิดปิดประตูน้ำให้สัมพันธ์กับระดับน้ำทะเลที่ขึ้นลง เพื่อให้การระบายน้ำเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และ ใช้ธรรมชาติให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

- ขยายทางน้ำ หรือเปิดทางน้ำในจุดที่ผ่านทางหลวง หรือทางรถไฟ
- สร้างระบบป้องกันน้ำท่วมในเขตชุมชน
- การจัดทำโครงการแก้มลิง

โครงการเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์และเขื่อนคลองท่าด่านซึ่งเป็นการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อไม่ให้เกิดทั้งปัญหาน้ำท่วมและน้ำขาดแคลนในการอุปโภคบริโภค และเพาะปลูก นอกจากนี้ ยังทรง ใช้ภาพถ่ายดาวเทียมและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ในการพยากรณ์การ เคลื่อนไหวของพายุ รวมทั้งการใช้แผนที่ทางภูมิศาสตร์ ศึกษาเส้นทางไหลของน้ำ ตลอดจนการจัดตั้ง ศูนย์ควบคุมระบบป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพฯ ผ่านทางเครือข่ายสื่อสารโทรคมนาคมและระบบคอมพิวเตอร์ ทำให้การสั่งการแก้ไขปัญหาคืบหน้าได้ทันทั่วถึง

ปัจจุบัน โครงการการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมกรุงเทพฯ สามารถบรรเทาปัญหาน้ำท่วมได้อย่างมี ประสิทธิภาพ นับเป็นตัวอย่างหนึ่งในการนำเทคโนโลยีมาแก้ไขปัญห โดยผสมผสานกับเทคโนโลยีเดิม และสอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ เมื่อมองในด้านของศาสตร์ ทรงนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในการกำหนด แผนงาน ทรงเลือกใช้วิธีที่เรียบง่าย ประหยัด มีผลกระทบน้อยที่สุดและยังเป็นการแก้ไขปัญหายั่งยืน ขึ้นตอน อย่างเป็นระบบ สำหรับในด้านศิลป์ ทรงเยี่ยมราษฎร รับทราบทุกข์สุขปัญหาของราษฎรด้วย พระองค์เอง เพื่อวางแผนการจัดการและเป็นการยืนยันแผนงานว่าถูกต้องตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น และจึง ให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจในกระบวนการดำเนินการแนะนำวิธีการและแนวทาง ตลอดจนขั้นตอนดำเนินการ จึงกล่าว ได้ว่าทรงมีพระอัจฉริยภาพในการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์มาใช้ในการบริหารจัดการด้วยวิธีการที่เหมาะสม อย่างแท้จริง

● บทสรุป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาสามารถในด้านการบริหาร ดังเห็นได้จากการที่ทรงใช้กระบวนการวิธีต่างๆ ในการบริหารจัดการ ด้านการเมือง การปกครอง การบริหารโครงการ ฯลฯ ซึ่งได้ทรงยึดหลักการตามที่ได้พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักบริหารที่มีเป้าหมาย และทรงกำหนดแนวทางในการปฏิบัติพระองค์ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องและตรงกับหลักการทางการบริหาร ที่ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ และวิธีการ ตลอดจนผลที่จะได้รับไว้อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตาม หลักที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ในการปกครองและบริหารบ้านเมืองนั้น เป็นหลักของพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม การใช้หลักธรรม

ดังกล่าว ทรงพิจารณาวิธีการดำเนินกิจกรรมอย่างรอบคอบ โดยการปรับและประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับภูมิสังคมนั้นๆ ทรงศึกษา เรียนรู้และเข้าใจในภูมิประเทศ สภาพแวดล้อมและภูมิอากาศของท้องถิ่นในประเทศ เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาแนวทางการนำเสนอรูปแบบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนอย่างแท้จริง

ด้านงบประมาณ ทรงวางรากฐานการบริหารจัดการงบประมาณโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้หลักการ Cost Effectiveness ในทุกโครงการทรงพิจารณาถึง

ประโยชน์ที่ประชาชนที่จะได้รับก่อนตัดสินใจ ทรงใช้งบประมาณอย่างประหยัดและวางแผนการใช้อย่างไม่ซ้ำซ้อน หาทางแก้ไขข้อขัดข้องในกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานโครงการ โดยการจัดตั้งมูลนิธิวิจัยพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนและล่าช้า ทรงดูแลและจัดการโครงการอย่างละเอียด ตลอดจนทรงแนะนำให้หน่วยราชการใช้งบประมาณแผ่นดินอย่างคุ้มค่า ในบางกรณีทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการแก้ไขปัญหาและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ทรงยึดหลัก “ขาดทุนคือกำไร” ซึ่งการลงทุนในโครงการเช่นนี้ นักวิชาการคาดว่ามีกำไรแต่ทรงได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ไม่ได้สำคัญไปกว่าการที่ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข

ด้านการบริหารจัดการคน ทรงใช้คนให้เหมาะสมกับงาน มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม ดังเช่นที่ทรงดำเนินการให้เป็นตัวอย่าง คือ การกำหนดหน่วยงานหลักในการบริหาร การดำเนินงาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทรงเน้นย้ำในเรื่องการให้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน

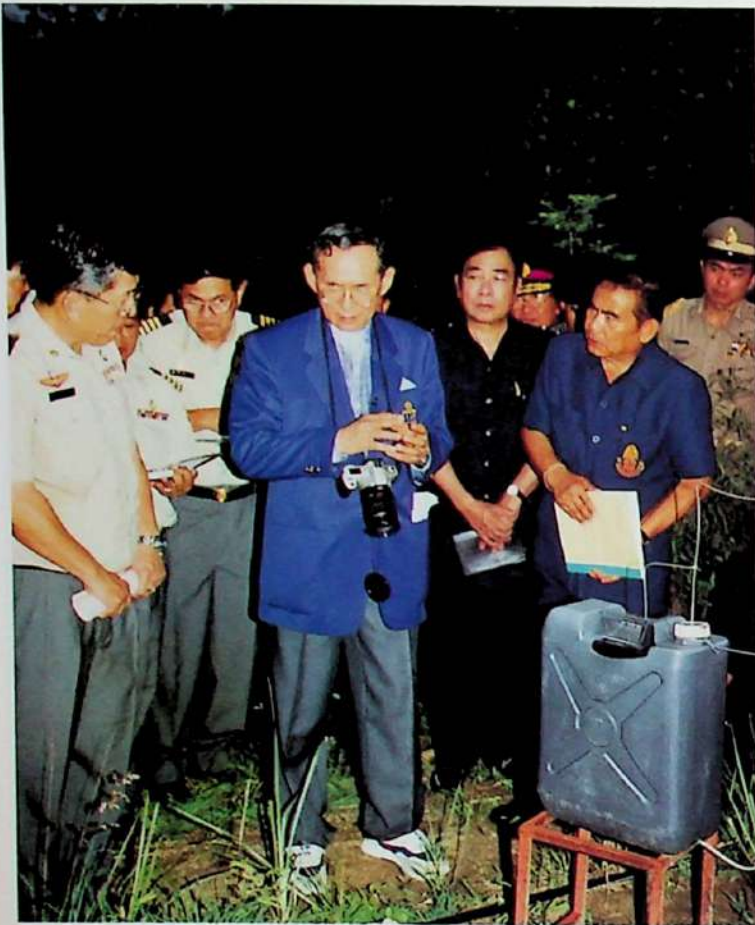
ด้านการวางแผน ทรงบูรณาการแผนงานอย่างมีระบบ ทรงเน้นย้ำให้ชาวไทย “รู้จักสามัคคี” ในการดำเนินงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ให้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ กำหนดแนวทางการปฏิบัติให้แก่เจ้าหน้าที่ จะเห็นได้จากการที่พระราชทานพระราชดำริเป็นแนวทางการดำเนินงานให้แก่หน่วยงานในการกำหนดแผนงานและวิธีปฏิบัติ ด้วยพระองค์เอง เช่น โครงการในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม และโครงการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ

สำหรับด้านเทคโนโลยี ทรงใช้วิธีการที่เรียบง่าย ประหยัด ใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติ เข้าใจและปรับใช้ให้เหมาะสมกับภูมิสังคมนั้นๆ การศึกษา ภูมิสังคมของประเทศและกำหนดแผนงานให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ การผสมผสาน เทคโนโลยีในการปฏิบัติต้องทำได้จริง โดยตระหนักถึงว่า ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ใช้และดำเนินชีวิต การใช้ธรรมชาติ แก้ไขธรรมชาติ การใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ โดยพยายามทำความเข้าใจกับประชาชนผู้ซึ่งเป็นผู้ทำลาย ให้ตระหนักถึงผลที่จะได้รับจากการทำลายและรักษาสิ่งที่กำลังจะสูญหายไป โดยการแสดงให้เห็นจริงตาม ตัวอย่างผ่านทางโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ที่มีมากกว่า ๓,๐๐๐ โครงการในปัจจุบัน ซึ่งทั้งหลายทั้งปวงนี้ ทรงยึดหลักการบริหารแบบเรียบง่าย แต่ลึกซึ้ง โดยให้ประชาชนพยายามพึ่งตนเอง มีความเป็นประชาธิปไตยในความเป็นไทยและรู้จักสามัคคี

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง ๒ ศูนย์ เป็นตัวอย่างแห่งความสำเร็จในการบูรณาการด้านการบริหารอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการคน การบริหารงบประมาณ รวมทั้งการวางแผนเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนดังกล่าว ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการบูรณาการด้านการบริหารและเป็นการรวมตัวของหน่วยงานต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน วิธีการ

ดังกล่าวนี้ ทรงใช้มากกว่า ๒๐ ปี ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ทุกศูนย์ และเป็นตัวอย่างให้แก่หน่วยงานของรัฐนำไปใช้ปฏิบัติและดำเนินการในปัจจุบัน ได้แก่ โครงการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท โครงการทฤษฎีใหม่ การบริหารงานแบบบูรณาการของผู้ว่าราชการจังหวัด และการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวางรากฐานให้แก่ประชาชนชาวไทยมานานกว่า ๕๐ ปี มีตัวอย่างแห่งความสำเร็จในการบริหารที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารประเทศได้

นี่คือ ตัวอย่างแห่งความสำเร็จในด้านการบริหารแบบบูรณาการ เพื่อใช้ในการแก้ไข ปัญหาของประเทศชาติ ที่ผลสุดท้ายของประโยชน์สุขที่เกิดขึ้นนั้น เป็นของประชาชนชาวไทยตลอดไป

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. ๒๕๔๖ - พ.ศ. ๒๕๕๐) กรุงเทพฯ : บริษัท กราฟิกฟอร์แมท (ไทยแลนด์) จำกัด, ๒๕๔๖.
- สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การปรับบทบาท ภารกิจ และโครงสร้างส่วนราชการ ๔ - ๕ สิงหาคม ๒๕๔๔ ณ โรงแรมรอยัลคัลลิฟ บีช รีสอร์ท พัทยา จังหวัดชลบุรี.
- สำนักงาน กปร. แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กรุงเทพฯ : บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๔๐.
- สำนักงาน ก.พ. แนวทางการบริหารราชการยุคใหม่ ของรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง หัวหน้ากลุ่มภารกิจ และอธิบดี.
- สำนักงานสภาพัฒนาการศานรชภัฏร่วมกับสถาบันราชภัฏทั่วประเทศ. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นักบริหารจัดการของแผ่นดิน กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๔.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. ได้เบื้องพระยุคลบาท (พิมพ์ครั้งที่ ๓) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๓.

พระราชดำริ กับการวางแผนพัฒนาประเทศ

ภูมิหลังของการวางแผนพัฒนาประเทศ

ก่อนหน้าที่จะมีการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศอย่างเป็นระบบโดยอาศัยแผนเป็นเครื่องชี้นำนั้น การพัฒนาประเทศอาศัยนโยบายของรัฐบาลในแต่ละยุคสมัย ซึ่งส่วนใหญ่จะกำหนดไว้อย่างคลุมเครือ ไม่มีเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน ผลที่ได้รับจึงมักจะไม่เป็นไปตามนโยบายที่ตั้งไว้

ประมาณปี ๒๕๐๑ คณะผู้แทนธนาคารโลก ได้เสนอโครงการพัฒนาสำหรับประเทศไทย (A Public Development Program for Thailand) ซึ่งวางกลยุทธ์การพัฒนาไว้ในรูปแบบที่ธนาคารโลกเห็นชอบด้วย คือการให้ความสำคัญอย่างมากกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่จะไปสนับสนุนการเกษตร การริเริ่มจะต้องมาจากภาครัฐบาล ซึ่งจะต้องทำการลงทุนปูพื้นฐานและเพื่อให้กลยุทธ์นี้เป็นที่ประจักษ์แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อว่าทุกฝ่ายจะได้ทำงานประสานกับรัฐบาล จึงได้จัดทำ “แผนพัฒนา” ขึ้นมาอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ธนาคารโลกยังได้เสนอแนะให้มีการจัดตั้งหน่วยงานวางแผนเศรษฐกิจส่วนกลางขึ้น ซึ่งทำให้มีการจัดตั้งสภาพัฒนาการเศรษฐกิจขึ้นเมื่อปี ๒๕๐๒

ช่วงเวลา ๔๐ กว่าปีต่อจากนั้นมา รัฐบาลก็ได้บริหารเศรษฐกิจและพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาแล้วถึง ๙ แผน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมา เป้าหมายโดยสรุปของแผนพัฒนาฉบับต่าง ๆ เป็นดังนี้คือ

แผนพัฒนา ฉบับที่ ๑ (๒๕๐๔-๒๕๐๙) เป็นแผนที่เน้นการขยายอัตราความเจริญ โดยการขยายและกระจายการผลิต ขยายโครงข่ายคมนาคมและเปิดพื้นที่เพาะปลูกในภาคต่าง ๆ ของประเทศ ลักษณะของแผนคือการจัดสรรงบประมาณแผ่นดิน เงินกู้ และเงิน

ช่วยเหลือแก่โครงการบริการพื้นฐาน เพื่อบริการและอำนวยความสะดวกต่อการผลิตภาคเอกชน

แผนพัฒนา ฉบับที่ ๒ (๒๕๑๐-๒๕๑๔) ยังคงเน้นการขยายตัวของความเจริญ โดยเฉพาะการส่งเสริมการลงทุนภาคเอกชนเป็นพิเศษและเริ่มให้ความสำคัญต่อการกระจายความเจริญสู่ส่วนภูมิภาค รวมทั้งให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมเพิ่มมากขึ้น

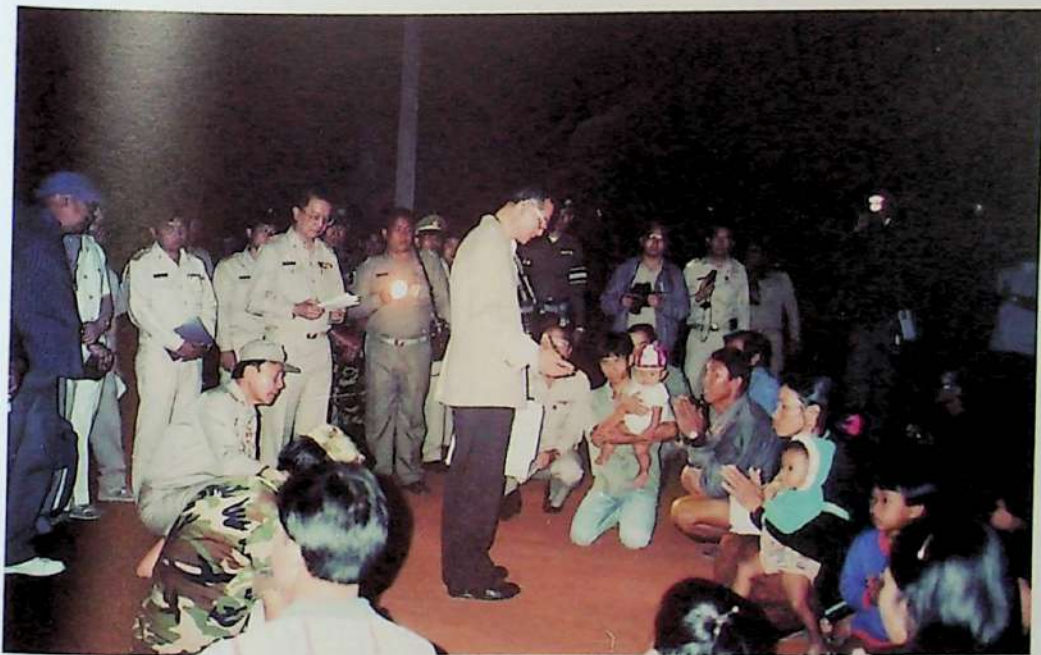

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๓ (๒๕๑๕-๒๕๑๙) เป็นแผนที่เน้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศเป็นหลัก แม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นหลายประการก็ตาม

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ (๒๕๒๐-๒๕๒๔) เป็นแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งแรกและเริ่มให้ความสำคัญต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านการบูรณะปรับปรุงและการบริหาร

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕-๒๕๒๙) เน้นการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากวิกฤตการณ์น้ำมันครั้งที่ ๒ และเน้นการฟื้นฟูฐานะทางการเงินและการค้าระหว่างประเทศเป็นพิเศษ รวมทั้งเน้นความร่วมมือกับภาคเอกชนในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจในชาติ ส่วนทางด้าน การเกษตรนั้น เน้นการพัฒนาการเกษตรในเขตยากจนมากเป็นพิเศษ และได้ยอมรับปัญหาความมั่นคง ไว้ในแผนอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ (๒๕๓๐-๒๕๓๔) เน้นวัตถุประสงค์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม เริ่มใช้วิธีการวางแผนในลักษณะแผนงานทั้งหมด ๑๐ แผนงาน เริ่มให้ความสำคัญมากขึ้นต่อการสนับสนุนการวางแผนจากระดับล่างขึ้นมาข้างบนและให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงการบริหาร และทบทวนบทบาทของรัฐในการบริหารประเทศ

แผนพัฒนา ฉบับที่ ๗ (๒๕๓๕-๒๕๓๙) การเมืองเข้าสู่ยุคประชาธิปไตย ผู้กำหนดนโยบาย มาจากการเลือกตั้งมากขึ้น โลกเริ่มเปลี่ยนเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) และมีกระแสทางด้านความ เป็นประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อาณาจักรโซเวียตและระบอบสังคมนิยม ล่มสลายลง เริ่มมองเห็นความจำเป็นในการกำหนดแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) กำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนา ๓ ประการ เน้นให้เกิดความสมดุลระหว่างวัตถุประสงค์ ด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจการกระจายรายได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและ สิ่งแวดล้อม

แผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ (๒๕๔๐-๒๕๔๔) ต่อเนื่องจาก แผนพัฒนาฉบับที่ ๗ เข้าสู่การพัฒนาในศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งเกิด ความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยกำหนดให้การพัฒนาคนเป็นวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนา เน้นในเรื่องการบริหาร การจัดการ และการกระจายการวางแผน ลงไปสู่ระดับล่าง เพื่อให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

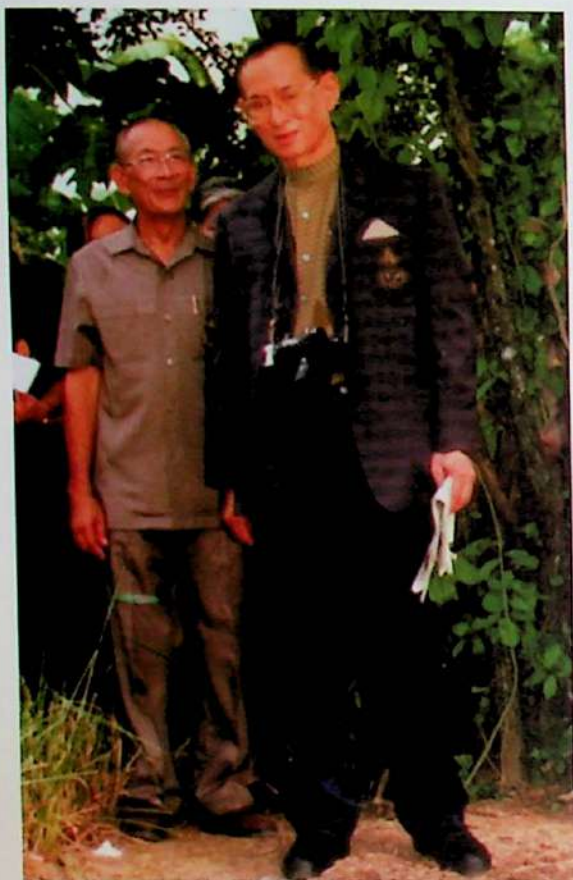
การพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมา

การพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑ - แผนพัฒนา ฉบับที่ ๗ (พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๓๙)

กระบวนการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑-๒ เน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการลงทุนกระจายการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะถนน ไฟฟ้า และประปา แต่เกิดปัญหาช่องว่างการกระจายรายได้และคุณภาพชีวิตของคนในชนบท แผนพัฒนา ฉบับที่ ๓ จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาสังคม การลดอัตราการศึกษาเพิ่มประชากร และการกระจายรายได้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ต่อมาในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ ๔ ความผันผวนทางการเมือง และวิกฤตการณ์น้ำมันก่อให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดอย่างรุนแรง แผนพัฒนา ฉบับที่ ๕-๖ จึงมุ่งเน้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความยากจนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจส่วนรวมขยายตัวเกินกว่าพื้นฐานทางเศรษฐกิจจะรองรับได้ แผนพัฒนา ฉบับที่ ๗ จึงได้เริ่มปรับแนวคิดไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยมุ่งการรักษาระดับการเจริญเติบโตในระดับที่เหมาะสมควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพ การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ผลการพัฒนาประเทศในช่วง ๗ แผน ที่ผ่านมา พอสรุปได้ว่าประเทศไทยประสบผลสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว เฉลี่ยประมาณร้อยละ ๗ ต่อปี ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อคน ในราคาประจำปีเพิ่มขึ้นจาก ๒,๑๐๐ บาท ในปี ๒๕๐๔ เป็น ๗๗,๐๐๐ บาท ในปี ๒๕๓๕ ทำให้ประเทศไทยพ้นจากการถูกจัดเป็นประเทศยากจนเข้าสู่ประเทศกำลังพัฒนา ในช่วงเวลาเดียวกันสัดส่วนของคนยากจนได้ลดลงอย่างมาก จากร้อยละ ๕๗ เหลือร้อยละ ๑๑.๔ ของประชากรทั้งประเทศและการมีงานทำอยู่ในระดับเต็มที่ คนไทยส่วนใหญ่ได้รับการ โครงสร้างพื้นฐานและบริการทางสังคมมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเติบโตดังกล่าวยังอยู่บนพื้นฐานความไม่สมดุลของการพัฒนา กล่าวคือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และผลประโยชน์จากการพัฒนาระหว่างภาค ระหว่างชนบทกับเมืองและระหว่างกลุ่มคนในสังคม ยังเป็นปัญหาที่สำคัญ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทย ทั้งก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา อาทิ ปัญหายาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองและเมื่อร่อยหรอลงก็นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งแย้งชิงทรัพยากร ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อม

อย่างรุนแรง จึงนำไปสู่ข้อสรุปผลการพัฒนาที่ว่า แม้เศรษฐกิจขยายตัวในระดับดีแต่สังคมมีปัญหา และการพัฒนาไม่ยั่งยืน

การพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นแผนปฏิรูปความคิดและคุณค่าใหม่ของสังคมไทยที่เน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และใช้เศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือช่วยพัฒนาให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนามาเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม มีกระบวนการที่เชื่อมโยงมิติต่าง ๆ ของการพัฒนา ตลอดจนเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ในปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ประเทศต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อคนและสังคมโดยรวมทำให้ต้องมีการปรับแผนเพื่อแก้ไขวิกฤตของประเทศ โดยเน้นการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการลดผลกระทบต่อการพัฒนาคนและสังคม

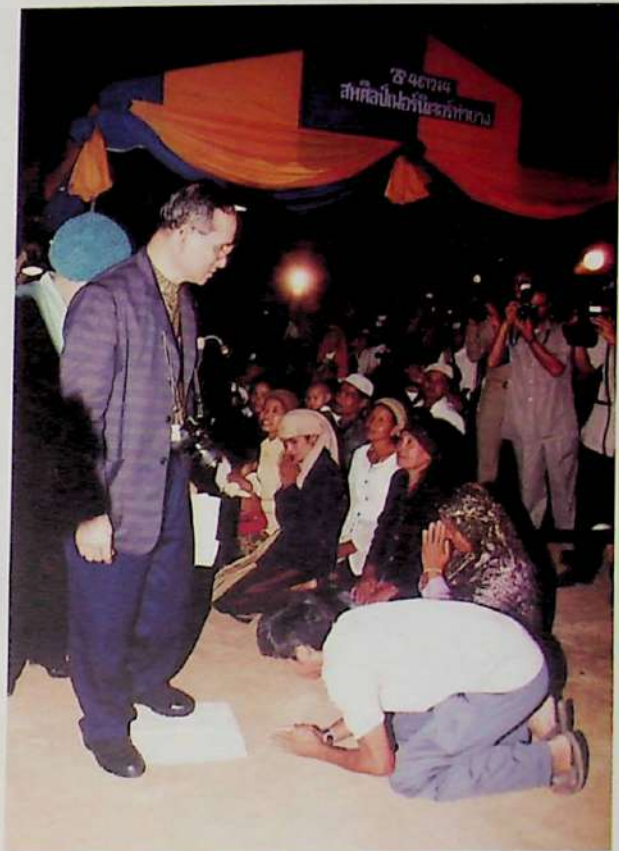

การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เข้มแข็งและกลับสู่สมดุล การปรับระบบบริหารจัดการเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจส่วนรวมอย่างรุนแรง ความพยายามในการแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะปานกลางอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวอย่างช้า ๆ และมีเสถียรภาพในระดับหนึ่ง เศรษฐกิจขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๔ ในปี ๒๕๔๓ จากที่เคยหดตัวต่ำสุดถึงร้อยละ ๑๐.๒ ในปี ๒๕๔๑ แต่ยังมีปัญหาในภาคการเงินและอสังหาริมทรัพย์ ปัญหาหนี้สาธารณะและปัญหาการขาดดุลงบประมาณ อันเป็นข้อจำกัดของการจัดสรรทรัพยากรในระยะต่อไป นอกจากนี้ เศรษฐกิจไทยยังมีการพึ่งพิงทุน เทคโนโลยี และตลาดต่างประเทศสูง ฐานการผลิตหลักของประเทศยังอ่อนแอ ไม่มีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอ และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาวัตกรรม ไม่สามารถรับถ่ายทอดและแปรทุนเทคโนโลยีมาใช้ในการต่อยอดการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศักยภาพของคนไทยและระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมดีขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องระยะยาวจนถึงปัจจุบัน ทำให้คนไทยมีการศึกษาสูงขึ้น จำนวนปีที่ได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ยของคนไทยในกลุ่มอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นจาก ๖.๖ ปี ในปี ๒๕๓๙ เป็น ๗ ปี ในปี ๒๕๔๑ และอัตราการเข้าเรียนหนังสือของเด็กมีแนวโน้มดีขึ้นทุกระดับชั้น ในด้านสุขภาพอนามัยพบว่าคนไทยมีอายุคาดหมายเฉลี่ยสูงขึ้น โดยในปี ๒๕๔๑ เพศชายและเพศหญิงมีอายุคาดหมายเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น ๗๐.๑ ปี และ ๗๕.๒ ปี ตามลำดับ ระบบบริการสาธารณสุขมีความก้าวหน้าดีขึ้นและประชาชนได้รับความคุ้มครองด้านประกันสุขภาพเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๗๙.๔ ในปี ๒๕๔๓ อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาคุณภาพการศึกษาของคนไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากการศึกษาของแรงงานไทยที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๘.๔ อยู่ในชั้นไม่เกินระดับประถมศึกษา ส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการเพิ่มสมรรถนะทางเศรษฐกิจของประเทศ สำหรับการพัฒนาระบบความมั่นคงทางสังคมได้ขยายขอบเขตการดำเนินงานได้กว้างขวางขึ้น แต่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้เพียงเฉพาะแรงงานในระบบเท่านั้น ยังไม่สามารถดำเนินการไปถึงกลุ่มแรงงานนอกระบบและแรงงานภาคเกษตร ซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศได้

ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจที่มีต่อคนและสังคมได้ก่อให้เกิดปัญหาคุณภาพชีวิตของคนไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของกุงกระจายรายได้รุนแรงขึ้น กล่าวคือ ภาวะความยากจนที่มีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอดในช่วงก่อนวิกฤตกลับเพิ่มสูงขึ้น จากร้อยละ ๑๑.๔ ของประชากรทั่วประเทศ หรือคิดเป็นจำนวนคนยากจน ๖.๘ ล้านคน ในปี ๒๕๓๙ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๕.๙ หรือคิดเป็นจำนวนคนยากจน ๙.๙ ล้านคน ในปี ๒๕๔๒ และในช่วงเดียวกันการกระจายรายได้ก็แย่ลง โดยกลุ่มคนที่มีรายได้น้อยที่สุด ๒๐ เปอร์เซนต์แรก มีสัดส่วนรายได้ลดลงจากร้อยละ ๔.๒ เหลือร้อยละ ๓.๘ ขณะที่กลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุด ๒๐ เปอร์เซนต์แรก มีสัดส่วนรายได้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕๖.๕ เป็นร้อยละ ๕๘.๕ อีกทั้งจำนวนคนว่างงานก็มีเพิ่มมากขึ้นกว่าช่วงก่อนเกิดวิกฤตเกือบ ๑ ล้านคน นอกจากนี้ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก็เป็นปัญหารุนแรงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น

อย่างไรก็ดี แผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ ที่ได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมไทย ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ทำให้ประชาชน ชุมชน องค์กรภาคประชาชนต่าง ๆ ตื่นตัว และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศ โดยมีการรวมกลุ่มของประชาสังคมในหลายรูปแบบอย่างเข้มแข็ง มีการขยายเครือข่ายเชื่อมโยงกันอย่างกว้างขวางและมีการทำงานร่วมกับภาครัฐในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔ : ๔-๖)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงทราบปัญหาความขาดแคลนและยากจน รวมทั้งความแตกต่าง

ระหว่างการพัฒนาเมืองและชนบท เพราะได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในภูมิภาคต่าง ๆ เป็นประจำเสมอมา โดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารที่รัฐบาลเองอาจเข้าไปไม่ถึงทั่วถึง จึงทรงมีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนเหล่านี้เสมือนเป็นความทุกข์สุขส่วนพระองค์และที่สำคัญพระองค์มิได้ทรงนึกแต่เพียงว่า ทรงเป็นพระประมุขของประเทศโดยทางนิตินัย หรือตามรัฐธรรมนูญอย่างประมุขประเทศอื่น ๆ เท่านั้น พระองค์ทรงระลึกอยู่เสมอว่า พระองค์ทรงเป็นคนไทยที่จะต้องร่วมทุกข์ร่วมสุขกับคนไทยทุกคนทั่วประเทศ ไม่ว่าเพศ วัย ศาสนา หรืออาชีพใด และมีหน้าที่จะต้องปกป้องรักษาอธิปไตย และแผ่นดินไทยไว้อย่างสุดกำลังเหมือนคนไทยทั่วไป จึงมีพระราชดำริที่จะพัฒนากลุ่มชนผู้ยากไร้เหล่านี้อยู่ตลอดเวลา โดยทรงเน้นการพัฒนาให้เกิดความ “พออยู่ พอกิน”

(สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๒๙ : บทคัดย่อ)

ในระยะแรกที่ทรงขึ้นครองราชสมบัติ พระราชกรณียกิจต่อประชาชนและประเทศชาติมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เพราะผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ทำให้เกิดบรรยากาศทางการเมืองและสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยให้สถาบันพระมหากษัตริย์ได้มีพระราชกรณียกิจที่กว้างขวางเท่าใดนัก ถึงกระนั้น ด้วยพระราชหฤทัยที่มุ่งมั่นแต่ประโยชน์สุขของประชาชนส่วนใหญ่ ทรงพยายามที่จะใช้หลักการดั่งที่กล่าวมานั้น ปฏิบัติพระราชกรณียกิจเท่าที่โอกาสจะเอื้ออำนวยให้ โดยทรงลงไปสัมผัสคลุกคลีกับประชาชนโดยตรง โดยไม่ผ่านองค์กรใดในลักษณะที่ว่า

“ในการพัฒนาชนบทโดยเฉพาะในท้องที่ห่างไกล และอันตรายนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงทำพร้อมกันทุกด้านโดยเริ่มต้นด้วยการสร้างความคุ้นเคย ทำความรู้จักให้คนในท้องถิ่นนั้นไว้วางใจ ทรงทำได้ไม่ยากนัก เพราะคนส่วนใหญ่ ถือว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นพ่อแม่ที่จะช่วยเหลือแก้ไขปัญหาค่าง ๆ ได้ บรรเทาความทุกข์ของตนได้ มีพระราชกระแสอย่างไรก็มักจะเชื่อฟัง”

การลงไปสัมผัสคลุกคลีกับประชาชน ทรงกระทำโดยวิธีเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียน และให้ความช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าให้แก่ประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นมา เริ่มต้นบริเวณใกล้เคียงกับพระราชฐานหรือที่ประทับแรมในส่วนภูมิภาค แล้วจึงค่อยขยายไปเรื่อย ๆ จนทั่วทุกภาคของประเทศ ราษฎรมีทุกข์ร้อนที่ใด ถ้าทรงทราบก็จะเสด็จฯ ไปที่นั่นไม่ว่าจะไกลใกล้ ภูมิภาคจะยากลำบาก ทูรกันดารสักเพียงใด ก็จะเสด็จฯ ไปถึงได้ในที่สุด สิ่งที่พระองค์ทรงปฏิบัติหรือพระราชทานพระราชดำริจนมีการดำเนินการที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในระยะแรกนั้นก็มิใช่เป็นเรื่องของการพัฒนาที่ใหญ่โตเป็นพิเศษแต่อย่างใด หากแต่เป็นเรื่องของการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของประชาชนผู้ยากไร้ พระราชกรณียกิจเหล่านี้ คือการปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะธรรมข้อที่ว่าด้วย ทาน ที่มีอยู่ในทศพิธราชธรรมนั่นเอง ทั้งนี้ เพราะทรงถือว่า

“การช่วยเหลือประชาชนเป็นหน้าที่ของสถาบันพระมหากษัตริย์ ต้องทำ
ประจำอยู่แล้ว อนึ่ง การช่วยเหลือคนที่ตกทุกข์ได้ยากนั้น ก็สอดคล้องกับคำสอนใน
พระพุทธศาสนาด้วย ผู้ที่ทำบุญย่อมได้รับความอ้อมอกอ้อมใจคือได้บุญ”

(สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ๒๕๒๘ : ๔-๕)

ในช่วงปี ๒๔๙๕-๒๕๐๕ จึงเป็นช่วงที่มีพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต
ความเป็นอยู่ของประชาชนไทยมากมาย ที่มีได้มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน นับตั้งแต่พระราชกรณียกิจ
เกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่มีอิทธิพลและผลกระทบต่อประชาชนทุกคน
พระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการจัดทำภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของสิ่งก่อสร้าง และสิ่ง
อำนวยความสะดวกด้านสาธารณสุขทั้งหลาย จนกระทั่งถึงสถาบันราชประชาสมาสัย และการดำเนินการ
เกี่ยวกับทุนการศึกษาพระราชทาน (King Scholarship) หรือทุนอานันทมหิดล

ในระยะต่อมา รัฐบาลเริ่มเห็นความสำคัญของสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติ
ในขณะเดียวกันสภาพปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทยก็เพิ่มความรุนแรงและเพิ่มแนวโน้มที่เป็นภัยต่อ
ความมั่นคงของชาติมากขึ้นทุกขณะ ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงที่ทรง
เปลี่ยนแปลงพระราชวังสวนจิตรลดาจากสภาพที่ประทับอันร่มรื่น
และสวยงามให้เป็นฐานที่มั่นในการศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับการ
พัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อต่อสู้กับปัญหาความยากจนอย่างจริงจัง
ในราว พ.ศ. ๒๕๐๕ นั้น เป็นช่วงเดียวกับที่รัฐบาลเริ่มประสบกับ
ปัญหาภัยคุกคามภายในที่เด่นชัด โดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ประกาศการต่อสู้ด้วยอาวุธในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
และสงครามการก่อการร้ายของคอมมิวนิสต์ก็ขยายตัวรุนแรงทั่วไป
ทุกภาคของประเทศ

ความหวังที่มีอยู่ในเวลานั้น ในทัศนะของรัฐบาลและประชาชนโดยทั่ว ๆ ไป ก็คือการพัฒนา
เศรษฐกิจสังคมให้เจริญก้าวหน้าให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความอยู่ดีกินดีแล้วสังคมก็必将มีความสงบสุข
และมีความมั่นคงขึ้นมาได้เอง โดยที่ปัญหาการก่อการร้ายจะหมดไปในที่สุด

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่าง ๆ ที่รัฐบาลประกาศใช้เป็นหลักในการพัฒนา
ประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมานั้น ต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนถึงความมั่นคงของชาติ

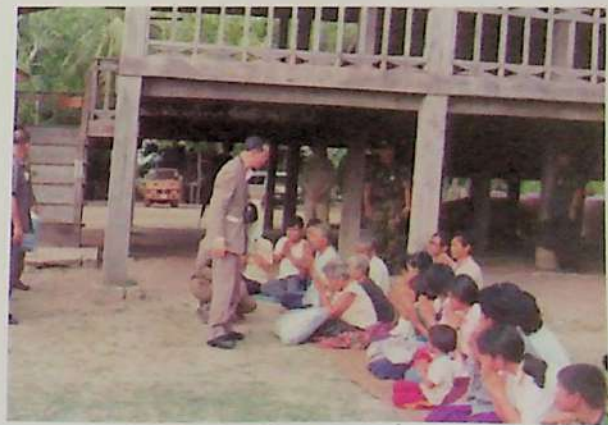

ที่จะต้องบรรลุถึง แต่ผลที่ปรากฏคือยิ่งพัฒนา ยิ่งมีปัญหา ความยากจน ยิ่งพัฒนา ยิ่งมีปัญหาความมั่นคงมากขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว โดยมีพระราชดำรัสไว้ในช่วงต้นแผนพัฒนา ฉบับที่ ๓ (๒๕๑๕-๒๕๑๙) หรือหลังจากที่ได้มีแผนพัฒนา มาแล้ว ๒ ฉบับ ความว่า

“...อันชุมชนของไทยทั่วทั้งประเทศนั้น แท้จริงยังมีสภาพที่แตกต่างเหลื่อมล้ำกันอยู่มาก เนื่องจากมีเหตุปัจจัยปรุงแต่งไม่เหมือนกัน ชุมชนที่ตั้งอยู่ในแหล่งที่ดีที่อุดมสมบูรณ์ย่อมมีความเจริญ...แต่อยู่ในที่ชอนเร้นและแร้นแค้นจะตกอยู่ในสภาพที่ล้าหลัง...”

แนวทางการแก้ไขปัญหาหรือการต่อสู้กับปัญหาความยากจน พิจารณาจากโครงการพระราชดำริทั้งหลาย ในระยะแรก ๆ นั้น จะแตกต่างไปจากแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของรัฐบาลในยุคสมัยนั้นอย่างมาก ในขณะที่กลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลเน้นหนักในเรื่องของการสร้างความเจริญเติบโตที่มองจากตัวเลขรายได้ประชาชาติ มองจากการเติบโตของการลงทุนภาคอุตสาหกรรม การลงทุนภาคเอกชนหรือภาคบริการในตัวเมือง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกลับทรง

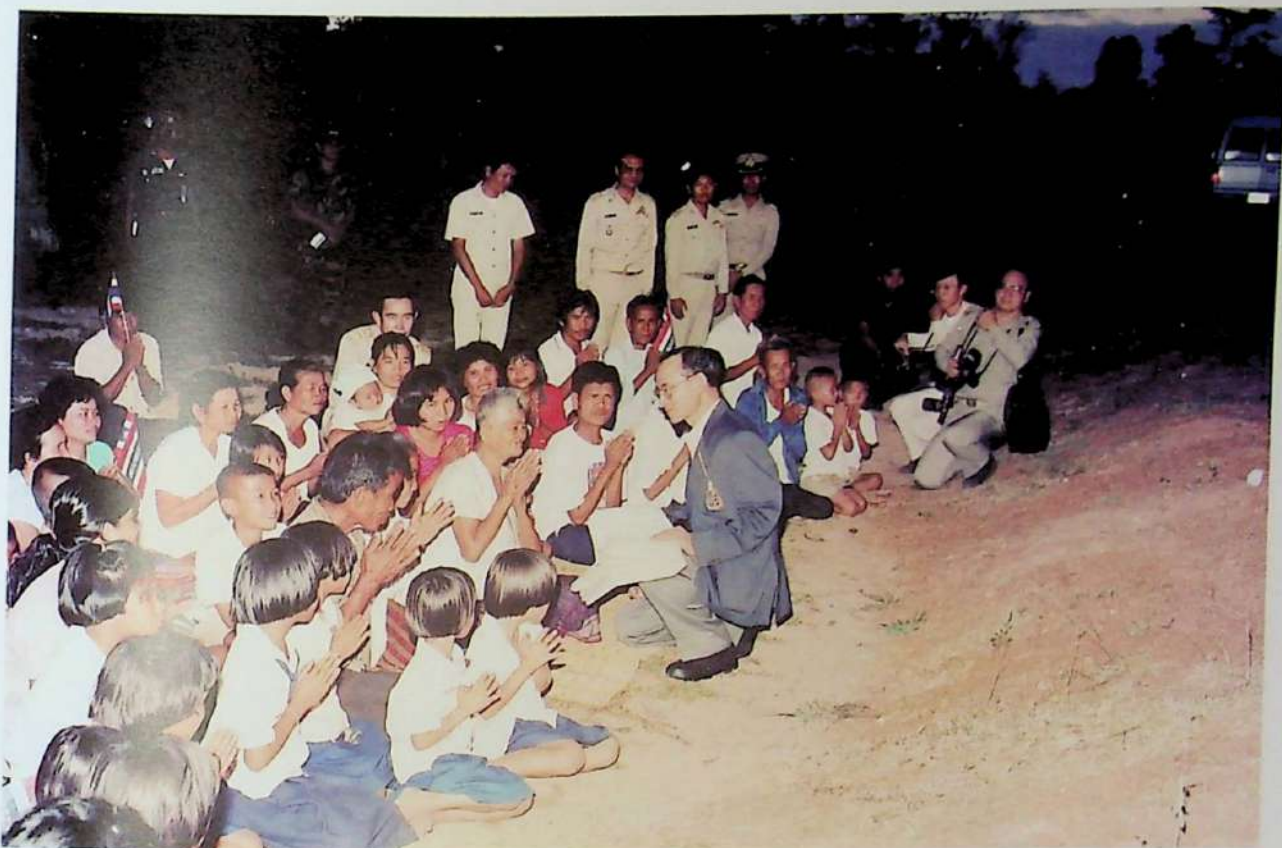

สนพระราชหฤทัยในชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไร่ชาวนาที่ยากจนในท้องถิ่นทุรกันดารที่ “ซ่อนเร้นและเร้นแค้น” ที่ซึ่งไม่มีทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตะวันตกสำนักใดให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นที่พื้นที่ที่ “ไม่มีแนวการพัฒนา” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงยืนยันถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความว่า

“...ในท้องที่ห่างไกลการคมนาคมนั้น มักทรงเน้นให้ประชาชนสามารถยืนตัวอยู่ได้เอง โดยพึ่งปัจจัยภายนอกน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องข้าว ทุก ๆ คนต้องกินข้าว เราต้องพยายามทำทุกวิถี

ทางให้เกษตรกรมีข้าวพอกิน และมีงานอาชีพในการผลิตสิ่งต่าง ๆ ที่แน่ใจว่าจะขายได้ (ไปส่งเสริมแล้วมีตลาด) เพื่อให้ได้เงินมาซื้อของจำเป็นที่เราผลิตเองไม่ได้...”

เหตุที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของประชาชนที่ยากจนในชนบท ในขณะที่ที่กว้างแผนเศรษฐกิจของรัฐบาล สนใจแต่ความเจริญเติบโตของภาคเมืองนั้นมีที่มาจากแนวพระราชดำริที่ชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศดังนี้

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้าง ค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็น

ความยุ่งยากล้มเหลวได้โนที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ก่อนอื่นเป็นพื้นฐานนั้นเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าระดับที่สูงขึ้นต่อไปได้โดยแน่นอน ส่วนการถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวังและประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์”

(สุเมธ, ๒๕๒๙ : ๓-๖)

ในเรื่องที่เกี่ยวกับความมั่นคงของชาตินั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีแนวพระราชดำริที่ชัดเจนว่า ปัญหาความมั่นคงของชาติจะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ก็ต่อเมื่อปัญหาของคนส่วนใหญ่ คือ ประชาชนที่อยู่ในชนบทได้รับการแก้ไข โดยการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ทรงเห็นว่าการพัฒนาชนบทจะเป็นคำตอบสำคัญต่อปัญหาต่าง ๆ ในปัจจุบัน ดังที่ทรงมีพระราชดำรัสว่า

“...ถ้าเราไม่ไปช่วยพัฒนาชนบท ประเทศไทยก็ต้องหายนะ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องไปพัฒนา...เพื่อความปลอดภัยของบ้านเมือง เพื่อความก้าวหน้า...เพราะว่าถ้าบ้านเมืองเรามีความเจริญ มีความมั่นคง ก็ทำให้เราอยู่ได้ ทั้งผู้ที่อยู่ในกรุง ทั้งอยู่ในเมือง ทั้งผู้ที่มีฐานะดี หรือฐานะปานกลาง ก็อยู่ได้ เมื่อประเทศมีความสงบสุข มีความมั่นคง ความมั่นคงที่เป็นปัจจัยสำคัญคือ ความมั่นคงของประชาชนทั่วไปในชนบท เพราะประชาชนในชนบทเป็นประชาชนส่วนใหญ่ เป็นประชาชนส่วนรวม และประชาชนส่วนรวมหรือประชาชนทั้งหมดนั้นคือชาติ เราจึงต้องปฏิบัติให้ชาติ คือให้ประชาชนส่วนรวมมีความมั่นคง เพื่อเราจะอยู่ได้...”

ด้วยเหตุนี้เอง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริส่วนใหญ่ จึงมีเป้าหมายมุ่งตรงต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนบทที่ยากจนทุรกันดารหรืออยู่ในลำดับความสำคัญต่ำ เมื่อพิจารณาในเชิงขีดความสามารถในการพัฒนาจากภาครัฐบาล การดำเนินการตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้มีลักษณะประสาน สอดคล้อง และสนับสนุนต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาชนบทของรัฐบาลในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ ซึ่งมีวัตถุประสงค์สุดท้ายอยู่ที่ความมั่นคงของชาติ การดำเนินการด้านต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ได้แก่ โครงการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ หรือโครงการพัฒนาแบบผสมผสาน โครงการเกี่ยวกับแหล่งน้ำ โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ และ ๙

การวางแผนพัฒนาประเทศ ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑-๗ มักจะได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการวางแผนแบบ “ปิด” กล่าวคือ แผนพัฒนาฯ ในอดีตมีการเตรียมและกำหนดขึ้นโดยคนกลุ่มเดียว ประกอบด้วยสังคมไทยถูกแทรกแซงจากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ องค์กรของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ที่ล้วนแต่เป็นปัจจัยผลักดันให้รัฐบาลไทยมีพันธะผูกพันกับกฎระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (international economic order) ดังนั้น วาระลำดับแรกที่ปรากฏในแผนพัฒนาฯ ตั้งแต่ฉบับที่ ๑-๗ จึงเป็นเรื่องของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่า การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของรายได้ของประเทศเป็นภารกิจเร่งด่วนในการพัฒนาประเทศ โดยที่การกระจายรายได้ ความเท่าเทียมกันในสังคมและคุณภาพชีวิตจะเกิดตามมา

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ ถือเป็น “ยุคทองของเศรษฐกิจไทย” และความสำเร็จนี้ ได้ส่งเสริมคุณค่าของทฤษฎีการพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ก็มีกระแสความพยายามของคนบางกลุ่มที่ชี้ให้เห็นด้านลบของผลการพัฒนาดังกล่าว ซึ่งทำให้มีการสรุปผลการพัฒนาในช่วงนี้ว่า เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน หรือเปรียบเทียบประเทศไทยว่าเป็น เศรษฐีที่อยู่ในห้องไอศูรีย

เมื่อมองย้อนไป ๔๐ ปี ที่ผ่านมา จะเห็นว่ากลุ่มคนที่มีอิทธิพลหลัก ๆ ในการวางแผนพัฒนาประเทศนั้น ได้แก่ technocrats หรือขุนนางนักวิชาการ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สภาพัฒน์ซึ่งเป็นผู้วางฐานการพัฒนาที่เน้นการเสริมสร้างความมั่งคั่งและความทันสมัยของประเทศชาติ ทั้งนี้ นอกจากจะมีความรู้ด้านวิชาการแล้ว อำนาจของ technocrats ยังมาจากความชำนาญในการสร้างเครือข่ายกับผู้ที่มีอิทธิพลในสังคม เช่น นักธุรกิจ นักเศรษฐศาสตร์ และนักการเมือง ซึ่งสนับสนุนแนวความคิดทุกอย่างที่ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

อย่างไรก็ดี ในช่วงปลายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญขึ้นในการวางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ จากแนวคิด ที่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ไปสู่แนวคิดที่แตกต่างไป คือแนวคิดการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง จึงกล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระบวนทัศน์และจุดเปลี่ยนของการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

แนวคิดการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางมองว่าคนและชุมชนเป็นเป้าหมายแรกและเป้าหมายที่แท้จริงของการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์คือความกินดี อยู่ดีของประชาชนมากกว่าการเพิ่มขึ้นของอัตราสินค้าส่งออก การลงทุนของต่างชาติ มูลค่าในตลาดหุ้นและอื่น ๆ นอกจากนี้ แนวคิดนี้ยังสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาของคนจากทุกภาคทุกอาชีพ คนถือเป็นผู้มีส่วนได้เสียซึ่งมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนา

(สมบัติ กุสุมาวลี : บทนำ)

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นก้าวแรกของการนำวิธีการใหม่ในการพัฒนาประเทศมาใช้เพื่อจัดระเบียบทางเศรษฐกิจและสังคมให้สามารถบรรลุถึงสภาวะอันพึงปรารถนาของคนไทยทั้งชาติในอนาคต การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับนี้ได้เริ่มต้นจากการเปิดโอกาสให้คนไทยทุกกลุ่มทุกสาขาอาชีพและภูมิภาคของประเทศเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นและกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวางตั้งแต่การเริ่มจัดทำแผน แทนการกำหนดแผนจากภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวอย่างแต่ก่อน ซึ่งนับได้ว่า

เป็นการเปิดศักราชกระบวนการวางแผนที่เน้นสร้างความร่วมมือ
ร่วมใจกันผนึกกำลังอย่างสมานฉันท์ของคนในชาติ

แนวคิดของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติในอดีต ได้ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดการเจริญเติบโตทาง
เศรษฐกิจ ยุทธศาสตร์การพัฒนาได้มุ่งเน้นพัฒนาอุตสาหกรรม
และการผลิตเพื่อการส่งออก โดยอาศัยความได้เปรียบทางด้าน
ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์มาใช้ขยายฐานการผลิต
เพื่อสร้างรายได้และการมีงานทำ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมและ
สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในช่วง
เวลานั้น อย่างไรก็ตาม การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจโดย
รวมของประเทศและความเจริญทางด้านวัตถุที่มากขึ้น มิได้
หมายความว่าคนไทยและสังคมไทยจะมีความสุขสมบูรณ์ มี
คุณภาพชีวิตที่ดีอย่างทั่วถึง วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตที่ดีงามและ
เรียบง่ายของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนไปพร้อม ๆ กับความเสื่อมโทรม

ของทรัพยากรธรรมชาติและความไม่มั่นคงของครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งมีได้ยึดเป้าหมาย
“ประโยชน์สุข” ที่ทรงกำหนดไว้ในพระปฐมบรมราชโองการ

การพัฒนาที่ท้าทายต่อการอยู่รอดของระบบเศรษฐกิจและความมั่นคงของสังคมไทย ในอนาคต คือ การพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคุณภาพและสมรรถนะของคนไทยให้สามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และของชาติในที่สุด ดังนั้น แผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ จึงได้ปรับแนวคิดการพัฒนาจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นจุดมุ่งเน้นหลักของการพัฒนาแต่เพียงอย่างเดียวมาเป็นการเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการ พัฒนา เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง โดยการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะช่วยให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเท่านั้น ไม่ใช่เป็น เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาอีกต่อไป รวมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการวางแผนจากการแยกส่วน รายสาขาเศรษฐกิจหรือสังคมที่ขาดความเชื่อมโยงเกื้อกูลต่อกันมาเป็นการพัฒนาแบบรวมส่วน หรือบูรณาการเพื่อให้เป็นแผนพัฒนา ที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้คนไทยส่วนใหญ่ของประเทศอย่าง แท้จริง

ยุทธศาสตร์ใหม่ที่เป็นหัวใจสำคัญของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ มี ๒ ประการ คือ ประการแรก การพยายามเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างรัฐกับประชาชนให้เกิดขึ้นมากที่สุด โดยการใช้ ระบบความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในสังคม รวมทั้งการที่จะให้มีหลักประกันด้าน สิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมด้วยสันติวิธี ประการสอง การปรับ ระบบการบริหารจัดการเพื่อให้มีการแปลงแผนไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ การปรับกระบวนการ และกลไกในการบริหารจัดการงบประมาณและบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัวและ

สัมพันธ์สอดคล้องกันโดยยึดหลักการประสานงานภายใต้ระบบการจัดการพื้นที่กับภารกิจของหน่วยงานและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดแผนงานโครงการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลโดยการจัดทำเครื่องชี้วัดความสำเร็จของแผนในหลายมิติและหลายระดับ รวมทั้งจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลเป็นประจำทุกปี โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการติดตามผลการพัฒนาอย่างกว้างขวาง

เป็นที่หวังว่าการเริ่มต้นของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ ในระยะเวลาเดียวกันกับที่ประเทศก้าวเข้าสู่ศักราชใหม่จะเป็นยุคสมัยของความเป็นปึกแผ่นและความสมานฉันท์ของคนในชาติ ซึ่งร่วมมือนำใจในรูปแบบต่าง ๆ ในการแปลงแผนสู่ภาคปฏิบัติได้เริ่มเกิดขึ้นแล้ว จึงเชื่อมั่นได้ว่าแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ จะเป็นการเริ่มกระบวนการที่ทุกภาคส่วนของสังคมจะร่วมกันก้าวเดินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน และรับผิดชอบร่วมกันในการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานเป็นประจำทุกปี และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นกระบวนการเรียนรู้ในอันที่จะอยู่ร่วมกันอย่าง รู้ รัก สามัคคี ร่มเย็นเป็นสุข เป็นธรรมและเป็นไท (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๓๙ : ปฐมบท)

จะเห็นได้ว่า การที่แผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ ได้กำหนดให้คนเป็นเป้าหมายของการพัฒนามีความสอดคล้องกับปฐมบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มี “ประโยชน์สุขของมหาชน” เป็นเป้าหมายปลายทางของการพัฒนา และแนวพระราชดำริ “รู้ รัก สามัคคี” ได้เข้ามาปรากฏอยู่ในปฐมบทของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ ที่ได้เปิดกว้างให้ประชาชนทุกภาค

ทุกส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องกับแนวพระราชดำริในการทรงงานพัฒนาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่จะอธิบายถึงวัตถุประสงค์และผลที่จะได้รับจากโครงการพัฒนากับประชาชนที่มาเฝ้ารับเสด็จ หลังจากนั้น จึงทรงถามถึงความสมัครใจและให้ตกลงกันเองในกลุ่มที่จะได้รับผลประโยชน์และกลุ่มที่จะต้องเสียสละในขณะนั้นเลย หลังจากได้มีการตกลงใจด้วยเสียงที่เป็นเอกฉันท์แล้ว จึงทรงให้ผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือนายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัด มารับทราบและดำเนินงานในขั้นต้น โดยถ้ามีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้น ทรงเห็นชอบที่จะให้ชะลอหรืองดโครงการนั้นไว้ก่อนจนกว่าประชาชนจะตกลงกันได้เรียบร้อย ดังที่นายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “...พระบาทสมเด็จพระเจ้า

อยู่หัว ทำอะไรต้องถามประชาชนก่อน ซึ่งปัจจุบันมักเรียกว่าประชาพิจารณ์ โดยเสด็จฯ ไปพื้นที่ใด จะลงจากรถพระที่นั่งไปหาประชาชนในสภาพพื้นที่ต่าง ๆ ประชาชนนั่งอย่างไร จะประทับอยู่ อย่างนั้น จะทรงหยิบแผนที่ขึ้นมาและรับสั่งถึงปัญหาของประชาชนจะทรงหาหนทางแก้ไข โดยพูดคุยกับประชาชนทุกกลุ่มทั้งกลุ่มผู้ได้รับประโยชน์ และเสียประโยชน์ เมื่อเจรจาสำเร็จแล้ว ก็จะเสด็จกลับมาที่ฝ่ายราชการ พร้อมกับรับสั่งว่าประชาชนต้องการอย่างนี้ ฝ่ายราชการพร้อมที่จะทำหรือไม่ เมื่อฝ่ายราชการพร้อมก็จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำหน่วยงานแกนกลาง คือ สำนักงาน กปร. รับไปประสานการดำเนินงานกับทุกฝ่ายต่อไป...”

(สุเมธ, ๒๕๔๓)

สำหรับการมีส่วนร่วมในชั้น “การวางแผน พัฒนา” เห็นได้จากการริเริ่มดำเนินงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งแสดงถึงความเป็น ประชาธิปไตยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ดังที่นายสุเมธฯ ได้กล่าวไว้ในการปาฐกถาวิชาการ เมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๓๙ ตอนหนึ่งว่า

“...พระองค์เคยรับสั่งว่า เมื่อมีพระราช- กระแสหรือมีพระราชดำริใด ๆ เกิดขึ้นเราต้อง กลับไปคิดเรานี้คือ ใคร ก็คือ คนทำงานถวาย จะเป็นราชการ หน่วยงาน องค์กร หรือใครก็ แล้วแต่ ต้องกลับไปพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่ มีความเป็นไปได้หรือไม่ คุ่มค่าอย่างไรหรือไม่...เมื่อรับสั่งหรือเสนอแนะอะไรแล้วเป็น หน้าที่ของนักวิชาการ ผู้ที่มีบทบาททั้งหลายนั้น ต้องไปพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่ เมื่อ พิจารณาแล้วก็นำมากราบบังคมทูลได้ ถ้าหาก ไม่เห็นด้วย จะเห็นได้ว่ามีการแลกเปลี่ยนความ เห็นตลอดเวลา...”

สมบัติ กุสุมาวลี อาจารย์สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) ได้นำทฤษฎี actor-network theory วิเคราะห์ไว้ในวิทยานิพนธ์ระดับ

ปริญาเอกเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนทัศน์ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ว่ามีสาเหตุหลักมาจากการเปลี่ยนแปลงหัวหน้าองค์กรที่มีคุณสมบัติดึงดูดใจคน (charismatic leadership) เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งสำหรับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขององค์กรและสังคม และภาวะผู้นำในลักษณะนี้เป็นผลพวงมาจากความสัมพันธ์ ความเกี่ยวพันกัน และการสร้างเครือข่ายของกลุ่มคนที่ไม่ใช่พวกเดียวกัน และแน่นอนว่าการสร้างเครือข่ายกับผู้กระทำที่เป็นกลุ่มปกติไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดคุณสมบัติดึงดูดใจได้ แต่ภาวะผู้นำแบบนี้จะพัฒนาขึ้นได้จากความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องกับผู้กระทำที่ไม่ใช่กลุ่มปกติหรือเครือข่ายที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งเป็นสภาวะที่พบเห็นยากในหมู่ผู้นำทั่วไป สำหรับกรณี นายสุเมธ ตันติเวชกุล ซึ่งในช่วงนั้นได้เข้ามารับตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) หรือสภาพัฒน์นั้น การที่มีพื้นฐานครอบครัวที่ดี มีการศึกษาสูง มีหน้าที่การงานที่มีเกียรติ และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มคนระดับสูงในวงราชการ องค์กรเอกชน นักวิชาการ บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะสถาบันพระมหากษัตริย์ ทำให้นายสุเมธ มีคุณสมบัติดึงดูดใจคนและได้รับการต่อต้านน้อย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าคุณลักษณะของผู้กระทำและเครือข่ายที่อยู่เบื้องหลังผู้นำมีอิทธิพลอย่างมากต่อระดับความโดดเด่นของผู้นำ ซึ่งก็เป็นผลมาจากการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ยาวนานและมีคุณภาพสูง

การที่สภาพัฒน์ฯ มีผู้นำที่มีคุณสมบัติโดดเด่นและดึงดูดใจคน เช่น นายสุเมธฯ จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อการวางแผนพัฒนาประเทศ เนื่องจากนายสุเมธฯ ไม่ได้มาแต่ตัว แต่ยังนำเอาเครือข่ายที่แปลกใหม่ในหมู่ผู้กระทำและคนกลางเข้ามาร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ด้วย และเมื่อมีการสนับสนุนอย่างดียิ่งจากเครือข่ายผู้นำลักษณะนี้จึงกล้าที่จะจุดประกายความคิดที่จะปรับเปลี่ยนแนวคิดการพัฒนาแบบเดิม ๆ และเปิดประตูให้กลุ่มคนนอกได้เข้ามามีบทบาท เป็นผู้มีส่วนร่วมหลักในการวางแผน เช่น ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่สภาพัฒน์ฯ กับองค์กรพัฒนาเอกชน การแต่งตั้งบุคคลระดับมัธยมที่อยู่นอกรั้วเข้ามาเป็นคณะกรรมการวางแผนพัฒนาฯ ด้านต่าง ๆ รวมถึง การเชิญนักวิชาการที่มีความสามารถเข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการ ในการจัดทำแผน เป็นต้น (สมบัติ กุสุมาวลี : ๑๗๙-๑๘๕)

เศรษฐกิจพอเพียง : ปรัชญานำทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีแนวพระราชดำริมาตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ ดังที่จะเห็นได้จากกระแสพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ มีใจความตอนหนึ่งว่า

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัยเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งทันสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกินมีความสงบและทำงาน ตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธานในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพออยู่พอกินไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินได้ เราก็คงยิ่งยวดได้...”

กระแสพระราชดำรัสดังกล่าวข้างต้น ถือเป็นครั้งแรกของแนวพระราชดำรัสการพัฒนาแบบ “เศรษฐกิจพอเพียง” ทั้งนี้ เนื่องจากในช่วงระยะเวลานั้นสถานการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอยู่ในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงซึ่งได้รับผลกระทบจากการพัฒนาในระยะที่ผ่านมา และได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ด้านการเมืองการปกครองจากเหตุการณ์วันมหาวิปโยคเมื่อปี ๒๕๑๖ โดยแนวทางการพัฒนาประเทศในระบอบนั้นเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยการลงทุนภาครัฐเพื่อส่งต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมขยายพื้นที่เพาะปลูกและส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก อย่างไรก็ตาม แม้จะประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง โดยเศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็วมีอัตราการขยายตัวประมาณร้อยละ ๗-๘ แต่ด้วยข้อจำกัดของทรัพยากรลงทุนในการดำเนินงานส่งผลให้เกิดช่องว่างของรายได้และเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา ซึ่งมีแนวโน้มรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ

จากสถานการณ์ต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงชี้ให้เห็นว่าความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนเป็นจุดที่ควรเริ่มต้นก่อน และเมื่อมีพื้นฐานมั่นคงแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น ซึ่งหมายถึงการทำให้ประชาชนในชนบทที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศให้พอมี พอกิน

อันเป็นการสร้างพื้นฐานก่อนจะพัฒนาในด้านอื่น ๆ
ต่อไป แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์
ที่มีพระวิสัยทัศน์กว้างและยาวไกลต่อการกำหนด
แนวทางการพัฒนาประเทศ แต่ทิศทางและแนวทาง
การพัฒนาประเทศในระยะนั้นก็ยังไม่ได้มีการ
เปลี่ยนแปลง พระองค์ก็ยังคงทรงงานในโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริตามแนวทางที่มีจุด
มุ่งหมายหลักในการพัฒนาคนให้พอยู่พอกินต่อไป

การพัฒนาประเทศในช่วงปลายแผนพัฒนา
ฉบับที่ ๔ ต่อแผนพัฒนา ฉบับที่ ๕ เป็นช่วงที่

ประเทศไทยประสบปัญหาภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่รุนแรงเป็นครั้งแรกจากวิกฤตการณ์ของราคา
น้ำมันโลกที่สูงขึ้น ส่งผลกระทบให้ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย ประกอบกับ
ปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศไทยเอง คือภาวะราคาสินค้าการเกษตรตกต่ำ นโยบายพัฒนา
อุตสาหกรรมที่เน้นทดแทนการนำเข้าประสบภาวะติดตันด้านการตลาดภายในประเทศ การสร้างหนี้
เกินตัวที่เกิดจากความจำเป็นที่จะต้องซื้ออาวุธ เพื่อสร้างความมั่นคงของประเทศ และระยะเวลาที่
จะต้องชำระหนี้ระยะสั้นเป็นจำนวนมาก รวมทั้งความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดการพัฒนาชนบทและการ
ป้องกันแก้ไขปัญหาสังคมต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ภาวการณ์ทางเศรษฐกิจดังกล่าวได้ผ่อนคลาย ฟื้นตัว
ในปี ๒๕๓๐ ในขณะที่ราคาที่ดินในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ธุรกิจการซื้อขายที่ดินส่งผลให้
เศรษฐกิจขยายตัวในอัตราสูงเป็นประวัติการณ์ ถึงประมาณร้อยละ ๑๐-๑๑ สถานการณ์เช่นนี้มีผู้ได้รับ
ประโยชน์เพียงกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มเดียวในขณะที่เกษตรกรจำนวนมากต้องสูญเสียที่ดิน และเสียโอกาสจาก
การใช้ที่ดินทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทได้ ประกอบกับปัญหาสังคมได้ทวีความ
รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะปัญหาโรคเอดส์ และปัญหายาเสพติด รวมทั้งสภาพปัญหาน้ำท่วมและฝนแล้งอัน
เกิดจากความไม่แน่นอนของธรรมชาติ และมีผลมาจากการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ
เหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้มีกระแส
พระราชดำรัสเกี่ยวกับปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” อีกครั้งในช่วงปี ๒๕๓๗-๒๕๓๘

ในเดือนกรกฎาคม ๒๕๓๙ ประเทศไทยเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจจากระบบศะกร้า (เทียบค่าเงิน
บาทกับกลุ่มสกุลเงินของประเทศคู่ค้าสำคัญ) มาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว (ค่าเงินบาท
เมื่อเทียบกับเงินตราสกุลต่าง ๆ จะถูกกำหนดโดยกลไกตลาดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาด
เงินตราในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้ ตามปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ)

ส่งผลให้ค่าเงินบาทอ่อนตัวลง และส่งผลกระทบต่อต่าง ๆ เช่น การไหลเข้าของเงินทุนต่างประเทศ ก่อให้เกิดหนี้ระยะสั้น ปัญหาสังหาริมทรัพย์ และปัญหาตลาดหลักทรัพย์เกิดขึ้น โครงสร้างการผลิตสินค้าและบริการในประเทศเปลี่ยน ระดับราคาสินค้าในประเทศที่สูงขึ้นเนื่องจากราคาน้ำมันเพิ่มขึ้น ค่าจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น และการปรับราคาของค่าไฟฟ้าและค่าน้ำประปา การนำเข้าสินค้าสูงขึ้น การส่งออกมีปริมาณลดลง และการชะลอตัวในการผลิตภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น

สถานการณ์เศรษฐกิจดังกล่าวได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา จนเกิด “วิกฤตการณ์เศรษฐกิจถดถอย” และส่งผลกระทบต่อทุกชนชั้นในสังคม เกิดความยากลำบากในการครองชีพ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด และปัญหาสังคมอื่น ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นการซ้ำเติมเกษตรกรในชนบทที่ทุกข์ยากเดือดร้อนอยู่แล้วให้มีความทุกข์ยากเดือดร้อนมากขึ้นเป็นทวีคูณ

ภายใต้ภาวะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีกระแสพระราชดำรัสเมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ทรงแนะนำทางรอดของคนไทยและสังคมไทยในสภาวะเศรษฐกิจถดถอย ให้นำ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้ในการดำรงชีวิตโดยคิดแต่ทู่่มหาเพื่อการส่งออกสินค้าอย่างเดียว และทรงเตือนว่าอย่าทำอะไรเกินตัว ให้อยู่อย่างสมถะและสามัคคี ซึ่งจะช่วยให้ประเทศชาติรอดพ้นวิกฤตได้ ดังที่ได้มีกระแสพระราชดำรัสชี้แจงความสำคัญ ๆ ดังนี้

“...การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง

ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่ให้ตัวเองสำหรับครอบครัวอย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...

...คนอื่นเขาต้องมีเศรษฐกิจแบบแลกเปลี่ยน เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง รู้สึกไม่ทรูหราแต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าการผลิตที่พอเพียงทำได้อย่างข้าวที่ปลูกเคยสนับสนุนให้ปลูกข้าวให้พอเพียงกับตัวเอง

เก็บเอาไว้ในยุ้งเล็ก ๆ แต่ละครอบครัว
และถ้ามีพอกก็ขายแต่คนอื่นกลับบอกว่า
ต้องปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อที่จะขาย
อันนี้ถูกต้องข้าวหอมมะลิขายได้ดี แต่
เมื่อขายแล้วตัวเองจะบริโภคเองต้องซื้อ
จะซื้อจากใคร...

...สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องของ
เศรษฐกิจแบบค้าขายภาษาฝรั่งเศสเขา
เรียก Trade Economy ไม่ใช่แบบ
พอเพียง ซึ่งฝรั่งเศสเรียก Self Sufficient
Economy ถ้าเราทำแบบที่ไทยทำได้
คือ เศรษฐกิจพอเพียงกับตัวเองเราก็

อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน

...ในเรื่องการค้า การบริโภค การผลิต และการขายท่านทั้งหลายกำลังกลุ่มใจ
ในวิกฤตการณ์ตั้งแต่คนที่มีเงินน้อยจนกระทั่งมีเงินมาก แต่ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนให้
กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมดแม้จะไม่ถึงครึ่งอาจจะเศษหนึ่งส่วน
สี่ก็จะสามารถที่อยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลาไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อน
เพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...

...ต้องดูว่าเราพยายามที่จะอุ้มชูประชาชนได้ และให้ประชาชนได้ทำงานได้มี
รายได้ก็จะสามารถผ่านวิกฤต ถ้าจะทำแบบที่เคยมีนโยบาย คือ ผลิตสิ่งของทาง
อุตสาหกรรมมากเกินไปในเมืองไทย ตลาดก็น้อยลงเพราะว่าคนมีเงินน้อยลง
ข้อสำคัญเขาบอกให้ส่งออกไปยังประเทศอื่น ประเทศอื่นเขาก็เดือดร้อนเหมือนกัน
เขาไม่ซื้อถ้าผลิตเป็นผลิตผลทางอุตสาหกรรมและไม่มีผู้ซื้อก็เป็นหมันเหมือนกัน..."

(พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อวันที่
๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

นอกจากนี้ ทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงต่อการพัฒนาประเทศและแนวทาง
ปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีความตอนหนึ่งว่า

"...ดังนี้ ถึงบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่สองอย่างนี้ จะทำ
ความเจริญแก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความเพียร และความอดทน ต้องไม่ใจร้อน
ต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำโดยเข้าใจกันเชื่อว่าทุกคนมีความพอใจได้..."

หลังจากที่ได้พระราชทานพระราชดำรัส ในการนำ “เศรษฐกิจพอเพียง” มาใช้ในการดำรงชีวิต ในภาวะที่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้มีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้นำไป ปฏิบัติ และประสบผลสำเร็จเห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ดังนั้น ในช่วงปลายปี ๒๕๔๒ ได้มีการระดม ความคิดและทบทวนผลการพัฒนาที่ผ่านมาเพื่อจัดทำแผนพัฒนา ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ซึ่งจากการทบทวนประเมินผลการ พัฒนาและการวิเคราะห์เงื่อนไขสถานการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่ จะมีผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป ประกอบกับการนำ ผลจากการระดมความคิดจากประชาชนในทุกภาคส่วนของสังคมไทย นับตั้งแต่ระดับจังหวัดระดับอนุภาคและระดับชาติ มาสังเคราะห์เชื่อมโยง กันอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างกรอบ วิสัยทัศน์ และทิศทางของการพัฒนา ประเทศ ผลจากการระดมความคิดของประชาชนทั่วประเทศเห็นพ้อง ต้องกันในการอยู่เชิญแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวคิด ปรัชญาหลักของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๙ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยและเป็น พื้นฐานการพัฒนาในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาต่อเนื่องจากแผน พัฒนา ฉบับที่ ๘

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) เป็นแผนที่ได้เชิญ
แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญา

นำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศโดยยึดหลักทาง
สายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้
อย่างมั่นคงและนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและ
ยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์การ
เปลี่ยนแปลง ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทาง
เศรษฐกิจและสาขาอื่นมาร่วมกันประมวลและกลั่นกรอง
จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง
เศรษฐกิจพอเพียงและขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต
นำไปเผยแพร่ ซึ่งทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขพระราชทาน
และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรม

ราชานุญาตตามที่ขอพระมหากรุณา ปรากฏอยู่ในส่วนที่ ๑ วิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ
ของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๙ ดังนี้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๔ : ๑)

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญา
นำทางการพัฒนาในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในช่วงของแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙)
โดยจากการประเมินผลการพัฒนาในช่วง ๔ ทศวรรษ
ที่ผ่านมา ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุล
แม้จะประสบผลสำเร็จในเชิงปริมาณ แต่ขาดความสมดุล
ด้านคุณภาพ โดย “จุดอ่อน” ของการพัฒนาที่สำคัญ คือ
ระบบบริหารการพัฒนาและบริหารราชการยังเป็นการรวมศูนย์
คุณภาพการศึกษาของคนไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร
ไม่สามารถปรับตัวเท่าทันกับวิทยาการสมัยใหม่ วิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยีไม่ตีพ็อตที่จะเอื้อต่อการพัฒนาและแข่งขัน
ในระดับสากล ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้
ตลอดจนปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

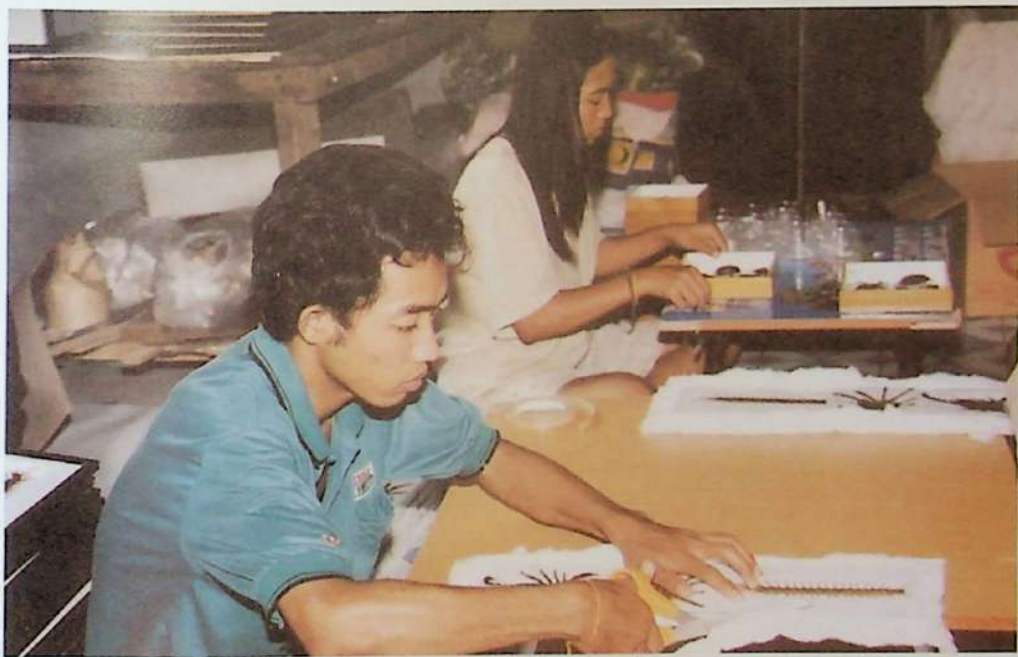
ที่ทวีความรุนแรงและสร้างความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น นอกจากนี้ ความอ่อนแอของสังคมไทยที่ตก
อยู่ภายใต้กระแสวัตถุนิยมก็ส่งผลให้มีปัญหาสังคม และปัญหาด้านศีลธรรมมากขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดทุนทางเศรษฐกิจและสังคมหลายประการ ซึ่งเป็น “จุดแข็ง” ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาในระยะต่อไป อาทิ การปฏิรูปการเมืองและการบริหารราชการ การกระจายอำนาจ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และชุมชนท้องถิ่น ความเข้มแข็งของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เป็นต้น นอกจากนี้ กระแสการเปลี่ยนแปลงหลักของโลกได้ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในหลาย ๆ ด้าน ทำให้ต้องเร่งเตรียมความพร้อมทั้งการสร้างระบบกลไกและการพัฒนาคนให้สามารถปรับตัวได้ทัน และสามารถแข่งขันกับภายนอกได้

ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นทั้งจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและข้อจำกัดดังกล่าว การพัฒนาในระยะต่อไปจึงเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่จำเป็นต้องมีการปฏิรูประบบเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติมากขึ้น มุ่งฟื้นฟูเศรษฐกิจให้หลุดพ้นจากภาวะวิกฤต บูรณพื้นฐานระบบเศรษฐกิจภายในให้มีความเข้มแข็งและมีเสถียรภาพ มีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก และพึ่งตนเองได้มากขึ้น รวมทั้งจะต้องสร้างพลังร่วมกันของทุกฝ่าย เพื่อบริหารจัดการประเทศในสภาวะการเปลี่ยนแปลง และสร้างค่านิยมใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์เป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีดุลยภาพใน ๓ ด้าน คือ ๑) สังคมคุณภาพที่ยึดหลักความสมดุลพอดี ๒) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่ให้คนไทย คิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก และ ๓) สังคมสมานฉันท์ มีคุณธรรม รู้ รัก สามัคคีและเอื้ออาทรต่อกัน

กล่าวโดยสรุปจากสถานการณ์และแนวโน้มต่าง ๆ ทุกฝ่ายได้พิจารณาร่วมกันแล้วมีความเห็นว่าจะต้องนำปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป กล่าวคือ การพัฒนาจะมีความต่อเนื่องจากระยะที่ผ่านมาที่กำหนดให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและจะสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบันได้ รวมทั้งเป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อนำสังคมไทยไปสู่ “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” และด้วยเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นกรอบการพัฒนาในทุกเรื่องของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ซึ่งเป็นแผนพัฒนาประเทศที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

บทสรุป

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ในระยะแรก ๆ ซึ่งอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑-๓ หรือในช่วงปี ๒๕๐๔-๒๕๑๙ มีลักษณะเป็นการส่งเสริมที่ช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า หรือสนองความต้องการของประชาชนที่ประสบความเดือดร้อนในกรณีต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาบริการพื้นฐาน โดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการเสริมการพัฒนาประเทศในช่วงนั้น ที่เน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยการกระจายการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙) สถานการณ์การก่อการร้าย เนื่องจากความขัดแย้งด้านลัทธิอุดมการณ์ได้ทวีความรุนแรงขึ้น มีการบรรจุแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงไว้ในแผนพัฒนาประเทศเป็นครั้งแรก โดยแนวทางการดำเนินงานได้นำแนวพระราชดำริที่เน้นการพัฒนาเฉพาะพื้นที่เป้าหมาย (area oriented) โดยให้ประชาชนอยู่ดีกินดีมาใช้ควบคู่ไปกับการสร้างความรู้ความเข้าใจโดยการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้ในระยะต่อมาได้มีโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงรูปแบบต่าง ๆ เกิดขึ้นหลายโครงการ โดยเฉพาะในพื้นที่บริเวณแนวชายแดนและพื้นที่ชนบทห่างไกล

ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ นี้เอง แนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีกระแสพระราชดำรัสสรุปความว่าจะต้องดำเนินการอย่างรวดเร็วเพราะทุกข์ของประชาชนนั้น รอไม่ได้จะต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง แม้จะเป็นงานที่ยากลำบากก็ตาม ทั้งนี้ เพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนเพื่อมนุษยธรรมและความมั่นคงปลอดภัยของประเทศได้เข้ามาปรากฏอย่างชัดเจน

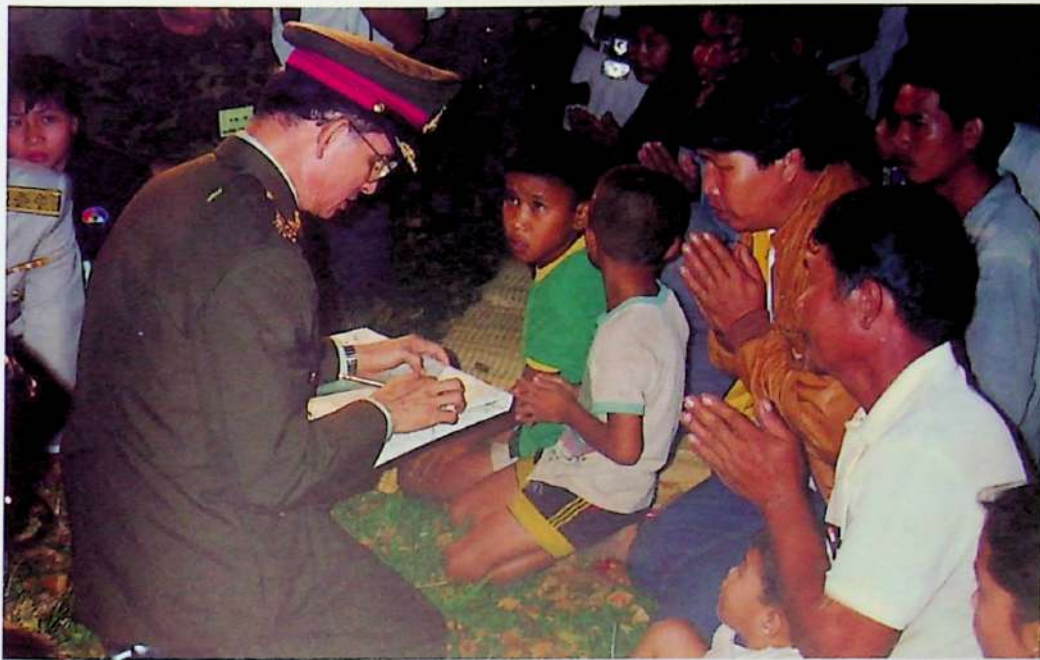

อยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นอกจากนี้ ได้มีพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทในโอกาสต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตลอดมาโดยมีจุดเน้นเช่นเดียวกับแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาประเทศฉบับต่าง ๆ เช่น หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักการซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน หลักการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ หลักธรรมาภิบาล หลักภูมิสังคม และแนวทางการพัฒนาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗-๘ แนวพระราชดำริ ที่สำคัญยิ่งที่ได้มีการนำไปเป็นจุดเน้นในแผนพัฒนาประเทศ ได้แก่ การพัฒนาคนหรือการกำหนดให้ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งเป็นเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเน้นในการทรงงานของพระองค์ตลอดมา นอกจากนั้น แนวทางการพัฒนาที่มุ่งไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและการพัฒนาในรูปแบบของ “ทฤษฎีใหม่” ก็ได้กำหนดเป็นจุดเน้นอยู่ในแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะนี้ด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ

สังคมและการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ก่อนหน้านี้ จึงมีความเหมาะสมและเป็นโอกาสต่อการพัฒนาประเทศท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศอยู่ในช่วงของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๙ ซึ่งได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ของแผน โดยการระดมความคิดของประชาชนทุกระดับทั่วประเทศมาสังเคราะห์เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน และผลจากการระดมความคิดดังกล่าวทุกฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกันในการเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศโดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน

แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานไว้ในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในกระบวนการพัฒนาประเทศ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนั้น เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพที่มีคุณค่าอันสูงยิ่งในหลาย ๆ ด้าน ทรงมีพระวิสัยทัศน์ในการพัฒนาที่กว้างไกล ทรงห่มเทหังพระวรกายและพระสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกชั้นวรรณะอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย แนวพระราชดำริที่เป็นจุดเน้นในการพัฒนาประเทศแต่ละยุคสมัยในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ กัน เป็นสิ่งที่สร้างประโยชน์สุขแก่พสกนิกรและเป็นแนวทางที่ได้นำพาประเทศชาติให้พ้นจากภาวะวิกฤตทุกยุคสมัย เพราะทรงรักและห่วงใยประชาชน ทรงเสียสละโดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม สมดังพระราชปณิธานที่ได้พระราชทานไว้เป็นพระปฐมบรมราชโองการ ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงเป็น “กษัตริย์นักพัฒนา” ที่ยิ่งใหญ่อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ แปด พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔. กรุงเทพฯ : เม็ดทรายพรินต์ติ้ง, ๒๕๓๙.
- _____. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙. กรุงเทพฯ : ศึกษากิจพัณณิษฐ์, ๒๕๔๔.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. “บางแง่มุมแห่งความคิดคำนึง” วารสารเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับพิเศษ ธันวาคม, ๒๕๒๘.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. ใต้เบื้องยุคลบาท. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๓.
- _____. บทบาทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในการสนับสนุนการรักษาความมั่นคงของชาติในพื้นที่ชนบทของประเทศ. เอกสารส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๒๙.
- Kusumavalee, Sombat. From Economic growth to People-Centred Development. A Case Study of Paradigm shift of the Eight and the Ninth National Economic and Social Development Plan of Thailand, Ph.d. dissertation National Institute of Development Administration.

พระปรีชาสามารถเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

เกริกเกียรติยศตริย์ไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชสมภพและทรงศึกษาในต่างประเทศมาโดยตลอด จึงทรงพระปรีชาสามารถด้านอักษรศาสตร์ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน พระองค์ท่านได้ใช้พระปรีชาสามารถในด้านนี้ทรงแปลหนังสือหลายเรื่อง เฉพาะที่ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนในวงกว้าง ได้แก่ หนังสือเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ ซึ่งทรงแปลเป็นภาษาไทยจากหนังสือเรื่อง A Man Called Intrepid โดย วิลเลียม สตีเวนสัน (William Stevenson) เรื่อง ตีโต ซึ่งทรงแปลเป็นภาษาไทยจากหนังสืออัตชีวประวัติของ โยชิบ บรอซ (Josip Broz) เรื่อง Tito โดย ฟิลลิส ออติ (Phillis Auty) และเรื่อง พระมหาชนก ที่ทรงดัดแปลงเนื้อเรื่องจากพระไตรปิฎกและทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ แปด พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔. กรุงเทพฯ : เม็ดทรายพริ้นติ้ง, ๒๕๓๙.
- _____. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙. กรุงเทพฯ : ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, ๒๕๔๔.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. “บางแง่มุมแห่งความคิดคำนึง” วารสารเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับพิเศษ ธันวาคม, ๒๕๒๘.
- สุเมธ ดันติเวชกุล. ได้เบื้องยุคลบาท. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๓.
- _____. บทบาทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในการสนับสนุนการรักษาความมั่นคงของชาติในพื้นที่ชนบทของประเทศไทย. เอกสารส่วนบุคคล วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๒๙.
- Kusumavalee, Sombat. From Economic growth to People-Centred Development. A Case Study of Paradigm shift of the Eight and the Ninth National Economic and Social Development Plan of Thailand, Ph.d. dissertation National Institute of Development Administration.

พระปรีชาสามารถเป็นที่ยอมรับในระดับสากล

เกริกเกียรติยศชาวไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชสมภพและทรงศึกษาในต่างประเทศมาโดยตลอด จึงทรงพระปรีชาสามารถด้านอักษรศาสตร์ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน พระองค์ท่านได้ใช้พระปรีชาสามารถในด้านนี้ทรงแปลหนังสือหลายเรื่อง เฉพาะที่ตีพิมพ์เผยแพร่ต่อสาธารณชนในวงกว้าง ได้แก่ หนังสือเรื่อง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ ซึ่งทรงแปลเป็นภาษาไทยจากหนังสือเรื่อง A Man Called Intrepid โดย วิลเลียม สตีเวนสัน (William Stevenson) เรื่อง ตีโต ซึ่งทรงแปลเป็นภาษาไทยจากหนังสืออัตชีวประวัติของ โยชิบ บรอซ (Josip Broz) เรื่อง Tito โดย ฟิลลิส ออติ (Phillis Auty) และเรื่อง พระมทาชนก ที่ทรงดัดแปลงเนื้อเรื่องจากพระไตรปิฎกและทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ

ทั้งนี้ ในการที่ทรงเลือกแปลหนังสือเรื่องต่าง ๆ เหล่านั้น ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะให้พสกนิกรของพระองค์ได้มีโอกาสศึกษาแก่นสารสำคัญที่เป็นคติสอดแทรกคำสอนอยู่ในหนังสืออันจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ส่งผลเป็นความผาสุกของสังคม และประเทศชาติโดยลำดับ

ด้วยพระปรีชาสามารถที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือทั้ง ๓ เรื่องนี้ คณะกรรมการจัดงานวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (The SEA Write Award) ได้ทูลเกล้าฯ ถวายแผ่นโล่เกียรติยศทางด้านวรรณกรรม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐^๑

นอกจากภาษาตะวันตกแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ยังทรงสนพระทัยศึกษาภาษาโบราณ นั่นคือ ภาษาบาลี สันสกฤต เขมรโบราณ และเทวนาครี^๒ ดังปรากฏในพระราชนิพนธ์พระมหาชนก

^๑ อ้างถึง “คำสดุดีพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ” ในหนังสือขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้คณะกรรมการจัดงานวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (The SEA Write Award) เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายแผ่นโล่เกียรติยศทางด้านวรรณกรรม เนื่องจากได้ตระหนักถึงพระปรีชาสามารถทางด้านวรรณกรรมที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือจำนวน ๓ เรื่อง สำเนาผู้ฉบับ สำนักราชเลขาธิการ : ๕ มิถุนายน ๒๕๔๐.

^๒ อ้างถึง National Identity Office. King Bhumibol : Strength of the Land. Bangkok, ๒๐๐๐ : ๖๗.

พระปรีชาสามารถด้านดนตรีสากลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นอีกประการหนึ่งที่ทรงได้รับการถวายราชสดุดีอยู่เนือง ๆ ด้วยทรงพระปรีชาสามารถในการทรงดนตรี ไม่ว่าจะเป็น คลาริเน็ต แซกโซโฟน หรือเปียโน โดยโปรดทั้งเพลงคลาสสิก และเพลงแจ๊ส ประกอบกับทรงสนพระทัยใน

การประพันธ์บทเพลงด้วยทำนองสากล เช่น เพลงบลูส์ เป็นต้น พระปรีชาสามารถในการทรงดนตรีนี้ นอกจากได้สร้างความประทับใจให้กับชาวต่างชาติในระหว่างเสด็จฯ ไปเยือนต่างประเทศแล้ว ยังทำให้ต่างชาติถวายราชสดุดีว่า

“ทรงเป็นสื่อสัมพันธ์อันดียิ่งระหว่างดนตรีตะวันออกและตะวันตก” ดังเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๗ รัฐบาลออสเตรเลียได้ถวายพระเกียรติให้ทรงเป็น

สมาชิกกิตติมศักดิ์ หมายเลขที่ ๒๓ ของสถาบันการดนตรีและศิลปะแห่งนครเวียนนาด้วย”

ในด้านกีฬา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักกีฬาสากลที่มีพระปรีชาสามารถ ทรงเคยเข้าร่วมในการแข่งขันระดับนานาชาติและได้รับรางวัลเหรียญทองชนะเลิศจากการแข่งขันเรือใบประเภทโอเค ในกีฬาแหลมทองครั้งที่ ๔ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐^๔

^๓ คุณหญิงหะบอบ โปษะกฤษณะ. “ยิ่งพระยศโลกาซ้องสรรเสริญ มั่นพระขันติธรรมนำชาติเจริญ”, ๒๕๓๑ : ๒๘๗.

^๔ อ้างถึง “คำกราบบังคมทูลพระกรุณาสดุดีพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทูลเกล้าฯ ถวายโดยหน่วยงานต่างประเทศ.” ในหนังสือขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ นายฮวน แอนโตนิโอ ซามารานช์ (Mr. Juan Antonio Samaranch) ประธานคณะกรรมการโอลิมปิกสากลและคณะ เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล Lalaousnic Cup อันเป็นสัญลักษณ์เกียรติคุณสูงสุดในความสามารถทางการกีฬา. สำนักคู่มือฯ สำนักราชเลขาธิการ : ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓.

อย่างไรก็ดี พระปรีชาสามารถส่วนพระองค์ในด้านต่าง ๆ ที่ยกมากล่าวข้างต้นแต่พอสังเขปนั้น ยังเทียบไม่ได้กับพระเกียรติคุณและพระมหากรุณาธิคุณอันเป็นที่กล่าวขานด้วยความชื่นชมและเทิดทูน ในการที่พระองค์ทรงอุทิศพระองค์เพื่อการพัฒนาประเทศตลอดระยะเวลา ๖๐ ปี นับตั้งแต่ที่ได้พระราชทาน พระปฐมบรมราชโองการอันถือเป็นพระราชปณิธานในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”^๕

ดังจะเห็นได้จากการที่นานาชาติได้ถวายสดุดีเฉลิมพระเกียรติในวาระต่าง ๆ ดังเช่น คำกล่าวสดุดี เทิดพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของประธานาธิบดี บิล คลินตัน (President Bill Clinton) ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี ความว่า

^๕ พระมหากษัตริย์ผู้นำการพัฒนา. [ม.ป.ป.] : ๒. และธิดาลักษณ์ จันทร์ติ. พระมหากษัตริย์ผู้นำการพัฒนา. [ม.ป.ป.] : ๗๒.

Your Majesty, Thailand's growing role on the global stage is a fairing tribute to your leadership. You have guarded Thailand through political crisis; you have helped secure a climate in which democracy can flourish. Your tireless efforts, as well as Her Majesty's, to advance rural development have been a model for all the world...^b

และอีกตัวอย่างหนึ่ง ในโอกาสต่อมาที่ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติเข้าเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญเทเลฟู๊ด ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาสดุดีพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ อันมีข้อความดังนี้

^b อ้างจาก สุวิมล พึ่งประเสริฐ, [ม.ป.ป.] : ๒๐.

**คำกราบบังคมทูลพระกรุณาสดิพระเกียรติคุณ
ในโอกาสที่ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ
เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2542**

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงสนับสนุนอย่างแข็งขัน
ในความพยายามที่จะเอาชนะความอดอยากยากจนเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงอุทิศเพื่อความผาสุกของอาณาประชาราษฎร์ในถิ่นชนบทของประเทศไทย
ให้ยืนหยัดต่อสู้เพิ่มพูนผลผลิตทางการเกษตร

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงส่งเสริมให้เกษตรกรไทยสามารถพึ่งตนเองได้
ด้วยการปรับใช้ทฤษฎีใหม่ตามพระราชดำริ เพื่อการเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์
จากผืนดินอย่างคุ้มค่า โดยเป็นทั้งไร่นาปลูกข้าวและพืชผลอื่นๆ
ตลอดจนเลี้ยงสัตว์ขนาดเล็ก เก็บกักน้ำ และเพาะเลี้ยงปลา

ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีพระวิสัยทัศน์อันกว้างไกลที่จะช่วยให้โลกปราศจาก
ความหิวโหย ซึ่งเป็นสิ่งที่องค์การอาหารและเกษตรเห็นพ้องด้วยอย่างยิ่ง และได้มุ่งมั่นที่จะแสวงหา
ความร่วมมือและการสนับสนุนจากสาธารณชนทั่วไปโดยผ่านทางโครงการเทคโนโลยี

ด้วยความสำนึกในพระวิริยะอุตสาหะดังกล่าวข้างต้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจและความคาดหวัง
ที่จะได้เห็นประเทศไทยก้าวไปสู่ความสำเร็จในสหัสวรรษหน้า
องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ จึงใคร่ขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย
เหรียญเทเลฟูดเหรียญแรกของโลกนี้ แต่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ณ วันที่ 8 ธันวาคม พุทธศักราช 2542

นอกจากนี้ ในคำแถลงการณ์ของที่ประชุมสหประชาชาติเพื่อการค้าและการพัฒนา ครั้งที่ ๑๐ (The Tenth Session of United Nations Conference on Trade and Development หรือ UNCTAD X) ซึ่งจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๒-๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๓ ที่ประเทศไทยยังได้ถวายราชสดุดีถึงบทบาทอันยิ่งใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการพัฒนาประเทศ^๘ ดังนี้

เราได้มาประชุมกันในประเทศไทยเพื่อหารือกันถึงกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาในทุกแง่มุมอย่างลึกซึ้ง นับว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะเมื่อไม่นานมานี้ภูมิภาคนี้ได้มีประสบการณ์โดยตรงในการเผชิญกับความท้าทายที่จะจัดการกับโลกปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ ดังที่เราได้เห็นแล้วว่าประเทศไทยได้ค้นพบความเข้มแข็งภายในที่จะช่วยนำพาให้สามารถกลับคืนสู่เส้นทางการพัฒนาอีกครั้งหนึ่งจริงอยู่ ผลสืบเนื่องบางประการของวิกฤตการณ์ยังคงตกค้างอยู่ แต่ก็ได้ผ่านพ้นช่วงที่เลวร้ายที่สุดไปแล้วและความมั่นใจในอนาคตที่ดีกว่าได้กลับคืนมา...

...ความสามารถอันน่าชื่นชมนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งของชาติไทย ความเข้มแข็งนี้เกิดขึ้นและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยพระมหากษัตริย์คุณแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ไทย อันเป็นศูนย์รวมดวงใจของชาวไทยทั้งชาติ ด้วยพระมหากษัตริย์คุณและพระปรีชาสามารถของพระองค์ พสกนิกรชาวไทยจึงได้น้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายความเคารพและความจงรักภักดีเป็นล้นพ้นแด่พระองค์ท่าน โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริเพื่อเป็นพื้นฐานของยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ ปรีชญาในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดด้านการพัฒนาของประเทศไทย และจะเป็นแบบแผนสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่อไป...

^๘ อ้างจาก “แถลงการณ์ของที่ประชุม” ใน สำนักคูฉบับ แถลงการณ์ของที่ประชุมสหประชาชาติเพื่อการค้าและการพัฒนา. องค์การสหประชาชาติ : กรุงเทพมหานคร, ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓.

...ที่ประชุมขอถวายสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณในพระราชกรณียกิจด้านการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทำให้ทรงได้รับความชื่นชมจากนานาประเทศในฐานะที่ทรงเป็น “พระมหากษัตริย์นักพัฒนา” ชาดไทยคือประจักษ์พยานที่แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณอันล้นพ้นในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และประสบการณ์ของประเทศไทยเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับพวกเราทุกคน

ในเรื่องพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันเป็นที่ยอมรับในระดับสากลนี้ จะนำเสนอในสองช่วงเวลา คือ ช่วงที่พระองค์เสด็จประพาสต่างประเทศ และช่วงที่ทรงอุทิศพระองค์เพื่อพัฒนาความกินดีอยู่ดีแก่พสกนิกร ด้วยการพระราชทานพระราชดำริเพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ และประชาชน ครอบคลุมถึงปัจจุบัน

การเจริญพระราชสัมพันธ์ไมตรีกับนานาประเทศ

หลังจากเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติและการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์ไทยลำดับที่ ๙ แห่งราชวงศ์จักรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ แล้วนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเยือนประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อทรงศึกษาต่อ เมื่อเสด็จนิวัตพระนครในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ พระองค์ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่เสด็จฯ เยี่ยมเยือนพสกนิกรในท้องถิ่นทุรกันดารทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ส่วนการเสด็จฯ เยือนต่างประเทศในช่วงนั้น ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของประเทศต่าง ๆ เท่านั้น ทั้งนี้เพราะ

...พระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งพระทัยไว้อย่างแน่วแน่ว่า จะไม่เสด็จออกนอกประเทศ ถ้าไม่ทรงมีเหตุที่สำคัญพอในฐานะที่ทรงเป็นพระประมุขของชาวไทยสมควรที่จะประทับอยู่ในบ้านเมืองเพื่ออยู่ใกล้ชิดกับราษฎรของท่านให้มากที่สุด...

(สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ, พระราชเสาวนีย์)

^๘ อ้างจาก โอภาส เสวิกุล. "พระราชกรณียกิจในด้านการต่างประเทศ." ใน พระบรมมัยปกเกล้า. ๒๔๑๔ : ๗๔.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักถึงพระราชภารกิจในฐานะประมุขของประเทศ ที่จักต้องเยี่ยมเยียนซึ่งกันและกันเพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีที่ดีระหว่างประเทศทุกประเทศ ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ประชาชนแต่ละชนชาติต่างก็มีความเกี่ยวพันกัน ดังนั้น จึงควรที่จะรู้จักอุปนิสัยใจคอกัน และสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ดังพระราชดำรัสอภิลักษณ์ประชาชนชาวไทย ทางวิทยุกระจายเสียง เนื่องในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา และประเทศในทวีปยุโรป เมื่อ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓ ความตอนหนึ่งว่า

...การไปต่างประเทศคราวนี้ ก็ไปเป็นราชการแผ่นดิน เป็นการทำหน้าที่ของข้าพเจ้า ในฐานะเป็นประมุขของประเทศ...

...เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ในสมัยนี้ประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็กต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ จะว่าชนทุกชาติเป็นญาติพี่น้องกันก็ว่าได้ จึงควรพยายามให้รู้จักนิสัยใจคอกัน ทั้งต้องผูกน้ำใจกันไว้ให้ติดด้วย...

...การผูกน้ำใจกันไว้นั้น ธรรมดาญาติพี่น้องก็ไปเยี่ยมถามทุกข์สุขกันและกัน แต่สำหรับประเทศนั้น ประชาชนนับแสนนับล้านจะไปเยี่ยมกันก็ยาก เขาจึงยกให้เป็นหน้าที่ของประมุข ในการเยี่ยมประเทศต่าง ๆ ข้าพเจ้าก็จะแสดงต่อประชาชนของประเทศเหล่านั้นว่า ประชาชนชาวไทยมีมิตรจิตมิตรใจต่อเขา และข้าพเจ้าจะพยายามเต็มที่เพื่อให้ฝ่ายเขารู้จักเมืองไทย และให้เกิดมีน้ำใจดีต่อชาวไทย...

พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นว่าคนไทยรู้สึกเป็นมิตรด้วย ทรงพยายามที่จะทำให้ชาติอื่นรู้จักประเทศไทยมากที่สุด และมีความรู้สึกที่ดีต่อคนไทย ดังพระราชดำรัสตอบคำกราบบังคมทูลฯ ถวายพระพรชัยมงคลของนายกรัฐมนตรีที่มาส่งเสด็จฯ

...การไปคราวนี้ เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ ข้าพเจ้าทำหน้าที่ประมุข คือ นำจิตใจของประชาชนชาวไทย ไปแสดงต่อประชาชนต่างประเทศ ว่าเป็นมิตรและขอเป็นมิตร และขอความร่วมมือกัน การไปคราวนี้เราก็ไปเป็นผู้แทนของประชาชน...

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พระราชดำรัส)

เสด็จพระราชดำเนินยังโรงละครโอเปร่า กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย ปี พ.ศ. 2507
Their Majesties the King and Queen at the opera house, Vienna, Austria in 1964

^๙ อ้างจาก จีรภา อ่อนเรือง. "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช," ในหลวงของเรา. ๒๕๓๐ : ๑๒๖.

นอกจากนี้ ยังมีพระราชกระแสรับสั่งเดือนผู้ตามเสด็จ ความว่า

...ทุกครั้งทีก่อนจะออกเดินทางไปต่างประเทศ พระเจ้าอยู่หัวจะมีรับสั่งให้ทุกคนที่จะตามไปในขบวนเสด็จมาเผ้าฯ แล้วทรงเตือนว่า การไปครั้งนี้ของเรา ทุกคนเปรียบเสมือนผู้แทนคนไทยทั้งชาติ ใครมีเรื่องราวทุกข์ร้อนหนักหนาอย่างไร ก็ให้หนักเอาเบาสู้อย่างนี้กวาดภาพว่าจะได้ไปเที่ยวสนุกสนาน...^{๑๐}

(สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ, พระราชเสาวนีย์)

การเสด็จฯ ต่างประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น พระองค์มิได้มีพระราชประสงค์ที่จะไปขอความช่วยเหลือหรือการพึ่งพาใด ๆ จากประเทศนั้น ๆ เลย เพียงแต่มีพระราชประสงค์นำมิตรภาพของชาวไทยไปมอบให้เท่านั้น ดังพระราชดำรัสตอบคำกราบบังคมทูลถามของนักหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกันที่ว่า การเสด็จฯ ทรงเยือนสหรัฐอเมริกา พระองค์จะทรงขอความช่วยเหลือประการใดหรือไม่ ความว่า

^{๑๐} อ้างจาก โอภาส เสวกุล. "พระราชกรณียกิจในด้านการต่างประเทศ." ใน พระบารมีปกเกล้า. ๒๕๑๔ : ๗๖.

...เราได้มาเพื่อขอความช่วยเหลือจากท่านแต่อย่างใดทั้งสิ้น แต่เราเป็นผู้นำเอามิตรภาพ และความปรารถนาดีของประชาชนชาวไทยมาให้แก่ท่าน...”

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พระราชดำรัส)

ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๒ - ๒๕๑๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ เยือนประเทศต่าง ๆ หลายสิบประเทศ ในหลายทวีปทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา อาทิ เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ ปากีสถาน อิหร่าน ไต้หวัน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน โปรตุเกส สวิตเซอร์แลนด์ เดนมาร์ก นอร์เวย์ สวีเดน อิตาลี ฝรั่งเศส ลักเซมเบิร์ก สเปน ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

การเสด็จ เยือนประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อันอำนวยประโยชน์ให้ประเทศไทยได้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในนานาประเทศ ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงชนะจิตใจชาวต่างชาติ ดังในคราวเสด็จ เยือนประเทศสหรัฐอเมริกา ได้พระราชทานพระราชดำรัสในที่ประชุมรัฐสภาแห่งชาติอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓ ในการมี

^{๑๑} อ้างจาก จิรภา อ่อนเรือง. “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช.” ในหลวงของเรา. ๒๕๓๐ : ๑๓๐.

พระราชดำรัสครั้งนี้ มีสมาชิกทั้งสองสภา คณะรัฐบาล คณะทูตานุทูต และประชาชน เข้าร่วมฟังจนล้นหลาม ต่างมีความพอใจปรบมือถวายนานเป็นพิเศษ ซึ่งมีในสภาแห่งนี้ไม่บ่อยนัก ตามที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต ซึ่งติดตามไปในขบวนเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาในคราวนั้น ได้ทรงนิพนธ์ไว้ว่า

...ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระกระแสพระราชดำรัสแก่ที่ประชุมรัฐสภาของอเมริกันนั้น สมาชิกรัฐสภาถึงกับปรบมือถวายพระเกียรติยศเป็นตอน ๆ รวมทั้งสิ้นถึง ๑๗ ครั้ง และเมื่อพระราชทานพระกระแสพระราชดำรัสจบลง สมาชิกรัฐสภาอเมริกันทั้งหมดก็ยืนขึ้นปรบมือถวายพระเกียรติยศเสียงสนั่นหวั่นไหวไปทั่วรัฐสภาอันกว้างใหญ่มโหฬารนั้น...^{๑๒}

(พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิภาวดีรังสิต, รัชสมัย)

^{๑๒} อ้างจาก สุธีร์ จิระปัญญาพงศ์, ๒๕๔๐ : ๑๒๐.

ด้วยพระราชจริยาวัตรอันงดงามและการวางพระองค์อย่างดีเยี่ยมภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงกระชับสัมพันธ์ไมตรีกับผู้นำของประเทศที่เสด็จฯ เยือนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่มีผู้นำของหลายประเทศได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยในระยะต่อมา ช่วยให้เห็นนโยบายการต่างประเทศและการดำเนินการทางการทูตสะดวกราบรื่นขึ้น ทั้งยังทำให้รัฐบาลต่างประเทศและเอกชนให้ความช่วยเหลือสนับสนุนประเทศไทยในเวลาต่อมาด้วย

นานาชาติซ่องสรรเสริญ

หลักการอันเป็นสากล

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ กลับจากการสร้างพระราชสัมพันธ์ไมตรีกับนานาชาติแล้ว พระองค์ทรงมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือให้พสกนิกรมีความอยู่ดีกินดี โดยในช่วงระยะ ๑๐ ปีแรกนั้น พระองค์ทรงเน้นการสงเคราะห์และงานด้านสาธารณสุข ด้วยทรงเห็นว่าเป็นเรื่องเร่งด่วน เหมือนดังกรณีของคนป่วย ก็จะต้องให้ยาระงับไข้แก้ปวดก่อน แล้วจึงรักษาอาการอื่น ๆ หรือหาทางป้องกันโรคนั้น ๆ ต่อไป

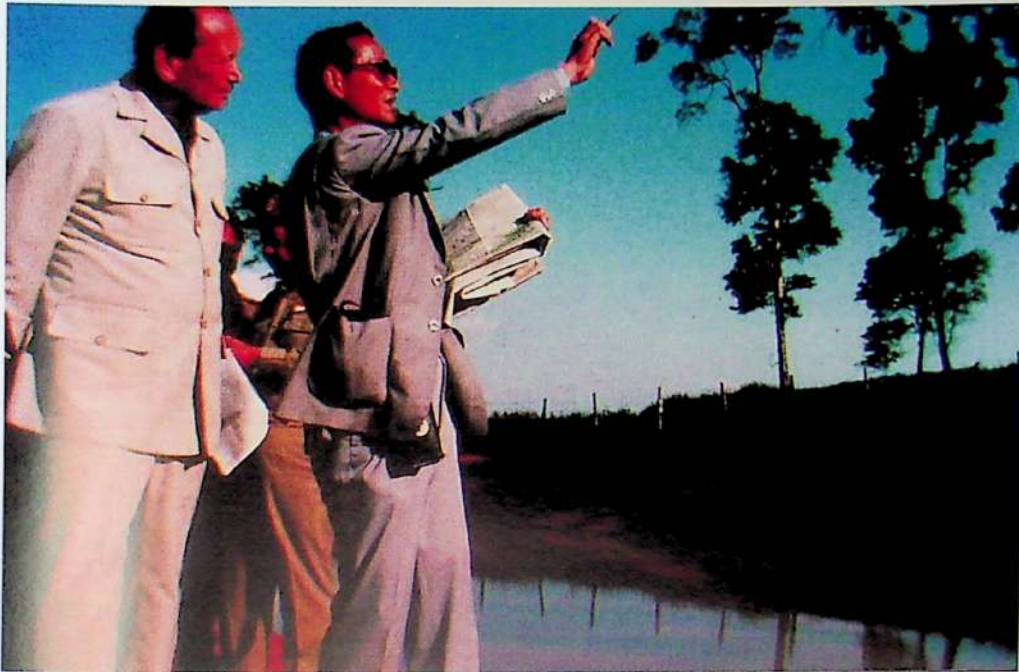

ในระยะต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน

พระราชดำริเพื่อแก้ปัญหาในเชิงโครงสร้างในระดับรากหญ้า และเป็นระบบบูรณาการ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในชื่อต่าง ๆ อาทิ โครงการตามพระราชประสงค์ โครงการหลวง โครงการตามพระราชดำริ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา เป็นต้น

โครงการพัฒนาต่าง ๆ ตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติมาโดยลำดับ ทั้งนี้ มิใช่เพียงเพราะเป็นแนวพระราชดำริในพระมหากษัตริย์ที่

ได้รับการเทิดทูนเฉลิมพระเกียรติว่า ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา และทรงงานเพื่อพสกนิกรอย่างมีรู้จักเห็นดินเหนียวเท่านั้น แต่ยังเกิดจากคุณค่าในตัวของแนวพระราชดำริ หรือหลักการของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเองอีกด้วย เนื่องจากเป็นแนวคิดหรือหลักการที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง

แนวคิดหรือหลักการต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ได้แก่ หลักการธรรมาภิบาล เป็นการใช้หลักการของธรรมาภิบาลแก้ไขสภาพปัญหาทางธรรมาภิบาล ผสมผสานกับวิธีการดำเนินงานที่ถูกต้องตามหลักวิชาการที่ดำเนินงานตามความเหมาะสมและประหยัด ทำให้ไม่ต้องลงทุนด้วยเงินมหาศาล แต่ก็ได้ผลตอบกลับมาน่าพอใจ ซึ่งหลักธรรมาภิบาลนี้ได้ส่งผลให้งานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นสามารถดำเนินและสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยเป็นหลักการที่ง่ายต่อการเข้าใจ และที่สำคัญก็คือ ไม่ก่อให้เกิดมลพิษเป็นภัยต่อธรรมาภิบาล ซึ่งจะมีผลเกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศทั้งระบบด้วย

ตัวอย่างโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ที่ใช้หลักการธรรมาภิบาลแก้ไขสภาพปัญหาธรรมาภิบาลที่กำเนิดขึ้นและเห็นผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ โครงการบำบัดน้ำเสียตามแนวพระราชดำรินี้ในลักษณะต่าง ๆ

หลักปรัชญาพิจารณา เป็นที่ทราบโดยทั่วไปว่า โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้นเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือพระบรมวงศานุวงศ์ได้พระราชทานแนวพระราชดำริ

เพื่อเป็นแนวทางให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ นำไปพิจารณาและวางแผนการดำเนินงาน ให้ได้ผลสำเร็จออกมาเป็นรูปธรรม มิใช่เป็นการบังคับ กำหนดกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติ ตามพระราชประสงค์ หากแต่เป็นเพียงข้อเสนอแนะที่คณะผู้รับสนองแนวพระราชดำริ ทั้งผู้ปฏิบัติ ผู้ที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์ และผู้ที่จะต้องเสียประโยชน์นั้น ได้ยินยอม และเห็นพ้องต้องกันที่จะนำแนวพระราชดำรินั้นมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป จะเห็นได้ว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแนวพระราชดำรินั้น พระองค์จะทรงคร่ำครึถามขอความคิดเห็นจากคณะผู้ติดตามซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน และราษฎรผู้เกี่ยวข้องในทางใดทางหนึ่งเสมอ จึงกล่าวได้ว่า พระองค์ ทรงใช้หลักประชาธิปไตยในการวางแนวทางหรือดำเนินงานโครงการอันเนื่องมา

จากพระราชดำริ

หลักการประชาพิจารณ์นี้ นอกจากจะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดแล้ว ยังส่งผลต่อ ความรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย ดังนั้น ช่องว่างแห่งการพัฒนาจึงเกิดขึ้นได้ยาก

หลักการความยั่งยืน ด้วยการเน้นการพัฒนาคนและทรัพยากร เพื่อให้ “คน” กับธรรมชาติ สามารถอยู่ร่วมกันได้ อันจะส่งผลให้ “คน” สามารถดำเนินชีวิตอย่าง “พอเพียง” หรือ “พออยู่ พอกิน” ในเบื้องต้น ก่อนที่จะพัฒนาไปสู่ความเจริญในระดับต่าง ๆ ต่อไป

ความ “พอเพียง” มิใช่หมายถึงแค่เพียงความพอเพียงทางร่างกายเท่านั้น แต่รวมถึงความ พอเพียงทางจิตใจด้วย แนวพระราชดำรินี้ มุ่งพัฒนาให้ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างพอมีพอกิน โดยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้จักคุณค่า เพื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ตามลำดับ เพื่อให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนนั่นเอง

แนวคิดหรือหลักการอีกประการหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นที่ยอมรับในหมู่ชาวต่างชาติ คือ การที่งานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้มีหลักการทำงาน ในลักษณะ “เบ็ดเสร็จ เป็นระบบ และครบวงจร” นั่นก็คือ หลักการบูรณาการ ระหว่างแขนงวิชา ต่าง ๆ ระหว่างแผน คน ทรัพยากร เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติ และเพื่อให้แนวทางการแก้ไขปัญหามีความสมบูรณ์และครอบคลุมทุกแง่มุม ตัวอย่างที่เห็นเด่นชัดจากการนำหลักการ บูรณาการมาปฏิบัติ คือ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ประจักษ์พยานที่แสดงให้เห็นว่า โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นที่รู้จัก เป็นที่สนใจ และเป็นที่ยอมรับในระดับสากลนั้น ก็คือ การที่นานาประเทศได้ประสานเพื่อให้ หรือรับการสนับสนุน ภายใต้อาณัติความร่วมมือในโครงการต่าง ๆ รวมทั้งการเยี่ยมชมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังจะยกมาเป็นตัวอย่างในแต่ละด้านแต่พอสังเขป ดังนี้

มิตรไมตรีมีต่อเพื่อนบ้าน

นอกเหนือจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริ เพื่อช่วยเหลือพสกนิกรชาวไทยของพระองค์แล้ว ยังได้โปรดเกล้าฯ พระราชทาน ความช่วยเหลือให้แก่ประเทศเพื่อนบ้าน ดังกรณีของประเทศสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว อันได้แก่ โครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้าน การเกษตรห้วยซอน-ห้วยซั่ว (หลัก ๒๒) ซึ่งอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านนาียง เมือง นาทายทอง กำแพงนครเวียงจันทน์ เป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัวได้พระราชทานพระมหากรุณาธิคุณให้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ตามที่ ฯพณฯ นายโกสอน พมวิทาน อธิบดีประธานประเทศ สปป.ลาว มีอักษรสาส์น กราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานโครงการ ในลักษณะเช่นเดียวกับศูนย์ ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ โดย มีความตอนหนึ่งซึ่งแสดงเจตนารมณ์สำคัญไว้ว่า

...หากโครงการดังกล่าวนี้เกิดขึ้น และดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับประเทศและประชาชนลาวของข้าพระเจ้า ทั้งจะเป็นสัญลักษณ์แห่งไมตรีจิต มิตรภาพฉันท์พี่น้องและความร่วมมืออันดีระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับราชอาณาจักรไทยชั่วกาลนานอีกด้วย...

(โกสอน พมวิทาน, ๒๕๓๗.)

และในปีเดียวกันนั้น (พ.ศ. ๒๕๓๗) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีรับสั่งเกี่ยวกับการพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้แก่ประเทศสปป.ลาว ซึ่งถือว่าเป็นหลักคิดสำคัญข้อหนึ่ง ความว่า

...ถ้ามีประเทศ ๒ ประเทศอยู่ติดกัน จะหนีจากกันก็หนีไม่พ้น จารีตประเพณีวัฒนธรรมก็ใกล้เคียงกันเหลือเกิน แต่คนที่อยู่อย่างนี้ ถ้าไม่คบกันเป็นเพื่อนจะเป็นไปได้อย่างไร ตรงกันข้าม แทนที่จะแข่งขันกัน จะกีดกันอะไรกัน นโยบายที่ดีคือควรจะปรับสภาพให้เท่าเทียมกัน มันถึงจะเป็นเพื่อนและความปรกติสุขก็จะเกิดขึ้น...

(พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, พระราชดำรัส, ๒๕๓๗)

การใช้ชื่อว่า “ศูนย์พัฒนาและบริบาล” แทนที่จะเป็น “ศูนย์ศึกษาการพัฒนา” นั้น ก็เนื่องมาจากแนวคิดที่ให้นำผลสำเร็จจากการศึกษา ทดลอง วิจัย ที่ดำเนินการในศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ในประเทศไทยไปใช้ประโยชน์ให้เกิดแก่ประชาชนชาวลาวได้ทันที หรือนำไปพัฒนาต่อยอดไม่ต้องลองผิดลองถูกอีก

การดำเนินงานในระยะแรก ฝ่ายไทยได้สนับสนุนวางระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบชลประทาน จัดทำแปลงสาธิต สนับสนุนปัจจัยการผลิตและขยายผลการพัฒนา ขุดสระน้ำประจำไร่นา ตลอดจนให้ความรู้ ดูแลส่งเสริม แนะนำทางวิชาการและฝึกอบรมครูงานในประเทศไทย ในส่วนของฝ่ายลาว ได้ร่วมเสริมสร้างการพัฒนาด้วยการก่อสร้างถนนเข้าสู่โครงการฯ ขยายเขตไฟฟ้า จัดเจ้าหน้าที่/คนงานประจำศูนย์ ดำเนินการบริหารจัดการ สาธิต ฝึกอบรมผลิตพันธุ์สัตว์พันธุ์ปลา จัดหาอาหารสัตว์

อาหารปลาบางส่วน ให้บริการพันธุ์ พืชพันธุ์สัตว์แก่เกษตรกร จัดระบบคลองส่งน้ำและสายซอยเข้าสู่พื้นที่นา รวมทั้งซ่อมแซมคอกสัตว์และอาคารสำนักงานอย่างต่อเนื่อง

ความร่วมมืออย่างยั่งยืนของทั้งสองฝ่ายได้ทำให้การดำเนินงานพัฒนาของศูนย์ฯ มีความก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ จนเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปธรรม แตกต่างไปจากสภาพปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เมื่อครั้งชาวบ้านยังไม่มีไฟฟ้า ถนน สาธารณูปโภคที่ดี ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และขาดการส่งเสริมด้านวิชาการเกษตร ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรต่ำ จากการประเมินผลเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๔ พบว่าการดำเนินงานของศูนย์บรรลุประสิทธิผลและสอดคล้องกับแนวทางของศูนย์ศึกษการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินในประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่

กล่าวคือ มีการสาธิต ติดตาม ขยายผล และฝึกอบรม โดยมีกิจกรรมรองรับหลากหลาย ทั้งการวางโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษาแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค การเกษตรกรรม การพัฒนาพืช ที่ดิน ปศุสัตว์ ประมงอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการสร้างครอบครัวต้นแบบเพื่อเป็นแกนกลางในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาการเกษตรกรรม ซึ่งจะเป็นแกนนำในการส่งเสริมการขยายผลไปสู่เกษตรกรอื่น ๆ ในระดับชุมชนและหมู่บ้านได้อย่างดี มีการส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรชาวลาว รวมทั้งการส่งเสริมอาชีพด้านการแปรรูปผลผลิต ด้านการเกษตร การตั้งกองทุนหมู่บ้าน หรือสหกรณ์การเกษตรโดยสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มและทำอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่โครงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จากการที่ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นจากเดิม ๓๒ ถึงต่อไร่ เป็น ๔๖ ถึงต่อไร่ เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มจาก ๖,๕๗๑ บาทต่อครัวเรือนต่อปีในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็น ๕๖,๖๔๗ บาทต่อครัวเรือนต่อปีในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เท่ากับมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิมถึง ๗ เท่า (รายงานการประเมินผลโครงการศูนย์พัฒนาและบริการด้านการเกษตร (หลัก ๒๒) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยสำนักงาน กปร. กองประเมินผลและข้อมูล กุมภาพันธ์ ๒๕๔๕ หน้า ๘๘-๘๙) ก่อให้เกิดการขยายตัวของประชากรและครัวเรือนเพิ่มขึ้น มีการรวมกลุ่มทางสังคมมากขึ้น เกิดการประสานความร่วมมือนำไปสู่การได้รับประโยชน์ร่วมกันในชุมชนทำให้สังคมเข้มแข็ง

นอกจากนี้ การสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยซอนและระบบชลประทาน ตลอดจนการส่งเสริมแหล่งน้ำขนาดเล็ก ส่งผลให้ชาวบ้านมีผลผลิตทางการเกษตรและมีรายได้สูงขึ้น และยังเกิดประโยชน์ทางอ้อมอีกทางหนึ่ง ซึ่งก็คือทำให้น้ำตกตาดซอน ซึ่งเป็นพื้นที่รับน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยซอนมีปริมาณน้ำเพิ่มขึ้น กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแห่งหนึ่งที่ช่วยเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน

ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ส่งผลให้ศูนย์พัฒนาและ
บริการด้านการเกษตรใน สปป.ลาว ใช้เป็นต้นแบบของการพัฒนาแบบบูรณาการ และเป็นศูนย์กลาง
แห่งการศึกษาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงร่วมกันทั้งภาครัฐ ประชาชนและประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง
อีกแห่งหนึ่งของภูมิภาคเอเชีย ซึ่งจะมีส่วนช่วยเอื้อประสานการพัฒนาความร่วมมือระหว่างมิตรประเทศ
ให้ภูมิภาคนี้เกิดความมั่นคงสืบไป ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๙ เมษายน
พ.ศ. ๒๕๓๗ ที่ว่า

...ตามที่ทำโครงการต่าง ๆ ที่กล่าวไว้ก็เพื่อให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข คือ ประชาชนนี้
ไม่ได้เน้นว่าเป็นประชาชนไทยหรือลาวเพราะว่าประชาชนที่ไหนก็ตาม ประเทศไหนก็ตาม
มีความอยู่เย็นเป็นสุข สันติสุข หรือความสงบก็จะเกิดขึ้น ไม่เจาะจงว่าเป็นประเทศไทย
หรือประเทศลาว หากว่าประชาชนในประเทศใดมีความอยู่เย็นเป็นสุข ก็หมายความว่า
ประเทศนั้นมีความเป็นอยู่ที่มั่นคง ภูมิภาคไหนที่มีประเทศที่มีความมั่นคงเป็นภูมิภาคที่ดี
มีกำลังแข็งแรง ในโลกนี้มีความยุ่งยากมากในทุกทวีป แม้ในขณะนี้ก็มีการรบกัน
ฆ่ากันอย่างไม่น่าเชื่อเลย ดังประเทศเป็นประเทศและแตกออกไปเป็นเสี่ยง ๆ รบกัน
ฆ่ากันระหว่างพี่น้องกัน ผู้ที่มีเชื้อชาติและสัญชาติเดิมเหมือนกันก็รบกันฆ่ากันมี
จำนวนเป็นหมื่น ดังนั้นในภูมิภาคนี้เริ่มมีความก้าวหน้า เรามีความสงบสุขขึ้นมา...

สืบสานแนวพระราชดำริสู่การขยายผล

ความสำเร็จของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ดำเนินการตามแนวพระราชดำริของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากได้มีการขยายผลความสำเร็จออกไปยังหมู่บ้านใกล้เคียงกับพื้นที่
ของโครงการ และได้มีการขยายผลออกไปยังพื้นที่อื่น ๆ ที่มีสภาพปัญหาคล้ายคลึงกันแล้ว ยังมีการขยายผล
ไปดำเนินการในต่างประเทศ ดังกรณีของโครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเกษตร - ป่าไม้ควนตัน ใน
ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เป็นต้น

โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเกษตร - ป่าไม้ควนตัน เริ่มต้นจากการที่นายโด เหมือย (Mr.Do Muoi)
เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๖
ในโอกาสนั้น เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และได้เดินทางมาดูงานที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมทั้งได้ขอพระราชทานความช่วยเหลือในการจัดทำโครงการใน
ลักษณะการพัฒนาป่าไม้ตามแนวพระราชดำริ

หลังจากนั้น รัฐบาลเวียดนามได้จัดทำคำขอโครงการความช่วยเหลือทางวิชาการอย่างเป็นทางการ และรัฐบาลไทยได้ให้ความช่วยเหลือตามคำขอดังกล่าว โครงการศูนย์พัฒนาเกษตร - ป่าไม้ควนตัน ตั้งอยู่ในพื้นที่ของลุ่มน้ำควนตันในคอมมูนเคียนเลา อำเภอลุกหะ จังหวัดบักซาง ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม อันเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติที่ถูกบุกรุกเข้าครอบครองและทำเกษตรกรรมที่ไม่เหมาะสม ทำให้พื้นที่ป่าลดลง ตลอดทั้งก่อให้เกิดไฟป่า ดินเสื่อมคุณภาพและพังทลาย

ทั้งนี้ กลยุทธ์ของโครงการ คือ การระดมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นทั้งหมดในการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ มุ่งเน้นการยับยั้งการบุกรุกทำลายป่า ลดการเกิดไฟป่า ฟื้นฟูป่าในพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ เปลี่ยนแปลงการทำเกษตรกรรมระบบเชิงเดี่ยวและเลื่อนลอยไปสู่การเกษตรกรรมแบบยั่งยืน ตามแนวทางวนเกษตรอันจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ยกระดับรายได้ของประชาชน และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

จากการรายงานผลการดำเนินงาน ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ สรุปได้ว่า หลังจากที่ได้ดำเนินงานมาแล้ว ๓ ปี สามารถปลูกป่าได้มากกว่า ๔,๓๗๕ ไร่ ไม้ยืนต้นมากกว่า ๔๕๐ ไร่ ผลไม้มากกว่า ๓๗.๕ ไร่ ข้าวโพดปีละมากกว่า ๒๕ ไร่ และสนับสนุนพันธุ์ไม้และปุ๋ยให้แก่เกษตรกรสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ สร้างเรือนเพาะชำพันธุ์ไม้ ออกแบบสวนพฤกษศาสตร์ และให้ความรู้แก่ประชาชน เห็นได้ว่าประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นจากการถ่ายทอดความรู้ในการเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน สำหรับการดำเนินโครงการในระยะต่อไป จะเน้นด้านการพัฒนาอาชีพเพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

ศูนย์กลางเครือข่ายหญ้าแฝกระดับโลก

เรื่องหญ้าแฝกเป็นตัวอย่างรูปธรรมอีกเรื่องหนึ่ง ที่แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับความสนใจจากนานาชาติ และมีกรมไปดำเนินการในต่างประเทศ

โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นโครงการที่ตั้งขึ้น ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งพระราชทานไว้เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๔ เนื่องจากดินในประเทศไทยซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับเกษตรกรรมอันเป็นอาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ ประสบปัญหาคุณภาพเสื่อมโทรมและมีการ

ชะล้างพังทลาย โดยเฉพาะในพื้นที่สูง พระองค์จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริ ให้มีการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทั้งนี้ ทรงเห็นว่าหญ้าแฝกเป็นพืชที่มีระบบราก ที่หยั่งลึกและเป็นแนวแฝง สามารถใช้เป็นกำแพงกันเพื่อลดการไหลบ่าของน้ำและกักตะกอนดิน ช่วยลด การชะล้างพังทลายและเพิ่มธาตุอาหารในดินอีกทางหนึ่ง

ปัจจุบัน โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีการดำเนินงาน ใน ๒ มิติ คือระดับประเทศ และระดับนานาชาติ สำหรับการดำเนินงานในระดับประเทศนั้น มีสำนักงาน กปร. เป็นตัวกลางในการประสานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้การควบคุม กำกับ และดูแลของ คณะกรรมการฯ ส่วนการดำเนินงานในระดับนานาชาติประเทศไทยโดยสำนักงาน กปร. ได้มี บทบาทเป็นผู้จัดการประชุมสัมมนาระดับนานาชาติมาแล้ว ๓ ครั้ง คือครั้งที่ ๑ ที่จังหวัดเชียงราย ระหว่างวันที่ ๔-๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งมีหัวข้อเรื่อง "Vetiver: A Miracle Grass" และมี ชาวต่างชาติเข้าร่วมถึง ๘๖ คนจาก ๓๔ ประเทศทั่วโลก และครั้งที่ ๒ ที่จังหวัดเพชรบุรี ระหว่างวันที่ ๑๘-๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งมีหัวข้อเรื่อง "Vetiver and the Environment" และมีผู้เข้า ร่วมประชุมสัมมนาเป็นชาวต่างชาติประมาณ ๑๐๐ คน จากทุกทวีปทั่วโลก

สำหรับการประชุมสัมมนาหญ้าแฝกนานาชาติครั้งที่ ๓ ซึ่งกำหนดจัดขึ้นระหว่าง วันที่ ๕-๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ณ เมืองกว่างโจว ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดย ได้รับการสนับสนุนจาก Chinese Academy of Sciences มูลนิธิชัยพัฒนา สภาปกครอง เขตมณฑลกว่างตุง และเครือข่ายหญ้าแฝกโลก โดยมีหัวข้อหลักของการประชุมสัมมนา คือ "หญ้าแฝกและน้ำ" (Vetiver and Water) โดยมีจุดประสงค์ เพื่อแสดงศักยภาพของ หญ้าแฝกร่วมกับเทคโนโลยีเชิงนิเวศน์ในการปรับปรุงคุณภาพน้ำ การเพิ่มความแข็งแรง ของหน้าดิน และการส่งเสริมสิ่งแวดล้อม ในการนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม-ราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในการประชุมฯ ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ จากหลายสถาบันของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน การประชุมฯ ในครั้งนี้ มีผู้สนใจ เข้าร่วมกว่า ๓๐๐ คน จาก ๒๙ ประเทศ และมีการเสนอผลงานหญ้าแฝก ทั้งในส่วนของ งานวิจัยและงานส่งเสริมจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยในการประชุมฯ ครั้งนี้ สมเด็จพระ เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้พระราชทานรางวัล The King of Thailand Vetiver Awards และรางวัล The Vetiver Network Awards สำหรับ ผลงานที่ดีเด่น ในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

ในการประชุมสัมมนาหญ้าแฝกนานาชาติครั้งที่ ๔ ซึ่งมีกำหนดจัดขึ้นโดยมูลนิธิ โพลาร์ (Polar Foundation) ที่เมืองคารากัส ประเทศเวเนซุเอลา ระหว่างวันที่ ๒๒-๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๙ ภายใต้หัวข้อ "หญ้าแฝกกับคน" ซึ่งจะชี้ให้ชุมชนต่าง ๆ ได้เห็นถึงความจำเป็น

ของการมีส่วนร่วมในการจัดการแนวทางการแก้ไขปัญหาเทคโนโลยีญาแฝกที่ปฏิบัติได้จริงและมีประสิทธิผล ซึ่งจะช่วยตอบสนองความต้องการที่เร่งด่วนของประชาชนที่ประสบปัญหาด้านความยากจน การถูกกีดกัน และการถูกทอดทิ้ง ตลอดจนช่วยสนับสนุนความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ และเพิ่มคุณภาพชีวิต และในขณะเดียวกันช่วยเสริมสร้างทรัพยากรพื้นฐานสำหรับคนรุ่นต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอความก้าวหน้าทั้งด้านวิชาการและวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากญาแฝกและการประยุกต์ใช้ด้านสังคมของญาแฝกที่เกิดขึ้นล่าสุดในโลก เพื่อเพิ่มพูนประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การขจัดความยากจน การส่งเสริมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น โดยผสมผสานกับประสิทธิผลในเชิงเศรษฐกิจและนิเวศวิทยาต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ในขณะเดียวกันก็มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดแสดง ส่งเสริม เผยแพร่ และเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับประสบการณ์ด้านเทคโนโลยีญาแฝก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคลาตินอเมริกา รวมทั้งเป็นเวทีที่จะรวมผู้ใช้ประโยชน์จากญาแฝกในระดับภูมิภาคเข้ากับผู้เชี่ยวชาญในระดับนานาชาติจากภูมิภาคอื่นทั่วโลก

นอกจากเป็นตัวกลางในการจัดประชุมระดับนานาชาติดังกล่าวแล้ว ประเทศไทย ยังได้รับการทาบทามให้เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายญาแฝกของประเทศในแถบริมมหาสมุทรแปซิฟิก (Pacific Rim Vetiver Network หรือที่เรียกอย่างย่อว่า PRVN) ภายใต้กำกับดูแลของสำนักงาน กปร. ทั้งนี้เมื่อครั้งมีการประชุมสัมมนาญาแฝกนานาชาติครั้งที่ ๑ ซึ่งจัดขึ้นที่จังหวัดเชียงรายผู้เข้าร่วมประชุมได้เสนอเรื่องนี้ เนื่องจากเห็นว่าประเทศไทยเป็นที่ตั้งของโครงการด้านญาแฝกที่ใหญ่ที่สุดในโลก ดังเช่นโครงการพัฒนาพื้นที่คอยดุงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หลังจากนั้น สำนักงาน กปร. ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยจัดตั้งเครือข่ายดังกล่าวขึ้นในเวลาต่อมา

เครือข่ายญาแฝกของประเทศในแถบริมมหาสมุทรแปซิฟิก มีหน้าที่รับผิดชอบในการส่งเสริมการเพาะปลูกและการใช้ประโยชน์จากญาแฝก ด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจดหมายข่าวเวทิวเวอริม (Vetiverim) และเอกสารทางวิชาการที่จัดพิมพ์เป็นระยะ ๆ รวมทั้งเว็บไซต์ของเครือข่าย เครือข่ายนี้ครอบคลุมประเทศตามริมมหาสมุทรแปซิฟิก อันได้แก่ออสเตรเลีย บรูไน กัมพูชา หมู่เกาะคุกส์ จีน ฟิจิ อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น เกาหลี ลาว มาเลเซีย นิวซีแลนด์ ปาปัวนิวกินี ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ หมู่เกาะโซโลมอน ใต้หวัน ไทย ดองกา วานิวตู ซามัวตะวันตก และเวียดนาม ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ ๑,๐๐๐ คน

ผลสำเร็จของการดำเนินงานโครงการพัฒนาและรณรงค์ญาแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำรินในประเทศไทยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์และเว็บไซต์ของเครือข่ายญาแฝกนี้ ทำให้ต่างชาติประสานขอความร่วมมือจากประเทศไทยมาหลายครั้ง ดังเช่นประเทศมาดากัสการ์ ซึ่งเป็นเกาะมีสภาพภูมิประเทศเป็นป่าเขา ประสบกับปัญหาแผ่นดินถล่ม โดยเฉพาะการพังทลายของทางเดินรถไฟสายภายในประเทศที่

เลียบเลาะไปตามไหล่เขาและที่สูงชัน ซึ่งหากไม่ได้รับการแก้ไขรถไฟสายนี้จะต้องถูกระงับมิให้มีการเดินรถในระยะต่อไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม องค์การ Landscape Development Interventions หรือ LDI จึงได้ประสานกับโครงการพัฒนาและบรรณการใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขอความร่วมมือจากนักวิชาการหญ้าแฝกของไทย เพื่อร่วมทำการศึกษา ประเมินว่าควรจะใช้วิธีการวิศวกรรมผนวกกับการใช้หญ้าแฝกแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร ภายหลังจากที่ได้มีการนำหลักการตามแนวพระราชดำริในการพัฒนาและบรรณการใช้หญ้าแฝกไปใช้ที่ประเทศ มาดากัสการ์แล้ว นอกจากช่วยแก้ปัญหาให้แก่ประเทศมาดากัสการ์แล้ว ยังเป็นต้นแบบของการแก้ไข ปัญหาการชะล้างพังทลายของผืนดินที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูงในต่างประเทศอีกด้วย

สำหรับประเทศสหภาพพม่า ซึ่งมีปัญหาเรื่องดินเสื่อมโทรมและการชะล้างพังทลายของดิน ในที่สูงเช่นเดียวกัน สำนักงาน กปร. ได้ประสานให้ความช่วยเหลือในเรื่องการให้การสนับสนุน กล้าหญ้าแฝก การจัดฝึกอบรมการขยายพันธุ์หญ้าแฝก การสาธิต และการปลูกหญ้าแฝกให้แก่ เจ้าหน้าที่ระดับสูง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่และชาวบ้าน อีกทั้งยังให้การสนับสนุนเรื่องเอกสาร เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เรื่องหญ้าแฝกด้วย มิเพียงเท่านั้น สำนักงาน กปร. ยังได้มีส่วนให้ข้อคิด และคำแนะนำการใช้ที่ดินและพืชที่เหมาะสมสำหรับเพาะปลูก นอกจากนี้ ทางประเทศสหภาพพม่ายังได้ จัดส่งบุคลากรเข้ามารับการอบรมในประเทศไทยอีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว โครงการพัฒนาและบรรณการใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริโดย สำนักงาน กปร. ยังได้รับการประสานขอความช่วยเหลือในรูปแบบของการขอรับการสนับสนุนต้นกล้า หญ้าแฝกเพื่อนำไปทดลองปลูกในต่างประเทศ รวมถึงการขอเข้าเยี่ยมชมแปลงปลูกหญ้าแฝก ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในประเทศไทยอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ผลสำเร็จของการประชาสัมพันธ์งานด้านหญ้าแฝกที่เห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุด อย่างหนึ่งก็คือการจัดการฝึกอบรมและดูงานหญ้าแฝกให้กับคณะชาวต่างชาติหลายคณะ ครั้งสำคัญ คือการจัดการฝึกอบรมหญ้าแฝกนานาชาติ (The International Training Course on the Vetiver System) ระหว่างวันที่ ๑๙-๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๓ มีผู้เข้าร่วมอบรมรวมทั้งสิ้น ๓๑ คนจาก ๑๕ ประเทศจากทุกภูมิภาคทั่วโลก และอีกครั้งหนึ่งคือ การจัดการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ ของการใช้หญ้าแฝกให้แก่เจ้าหน้าที่จากสถาบันวิจัยการเกษตรแห่งประเทศเคนยา (Kenya Agricultural Research Institute) ระหว่างวันที่ ๗-๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

นอกจากนี้ ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๓ เครือข่ายหญ้าแฝกโลก (The Vetiver Network) ซึ่งเป็นศูนย์กลางของข้อมูลด้านหญ้าแฝกของประเทศทั่วโลก ได้กราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นองค์อุปถัมภ์ของเครือข่ายนี้ ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระกรุณาตอบรับคำเชิญดังกล่าวด้วย

สานสัมพันธ์เพื่อนบ้านไพบูลย์

จากความสำเร็จและความสนใจในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินับด้านต่าง ๆ กระทรวงการต่างประเทศซึ่งมีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับนานาประเทศ ได้ริเริ่มที่จะนำแนวพระราชดำริ โดยเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ขยายผลไปยังประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้ เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรมวิเทศสหการ (หรือสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนา ระหว่างประเทศในปัจจุบัน) กระทรวงการต่างประเทศ กับสำนักงาน กปร. เรียกว่า โครงการบัวแก้วสัมพันธ์

โครงการบัวแก้วสัมพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้แก่ประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี ทศนคติในเชิงบวก แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ ตลอดจนสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป้าหมายของต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งได้แก่ ลาว กัมพูชา เวียดนาม และพม่า กับกลุ่มเป้าหมายของไทยทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงการแสวงหาแนวร่วม และเครือข่ายในการพัฒนาชุมชนและสังคมระหว่างกัน โดยคัดสรรบุคคลกลุ่มเป้าหมายที่จำเป็นบทบาทสำคัญในประเทศนั้น ๆ ในอนาคตมาเยือนประเทศไทย เพื่อพบปะ ทหารือ สัมมนา แนวคิดดังกล่าว ทั้งนี้ ได้สอดแทรกการหารือเรื่องอื่น ๆ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมไปด้วย

โครงการนี้เป็นโครงการต่อเนื่อง ๓ ปี โดยในครั้งแรกจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๒ - ๒๓ สิงหาคม ๒๕๔๖ ครั้งที่สองระหว่างวันที่ ๓ - ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ และครั้งที่สามระหว่างวันที่ ๓๐ กันยายน - ๗ ตุลาคม ๒๕๔๘ กิจกรรมหลัก ๆ ของโครงการบัวแก้วสัมพันธ์นั้น ประกอบไปด้วย การสัมมนาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยการนำตัวแทนของประเทศเพื่อนบ้านเข้าเยี่ยมชมงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการของรัฐบาลไทย และสถานที่สำคัญ ๆ ในกรุงเทพฯ

นอกจากโครงการบัวแก้วสัมพันธ์แล้ว รัฐบาลไทย โดยกระทรวงการต่างประเทศ ยังได้เชิญเชิญแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการของ “ทฤษฎีใหม่” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไปผนวกในนโยบายของโครงการความช่วยเหลือเพื่อการฟื้นฟู ประเทศต่าง ๆ อาทิ สาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต ประเทศอัฟกานิสถาน และประเทศในทวีปแอฟริกา เป็นต้น เนื่องจากสามารถให้ผลในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในขณะนี้ได้มีการดำเนินการแล้วในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต ด้วยความร่วมมือกับทหารไทยที่ไปปฏิบัติหน้าที่ ส่วนโครงการความช่วยเหลือต่อประเทศอัฟกานิสถานและประเทศในทวีปแอฟริกานั้นยังไม่ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการ เนื่องจากยังอยู่ในขั้นเตรียมการ

ภายหลังจากประสบความสำเร็จในการจัดโครงการบัวแก้วสัมพันธ์ รัฐบาลไทยโดยกระทรวงการต่างประเทศมีนโยบายที่จะเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ได้พระราชทานให้ชาวไทยเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นเป็นที่รู้จักในหมู่ประเทศกำลังพัฒนาเช่นเดียวกับประเทศไทย ดังนั้น กระทรวงการต่างประเทศไทยจึงขอความร่วมมือ สำนักงาน กปร. จัดสัมมนาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับรัฐมนตรี ภายใต้ชื่อ การประชุมระดับรัฐมนตรีในหัวข้อทางเลือกในการพัฒนา : เศรษฐกิจพอเพียง (The Ministerial Conference on Alternative Development : Sufficiency Economy) ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ โดยมีผู้แทนระดับรัฐมนตรี จำนวน ๑๙ คน จากประเทศกำลังพัฒนา จำนวน ๑๙ ประเทศ ใน ๓ ภูมิภาค คือ ภูมิภาคเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกาเข้าร่วมการประชุม

นานาชาติประทับใจและรับไปปฏิบัติ

นับแต่เริ่มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจนถึงปัจจุบัน มีพระประมุข ประมุข ผู้นำองค์กร หน่วยงานจากต่างประเทศได้มาศึกษางานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลายครั้ง เช่น สมเด็จพระราชาธิบดีกุสตาฟที่ ๑๖ และสมเด็จพระราชินีซิลเวียแห่งสวีเดน สมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ ๒ และเจ้าชายฟิลิปแห่งสหราชอาณาจักร เจ้าชายฮาจิอิลมูห์ทาดี บิลลาห์ มกุฎราชกุมารแห่งบรูไนดารุสซาลาม เจ้าชายอากิชิโน แห่งประเทศญี่ปุ่น พร้อมด้วยพระชายา, พระราชาธิบดีแห่งมาเลเซีย นายโกสอน พมวิทาน และนายหนุฮัก พุมสะหวัน ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สมเด็จพระอนุเชน นายกรัฐมนตรีคนที่สองของประเทศกัมพูชา นาย พี.วี. นรสิงหะ ราว นายกรัฐมนตรีของประเทศอินเดีย นายมารี อาลคาทริ นายกรัฐมนตรีของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยติมอร์-เลสเต และสมเด็จพระราชาธิบดีเลอซีที่ ๓ และสมเด็จพระราชินีมาเซเนท โมฮาโค ซีโต แห่งราชอาณาจักรเลโซโท

นอกจากการศึกษาดูงานดังกล่าว ได้มีบางประเทศ บางหน่วยงาน หรือบางองค์กร ได้นำแนวทางตามแนวพระราชดำริไปดำเนินการ ดังเช่น การประชุม The World Summit on Sustainable Development (WSSD) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งจัดโดยองค์การสหประชาชาติ เป็นอีกหนึ่งตัวอย่างที่ชี้ชัดถึงการได้รับความ

ยอมรับในระดับสากลของงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งการประชุมในครั้งนี้จัดขึ้นเพื่อเน้นหาข้อสรุปและหาหนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนแก่ประชาคมโลก โดยมีการหยิบยกแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ทฤษฎีใหม่” มาเผยแพร่ในการประชุม โดยนำตัวอย่างความสำเร็จจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสามารถช่วยให้ชาวไทยภูเขาหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจแทนการปลูกฝิ่นได้ ซึ่งให้ผลประโยชน์แก่เกษตรกรชาวเขาเองอย่างมาก ดังนั้น หากการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนในระดับโลกสามารถนำหลักการนี้ไปใช้ปรับปรุงพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกที่ไม่เหมาะสมไปใช้ได้ ก็จะทำให้ประชาคมโลกมีความสุขและวัฒนาถาวร

สมเด็จพระราชาธิบดีและสมเด็จพระราชินีแห่งราชอาณาจักรเลโซโท เยี่ยมศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๔๕

สื่อต่างชาติเทิดพระเกียรติพระมีคุณ

ความเป็นพระมหากษัตริย์ และพระเกียรติยศในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในสายคาสื่อมวลชนต่างชาติ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่ามีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารตามสิทธิที่สื่อพึงจะกระทำได้ในประเทศที่มีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย คุณหญิงผ่อง ไขษะกฤษณะ ได้เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ในบทความชื่อ "ยิ่งพระยศโลกาซ้องสรรเสริญ มั่นพระขันติธรรมนำชาติเจริญ" (๒๕๓๑ : ๒๕๐-๒๕๑) ความว่า

Rulers Dine

Millions from Page 111
The dinner, scheduled for 7:30 p.m., was held at the Ritz-Carlton Hotel. The king and queen, accompanied by the Thai royal family, were seated at the head table. The dinner was a complete success. The king and queen, accompanied by the Thai royal family, were seated at the head table. The dinner was a complete success.

Amiable Queen Smiles For Photographers

As Thailand's royal couple prepared to enter their limouser following the traditional public ceremony Monday at the capital, Queen Sirikit displayed their usual grace and charm by smiling and waving to an eager crowd. (AP Photo-Ronald Linder)

Some reportedly suffered from air sickness on the ride down from Washington. The Thai rulers were accompanied by their wives. The king and queen were seated at the head table. The dinner was a complete success.

RICHMOND, VA., NEWS LEADER
JUL 4 1960

FREEDOM'S CRADLE ROCKS

Royalty Spices Williamsburg's July 4 Jubilee

Arrived in The King and Queen of Thailand, King Bhumibol and Queen Sirikit, accompanied by their wives, were seated at the head table. The dinner was a complete success.

Several thousand people gathered for the event. The king and queen were seated at the head table. The dinner was a complete success.

THE KING AND QUEEN OF THAILAND AT WILLIAMSBURG

The king and queen were seated at the head table. The dinner was a complete success.

Living in Colorado Springs Sunday for a 3-day stay were King Bhumibol of Thailand and his lovely wife, Queen Sirikit.

Thailand's King and Queen Get 21-Gun Salute on Arrival

By W.T. LITTLE
Rocky Mountain News Writer

COLORADO SPRINGS, July 9—More than 1000 persons were at Peterson Field to extend a royal welcome to King Bhumibol and Queen Sirikit of Thailand.

Payo in Denver presented picture of the King and Queen. The King and Queen were seated at the head table. The dinner was a complete success.

The King and Queen were seated at the head table. The dinner was a complete success.

In the Air Force

ey have sought to per-
the various vaccines for
and have studied blood
n and tissue culture
findings have involved
diseases as smallpox,
dies, hepatitis, cholera and
enza.
vilon staff members in-
establishments that man-
ure vaccines and drugs
lest the products for pur-
and potency. They pre-
standards for manufac-
and laboratories and
closely with private in-
y and other countries.
hen the new five-story
ure, which cost \$3.5 mil-
is ready for occupancy in
ust, the Division will gath-
ll of its operations in one
e for the first time.
more than 12,000 square

ray, Director of the Division.

NEW YORK, N. Y.
TIMES
D. 614,108 S. 1,254,635
JUN 30 1960

Thai King, in Congress, Hails U. S.

Associated Press Wirephoto

FIT FOR A QUEEN . . . Mrs. Wiley Buchanan, wife of the U. S. Chief of Protocol, fans Queen Sirikit of Thailand before a state dinner given by Secretary of State and Mrs. Herter.

UPI Telephoto

are being taught th
but membership of one
with obligations to o
he said, adding:

"It may take a lo
learn this lesson, b
has been learned, th
of world peace will

The king, who ha
a Buddhist priest, i
country giving aid
in itself and the "giv
expect to hear othe
praises every day, n
expect any return."

"The receiver is n
grateful," he said. "I
in his turn carry ou
gations."

Half Billion in
The United States
Thailand nearly \$5
in military aid, eco
sistance and technical
1951.

Bhumibol earlier
minutes in private
with President Eise
the White House. So
Christian A. Herter,
Foreign Minister Th
man also sat in on th

Noodles, Ice Cream,
Topics Of President

NY & TIMES HERALD
393,718 S. 446,704
1 1960

Thai King Dedicates IHH's New Building

Alan I. Dessoff
Staff Reporter

Dr. Nallou took another
forward yesterday in its
against disease.
ler sunny skies at the
nal Institutes of Health
thesda, Thailand's visit-
ing Bhumibol Adulyadej,
ican-born son of a phys-
trained at Harvard, dedi-
a new building to house
stitutes' Division of Bio-
Standards.
s function of the Division,
nsibility for the safety of
iets used in the preven-
and cure of disease, has
s tremendously since the
ion was created in 1955.
ision scientists developed
ards for an Asian-flu vac-
three years ago. About
ame time, they isolated a
like agent from mouse
s that now is being stud-
in the search for a con-
f cancer.

ey have sought to per-
the various vaccines for
and have studied blood
n and tissue culture
findings have involved
diseases as smallpox,

fect of laboratory space,
scientists will continue the
work that various research
arms of the Government have
handled since 1902 when Con-
gress enacted a law regulat-
ing the sale in inter-state
commerce of products applic-
able to the control of disease.

King Bhumibol, noted the
basic purpose of the Division's
work—research for the pre-
vention of disease.

"Statistics are not kept of
people who do not get ill," he
said, adding "such persons do
not think of the dedicated
men to whom they owe their
health."

Other speakers included
HEW Secretary Arthur S.
Flemming, Dr. Leroy E. Bur-
ney, Surgeon General of the
Public Health Service; Dr.
James A. Shannon, Director
of NIH, and Dr. Roderick Mur-
ray, Director of the Division.

NEW YORK, N. Y.
TIMES

NEW YORK, N. Y.
JOURNAL-AMERICAN
D. 571,705 S. 778,582
JUN 30 1960

FIT FOR A QUEEN . . . Mrs. Wiley Buchanan, wife of the U. S. Chief of Protocol, fans Queen Sirikit of Thailand before a state dinner given by Secretary of State and Mrs. Herter.

UPI Telephoto

CHICAGO, ILL.
SUN-TIMES
D. 548,867 S. 637
JUN 30

Thailand's Urges Clo Ties With

WASHINGTON (I
land's King Bhumib
gress Wednesday t
ripe for even close
tion between the U
and his strategic
Asian kingdom in vi
sent world tension.

The 32-year-old
arch told a joint Se
session that closer r
lead to mutual benef

The king said the
generous assistance
countries, the Unite
applying the old Th
of family obligation
largest scale.

'Ours Big Fas

"The nations of
are being taught th
but membership of one
with obligations to o
he said, adding:

"It may take a lo
learn this lesson, th

HONOLULU, HAWAII
HAWAII HOCHI
D. 11, 322
JUN 15 1960

THAI ROYALTY HERE:

King Bhumibol and Queen Sirikit of Thailand are shown on arrival at Hickam via Pan American Airways yesterday afternoon, the King returning the salute of the Hawaiian honor guard. Governor Quinn, who headed a delegation of civilian and military leaders to greet the royal visitors, is shown behind the King. (Hochi photo by Charlie Okamura)

...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มิได้ประทับอยู่ในจิตใจของคนไทยทั้งชาติเท่านั้น แม้แต่ชนในประเทศต่าง ๆ ที่พระองค์เคยทรงพำนักอยู่หรือที่พระองค์ได้เคยติดต่อเกี่ยวข้องกับด้วย ก็นิยมชมชื่นและสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระองค์มาตั้งแต่ยังเยาว์พระชันษา...

...กระแสพระราชดำรัสที่เป็นที่เลื่องลือมาก ก็คือ พระราชดำรัสในที่ประชุมรัฐสภาอเมริกัน เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๐๓...พระเกียรติยศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้ขจรขยายไปทั่วโลก ถึงกับโทรทัศน์บีบีซี ตั้งชื่อเรื่องเทปโทรทัศน์เกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ ว่า 'จุดรวมแห่งจิตใจของประชาชนทั้งประเทศ' (The Soul of the Nation)...

...พระราชกรณียกิจที่สั่งให้พระนามของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ก้องไปทั่วโลกอีกข้อหนึ่ง ก็คือ พระปรีชาสามารถในการโน้มน้าวให้ชาวเขาเปลี่ยนใจปลูกพืชอื่นทดแทน 'ฝิ่น' ...ถึงกับสหประชาชาติได้แนะนำให้ประเทศอื่น ๆ นำวิธีการไปใช้บ้าง เช่น ออฟริกา เป็นต้น...วิธีการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสามารถเปลี่ยนใจ

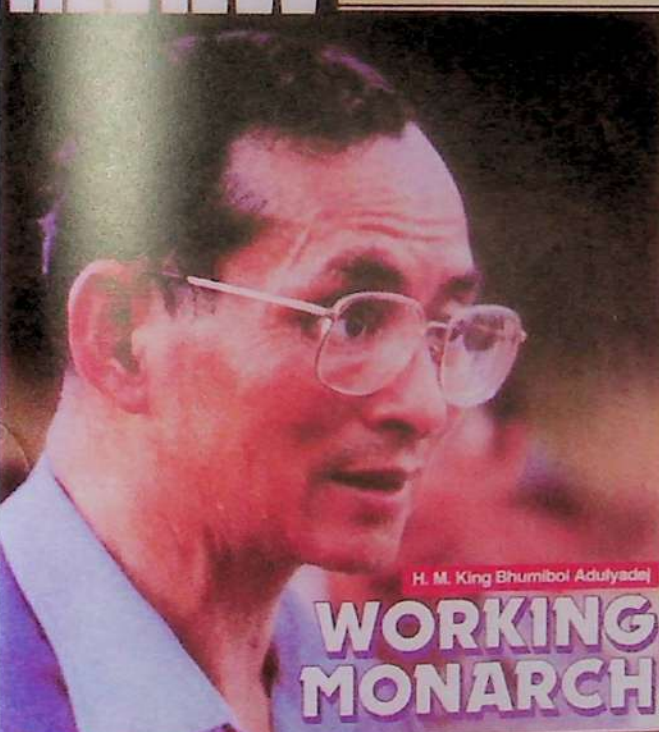

ชาวเขาซึ่งยึดอาชีพปลูกฝิ่นมาเป็นเวลานานได้ปลูกพืชทดแทนด้วยความสมัครใจเอง จนบัดนี้กลายเป็นอาชีพหลักนั้น ชาวต่างประเทศได้มาพบเห็นด้วยตนเอง และได้นำเรื่องนี้ไปเขียนและตีพิมพ์ถึง ๖ ล้านฉบับ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ เผยแพร่ไปทั่วโลก ให้ชื่อเรื่องว่า 'Beyond a Monarch...'

นอกจากนี้ เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นได้เป็นอย่างดีถึงการที่สื่อมวลชนต่างชาติยอมรับในพระเกียรติคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็คือกรณีที่สื่อมวลชนต่างชาติต่างให้ความสนใจเสนอข่าวและเขียนบทความสดุดีเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโอกาสสมทวมงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒ ไม่ว่าจะเป็นนิตยสารในภูมิภาคเอเชีย เช่น นิตยสารเอเชียวิก (Asia Week) ได้แถลงไขข้อสงสัยให้ชาวโลกได้ทราบถึงเหตุที่พระบาท

Far East Economic REVIEW

Dharsono Sentenced
HONGKONG BANKING:
Ka Wah Bubble Bursts
CHINA ENERGY:
The Nuclear Bargain

H. M. King Bhumibol Adulyadej

WORKING MONARCH

King Bhumibol acts as a catalyst for progress

A right royal example

By Derek Davies in Ban Na Phung, Eastern Thailand province

The King is seen as a catalyst for progress in Thailand. His Majesty King Bhumibol Adulyadej has been a constant presence in the lives of his subjects, and his reign has been marked by a steady and peaceful progress. The King's role in the country's development is a source of pride for his subjects. His Majesty's reign has been a source of inspiration for his subjects, and his role in the country's development is a source of pride for his subjects. His Majesty's reign has been a source of inspiration for his subjects, and his role in the country's development is a source of pride for his subjects.

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นที่เกิดทุนบูชาของประชาชนชาวไทยอย่างหาที่สุกมิได้ โดยได้ตีพิมพ์บทความเรื่อง “A MODERN MONARCH: Thailand celebrates King Bhumibol’s special birthday.” เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ความว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงครองราชย์เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง ดังพระราชปณิธานที่พระองค์ได้ทรงตั้งพระทัยไว้ และยังคงทรงงานอย่างหนักเพื่อให้พสกนิกรมีความกินดีอยู่ดีตลอดมาอย่างมิหยุดหย่อน^{๑๓}

รวมทั้งบทความของ นายจูเลียน เกียร์ลิ่ง (Mr. Julian Gearing) เรื่อง “King of Hearts” พร้อมทั้งได้เชิญพระบรมฉายาลักษณ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพิมพ์ลงบนหน้าปกของนิตยสารเอเชียวิก ฉบับเดือนธันวาคม ปี ๒๕๔๒ ด้วย^{๑๔}

ยิ่งไปกว่านั้น นิตยสารที่เป็นที่ยอมรับกันในระดับโลกอย่างนิตยสารไทม์ (Time) ยังได้สรรเสริญพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสเดียวกันนี้ โดย นายแมทธิว เพนนิ่งตัน (Mr. Matthew Pennington) ได้เขียนบทความเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ผู้ครองแผ่นดินไทยและครองใจพสกนิกรได้ตลอดกาลด้วยเป็นกษัตริย์ที่ทรงงานยิ่งกว่าความเป็นกษัตริย์ ด้วยเหตุนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเป็นกษัตริย์ที่ประชาชนเทิดทูนศรัทธา พระองค์จึงเป็นกษัตริย์ผู้ครองราชย์ได้ยาวนานกว่ากษัตริย์องค์ใดในภูมิภาคเอเชีย^{๑๕}

นอกจากการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะปรากฏทางสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ แล้ว สื่อโทรทัศน์ อาทิ สถานีโทรทัศน์ ซี เอ็น เอ็น (CNN) ได้ให้ความสนใจกับพระราชพิธีที่ปวงชนชาวไทยร่วมใจกันจัดขึ้นถวายเพื่อเฉลิมฉลองพระชนมพรรษา ครบ ๖ รอบ ของพระองค์ โดยจัดทำรายการงานข่าวผ่านอินเทอร์เน็ตเช่นกัน^{๑๖} ทำให้พระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่รับรู้และสรรเสริญโดยผู้คนในทั่วทุกมุมโลก

^{๑๓} The Monarch Who Is the Strength of the Land. ๑๙๙๙: ๑๒๔. อ้างถึง Asia Week.

^{๑๔} The Monarch Who Is the Strength of the Land. ๑๙๙๙: ๑๒๔.

^{๑๕} The Monarch Who Is the Strength of the Land. ๑๙๙๙: ๑๒๔ อ้างถึง Mr. Matthew Pennington, คำกล่าวเทิดพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ลงใน ฉบับเดือนธันวาคม ๒๕๔๒ เล่มที่ ๓.

^{๑๖} The Monarch Who Is the Strength of the Land. ๑๙๙๙: ๑๒๔.

พระเกียรติคุณขจรไกล

จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระปรีชาสามารถ และทรงอุทิศพระองค์ในการทรงงานเพื่อพสกนิกรของพระองค์ได้อยู่เย็นเป็นสุข และบ้านเมืองมีความมั่นคงวัฒนาถาวร อันเป็นที่ประจักษ์แก่นานาประเทศดังกล่าวแล้ว นานาชาติได้ขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล และปริญญา คุชฌ์บัณฑิตกิตติมศักดิ์ เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- เหรียญทองเฉลิมพระเกียรติคุณในการนำชนบทให้วัฒนา (The Gold Medal of Outstanding Leadership in Rural Development) ทูลเกล้าฯ ถวายโดย The Asian Institute of Technology เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๐ เพื่อเทิดพระเกียรติพระปรีชาสามารถในการริเริ่มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ในถิ่นทุรกันดาร
- เหรียญสุคติขององค์กรโรตารีสากล (The Award of Honor) ทูลเกล้าฯ ถวายโดยองค์กรโรตารีสากล (The Rotary International) เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ เพื่อเทิดพระเกียรติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศอย่างจริงจังตลอดจนพระองค์ได้พยายามสรรค์สร้างสัมพันธ์ภาพอันดีงามระหว่างประเทศไทยและนานาประเทศเป็นอย่างดีด้วยเหรียญสุคตินี้เป็นเหรียญสูงสุดขององค์กรโรตารีสากลที่มอบให้แก่ประมุขหรือผู้นำของประเทศที่มีผลงานดีเด่นเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ

- เหรียญฟีแล (Philae Medal) ทูลเกล้าฯ ถวายโดยองค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ เพื่อเทิดพระเกียรติพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพัฒนาชนบทในถิ่นทุรกันดารและยกระดับคุณภาพชีวิตของปวงชนชาวไทยให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
- เหรียญทองประกาศพระเกียรติคุณด้านสิ่งแวดล้อม (UNEP Gold Medal of Distinction) ทูลเกล้าฯ ถวายโดยโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๕ เพื่อเฉลิมพระเกียรติที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจดีเด่นเป็นที่ยอมรับของนานาชาติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- เหรียญทองสาธารณสุขเพื่อมวลชน (Health-for-All) ทูลเกล้าฯ ถวายโดยองค์การอนามัยโลก (WHO) เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๕ ด้วยตระหนักในพระราชปณิธานอันแน่วแน่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่าง ๆ นานัปการเพื่อประโยชน์ทางด้านการสาธารณสุขของประเทศและเพื่อสุขภาพและความกินดีอยู่ดีของพสกนิกรชาวไทย

- เหรียญรางวัลเทิดพระเกียรติในด้านการสงวนรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ (The Natura Pro Futura) ทูลเกล้าฯ ถวายโดย The International Society of Chemical Ecology (ISCE) เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๖ เพื่อประกาศเกียรติคุณด้านการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ
- รางวัล The International Merit Award ทูลเกล้าฯ ถวายโดย The International Erosion Control Association (IECA) เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๖ เพื่อเทิดพระเกียรติในฐานะที่ทรงเป็นแบบอย่างสำหรับการพัฒนาประเทศอื่น ๆ ที่จะได้ปฏิบัติตามในเรื่องการอนุรักษ์ดินโดยใช้หญ้าแฝกในการปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- รางวัลหญ้าแฝกชูบสำริด (The Bronze Vetiver Sculpture Award) ทูลเกล้าฯ ถวายโดยธนาคารโลก (World Bank) เมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ เพื่อเทิดพระเกียรติในฐานะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นนักอนุรักษ์ทรัพยากรดินและน้ำเป็นรางวัลสดุดีพระเกียรติคุณสำหรับความสำเร็จทางด้านวิชาการและการพัฒนาในการส่งเสริมเทคโนโลยีหญ้าแฝกระหว่างประเทศ
- รางวัลสดุดีพระเกียรติคุณด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติด (Award of Appreciation in Recognition of Outstanding Contributions in the Field of International Drug Control) ทูลเกล้าฯ ถวายโดยโครงการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ (The United Nations International Drug Control Programme หรือ UNDCP) เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ เพื่อเทิดพระเกียรติและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ในด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยพระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นเพื่อช่วยเหลือพสกนิกรที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่สูง และในเวลาเดียวกัน ก็เป็นการแก้ปัญหาเรื่องการปลูกฝิ่นของชาวเขาด้วย ซึ่งโครงการนำร่องดังกล่าวเป็นแนวทางการพัฒนาที่เป็นการผสมผสานระหว่างความเจริญด้านวัตถุและวัฒนธรรมของมนุษย์
- เหรียญสดุดีพระเกียรติคุณในด้านการพัฒนาเกษตร (Agricola) ทูลเกล้าฯ ถวายโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (The Food and Agriculture Organization หรือ FAO) เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ในฐานะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจอุทิศพระองค์เพื่อประโยชน์สุขของปวงชนชาวไทยโดยเฉพาะผู้ซึ่งประกอบอาชีพเพาะปลูก บำรุงรักษาน้ำและบำรุงรักษาป่า ซึ่งพระองค์ทรงยึดหลัก “สนับสนุนการพัฒนาแบบยั่งยืนเพื่อความมั่นคงในอนาคต” มาเป็นหลักปฏิบัติ

- เหรียญทองเทิดพระเกียรติเนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี (The International Rice Award) ทูลเกล้าฯ ถวายโดยสถาบันวิจัยข้าวระหว่างประเทศ (The International Rice Research Institute หรือ IRRI) เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมุ่งมั่นพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรไทย ด้วยการส่งเสริมให้มีการศึกษาและวิจัยการปลูกข้าว และเพื่อเป็นการสดุดีและรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงห่วงใยและอุทิศพระวรกายในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรและพสกนิกร

- รางวัล The Partnering for World Health Award ทูลเกล้าฯ ถวายโดย วิทยาลัยแพทยรักษาโรคทรวงอกแห่งสหรัฐอเมริกา (The American College of Chest Physicians) เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๙ เพื่อแสดงความชื่นชมและสำนึกในพระวิริยอุตสาหะที่ทรงสนับสนุนให้มีการป้องกันและรักษาโรคทรวงอกในประเทศไทย และเพื่อเทิดพระเกียรติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานอย่างอุทิศพระวรกายเพื่อสุขภาพและพละทานามัยของปวงชนชาวไทยที่ดี

- โล่เกียรติคุณในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อเพื่อนมนุษย์ในระดับผู้นำประเทศ (The Presidential Award for Humanitarian Service) ทูลเกล้าฯ ถวายโดยองค์กรโรตารีสากล (The Rotary International) เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ เพื่อเทิดพระเกียรติการทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พสกนิกร และเพื่ออ้าวงไว้ซึ่งสันติสุข ความเจริญก้าวหน้า ความรุ่งเรืองของประเทศชาติ ตลอดจนความเป็นเอกภาพแก่มวลมนุษยทั่วโลก

- เหรียญทองเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในฐานะที่ทรงเป็นทั้งผู้นำผู้บุกเบิกและผู้ดำเนินงานโครงการควบคุมปัญหาการขาดสารไอโอดีนในประเทศไทย ทูลเกล้าฯ ถวายโดย The International Council for Control of Iodine Deficiency Disorders (ICCIDD) เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๐

- เหรียญทองสดุดีพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงห่วงใยต่อสุขภาพปอดของประชาคมโลก ทูลเกล้าฯ ถวายโดยสหพันธ์องค์กรต่อต้านวัณโรคและโรคปอดนานาชาติ (The International Union Against Tuberculosis or Lung Disease หรือ IUATLD) เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๑

- รางวัล International Humanitarian Award ทูลเกล้าฯ ถวายโดย สโมสรไลออน (The Lions Clubs International) เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อเทิดพระเกียรติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่งที่จะปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวไทยให้ดีขึ้น
- เหรียญเทเลฟู้ด (Telefood Medal) ซึ่งเป็นเหรียญเทเลฟู้ดเหรียญแรกของโลกทูลเกล้าฯ ถวายโดย องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (The Food and Agriculture Organization หรือ FAO) เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เพื่อเทิดพระเกียรติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอุทิศพระองค์เพื่อความผาสุกของอาณาประชาราษฎร์ในถิ่นชนบทไทยให้ยืนหยัดต่อสู้เพิ่มพูนผลผลิตทางการเกษตรและพึ่งพาตนเองได้
- รางวัล UNDP Human Development Lifetime Achievement Award (รางวัลความสำเร็จสูงสุด ด้านการพัฒนามนุษย์) ทูลเกล้าฯ ถวายโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme-UNDP) เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙

TELEFOOD MEDAL เหรียญเทเลฟู้ด

ยูเอ็นถวายรางวัลสดุดี “ในหลวง”
“กษัตริย์นักพัฒนา...ที่โลกยกย่อง”

เนื่องในโอกาสแห่งการเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้เดินทางมาเยือนประเทศไทยอย่างเป็นทางการ เพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัล “ความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์” (UNDP Human Development Lifetime Achievement Award) แต่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙ โดยนายโคฟี อันนัน ได้กล่าวสุนทรพจน์ ในการอภิปรายของคณะผู้ทรงคุณวุฒิระดับสูง เพื่อถวายสดุดีเรื่อง “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนามนุษย์” ว่า ตนรู้สึกปิติยินดีอย่างยิ่งในเกียรติที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น ที่ได้ร่วมเฉลิมพระเกียรติถวายรางวัลดังกล่าว ในโอกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ ๖๐ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙

สำหรับการถวายรางวัลเชิดชูเกียรติขององค์การสหประชาชาติในครั้งนี้ มีความหมายสำคัญยิ่ง เนื่องจากเป็นครั้งแรกที่องค์การสหประชาชาติได้จัดทำรางวัลเกียรติยศ เพื่อมอบให้กับบุคคลดีเด่นที่อุทิศตนตลอดชั่วชีวิต และสร้างคุณค่าของผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และเป็นคุณูปการในการผลักดันความก้าวหน้าในการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ให้คนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา โดย

มุ่งเน้นการพัฒนาความเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน มีความมั่นคงในชีวิต มีความเท่าเทียมกัน และการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลอันเนื่องมาจากผลงานการพัฒนาชนบทของพระองค์ ซึ่งมีอยู่มากมายทั่วทั้งภูมิภาคของประเทศ รวมทั้งรางวัลล่าสุดที่ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายจากนายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ซึ่งได้กล่าวสดุดีพระองค์ไว้ในโอกาสดังกล่าวว่า

...พระองค์ทรงเอื้อมพระหัตถ์เอื้อไปยังบรรดาผู้ที่ยากจนที่สุด และเปราะบางที่สุดในสังคมไทย ทรงรับฟังปัญหาของพวกเขาเหล่านั้น และให้ความช่วยเหลือพวกเขาเหล่านั้นให้สามารถยืนหยัดดำรงชีวิตของตนเองต่อไปได้ด้วยกำลังของตัวเอง... โครงการเพื่อการพัฒนาชนบทต่าง ๆ ขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังประโยชน์ให้กับประชาชนนับเป็นล้าน ๆ ทั่วทั้งสังคมไทย...

คำประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
ในพิธีทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุด ด้านการพัฒนามนุษย์
โดย เลขาธิการสหประชาชาติ
๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๙

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

สหประชาชาติมีความปลาบปลื้มยินดีในเกียรติอันยิ่งใหญ่ที่ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้ข้าพเจ้าฯ
ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล "ความสำเร็จสูงสุด ด้านการพัฒนามนุษย์" ซึ่งเป็นรางวัลชั้นแรก ของ "โครงการ
พัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP)" จัดทำขึ้นเพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติในโอกาสแห่งการเฉลิมฉลอง
สิริราชสมบัติครบทศวรรษปี

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ได้ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
ที่ดีของปวงชนชาวไทยอยู่เป็นนิจสืบ เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก จึงต่างกล่าวขานพระนามพระองค์
ว่าทรงเป็น "พระมหากษัตริย์นักพัฒนา" ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมีพระราชฤทัยเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตา
ต่อพสกนิกรผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาส โดยไม่ทรงแบ่งแยกสถานะ ศาสนา ชาติพันธุ์ หรือหมู่เหล่า
ทรงสดับรับฟังปัญหาความทุกข์ยากของราษฎรและพระราชทานแนวทางการดำรงชีวิตเพื่อให้ประชาชน
ของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

โครงการในพระราชดำริต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชนบทจำนวนมากมายและมีอาจนับได้ ส่งผลการสร้างสรรค์
ความรู้ และนวัตกรรมที่เอื้อต่อความก้าวหน้าในการพัฒนา ยังประโยชน์ให้แก่พสกนิกรทั่วหล้า อาทิ โครงการที่
มุ่งเน้นการเกษตรขนาดเล็กด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม โครงการที่มีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร
น้ำอย่างยั่งยืน รวมทั้งโครงการป้องกันและบรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำท่วมและภัยแล้ง

ด้วยพระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และคุณูปการต่อการพัฒนาที่
ยั่งยืนทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับรูปการพัฒนาย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดใหม่ ด้วยพระมหา-
กรุณาธิคุณของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทที่มีต่อประชากรกว่า ๗ พันล้านคน ได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎี "เศรษฐิกิจพอเพียง"
ซึ่งชี้ถึงแนวทางการพัฒนาที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สำนึกในคุณธรรม และ
การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอที่จะต้านทานและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ จากกระแสโลกาภิวัตน์
ด้วยปรีชาญาณดังกล่าวนี้ สหประชาชาติจึงมุ่งเน้นเพียรพยายามและส่งเสริมการพัฒนาคบให้มีความสำคัญ
ต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนา

รางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์นี้ข้าพเจ้าฯ ขอทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อขอเชิญเสด็จ
ประสพการณ์และนำแนวทางการปฏิบัติในการนำปริญญาดุษฎีเศรษฐิกิจพอเพียงอันทรงคุณค่าอย่างหาที่สุดมิได้
ของพระองค์ท่าน มาช่วยจุดประกายแนวความคิดในปรีชาญาณดังกล่าวสู่นานาชาติต่อไป ในโอกาสนี้
ข้าพเจ้าฯ ขอทูลเกล้าฯ ถวายความปลื้มปิติและภาคภูมิใจ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุด ด้านการ
พัฒนามนุษย์ แด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

นอกจากเหรียญรางวัลต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว พระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาชาวโลกจากสิทธิบัตรที่ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายสำหรับ “กังหันชัยพัฒนา” รุ่น RX-2 เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๖ และ รุ่น RX-5C เมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๔ กังหันชัยพัฒนาทั้ง ๒ รุ่นนี้ พระองค์ได้ทรงออกแบบและมอบหมายให้กรมชลประทานประดิษฐ์ขึ้น เพื่อใช้ในการบำบัดน้ำเสียด้วยวิธีการเพิ่มออกซิเจนในน้ำ อันเป็นการช่วยทำให้น้ำมีคุณภาพดีขึ้นเท่ากับ เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือน้ำ

เครื่องกลเติมอากาศ
กังหันน้ำชัยพัฒนา ได้นำ
ไปติดตั้งที่สวนสาธารณะ
Woluwe-Saint Pierre
ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศ
เบลเยียม หลังจากที่ได้นำ
ไปแสดง ในงานนิทรรศการ
BRUSSELS EUREKA
2000

สำหรับคุณประโยชน์ของกังหันชัยพัฒนานี้ ในงาน BRUSSELS EUREKA 2000: 49th World Exhibition Innovation, Research and New Technology ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ซึ่งจัดโดย The Belgian Chamber of Inventor อันเป็นองค์กรสิ่งประดิษฐ์ที่เก่าแก่ที่สุดในยุโรป คณะกรรมการนานาชาติและกรรมการประจำชาติ ได้เทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงงานด้านพัฒนา และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ด้วยการทูลเกล้าฯ ถวายถ้วยรางวัล เหรียญรางวัล และประกาศนียบัตร แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สำหรับการประดิษฐ์กังหันน้ำชัยพัฒนา ดังนี้

- ถ้วยรางวัล Minister J. CHABERT เป็นรางวัลผลงานด้าน สิ่งประดิษฐ์ดีเด่น มอบโดย Minister of Economy of Brussels Capital Region

บัตร 3127

สป/200

สิทธิบัตรการประดิษฐ์

อาศัยอำนาจตามความในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

สำหรับพยานทางปัญญาขอพระราชทานทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสิทธิบัตรฉบับนี้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สำหรับการประดิษฐ์ตามรายละเอียดการประดิษฐ์ ข้อถือสิทธิ และ
ดังที่ปรากฏในสิทธิบัตรนี้

เลขที่ขอ 016185

วันขอรับสิทธิบัตร 2 มิถุนายน 2535

ผู้ประดิษฐ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์ เครื่องกลเติมอากาศที่มีน้ำ

พระอน... สิทธิบัตรนี้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตรทุกประการ

ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย วันที่ 2 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536

หมค... วันที่ 1 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2555

(ลงชื่อ)

(นายพิษरण อินทรศัพท์)

อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา

ผู้ออกสิทธิบัตร

Sporn Sporn
พนักงานเจ้าหน้าที่

หมายเหตุ

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 5 ของอายุสิทธิบัตร

และในกรณีที่บัตรจะสิ้นสุดอายุ

การขอรับสิทธิบัตรและการโอนสิทธิบัตร และการโอนสิทธิบัตร ต้องทำเป็นหนังสือ

และต้องยื่นต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

- ถ้วยรางวัล Grand Prix International เป็นรางวัลผลงานด้านการประดิษฐ์ดีเด่นสูงสุด มอบโดย International Council of the World Organization of Periodical Press
- เหรียญรางวัล Prix OMPI Femme Inventeur Brussels EUREKA 2000 พร้อมประกาศนียบัตร เป็นรางวัลด้านสิ่งประดิษฐ์ดีเด่นระดับโลก มอบโดย World Organization of Periodical Press
- ถ้วยรางวัล Yugoslavia Cup เป็นรางวัลสรรเสริญในพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มอบโดย กลุ่มประเทศยูโกสลาเวีย
- เหรียญรางวัล Gold Medal with Mention พร้อมประกาศนียบัตรเป็นรางวัลสรรเสริญในพระอัจฉริยภาพแห่งการใช้เทคโนโลยีแบบมีประสิทธิภาพ มอบโดย คณะกรรมการจัดงาน BRUSSELS EUREKA 2000

ถ้วยรางวัล Grand Prix International

นอกจากนี้ ในปีถัดมา ในงาน BRUSSELS EUREKA 2001 : 50th Anniversary of the World Exhibition of Innovation, Research and New Technology ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ได้มีการเทิดพระเกียรติและถวายราชสดุดีพระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อีกเช่นกัน โดยขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลเทิดพระเกียรติ ดังนี้

- รางวัล Gold Medal with Mention สำหรับโครงการน้ำมันไบโอดีเซล สูตรสกัดจากน้ำมันปาล์ม
- รางวัล Gold Medal with Mention สำหรับโครงการทฤษฎีใหม่
- รางวัล Gold Medal with Mention สำหรับโครงการฝนหลวง

และเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๔๘ สำนักสิทธิบัตรยุโรป (European Patent Office - EPO) ได้ออกสิทธิบัตรเลขที่ ๑๔๔๑๐๘๘ ซึ่งจดทะเบียนในพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภายในชื่อ “Weather Modification by Royal Rainmaking Technology” หรือสิทธิบัตรฝนหลวง

ทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อแสดงถึงพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงศึกษาและเอาชนะธรรมชาติได้ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ พระองค์ทรงวิเคราะห์และใช้ภูมิความรู้ด้านวิชาการจนสามารถทำให้เกิดโครงการฝนหลวงมาบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ราษฎรในพื้นที่เสี่ยงต้อภัยแล้งได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ สิทธิบัตรดังกล่าวครอบคลุมและขยายผลคุ้มครองถึง ๓๐ ประเทศในทวีปยุโรป อาทิ ออสเตรีย ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร สวิตเซอร์แลนด์ สหพันธรัฐเยอรมนี ฯลฯ รวมทั้งเขตปกครองพิเศษฮ่องกง นอกจากนี้ คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

กำลังดำเนินการจดทะเบียนสิทธิบัตรผลงานในประเทศสหรัฐอเมริกาด้วยการถวายสิทธิบัตรครั้งนี้ทำให้พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกและพระองค์เดียวของโลกที่ได้รับสิทธิบัตรยุโรป

สำหรับปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ที่นานาชาติทูลเกล้าฯ ถวายประกอบด้วย

- ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ด้านการศึกษา ทูลเกล้าฯ ถวายโดย มหาวิทยาลัยแคนเบอร์รา ประเทศออสเตรเลีย (พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๙)
- ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาบริการชุมชน ทูลเกล้าฯ ถวายโดยมหาวิทยาลัยกรีฟิธ ประเทศออสเตรเลีย (พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๑)
- ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิทยาศาสตร์ (สิ่งแวดล้อม) ทูลเกล้าฯ ถวายโดย มหาวิทยาลัยแห่งวิกตอเรีย ประเทศแคนาดา (พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒)
- Honorary Fellowship of the Institution ทูลเกล้าฯ ถวายโดยสถาบันวิศวะโยธาแห่งสหราชอาณาจักร (ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๓)
- ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ด้านวิทยาศาสตร์ ทูลเกล้าฯ ถวายโดย สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๔)
- ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ด้านการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ทูลเกล้าฯ ถวายโดย มหาวิทยาลัยวูลองกอง ประเทศออสเตรเลีย (พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕)
- ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ด้านเกษตรกรรม ทูลเกล้าฯ ถวายโดยมหาวิทยาลัยแทสมาเนีย ประเทศออสเตรเลีย (พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕)
- ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ด้านวิทยาศาสตร์ ทูลเกล้าฯ ถวายโดย มหาวิทยาลัยแมสซี้ ประเทศนิวซีแลนด์ (กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๕)

Exhibition of Innovation, Research, and New Technology™.

เหรียญรางวัล Prix OMPI

คำประกาศสดุดีพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในวโรกาสที่ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติเข้าเฝ้า
ทูลเกล้าฯ ถวายเหรียญอะกริกอลลา
ในวันพุธที่ 6 ธันวาคม 2538

ด้วยความสำนึกในการอุทิศพระองค์เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของพสกนิกรทั้งมวลในประเทศไทย
โดยเฉพาะผู้ที่หว่านไถไถนา ตูแลรักษาแหล่งน้ำและป่าของชาติ

ด้วยความสำนึกในการที่พระองค์ทรงยึดมั่นในคติพจน์ว่า "พัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่ออนาคตอันมั่นคง"
โดยได้ทรงสาธิตตัวอย่างด้วยพระองค์เองมาโดยตลอด จนทรงประสบความสำเร็จอันยั่งยืน
ดังที่จะเห็นได้จากโครงการตามพระราชดำริต่างๆ และจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่ทรงให้จัดตั้งขึ้น
ในภาคต่างๆ ทั่วพระราชอาณาจักร

ด้วยความสำนึกในพระราชประสงค์ที่สร้างความเป็นธรรมในสังคม อันปรากฏเด่นชัดจาก
พระบรมราโชบายอันล้ำลึกที่จะให้เกษตรกรมีที่ดินเป็นที่ทำกิน และสงวนรักษา
แหล่งที่อยู่ในป่าให้แก่ชุมชน

ด้วยความสำนึกในพระราชดำริริเริ่มและพระวิริยะอุตสาหะในการให้สงวนรักษาน้ำไว้เพื่อสร้าง
ความมั่นคงด้านอาหาร การสงวนรักษาพื้นที่ต้นน้ำ และการป้องกันการชะกร่อนของชั้นดิน

ด้วยความสำนึกในพระราชประสงค์ให้เผยแพร่การพัฒนาเกษตรกรรมแบบครบวงจร โดยมีแหล่งน้ำ
ผสมผสานเข้ากับการเพาะปลูก การนำวัสดุเหลือใช้จากการเพาะปลูกมาเลี้ยงสัตว์
ซึ่งมีผลช่วยเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ด้วยความสำนึกในพระราชดำรินิยามไกลและพระราชกรณียกิจเพื่อสงวนรักษาความหลากหลาย
ของพันธุ์พืช อันจำเป็นอย่างยิ่งต่อการแสวงหาอาหารของมนุษยชาติ

ด้วยความสำนึกในพระญาณทัศน์ถึงโลกอันปราศจากความหิวโหยและพระราชประสงค์ที่จะให้
พสกนิกรทั่วไทยมีอาหารพร้อมพรั่งและโภชนาการที่ดี

ด้วยเหตุข้างต้นนี้ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติจึงใคร่ขอพระราชทาน
ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเหรียญอะกริกอลลา แห่งปีคริสตศักราชที่ 1995
ณ วันที่ 6 ธันวาคม พุทธศักราช 2538 นี้

บทสรุป

พระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่ประจักษ์ขจรก่่าจ่ายด้วยตาและด้วยใจของประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยครุฑในพระวิริยอุตสาหะอย่างแข็งขันที่จะทรงเอาชนะความยากจนของประชาชน ด้วยการคิดหาทางที่จะสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไทยให้ดีขึ้น ให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้เสียก่อน ซึ่งเป็นเส้นทางอันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในปลายทาง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นเพียงเครื่องมือที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใช้ในการพัฒนาประเทศ ด้วยแนวพระราชดำริของพระองค์เองและได้รับการพิจารณาศึกษาความเป็นไปได้ของการดำเนินงาน รวมทั้งเปรียบเทียบประโยชน์และผลเสียที่จะเกิดขึ้นอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว หากเป็นโครงการที่สามารถพัฒนาชาติได้จริงแล้ว จึงจะดำเนินการ ดังคำถวายพระพรชัยมงคลของสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไนดารุสซาลาม เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ความว่า

...เราทุกคนมาพร้อมเพรียงกัน ณ ที่นี้ เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่ฝ่าพระบาท และเพื่อร่วมแสดงความปลาบปลื้มและชื่นชมในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระองค์ทรงบำเพ็ญมาด้วยพระปรีชาสามารถอันเปี่ยมล้น

ทกลีบบปีที่พระองค์ทรงครองสิริราชสมบัติ มิได้เป็นเพียงทกลีบบปีในประวัติศาสตร์ของชาติไทย แต่เป็นทกลีบบปีที่เป็นประวัติศาสตร์ของเราทุกคน เป็นประวัติศาสตร์ที่ได้ประสมทั้งสิ่งดีและสิ่งร้าย ทั้งความปลื้มปิติและความโศกเศร้า ทั้งเรื่องที่น่าตื่นเต้นยินดี และเรื่องที่น่าลึนทวง...

...ณ วันนี้ ประชาคมโลกต่างตระหนักถึงความสำเร็จทั้งหลายทั้งปวงของฝ่าพระบาท หม่อมฉันองค์พระประมุข และพระราชอาคันตุกะทุกพระองค์ที่มาพร้อมเพรียงกัน ณ ที่นี้ จึงมีความปลาบปลื้มปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่องค์การสหประชาชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แด่ฝ่าพระบาท

คำประกาศสดุดีพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในวโรกาสที่ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติเข้าเฝ้า
ภูเกล้าฯ กวายเป็นริยอะกรีกอลา
ในวันพุธที่ 6 ธันวาคม 2538

ด้วยความสำนึกในการอุทิศพระองค์เพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของพสกนิกรทั้งมวลในประเทศไทย
โดยเฉพาะผู้ที่หว่านไถไรรุ่นา ตูแลรักษาแหล่งน้ำและป่าของชาติ

ด้วยความสำนึกในการที่พระองค์ทรงยึดมั่นในคติพจน์ว่า "พัฒนาอย่างยั่งยืนเพื่ออนาคตอันมั่นคง"
โดยได้ทรงสาธิตตัวอย่างด้วยพระองค์เองมาโดยตลอด จนทรงประสบความสำเร็จอันยั่งยืน
ดังที่จะเห็นได้จากโครงการตามพระราชดำริต่างๆ และจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่ทรงให้จัดตั้งขึ้น
ในภาคต่างๆ ทั่วพระราชอาณาจักร

ด้วยความสำนึกในพระราชประสงค์ที่สร้างความเป็นธรรมในสังคม อันปรากฏเด่นชัดจาก
พระบรมราโชบายอันล้ำลึกที่จะให้เกษตรกรมีที่ดินเป็นที่ทำกิน และสงวนรักษา
แหล่งที่อยู่ป่าให้แก่ชุมชน

ด้วยความสำนึกในพระราชดำริริเริ่มและพระวิริยะอุตสาหะในการให้สงวนรักษาป่าไว้เพื่อสร้าง
ความมั่นคงด้านอาหาร การสงวนรักษาพื้นที่ต้นน้ำ และการป้องกันการชะกร่อนของชั้นดิน

ด้วยความสำนึกในพระราชประสงค์ให้เผยแพร่การพัฒนาเกษตรกรรมแบบครบวงจร โดยมีแหล่งน้ำ
ผสมผสานเข้ากับการเพาะปลูก การนำวัสดุเหลือใช้จากการเพาะปลูกมาเลี้ยงสัตว์
ซึ่งมีผลช่วยเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของดิน

ด้วยความสำนึกในพระราชดำรินโยบายไกลและพระราชกรณียกิจเพื่อสงวนรักษาความหลากหลาย
ของพันธุ์พืช อันจำเป็นอย่างยิ่งต่อการแสวงหาอาหารของมนุษยชาติ

ด้วยความสำนึกในพระญาณทัศน์ถึงโลกอันปราศจากความหิวโหยและพระราชประสงค์ที่จะให้
พสกนิกรทั่วไทยมีอาหารพร้อมพรั่งและโภชนาการที่ดี

ด้วยเหตุข้างต้นนี้ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติจึงใคร่ขอพระราชทาน
ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเหรียญอะกรีกอลา แห่งปีคริสตศักราชที่ 1995
ณ วันที่ 6 ธันวาคม พุทธศักราช 2538 นี้

บทสรุป

พระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่ประจักษ์จรก่าจายด้วยตาและด้วยใจของประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ด้วยพระทหนักในพระวิริยอุตสาหะอย่างแข็งขันที่จะทรงเอาชนะความยากจนของประชาชน ด้วยการคิดหาทางที่จะสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไทยให้ดีขึ้น ให้ประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้เสียก่อน ซึ่งเป็นเส้นทางอันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในปลายทาง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นเพียงเครื่องมือที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใช้ในการพัฒนาประเทศด้วยแนวพระราชดำริของพระองค์เองและได้รับการพิจารณาศึกษาความเป็นไปได้ของการดำเนินงาน รวมทั้งเปรียบเทียบประโยชน์และผลเสียที่จะเกิดขึ้นอย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว หากเป็นโครงการที่สามารถพัฒนาชาติได้จริงแล้ว จึงจะดำเนินการ ดังคำถวายพระพรชัยมงคลของสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไนในคารุสซาลามเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ความว่า

...เราทุกคนมาพร้อมเพรียงกัน ณ ที่นี้ เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่ฝ่าพระบาท และเพื่อร่วมแสดงความปลาบปลื้มและชื่นชมในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระองค์ทรงบำเพ็ญมาด้วยพระปรีชาสามารถอันเปี่ยมล้น

ทกลีบบีที่พระองค์ทรงครองสิริราชสมบัติ มิได้เป็นเพียงทกลีบบีในประวัติศาสตร์ของชาติไทย แต่เป็นทกลีบบีที่เป็นประวัติศาสตร์ของเราทุกคน เป็นประวัติศาสตร์ที่ได้ประสบทั้งสิ่งดีและสิ่งร้าย ทั้งความปลื้มปิติและความโศกเศร้า ทั้งเรื่องที่น่าตื่นเต้นยินดี และเรื่องที่น่าลึ้นทวัง...

...ณ วันนี้ ประชาคมโลกต่างตระหนักถึงความสำเร็จทั้งหลายทั้งปวงของฝ่าพระบาท หม่อมฉันองค์พระประมุข และพระราชอาคันตุกะทุกพระองค์ที่มาพร้อมเพรียงกัน ณ ที่นี้ จึงมีความปลาบปลื้มปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่องค์การสหประชาชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แด่ฝ่าพระบาท

ฝ่าพระบาท พระราชกรณียกิจและความสำเร็จทั้งหมดที่กล่าวมาของฝ่าพระบาท ทำให้หม่อมฉัน องค์พระประมุข และพระราชอาคันตุกะทุกพระองค์ ณ ที่นี้ ต่างรู้ซึ่งตระหนักได้ดีว่า เหตุใดประชาชนของพระองค์จึงได้พร้อมใจกันน้อมเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญานามมหาราช แต่หม่อมฉัน ตลอดจนองค์พระประมุขและพระราชอาคันตุกะทุกพระองค์ที่ไม่มีไตรจิต พรั่งพร้อมกันมาร่วมงานในวันนี้ ขอถวายพระราชสมัญญาที่เรียบง่ายแต่มีค่าและสะท้อนถึงความรู้สึกของหม่อมฉันและทุกพระองค์ ณ ที่นี้ คือฝ่าพระบาททรงเป็น “มิตรที่รักและพึงเคารพอย่างที่สุดของพวกเรา”

ฝ่าพระบาททรงเป็นพลังบันดาลใจให้กับพวกเราเหล่าพระประมุขด้วยกัน และสิ่งนี้คือเหตุสำคัญล้ำลึกของความพร้อมเพรียงกันมาถวายพระเกียรติในครั้งนี้

หลักการทรงงานและพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้ จึงเป็นที่ยอมรับในระดับสากลอย่างแท้จริง ด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น นอกจากจะช่วยให้ชาวไทยได้พ้นทุกข์แล้ว ยังเอื้ออาทรความห่วงใยในการบรรเทาโศกและพัฒนาชีวิตประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย แม้รางวัลและคำสดุดีเฉลิมพระเกียรติทั้งหลายที่วิเทศถิ่นได้ทูลเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นจักเป็นประจักษ์พยานได้อย่างดีถึงพระปรีชาสามารถในพระองค์ แต่เหนือสิ่งอื่นใด พระปรีชาสามารถอันเป็นที่ยอมรับด้วยใจของประชาคมโลกเป็นสิ่งที่ประชาชนไทยปลาบปลื้มปิติเป็นอย่างยิ่งที่มีบุญได้เกิดมาเป็นคนไทยได้อาศัยร่มพระบารมีและพระปรีชาชาญในพระองค์ช่วยปัดทุกข์โศกโรคภัยที่คุกคามประชาชนให้สิ้นไป...มิเพียงคนไทยที่ตระหนักรู้ พระมหากรุณาธิคุณในพระองค์ยังเป็นที่เล่าขานชื่นชมในหมู่ชนนานาชาติอยู่เสมอไป...

ประมวลภาพ
งานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
มิถุนายน ๒๕๔๙

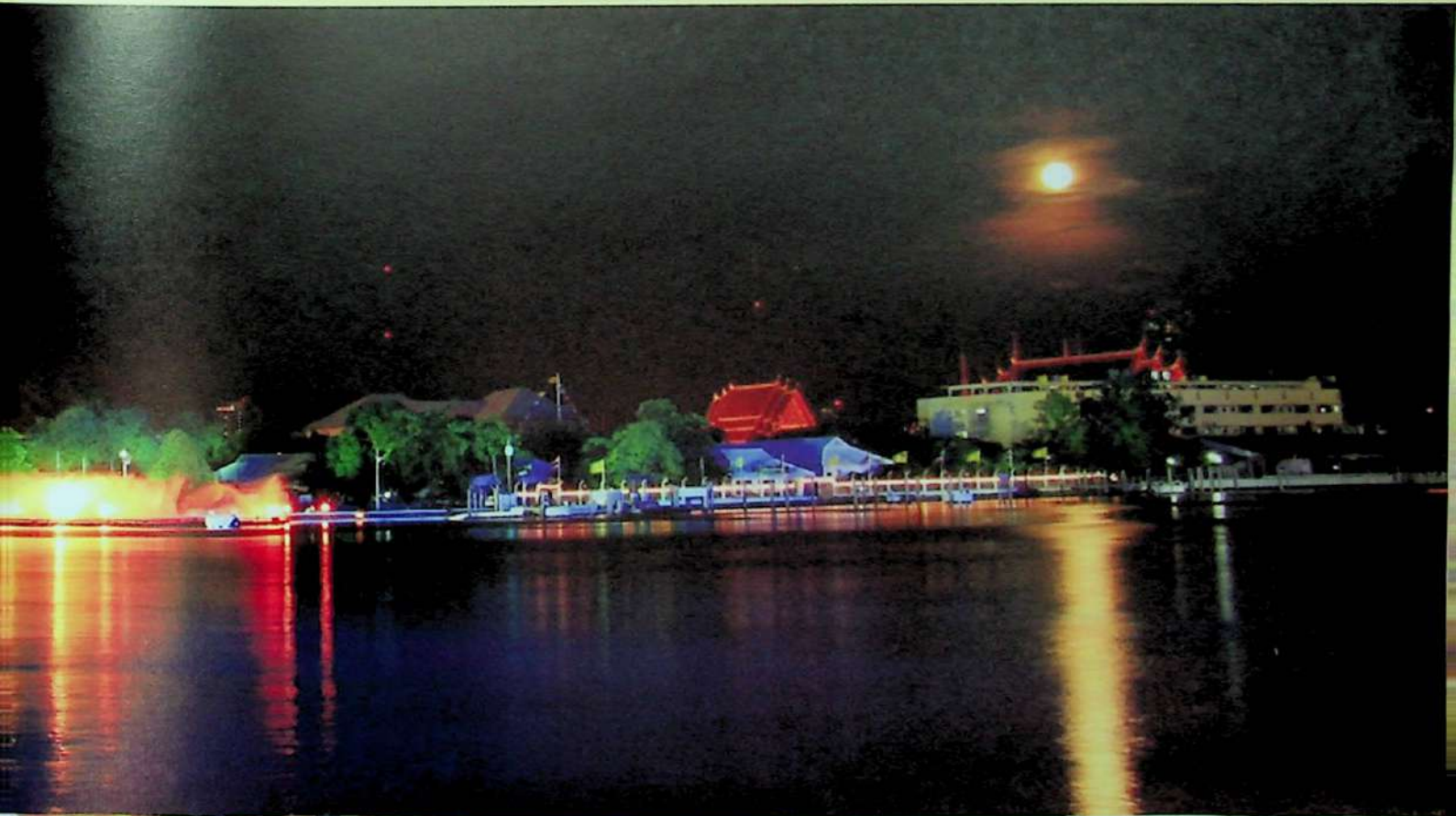

คำสั่ง สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ที่ ๑๒๓ / ๒๕๔๕

เรื่อง แต่งตั้งกองบรรณาธิการจัดทำหนังสือ "อันเนื่องมาจากพระราชดำริ"

ตามที่ได้มีคำสั่งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ ๗๐/๒๕๔๕ เรื่อง การแต่งตั้งคณะทำงานจัดพิมพ์หนังสือ และคำสั่งที่ ๑๒๑/๒๕๔๕ เรื่องการแต่งตั้ง คณะผู้ปฏิบัติงานจัดพิมพ์หนังสือ "อันเนื่องมาจากพระราชดำริ" โดยมีหน้าที่รับผิดชอบในการประสานกับ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและภาพร่างมีพระหัตถ์โครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริที่สำคัญ พร้อมทั้งดำเนินการในการจัดเตรียมข้อมูลของต้นฉบับ ตลอดจนรายละเอียดต่างๆ ของสารที่จะนำเสนอ นั้น

เพื่อให้การดำเนินงานจัดทำหนังสือดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสมพระเกียรติมีประสิทธิภาพบรรลุ วัตถุประสงค์ตามที่ได้วางไว้ จึงขอแต่งตั้งคณะกองบรรณาธิการหนังสือ "อันเนื่องมาจากพระราชดำริ" โดยมี องค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ดังนี้

องค์ประกอบ

๑) นายเฉลิมเกียรติ	แสนวิเศษ	บรรณาธิการบริหาร
๒) นายสุวัฒน์	เทพอารักษ์	หัวหน้ากองบรรณาธิการ
๓) นางสาวศรินิตย์	บุญทอง	รองหัวหน้ากองบรรณาธิการ
๔) นายชัชชัย	ภูวิชัยสัมฤทธิ์	กองบรรณาธิการ
๕) นายอนันต์	ทองประชุม	กองบรรณาธิการ
๖) นายปวีตร	นวมะรัตน์	กองบรรณาธิการ
๗) นายประสาธ	พาศิริ	กองบรรณาธิการ
๘) นายนคร	สำเภาทิพย์	กองบรรณาธิการ
๙) นางอรอนันต์	วุฒิเสน	กองบรรณาธิการ
๑๐) นางสาวสมลักษณ์	บุญนาค	กองบรรณาธิการ
๑๑) นายปริญญวัฒน์	วัชรอากาศ	กองบรรณาธิการ

อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

- ๑) รวบรวม ปรับปรุงเพื่อนำเสนอเนื้อหาสาระของหนังสือ "อันเนื่องมาจากพระราชดำริ"
- ๒) พิจารณากำหนดหัวข้อเรื่อง ตลอดจนรายละเอียดของสาระที่จะนำเสนอ
- ๓) ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและความเรียบร้อยของเนื้อหา
- ๔) ปฏิบัติงานอื่นตามที่ผู้บริหารมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๕

(นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ)

เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คำสั่ง สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ที่ ๗๐ / ๒๕๔๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดพิมพ์หนังสือ

เนื่องในวโรกาสอันเป็นมหามงคลยิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมายุครบ ๗๕ พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ และเป็นปีที่สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถมีพระชนมายุครบ ๗๐ พรรษา ในวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๕ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ในฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ดำเนินงานในการสนองพระราชดำริให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ จึงเห็นควรจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจอันยิ่งใหญ่ โดยการรวบรวมแนวพระราชดำริที่เกี่ยวกับการพัฒนาและภาพฝีพระหัตถ์ของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สำคัญ ซึ่งเป็นภาพประวัติศาสตร์ที่ทรงมีพระราชดำริไว้จากการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรในพื้นที่ต่างๆ โดยบรรจุเนื้อหาให้อยู่ในเล่มเดียวกัน เพื่อสะดวกในการใช้งานและค้นคว้าหาข้อมูล

เพื่อให้การจัดทำหนังสือดังกล่าวดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ จึงขอแต่งตั้งคณะทำงานจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเผยแพร่แนวคิดทฤษฎีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้

๑. องค์ประกอบ

คณะที่ปรึกษา

๑. ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล	ที่ปรึกษาสำนักงาน กปร.
๒. นายมนูญ มุกข์ประดิษฐ์	ที่ปรึกษาสำนักงาน กปร.
๓. นายพิมลศักดิ์ สุวรรณทัต	ที่ปรึกษาสำนักงาน กปร.
๔. นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ	เลขาธิการ กปร.

คณะทำงาน

๑. รองเลขาธิการ กปร. (นายเฉลิมเกียรติ แสนวิเศษ)	หัวหน้าคณะทำงาน
๒. ผู้ช่วยเลขาธิการ กปร. (นายสุวัฒน์ เทพอารักษ์)	รองหัวหน้าคณะทำงาน
๓. นางสาวศรินิศย์ บุญทอง	รองหัวหน้าคณะทำงาน

๔. นายสมบูรณ์ วงศ์กาต	คณะทำงาน
๕. นายวรกานต์ จุฑานนท์	คณะทำงาน
๖. นายปวัตร์ นวะมะรัตน์	คณะทำงาน
๗. นายสมศักดิ์ เพิ่มเกษร	คณะทำงาน
๘. นางกมลินี สุขศรีวงศ์	คณะทำงาน
๙. นางสาวจำเนียร เพียรไม่คลาย	คณะทำงาน
๑๐. นางสาวศิต์กร ตันกำแหง	คณะทำงาน
๑๑. นางอรอนันต์ วุฒิเสน	คณะทำงาน
๑๒. นายปริญญาวัฒน์ วัชรอากาศ	คณะทำงาน
๑๓. ผู้อำนวยการกลุ่มงานประชาสัมพันธ์และห้องสมุด	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๔. นายอนันต์ ทองประทุม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕. นางสาวสมลักษณ์ บุณนาค	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ

๑. กำหนดชื่อหนังสือและร่วมพิจารณาเค้าโครงเรื่อง (สารบัญ) เพื่อนำเสนอผู้บริหาร
๒. รับผิดชอบในการจัดเตรียมต้นฉบับของเนื้อหาภายในเล่ม
๓. ติดต่อประสานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการขอความอนุเคราะห์ข้อมูล
๔. รับผิดชอบในการตรวจต้นฉบับ (ตรวจปรูฟ) ให้เป็นไปด้วยความถูกต้องและเรียบร้อย
๕. ปฏิบัติงานอื่นตามที่ผู้บริหารสำนักงาน กปร. มอบหมาย

ทั้งนี้ตั้งแต่บัดนี้ เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๔๕

(นายปานเทพ กล้านรงค์ธำณ)

เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

คณะผู้ดำเนินงานจัดทำหนังสือ
“อันเนื่องมาจากพระราชดำริ”

ISBN 974-9771-94-X

พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๗ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ และเพิ่มข้อมูล เมื่อ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๙ จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

คณะที่ปรึกษา

นายสุเมธ	ตันติเวชกุล
นายมนูญ	มุขัฏฐประดิษฐ์
นายพิมลศักดิ์	สุวรรณทัต
นายปานเทพ	กล้าณรงค์ราญ
นายสมพล	พันธุ์มณี

คณะผู้จัดทำ

นายเฉลิมเกียรติ แสนวิเศษ	นายปรกรณ์ สัตยวณิช	นายสุวัฒน์ เทพอาร์ักษ์
คุณกานต์ พรหมศิริ	นางสาวศรินิตย์ บุญทอง	นายโกวิทย์ เท่งวานิชย์
นางสาวสุนทรี ศรีปรัชญากุล	ม.ล.จิรพันธุ์ ทวีวงศ์	นายลลิต ถนอมสิงห์
นายคณูชา สินธวานนท์	นางสุวรรณา พาศิริ	นายสายเมือง วิริยะศิริ
นายชัชชัย ภูวิชัยสัมฤทธิ์	นายสมบุรณ์ วงศ์กาด	นายอนันต์ ทองประชุม
นายปวัตร์ นวะมะรัตน	นายนคร สำเนาทิพย์	นายประสาท พาศิริ
นางกมลินี สุขศรีวงศ์	นางสาวจำเนียร เพียรไม่คลาย	นางอรอนันต์ วุฒิเสน
นางสาวสมลักษณ์ บุณนาค	นายปริญญาวัฒน์ วัชรอากาศ	นางสาวเบญจรัตน์ บุญญาริสาร

และเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

ศิลปกรรม

นายอนันต์ ทองประชุม	นางสาววชิราภรณ์ ณ ศรีโต
---------------------	-------------------------

ภาพถ่าย

นายวิโรจน์ เทียมเมือง	นายวิชาญ ธีระสิบลกุล	นายทวิศักดิ์ แป้นคุ้มญาติ
นายพิสิทธิ์ วิเชียรทศพร	นางสาวธัญวรรณ เชียงเงิน	

ขอขอบพระคุณ

ท่านผู้ทรงคุณวุฒิ	วีระไวทยะ
ศ.ดร.ชัยอนันต์	สมุทวณิช
ดร.พิสุทธิ	วิจารณ์
ศ.ดร.กนก	วงศ์ตระกูล
นายธรรมรักษ์	การพิศิษฐ์
นายไกรพิทย์	พันธุ์วุฒิ
นายโอฬาร นางทัศนาศนา	อัสวฤทธิกุล

ฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กรมชลประทาน

จัดพิมพ์เพิ่มเติมโดย
ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนผู้สนใจ

พิมพ์ที่

ทจก. อรุณการพิมพ์

๔๔/๒ ซอยพระศุภี ถนนดินสอ แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๐-๒๒๘๒-๖๐๓๓-๔ โทรสาร ๐-๒๒๘๐-๒๑๘๗-๘

<http://www.aroonprinting.com>, E-mail : aroonprinting@yahoo.com